

Ministerul de Resbel

Carol I,
Prin gratia lui Dumnezeu si vointa nationala,
Rege al Romaniei,
La toti de fata si viitori, sanatate:
Avand in vedere art. 4 al lezei din Martie 1883,
asupra serviciului de stat major; asupra
raportului ministrului Nostru secretar
de Stat la departamentul de resbel sub
No. 14.498,
Am decretat si decretam:
Art. 1. Se infiinteaza pe langa
marele stat-major o scola superioara
de resbel, destinata a forma
oficierii de stat-major.

1889 **130** 2019
de ani

de ÎNVĂȚĂMÂNT MILITAR
SUPERIOR ROMÂNESC

BULETINUL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

4/2019
OCTOMBRIE-DECEMBRIE

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

4 / 2019

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZELE DE DATE INTERNAȚIONALE CEEOL, GOOGLE SCHOLAR, INDEX COPERNICUS ȘI PROQUEST.

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2019

Coperta: Andreea GÎRTONEA

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

Articolele revistei sunt supuse verificării procentului de similitudine prin sistemantiplagiat.ro.

Articolele publicate în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, ISSN 1584-1928, se regăsesc în integralitate – titlu, autor, abstract, conținut, bibliografie – și în varianta în limba engleză a revistei, ISSN 2284-936X
L 2284-936X

CONSILIUL EDITORIAL

1. CONSILIUL ONORIFIC

Gl.bg.prof.univ.dr. Gheorghe CALOPĂREANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect.univ.dr. Codrin MUNTEANU	Ministerul Apărării Naționale
Gl. bg. prof. univ. Constantin Iulian VIZITIU	Academia Tehnică Militară
Gl. bg. prof.univ.dr. Ghiță BÎRSAN	Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”
Gl. fl.aer. prof.univ.dr. Gabriel RĂDUCANU	Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”
Cdor.prof.univ.dr. Octavian TARABUȚĂ	Academia Navală „Mircea cel Bătrân”
Col.prof.univ.dr. Valentin DRAGOMIRESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Ion PURICEL	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Cezar VASILESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Cdor.prof.univ.dr. Ioan CRĂCIUN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Ioana ENACHE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Constantin POPESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lect.univ.dr. Florian BICHIR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Doina MUREȘAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.prof.univ.dr. Daniel GHIBA	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect. univ.dr. Florin CÎRCIUMARU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col. prof.univ.dr. Marinel-Dorel BUȘE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lt.col.conf.univ.dr. Tudorel-Nicolai LEHACI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect.univ.dr. Liviu BALABAN	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.lect.univ.dr. Răzvan GRIGORAȘ	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Inspector Carol Teodor PETERFY (Laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 2013)	Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice – OPCW
Col. Alin CRIVINEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

2. CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Prof.univ.dr. Gheorghe CALOPĂREANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Conf.univ.dr. Iulian CHIFU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Daniel DUMITRU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI	Universitatea „Titu Maiorescu”
Prof.univ.dr. Gelu ALEXANDRESCU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Sorin TOPOR	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Prof.univ.dr. Marian NĂSTASE	Academia de Studii Economice din București
CS II dr. Alexandra SARCINSCHI	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
CS II dr. Cristina BOGZEANU	Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Dr. Pavel OTRISAL	Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă

Conf.univ.dr. Elena ȘUȘNEA
Dr. Elitsa PETROVA

Dr. Jaromir MAREȘ
Lect.univ.dr. Cris MATEI
Dr.conf.univ Tengiz PKHALADZE
Cercetător Richard WARNES

Dr. Piotr GAWLICZEK
Conf.univ. dr. Piotr GROCHMALSKI
Dr. Marcel HAKAKAL

Dr. Lucian DUMITRESCU
Prof.univ.dr. Anton MIHAIL
Prof.univ.dr. Constantin IORDACHE
Prof.univ.dr. Gheorghe ORZAN
Prof.univ.dr. Gheorghe HURDUZEU
CS II Mihai-Ștefan DINU
Conf.univ.dr. Magdalena POPESCU

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Universitatea Națională Militară ”Vasil Levski”,
Veliko Tarnovo, Bulgaria
Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă
Centrul pentru relațiile Civili-Militar, SUA
Institutul Georgian de Afaceri Publice, Georgia
RAND Europe
Universitatea ”Cuiavian” din Wloclawek, Polonia
Universitatea ”Nicolaus Copernicus” din Torun, Polonia
Academia Forțelor Armate ”General Milan Rastislav
Štefánik”, Liptovský Mikuláš, Republica Slovacă
Academia Română
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Universitatea „Spiru Haret”
Academia de Studii Economice din București
Academia de Studii Economice din București
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

3. REFERENȚI

Col.prof.univ.dr. Marilena MOROȘAN
Col.prof.univ.dr. Dănuț TURCU
Col.conf.univ.dr. Marius PĂUNESCU
Cdor.conf.univ.dr. Marius ȘERBESKI
Col.conf.univ.dr. Marius-Victor ROȘCA
Col.conf.univ.dr. Octavian MIREA
Cpt.cdor.conf.univ.dr. Lucian-Valeriu SCIPANOV
Lt.col.lect.univ.dr. Cristian ICHIMESCU
Lt.col.lect.univ.dr. Gabriel-Constantin CIAPA
Mr.conf.univ.dr. Ciprian IGNAT
Dr. Lucian DUMITRESCU

CUPRINS

- 7** **Provocări la adresa învățământului din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” în 30 de ani de postcomunism. Ce-i de făcut?**
Col.prof.univ.dr. Ion PURICEL
-
- 13** **Rolul României în realizarea ordinii regionale la Marea Neagră**
Cam.fl.drd.ing. Mihai PANAIT
Cdor.prof.univ.dr. Ioan CRĂCIUN
-
- 20** **Întrebuințarea radarelor dispuse la bordul aerostatelor în misiuni de supraveghere aeriană**
Col.instr.avs.dr. Pătru PÎRJOL
-
- 26** **Principiul privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale**
Marius Valeriu PĂUNESCU
Alexandru Daniel PISICĂ
-
- 34** **Evoluția armatei naționale afgane din 2001 până în prezent**
Lt.col.drd. Traian MAGHERCĂ
-
- 41** **Riposta antiaeriană în operațiile forțelor terestre, în contextul tehnologizării GIS a spațiului de luptă modern**
Lt.col.dr. Daniel ROMAN
-
- 49** **Războiul informațional. Studiu de caz: Rolul ”Russia Today” pentru acoperirea misiunii executate de către Federația Rusă în estul Ucrainei, în perioada mai 2014 - februarie 2015**
Lt.col.instr.avs.drd. Mihai-Cristian STANCU
-
- 60** **Considerații actuale despre insurgență și contrainsurgență în Afganistan**
Lt.col.drd. Traian MAGHERCĂ
Col. (r) prof.univ.dr. Ion BĂLĂCEANU

- 66** **O sută de ani de învățământ economic superior în logistica armatei române**
Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE
Col. (r) prof.univ.dr. Benone ANDRONIC
-

- 73** **Analiză comparativă privind managementul structurilor de luptă și logistice de nivel tactic**
Lt.col.drd. Nicolae NICOARĂ
Cpt. Gabriela-Florina NICOARĂ
-

- 82** **Uniunea Europeană, concretizare a teoriei instituționaliste**
Dr. Lisa-Maria ACHIMESCU
-

- 92** **Aspecte generale privind pregătirea fizică necesară militarilor în vederea executării unui marș**
Lt.col.instr.sup.dr. George-Florin BĂIȚAN
-

- 99** **Aplicații ale sistemelor fără pilot uman la bord în logistica militară**
Lt.col.drd. Grigore Eduard JELER
Col. (r) prof.univ.dr.ing. Gelu ALEXANDRESCU
-

- 106** **Maniera de contabilizare a activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane în entități din Ministerul Apărării Naționale, potrivit legislației actuale configurate pe baza standardelor internaționale de contabilitate din sectorul public (IPSAS), a celor europene în domeniu, cu particularitățile specifice mediului militar**
Cpt.drd. Corina ENACHE
Col. (r) prof.univ.dr. Dumitru NICA
-

- 117** **Cadrul legislativ național în domeniul contabilității publice pentru active necurente, stocuri și cheltuieli cu resursele umane: premise, motivații și evoluție până în prezent**
Cpt.drd. Corina ENACHE
-

- 126** **Metode și tehnici utilizate în evaluarea performanțelor auditului public intern**
Col.drd. Ioan-Daniel DRĂGĂNESCU

PROVOCĂRI LA ADRESA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I” ÎN 30 DE ANI DE POSTCOMUNISM. CE-I DE FĂCUT?

**CHALLENGES TO EDUCATION AT “CAROL I” NATIONAL DEFENSE
UNIVERSITY IN THE THREE DECADES POST-COMMUNIST PERIOD.
WHAT IS TO BE DONE?**

**DÉFIS DE L'ENSEIGNEMENT À L'UNIVERSITÉ DE DÉFENSE
NATIONALE “CAROL Ier”, EN 30 ANS DE POST-COMMUNISME.
QU'EST-CE QU'ON PEUT FAIRE?**

Col.prof.univ.dr. Ion PURICEL*

Pornind de la provocările deosebite, aduse de realitatea operațională curentă și de cerințele legitime ale beneficiarului, întrebări firești apar, în legătură cu programele de studii, la care trebuie să răspundă universitatea, precum: Ce trebuie să știe, să facă absolventul unui program de studii? În cât timp îl putem pregăti pentru a ajunge la nivelul cerințelor beneficiarului? Care să fie ponderea disciplinelor tehnice în planurile de învățământ? Ce discipline acoperă cel mai bine realizarea cerințelor beneficiarului? Cum se realizează practica și în ce ritm? Cum selectăm și promovăm profesorii și instructorii competenți în domeniu?

Starting from the special challenges to the current operational situation and the legitimate requirements of the beneficiary, some obvious questions will arise related to the programs of study and to which the university has to answer: What should a graduate know and do? How long does it take to prepare him/her according to the requirements of the beneficiary? Which should be the percentage of technical subjects in the education plans? What subjects will best cover the requirements of the beneficiary? How to perform practical training and how often? How to select and promote the competent teachers and instructors from the field?

À partir des défis particuliers liés à la réalité opérationnelle actuelle et aux exigences légitimes du bénéficiaire, on se pose des questions évidentes sur les programmes d'études auxquelles l'université doit répondre, telles que: Que devrait-il savoir, le diplômé d'un programme d'études? Dans combien de temps serait-il instruit pour pouvoir répondre aux exigences du bénéficiaire? Quel devrait être le poids des disciplines techniques dans les plans de formation? Quelles disciplines couvrent le mieux les exigences du bénéficiaire? Comment se déroule la pratique et à quel rythme? Quels sont les critères de sélection et de promotion d'enseignants et des instructeurs compétents dans ce domaine?

Cuvinte-cheie: Școala Superioară de Război; învățământ militar; reformă; Legea educației naționale; Procesul Bologna; mediul internațional; fizionomia războiului contemporan; valori.

Keywords: Superior War School; military education; reform; National Education Law; Bologna Process; international environment; shape of modern war; values.

Mots-clés: École supérieure de guerre; enseignement militaire; réforme; loi sur l'éducation nationale; processus de Bologne; environnement international; physionomie de la guerre contemporaine; valeurs.

„Într-o lume a dezinformării, universitatea trebuie să reveleze calea informării, neuitând vreodată misiunea ei de formare”.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**
e-mail: ipuricel@yahoo.ro

Evoluția și specificul învățământului în Școala Superioară de Război, de la crearea până la sfârșitul perioadei comuniste

Înființarea de către regele Carol I a Școlii Superioare de Război în 1889, a șasea școală de stat major din Europa, alături de cele din Berlin, din Viena, din Paris, din Torino și din Bruxelles, a fost unul dintre cele mai însemnate momente pe calea modernizării armatei și țării, drum deschis deja de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care a marcat evoluția ulterioară a armatei române și, prin prisma războaielor purtate, și garantarea păcii României.

Spun asta, întrucât, de la înființare până astăzi, Școala Superioară de Război, indiferent de numele avut în timp, și-a consacrat și prezervat profilul și misiunea, acelea de cea mai importantă instituție de educație superioară militară, responsabilă cu formarea comandanților de nivel înalt ai armatei naționale.

Specificul activității de învățământ desfășurate aici, care a gravitat permanent în jurul studierii războiului ca fenomen social-politic complex, a avut o legătură indisolubilă cu conducerea și politica statului, purtând, astfel, marca împrejurărilor politice în care au evoluat țara și armata sa. Putem evidenția, astfel, patru perioade distincte în evoluția Școlii Superioare de Război: perioada 1889 – sfârșitul Primului Război Mondial; perioada interbelică – sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial; perioada comunistă; perioada postcomunistă.

Sigur că aceste perioade pot fi divizate, la rândul lor, în subperioade, cărora li se pot asocia diferite influențe externe – franceză, germană, sovietică, americană (NATO) – sau, dimpotrivă, respingerea modelelor din exterior, cum a fost perioada comunist-naționalistă, din epoca Ceaușescu.

Toate aceste împrejurări politice în care a evoluat armata română, în condițiile apariției noilor arme și ale progresului tehnicii militare, au avut consecințe directe, firește asupra învățământului din Școala Superioară de Război, asupra a „ce” și „cum” se învață; s-a trecut, astfel, la studiul întrebunțării în luptă a diferitelor eșaloane tactice, operativ-strategice de armă, interarme sau întrunite, în diverse contexte – național și multinațional (alianță sau coaliție) –, al pregătirii și susținerii operațiilor și războiului prin logistică și mobilizare, al nevoii de interoperabilitate tehnico-operațională

și particularităților acesteia asupra armelor și structurilor de forțe în operații tip război sau, mai nou, în operații militare altele decât războiul (de stabilitate).

Provocări la adresa învățământului din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” în 30 de ani de postcomunism

Venind mai aproape, spre timpurile noastre, în perioada „post-Război Rece”, trebuie scos în evidență faptul că dispariția comunismului în Europa și destrămarea URSS, urmate de problemele apărute la nivelul foștilor subiecți ai statului sovietic, aflați acum în căutarea propriei identități, au permis României să iasă din angajamentele politico-militare care o legau de URSS și de celelalte state comuniste (*Tratatul de la Varșovia*), iar, ulterior, din sfera de influență a Rusiei, și să urmeze, mai departe, prin îmbrățișarea valorilor europene și euroatlantice, o politică clară de apropiere de Occident, de organizațiile și de instituțiile politice și economice care-l definesc.

Optiunea fundamentală prooccidentală a statului român, fermă și constantă, întinsă pe parcursul a aproape trei decade, s-a concretizat în plan politico-militar prin semnarea *Parteneriatului pentru Pace* (PfP), în 1997, urmată de aderarea la NATO, în 2004, și la Uniunea Europeană, în 2007.

Istoric, în linii esențiale, aceasta a fost realitatea în planul securității naționale și regionale în care am evoluat, ca țară, în ultimii 30 de ani, realitate care a marcat, prin ample și dese schimbări, instituția militară și, mai departe, învățământul din Școala Superioară de Război, care era chemat, în mod firesc, să țină pasul cu „schimbarea” și cu procesul de transformare și reformă.

Trebuie remarcat, de asemenea, faptul că, odată cu prăbușirea regimului Ceaușescu, România s-a trezit, după 45 de ani de comunism și de izolare la adăpostul puterii armate sovietice, la lumea reală, în condițiile oferite de construirea unei noi societăți, opuse celei anterioare, a societății capitaliste cu libertățile, oportunitățile și provocările asociate, puternic marcate, la rândul lor, de explozia globalizării și a tehnologiei informației.

Schimbarea de paradigmă social-politică a vizat toate domeniile societății românești, domeniile educației și militar înscriindu-se în trendul reformei. Astfel, pe drumul transformărilor

societale, din punctul de vedere al statutului și al structurii educaționale, școlile militare de ofițeri au devenit instituții, și, mai apoi, academii, în timp ce Școala Superioară de Război, la debutul perioadei analizate – Academia Militară, a devenit Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, după o perioadă de 12 ani ca Academie de Înalte Studii Militare (1991-2003), respectiv de doi ani ca Universitate Națională de Apărare (2003-2005).

Totodată, în studiul provocărilor la adresa învățământului militar din Școala Superioară de Război, din perioada analizată, nu poate fi omis un alt reper evolutiv fundamental, și anume ralierea la exigențele sistemului de învățământ universitar național și european prin adoptarea reglementărilor *Procesului Bologna*, privitoare la studiile universitare – licență, master, doctorat –, în 1999.

Prin urmare, învățământul universitar militar s-a aliniat, mulți spun că mult prea ușor, fără filtre de specificitate adecvate, reglementărilor potrivite, în esență, domeniului civil, noilor condiții și provocări, apărute și consacrate, o dată în plus, prin adoptarea *Legii educației naționale*, în 2011. Consecința acestor demersuri este că, astăzi, putem vorbi de învățământul superior din întregul sistem militar, deci și din Școala Superioară de Război, numai în parametri normativi, impuși de legea civilă, particularizată domeniului militar, prin planuri și programe analitice, de către fiecare instituție de învățământ superior, în baza principiului autonomiei universitare.

În această perioadă, în pas cu mutațiile profunde și rapide din armată, cu ezitățile, mari consumatoare de resurse, asociate reformei și transformării, în curricula universitară a dispărut/apărut/disparut/apărut studiul diferitelor eșaloane tactice și operativ-strategice (armata de arme întrunite, divizia, regimentul de aviație, tancuri etc./corpul de armată, corpul de aviație și apărare antiaeriană, flotila de aviație, baza aeriană, grupul de aviație/corpul de armată, corpul de aviație și apărare antiaeriană, flotila de aviație, grupul de aviație/divizia, brigada, gruparea de forțe întrunite etc.), în timp ce procesul de planificare a fost fundamental schimbat, și ca cerință de interoperabilitate, conform modelului NATO (britanic/american) – mai flexibil.

Profesorii, la rândul lor, au trebuit să treacă prin „tribulațiile noi zidiri”, să se adapteze sau nu noilor condiții; unii au plecat – probabil, prea devreme –, iar ceilalți au devenit universitari, având la bază

pregătirea prin doctorat și respectarea condițiilor valabile în întreg sistemul de învățământ superior din România.

Putea învățământul din Școala Superioară de Război să performeze mai bine, în toată această perioadă de transformări profunde, în legătură cu îndeplinirea și cu specificul misiunii fundamentale? Consider că această întrebare trebuie adresată deopotrivă instituției militare și societății românești, în ansamblu, iar răspunsul, fără îndoială, nu poate fi decât DA și aici, desigur, pot fi oferite foarte multe explicații...

Fără îndoială că schimbările majore care au avut loc în învățământul militar, gândit și așezat de-a lungul a mai bine de un secol, într-o logică piramidală, au avut un impact profund asupra instituției-simbol a armatei române – Universitatea Națională de Apărare „Carol I” (UNAp „Carol I”). Astfel, transformarea școlilor militare de ofițeri în instituții de învățământ superior militar – academii –, cu dezvoltare universitară de sine stătătoare, recunoscute de Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS)/ Ministerul Educației Naționale, a avut un impact major asupra bazei învățământului din universitate – programele de licență militare –, învățământ legat, de acum, de normele Procesului Bologna și ale Legii educației naționale, prin faptul de a le oferi ofițerilor posibilitatea inedită de a evolua în cariera militară (și) pe baza construirii și recunoașterii unei educații superioare alternative în celelalte academii sau instituții de învățământ superior civile.

În aceste condiții, UNAp „Carol I”, construită în jurul Facultății Interarme/Facultății de Comandă și Stat Major, a evoluat, la rândul său, căutând să-și prezeve identitatea și să-și împlinească menirea, ca moștenitoare a Școlii Superioare de Război, îndeplinindu-și misiunea încredințată.

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Școala Superioară de Război de astăzi, funcționează acum cu două facultăți – Facultatea de Comandă și Stat Major și Facultatea de Securitate și Apărare –, având misiunea de a genera și transfera cunoaștere prin:

- formarea, specializarea și perfecționarea de nivel universitar și postuniversitar a comandanților, a ofițerilor de stat major și a experților militari și civili, pentru îndeplinirea atribuțiilor de conducere și expertiză în ramura de știință „Științe militare, informații și ordine publică”;

- organizarea și desfășurarea activității de cercetare științifică universitară în ramura de știință „Științe militare, informații și ordine publică”;

- perfecționarea pregătirii profesionale a resursei umane din Ministerul Apărării Naționale, din sistemul securității și apărării naționale, din alte instituții și organizații publice, din țară și din afara țării.

Așa după cum se poate observa, UNAp „Carol I” continuă să asigure, în noile condiții, nevoile de pregătire ale beneficiarului principal – Statul Major al Apărării/Ministerul Apărării Naționale – și cerințele pieței muncii în domeniul securității și apărării naționale.

Mutațiile apărute în dinamica mediului internațional și în fizionomia luptei armate contemporane

Noile condiții vizează atât aspectele legale despre care am vorbit, cât și mediul internațional, caracterizat de explozia informațională și de globalizarea multidimensională.

Ceea ce este cu adevărat nou este faptul că efectele exploziei informaționale și ale globalizării multidimensionale nu numai că afectează actorii internaționali, ci și fiecare individ, întreaga civilizație omenească, cu efecte greu de imaginat; mișcarea capitalului, a mărfurilor și a oamenilor, sau nivelarea culturală le constatăm, dar par a fi imposibil de controlat.

Smartphone-ul, Internetul și avionul, cauze și efect, în același timp, ale acestui proces, au făcut ca lumea să fie nu mică, ci incredibil de mică, transformând-o într-un „sat global”, granițele devenind din ce în ce mai mult virtuale.

În același timp, dinamica de securitate internațională este foarte mare, cu mișcări ale căror consecințe sunt greu de anticipat și de controlat. Astfel, apar noi actori internaționali statali și nonstatali care pun sub semnul întrebării *statu-quo-ul* internațional, iar marile puteri, într-o logică greu de înțeles, ținând cont de potențialul reciproc de distrugere și de exemplul „bun de urmat”, oferit altora, în urmărirea propriilor interese egoiste de securitate, se întrec într-o cursă a nerespectării acordurilor și tratatelor, pe care le-au negociat decenii de-a rândul.

Acesta ar fi, în linii mari, tabloul de securitate în care UNAp „Carol I” trebuie să asigure formarea comandanților/liderilor și specialiștilor, în domeniul

securității și apărării, de cea mai bună calitate, care să servească interesele țării și ale instituțiilor de securitate în care am ales să fim membri.

În opinia mea, învățământul superior din cele două facultăți și departamentele independente trebuie să realizeze unitatea în diversitate, conform misiunilor acestora și cerințelor programelor de studii, dar subliniind permanent unicitatea și menirea universității astfel încât să ofere beneficiarului produsul dorit.

Astfel, studenții de la programele destinate ofițerilor, din ambele facultăți, trebuie pregătiți și antrenați ca lideri, pentru funcții de conducere, în condițiile noii fizionomii a războiului contemporan, în care evidențiem, deja de mult timp, schimbări spectaculoase, dintre care aș menționa numai câteva, precum:

- demasificarea luptei și discontinuitatea frontului;

- impactul extraordinar al tehnologiei și al sistemelor de arme moderne asupra luptei (precizie și putere de foc foarte mari; ciclul comandă-execuție în timp real) și noi conținuturi pentru vechi concepte: apărare – atac, defensivă – ofensivă;

- creșterea importanței forțelor speciale/indeplinirea obiectivelor de valoare operativ-strategică de către entități de luptă de valoare tactică;

- explozia informațională și problematica deținerii supremației în spațiul electromagnetic;

- glisarea controlului spațiului aerian către controlul spațiului aerocosmic;

- acțiuni informaționale și cibernetice permanente, asociate tuturor tipurilor de confruntări – hibride, convenționale sau ambele;

- explozia folosirii vehiculelor nepilotate (a dronelor), în special a celor care operează în spațiul aerian – UAV¹/UCAV²;

- reconsiderarea folosirii armei nucleare și multiplicarea actorilor și platformelor de transport al acesteia la țintă;

- omniprezența mass-mediei și presiunea opiniei publice.

În mod evident, fiecare dintre schimbările menționate anterior, care au modificat fizionomia luptei armate, merită o tratare exhaustivă, dar nu acesta este scopul demersului pe care mi l-am propus în această lucrare.

Toate aceste schimbări sunt importante și este greu de făcut o ierarhie în ceea ce privește

importanța lor, exceptând, poate, problematica deținerii și folosirii armei nucleare.

Aș atrage atenția totuși că, datorită anvergurii, ritmului și accesului la progresul tehnologic, se constată o explozie a folosirii dronelor (UAV/UCAV) pe toate meridianele, atât în domeniul civil, cât și în domeniul militar, iar această realitate va schimba radical modul în care omenirea va viețui sau va duce războaie³ pe planetă.

În ritmul actual al progresului tehnologiei și al accesibilității acesteia, ne putem imagina oare cum va fi viața de zi cu zi într-o lume a dronelor, mai mult sau mai puțin controlată, inclusiv a minidronelor și a microdronelor? Dar războiul? Adăugați, la realitatea existenței dronelor, și dotarea lor cu inteligență artificială – AI⁴ – și avem tabloul operațional, în linii mari, tabloul în care deja operăm.

Ce-i de făcut? Concluzii

Faptul că echipamente din această realitate tehnico-operațională, care, cu certitudine, modelează deja fizionomia războiului contemporan, nu se regăsesc la nivelul corespunzător în dotarea armatei române nu reprezintă un motiv pentru care această realitate să nu fie studiată la nivel teoretic, conceptual prin includerea unor discipline adecvate în planurile de învățământ ale diferitelor programe de studii.

În același timp, studenții de la programele destinate pregătirii, ca specialiști civili, în domeniul securității și apărării, conform obiectivelor propriilor programe de studii, nu numai că trebuie să fie familiarizați cu particularitățile fizionomiei luptei armate contemporane, ci pregătirea acestora trebuie să aibă la bază, în permanență, această realitate și consecințele acesteia, care modelează, la rândul ei, fenomenologia războiului contemporan.

În acest mediu operațional dinamic și extrem de complex, cerințele beneficiarului pentru liderii militari și civili, în termeni de abilități dorite, ar putea fi sintetizate, după modelul altor armate⁵, astfel:

- abilitatea de a înțelege mediul de acțiune și efectele tuturor instrumentelor puterii naționale;
- abilitatea de a anticipa și de a se adapta surprizei și incertitudinii;
- abilitatea de a recunoaște schimbarea și de a dirija tranziția;
- abilitatea de a acționa cu determinare prin încredere, prin delegare de autoritate și prin înțelegere;

•abilitatea de a lua decizii etice, bazate pe valorile profesiei militare;

•abilitatea de a gândi critic și strategic în aplicarea principiilor și conceptelor războiului întrunit în operațiile întrunite.

Fațetele multiple ale realității operaționale, creionate anterior, corelate cu cerințele beneficiarului se constituie în tot atâtea provocări la adresa învățământului din UNAp „Carol I”, care trebuie să le abordeze, în mod diferențiat, în cadrul tuturor programelor de studii, prin actualitatea și flexibilitatea planurilor de învățământ, respectiv prin adâncimea cunoașterii științifice, asigurată de conținutul disciplinelor programelor analitice.

Pornind de la aceste provocări deosebite, aduse de realitatea operațională curentă, și de la cerințele legitime ale beneficiarului, apar întrebări firești în legătură cu programele de studii, la care trebuie să răspundă universitatea, precum: Ce trebuie să știe, să facă absolventul unui program de studii? În cât timp îl putem pregăti pentru a ajunge la nivelul cerințelor beneficiarului? Care să fie ponderea disciplinelor tehnice în planurile de învățământ? Ce discipline acoperă cel mai bine realizarea cerințelor beneficiarului? Cum se realizează practica și în ce ritm? Cum selectăm și promovăm profesorii și instructorii competenți în domeniu? etc.

Pentru a face față acestor provocări, dincolo de obligațiile beneficiarului și ale universității, prin factorii de răspundere implicați, se impune, cu celeritate, cultivarea și încurajarea unei atitudini proactive și prospective a tuturor cadrelor didactice și studenților, animați deopotrivă de înaltele standarde de academism și de cele de specificitate instituțională militară.

Garanția realizării acestor standarde, în opinia mea, elementul de unitate, în același timp, conform *Cartei universitare*, o reprezintă valorile UNAp „Carol I”, care trebuie să iradieze gândirea și acțiunea întregii comunități universitare, pe termen lung – *exelența academică, libertatea academică, dezvoltarea permanentă a cunoașterii, integritatea, colaborarea și patriotismul*.

NOTE:

1 *Unmanned Aerial Vehicle* – Vehicul aerian nepilotat.

2 *Unmanned Combat Aerial Vehicle* – Vehicul aerian de luptă nepilotat.

3 La data scrierii comunicării, un atac neidentificat, posibil cu drone, asupra Arabiei Saudite a distrus jumătate din capacitatea sa de rafinare a petrolului, în condițiile în care

regatul dispune de o apărare antiaeriană foarte puternică (rachete Patriot).

4 *Artificial Intelligence* – Inteligență artificială.

5 Armata americană – *Desired Leader Attributes for Joint Force 2020*.

BIBLIOGRAFIE

*** *Desired Leader Attributes for Joint Force 2020*, https://www.ndu.edu/Portals/59/Documents/BOV_Documents/2013/Goal%204%20for%20BOV.pdf

*** *Carta universitară*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Agapie Mircea, Chiriac Dănuț, Ion Emil, Hlihor Constantin, *De la Școala Superioară de Război la Academia de Înalte Studii Militare. Comandanți, Profesori, Absolvenți, 1889 - 1995*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1995.

Otu Petre, Oroian Teofil, Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare românești*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.

ROLUL ROMÂNIEI ÎN REALIZAREA ORDINII REGIONALE LA MAREA NEAGRĂ

ROMANIA'S ROLE IN ACHIEVING THE REGIONAL ORDER ON THE BLACK SEA

LE RÔLE DE LA ROUMANIE DANS LA CRÉATION DE L'ORDRE RÉGIONAL À LA MER NOIRE

Cam.fl.drd.ing. Mihai PANAIT*
Cdor.prof.univ.dr. Ioan CRĂCIUN**

România, ca stat maritim european, membru al celor mai importante organizații din spațiul euroatlantic, NATO și Uniunea Europeană, se afirmă acum ca un stat recunoscut, pe măsura statutului său, într-o perioadă cu provocări, dar și cu oportunități multiple. Rolul României în realizarea ordinii regionale la Marea Neagră este important și se realizează prin intensificarea măsurilor politice, economice sau diplomatice, dar și prin intensificarea eforturilor pentru întărirea interoperabilității la nivelul NATO sau al UE în sprijinul eficientizării mecanismelor aliate de descurajare și de apărare. La 15 ani de la intrarea României în NATO, aceasta se regăsește într-o poziție favorabilă consolidării capacității naționale de apărare, care include realizarea capabilităților necesare eficientizării răspunsului nostru la amenințările simetrice și asimetrice. Astfel, începând cu anul 2017, România și-a îndeplinit angajamentul față de NATO în ceea ce privește alocarea a 2% din PIB pentru apărare, în vederea continuării procesului de transformare și de modernizare.

Romania as an European maritime state, a member of the most important organizations in the Euro-Atlantic area, NATO and the European Union, is now asserting itself, as a state recognized in terms of its status, in a period with challenges but also with multiple opportunities. The role of Romania in the realization of the regional order in the Black Sea is important and it is achieved by intensifying the political, economic or diplomatic measures, but also by intensifying the efforts to strengthen the interoperability at NATO or EU level, in support of the efficiency of the Allied deterrence and defense mechanisms. 15 years after Romania's entry into NATO, it is in a favorable position to strengthen the national defense capacity, which includes the realization of the capabilities necessary to make our response to symmetrical and asymmetrical threats more efficient. Thus, starting with 2017, Romania has fulfilled its commitment to NATO regarding the allocation of 2% of GDP for defense, to continue the transformation and modernization process.

La Roumanie, en tant qu'État maritime européen, membre des organisations les plus importantes de la zone euro-atlantique, de l'OTAN et de l'Union européenne, devient désormais un État reconnu à la hauteur de son statut, dans une période pleine de défis, ainsi que de nombreuses opportunités. Le rôle de la Roumanie dans la création de l'ordre régional à la mer Noire est important et consiste à renforcer l'importance des mesures politiques, économiques ou diplomatiques, et aussi à intensifier ses efforts pour le renforcement de l'interopérabilité au niveau de l'OTAN ou de l'UE, à l'appui de l'efficacité des mécanismes alliés de dissuasion et de défense. La Roumanie, 15 ans après l'adhésion à l'OTAN, est dans une situation favorable pour le renforcement des capacités de défense nationale, notamment la réalisation des capacités nécessaires pour rendre plus efficace son action face aux menaces symétriques et asymétriques. Ainsi, depuis 2017, la Roumanie a respecté l'engagement pris vis-à-vis de l'OTAN, d'allouer 2% du PIB à la défense afin de poursuivre le processus de transformation et de modernisation.

Cuvinte-cheie: ordine regională; securitate; cooperare; dimensiunea militară; riscuri și amenințări; regiunea Mării Negre.

Keywords: regional order; security; cooperation; military dimension; risks and threats; the Black Sea region.

Mots-clés: ordre régional; sécurité; coopération; dimension militaire; risques et menaces; la région de la mer Noire.

*Comandamentul Flotei

e-mail: mihai.panait@navy.ro

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: crăciun64@gmail.com

Securitatea, prosperitatea și pacea sunt concepte cu valoare pentru cetățenii oricărui stat, în general. Constituția României, Strategia de securitate națională a României și Strategia națională de apărare a țării definesc conceptele, principiile și reperele securității și stabilității statului român, într-o abordare sistemică și cuprinzătoare, în contextul construcției europene și cooperării euroatlantice.

Din perspectivă istorică, dar și din cea a provocărilor prezente și viitoare la nivel global și regional, a transformărilor mediului strategic, când sistemele internaționale au devenit mult mai complexe, caracterizate de o instabilitate persistentă, necesitatea dezvoltării, transformării și dimensionării relațiilor politice, economice, militare, sociale și de mediu, la nivel intern și cu o strânsă relaționare sau interdependență externă, este evidentă.

În contextul evoluției contemporane a mediului de securitate în regiunea Mării Negre, puterea militară a unui stat este un factor de importanță vitală, iar dimensiunea militară se constituie într-unul dintre pilonii principali ai stabilității statului.

Se recunoaște că, în calitate de actor major, statul trebuie să dispună, alături de structuri politice și economice, și de o forță militară credibilă și bine structurată, cu o putere combativă, pe măsura responsabilităților care-i revin.

Frontiera estică a României, terestră (însușind 273,8 km – frontiera terestră cu Ucraina), fluvială (în total 856,8 km – din care 680,6 km cu Republica Moldova și 176,2 km cu Ucraina) și maritimă (9199,4 km – din care 30,2 km cu Ucraina)¹⁾ reprezintă, totodată, și frontiera externă a NATO și a UE.

Din acest punct de vedere, dar și prin prisma faptului că este stat membru al acestor organizații, România face parte dintr-un spațiu comun de securitate și apărare.

De asemenea, eforturile care trebuie făcute atât de România, cât și de statele din vecinătate necesită timp și răbdare, cu o construcție solidă bazată pe principiile democrației universale.

De altfel, așa după cum cunoscuții analiști Ayşe Gunes - Ayata, Ayca Ergun și Isil Celimli analizează situația din regiunea Mării Negre cu mult pragmatism, afirmând: „Nicăieri slăbirea statului nu a deschis calea către consolidarea pieței sau a societății civile. Atunci ar fi absurd să ne așteptăm

ca acest lucru să se întâmple automat în regiunea Mării Negre”²⁾.

Dezvoltarea și consolidarea capacităților României pentru asigurarea securității și stabilității euroatlantice

Etnogeneza României a fost un proces complex, care a condus la apariția unui popor neolatin, unicul moștenitor al romanității orientale. Odată cu încheierea acestui proces, la sfârșitul secolului al VIII-lea, populația autohtonă s-a transformat în poporul român.

România are o istorie și o identitate națională de peste 2.500 de ani³⁾.

Statul român s-a format în 1859 și și-a câștigat independența în 1877.

În 1918, România, prin Marea Unire cu Transilvania, cu Bucovina și cu Basarabia, a realizat visul unei națiuni. În perioada 1881-1947, România a fost monarhie constituțională, iar începând cu anul 1947, a devenit republică.

După cel de-al Doilea Război Mondial, parte a teritoriului românesc a fost ocupat de URSS și România devenea stat comunist și membru al Tratatului de la Varșovia⁴⁾.

După Revoluția din Decembrie 1989, România aplică reformele economice și politice, aderă la NATO în 29 martie 2004, devine membru al Uniunii Europene în 2007 și semnează, în 2011, *Declarația Comună privind Parteneriatul Strategic pentru Secolul XXI între România și Statele Unite ale Americii*⁵⁾.

România, ca stat maritim european și membru al Uniunii Europene și al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, și-a afirmat, în spațiul geopolitic al Mării Negre, un rol recunoscut, pe măsura statutului său, beneficiind de avantajul natural al propriei rețele hidrografice și de largă deschidere spre orizontul lumii mediteraneene și atlantice.

România, cu o suprafață de 237.500 de kilometri pătrați și cu o populație de 21.413.815 de locuitori, este stat riveran la Marea Neagră, alături de Rusia, Ucraina, Bulgaria, Turcia, și Georgia. Cu o lungime de 245 km a coastei maritime, România ocupă un loc important, în cadrul țărilor riverane Mării Negre, prin amploarea spațiului terestru cu ieșire la mare⁶⁾.

Marea Neagră are importanța sa deosebită, încă din Antichitate, atât pentru romani, „lac bizantin, în

timpul Imperiului Roman”⁷, cât și pentru greci sau atenieni, așa cum apare în scrierile cunoscutului istoric clasic grec Plutarh: „Pericles a navigat, de asemenea, în Marea Neagră cu o flotă mare și excelent dotată, iar acolo a tratat considerabil orașele grecești și a asigurat, prin negociere, diferitele aranjamente locale pe care le-au dorit”⁸.

În prezent, România are o economie în creștere, o piață liberă și o bună prezență în regiune, reprezentând, fără falsă modestie, un pilon de stabilitate pentru securitatea și cooperarea euroatlantică. Pentru România, în acest context, Marea Neagră și Dunărea rămân baza, fundația pe care s-a realizat independența și liantul pentru dezvoltarea ulterioară. Stabilitatea și procesul de cooperare din zona Mării Negre reprezintă una dintre principalele direcții strategice în politica de securitate, pentru următorii ani. Liderii din această regiune ar trebui să fie suficient de echilibrați și, în același timp, suficient de puternici pentru a descuraja și a gestiona potențialele riscuri și amenințări la adresa securității și stabilității euroatlantice, dar și regionale, deoarece în această perioadă, există multe provocări pentru toate națiunile din regiune.

Participarea cu succes a Armatei României, alături de partenerii euroatlantici, în campaniile din Irak, din Balcani și din Afganistan, sau participarea la operațiile navale majore, desfășurate în teatrele de operații din Marea Mediterană, din Golful Aden și din Oceanul Indian, în lupta împotriva terorismului, în războiul din Libia sau în lupta antipiraterie demonstrează profesionalismul structurilor politice și militare și faptul că România s-a înscris pe acest drum al modernizării și transformării continue, pentru a fi în măsură să facă față provocărilor prezente și viitoare. Extrapolând la scară europeană și regională, putem considera că se poate construi mai mult, pot fi identificate soluții viabile pentru viitorul european.

Contribuția României în cadrul organizațiilor euroatlantice și regionale pentru menținerea echilibrului și a ordinii regionale la Marea Neagră

Sistemul de securitate la nivel statal este caracterizat de cele cinci dimensiuni ale sale: politică, militară, economică, socială și de mediu. Dimensiunea militară sau securitatea militară reprezintă capacitatea statului de a riposta în fața unor pericole, amenințări, agresiuni, de a analiza

și a elimina vulnerabilitățile și riscurile la adresa securității statului.

Asigurarea stabilității statului se realizează, implicit, prin această dimensiune militară, iar o primă cale de realizare identificată se referă, în principal, la transformarea, modernizarea sau dezvoltarea structurilor militare. Aceasta trebuie să fie continuă, cu un grad de flexibilitate și de adaptabilitate ridicat astfel ca interconectarea cu sistemul global să se realizeze constant.

Pornind de la cerințele actuale ale lumii moderne, dimensiunea militară pe care o proiectăm, pe care o modernizăm, de fapt trebuie să îndeplinească criteriile de conducere eficiente, cu o structură echilibrată de forțe interoperabile și cu o infrastructură corespunzătoare. Dimensiunea militară a securității statului ar trebui să fie suficient de echilibrată și, în același timp, suficient de puternică pentru a descuraja și a gestiona potențialele riscuri și amenințări la adresa securității și stabilității statului.

Dezvoltarea unei structuri de forțe pentru a putea acționa în mediul complex al războiului modern tip întrunit este, în opinie personală, una dintre căile cele mai eficiente în analiza de față. Apariția unor noi concepte, precum: securitate colectivă, securitate comună sau securitate prin cooperare, a impus, la nivelul Uniunii Europene și al NATO, structuri din care România face parte, necesitatea identificării unor soluții concrete pentru viitorul apărării comune.

În altă ordine de idei, creșterea eficacității operaționale a grupurilor tactice de luptă (Battle groups), eșalonarea perioadelor în starea gata de acțiune și revizuirea conceptului privind răspunsul militar rapid al Uniunii Europene constituie o preocupare de foarte mare interes în actualul context de criză ucraineană. Ideea unei capacități militare de dimensiuni mici, cu mobilitate și capacitate de luptă ridicate, gata de intervenție în timp scurt, în situații de criză, pentru interesele de securitate ale Uniunii Europene, se transpune în practică și la nivel intern, conform Concepției de restabilire a capacității de luptă a Armatei României, pentru perioada 2019-2026, prin constituirea TF (Grupări de Forțe) sau a TG (Grupuri de forțe)⁹.

Conceptele europene, împreună cu cele NATO, pot sta la baza transformărilor necesare modernizării și interconectării dimensiunii militare și contribuției acesteia la asigurarea stabilității

statului. La nivelul statului, toate aceste concepte trebuie transpuse în politici de acțiune pentru eficientizarea rolului dimensiunii militare.

O altă cale este aceea de determinare a raportului securitate – strategie – forțe și organizarea sau optimizarea acestuia. Aceasta se realizează prin analiza matricei de sincronizare și de determinare a soluțiilor optime, pe baza elementelor prezentate mai sus, a efectelor întrebuirii forțelor asupra elementelor tangibile (echipamente, cantitatea forțelor, calitatea acestora, capacitățile, mobilitatea, logistica, rezerva de forțe, organizarea forțelor, puterea de luptă) și intangibile (moralul, disciplina, antrenamentul, leadershipul, doctrina, dorința de a lupta, suportul public, alianțele și coalițiile).

Dar cea mai bună soluție pe care un stat o poate adopta pentru asigurarea stabilității sale, prin prisma utilizării dimensiunii militare a securității, este reprezentată de respectarea angajamentelor asumate și de participarea cu forțe și cu mijloace în teatrele de operații, alături de partenerii euroatlantici. Astfel, începând cu anul 2017, România și-a îndeplinit angajamentul față de NATO în ceea ce privește alocarea a 2% din PIB pentru apărare, în vederea continuării procesului de transformare, modernizare și dotare a forțelor armate¹⁰.

Ca urmare a acestui fapt, în prezent România se găsește într-o poziție favorabilă consolidării capacității naționale de apărare, care include realizarea capacităților necesare eficientizării răspunsului nostru la amenințările simetrice și asimetrice. În plus, România și-a intensificat eforturile pentru întărirea interoperabilității cu armatele aliaților NATO, în sprijinul eficientizării mecanismelor aliate de descurajare și de apărare, precum cele corespunzătoare Planului NATO de Reacție Imediată.

Participarea României și perspectivele pentru următorii ani se impun a fi evidențiate în acest context. România a participat la operaționalizarea Grupurilor de Luptă ale UE sau la misiunile UE sau ONU, iar dintre acestea, cele mai importante sunt participarea României la Operația ATALANTA, de luptă împotriva pirateriei, cu fregata Regele Ferdinand, în anul 2012, pe o perioadă de 60 de zile, sau participarea din acest an cu un contingent de aviație, compus din patru elicoptere și peste 100 de militari, în misiunea ONU din Mali.

Participarea cu personal de stat major în comandamentele UE sau NATO împreună cu

participarea, începând cu anul 2017, la operația NATO Sea Guardian, sau continuarea participării cu un contingent important în Afganistan, în cadrul Resolute Support Mission (RSM), arată clar că România este angajată consistent în efortul euroatlantic de realizare a ordinii regionale în bazinul Mării Negre.

Evoluțiile recente și perspectivele pe termen scurt, mediu și lung se referă la preocupările EUMS, de elaborare a documentelor privind standardizarea activităților de pregătire a Grupurilor de Luptă (EU Battle Group¹¹). Se consideră că, deși pregătirea BG-urilor este responsabilitatea statelor membre contribuatoare, există abordări diferite, care necesită o standardizare a pregătirii BG-urilor.

Succesul deja previzibil al celei mai importante operații conduse de Uniunea Europeană, operația ATALANTA, în desfășurare încă din 2008, sau al operației EUNAVFOR Sophia arată că se construiește cu seriozitate și inteligență o forță militară a Uniunii Europene pentru prezent și viitor. Gruparea Navală a Uniunii Europene acționează în teatrul de operații din Golful Aden și din bazinul somalez începând cu anul 2008, și cuprinde nave, aviație și forțe speciale cu un efectiv care a atins, în perioadele de dinamism, un număr de aproximativ 1.500 de militari.

Dislocarea contingentului național al Regimentului de Infanterie Marină în teatrul de operații din Afganistan, în cadrul operației ”Resolute Support”, participarea, în cadrul Very High Readiness Joint Task Force (VJTF¹²), a pachetului de forțe de Reacție Rapidă al NATO, pe o perioadă de șase luni, cu Fregata Regele Ferdinand, sau participarea la operația SEA GUARDIAN în Marea Mediterană sunt doar trei elemente care susțin contribuția Forțelor Navale Române la efortul comun al Armatei României, în cadrul Alianței și UE, pentru menținerea stabilității în această regiune extinsă a Mării Negre.

De asemenea, participarea cu nave și cu personal de stat major în cadrul grupărilor navale ale NATO, pe timpul dislocării acestora în Marea Neagră, sau dezvoltarea exercițiilor multinaționale ori bilaterale pentru menținerea interoperabilității, dar și pentru dezvoltarea cooperării sau pentru menținerea echilibrului de putere în regiune sunt alte elemente demne de subliniat. Forțele Navale Române au realizat premiere importante, în ultimii ani, în cadrul participărilor la operațiile

Active Endeavour, Unified Protector, Atalanta, Sea Guardian sau al exercițiilor naționale, multinaționale și internaționale, precum: integrarea elicopterului organic, a Serviciului de luptă V la bordul fregatelor; integrarea forțelor pentru operații speciale (FOS) și grupelor EOD la bordul navelor; realizarea unei structuri flexibile, adaptabile la nivelul organizației; dislocarea infanteriei marine în teatrele de operații din Afganistan sau din Marea Baltică.

Rolul României în realizarea ordinii regionale la Marea Neagră, precum și rolul ei în cadrul procesului de regionalizare la Marea Neagră sunt, de asemenea, important a fi fructificate ca o oportunitate.

Putem afirma că acest rol are importanță și consistență și datorită faptului că, în cadrul relațiilor internaționale, România dovedește principialitate și caracter, așa după cum reputatul profesor american Milan Vego arată, în cartea sa, *Joint Operational Warfare*, "Theory and practice":

"Successful Leaders at any level of command possess certain character traits and professional knowledge and experience that distinguish them from less capable commanders"¹³.

Este evident însă că întrebuintarea resurselor tuturor celor cinci dimensiuni ale securității este de departe cea mai eficientă cale de realizare și de menținere a stabilității statelor și, implicit, a regiunii Mării Negre. Abordarea cuprinzătoare a politicilor de securitate și a strategiilor externe, ca și a celor de apărare în egală măsură rămâne de interes pentru conducerea statului, dar și pentru cetățenii acestuia.

Din această perspectivă, și România ar trebui să facă mai mult pentru identificarea obiectivelor majore pe termen mediu și lung și să-și asume rolul destinat prin poziționarea sa geopolitică și geostrategică, să continue politica de menținere a unui echilibru de putere stabil în regiunea Mării Negre și în cea extinsă acesteia.

În consecință, menținerea unui echilibru a rolului dimensiunilor politice, economice, militare, sociale și de mediu este calea optimă, soluția cea mai eficientă pentru asigurarea stabilității și securității statului, dar și a celei regionale, dacă vorbim despre regiunea Mării Negre.

Concluzii

Pornind de la cerințele actuale, specificul structurilor pe care le proiectăm trebuie să

îndeplinească următoarele criterii: comandă și control eficiente, structură echilibrată de forțe, interoperabilitate și infrastructură corespunzătoare, totul pentru a apropia forțele din subordinea Statului Major al Apărării de cerințele războiului modern tip joint, pe mare, pe uscat și în aer. În contextul integrării în structurile euroatlantice și al modernizării Forțelor Armate prin achiziția unor echipamente sau sisteme compatibile și interoperabile cu cele ale partenerilor noștri, elaborarea documentelor strategice s-a impus ca fiind una dintre priorități.

În calitate de stat riveran al Mării Negre, situat în apropierea zonei de insecuritate din Balcani și la intrarea principalei axe de transport fluvial dintre Orientul Mijlociu și Europa Occidentală, România trebuie să dispună de o forță navală credibilă și bine structurată, cu o putere combativă, pe măsura responsabilităților care-i revin la mare și fluviu. În contextul evoluției contemporane a mediului de securitate, puterea maritimă a țării este un factor de importanță vitală, iar Forțele Navale Române reprezintă pilonul principal al acesteia.

Participarea cu succes a Armatei României, alături de partenerii euroatlantici în campaniile din Irak, din Balcani și din Afganistan, sau participarea la operațiile navale majore, desfășurate în teatrele de operații din Marea Mediterană, din Golful Aden și din Oceanul Indian, în lupta împotriva terorismului, în războiul din Libia sau în lupta antipiraterie demonstrează rolul și importanța dimensiunii militare a securității.

Securitatea, stabilitatea și prosperitatea în această regiune depind în bună măsură de actorii regionali și internaționali: Uniunea Europeană, NATO, Rusia, SUA, Turcia și, nu în ultimul rând, China. Probabil, cele mai importante sunt însă relațiile dintre SUA, Uniunea Europeană și Rusia.

România este unul dintre actorii principali de pe scena geopolitică a regiunii Mării Negre. Democrația, respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor, buna guvernare sunt principii solide, fundamentale ale Uniunii Europene. Obiectivul principal al Uniunii Europene este de a promova democrația în interiorul Uniunii Europene, dar, în egală măsură, și în vecinătatea acesteia. Este prioritar, pentru Uniunea Europeană, ca proiecția unei viziuni pe termen mediu și lung să fie aplicată cu o consecvență adecvată.

În regiunea Uniunii Europene, un număr important de state au populația formată din categorii etnice diferite și deosebirile religioase, culturale sau sociale sunt încă greu de uniformizat. Totuși, nu sunt obstacole de netrecut. Diferențele culturale și religioase sunt de departe cele care pot fi depășite cu ușurință. Liderii pot rezolva aceste divergențe prin creativitate pozitivă.

Din acest punct de vedere, România este un foarte bun exemplu. Cele 18 minorități care trăiesc în armonie pe teritoriul țării noastre constituie un exemplu și o oportunitate pentru liderii din regiunea extinsă a Mării Negre¹⁴.

Actori importanți, SUA, NATO, Uniunea Europeană, Rusia, China sunt cele care trebuie să amplifice dialogul și să-l extindă la nivelul întregii arii. Și, atunci când realizăm aceste lucruri, este necesar să aducem în ecuație și rolul Dunării, pentru că, așa cum spunea Mihail Kogălniceanu, „Drumul Dunării spre Marea Neagră este cheia mântuirii noastre”.

Fundamentele geopolitice ale regiunii Mării Negre, potențialul regional al Mării Negre, dinamica procesului de regionalizare, dar și procesul de regionalizare, din perspectiva României, sunt elemente cheie în fundamentarea unei viziuni clare. Bazele conceptuale ale ordinii regionale, identitatea politică și ordinea regională la Marea Neagră sunt analizate și clarificate prin prisma comprehensivității.

România se adaptează continuu cadrului euroatlantic și prin elaborarea unor documente programatice de calitate, de la Strategia Națională de Apărare la Strategia de Securitate pentru Marea Neagră, cu adoptarea unei noi Doctrine a Forțelor Navale, ediție 2018, un document fundamental pentru desfășurarea activității Forțelor Navale ale României, document care cuprinde, în esență, o sumă de principii, un set de reguli și, în același timp, o sumă de „învățăături”, de lecții identificate sau învățate, transformate în proceduri de operare standardizate, la nivelul structurii Forțelor Navale, cu o viziune pentru modernizare. Aceste documente programatice cuprind principiile și direcțiile prioritare ale dezvoltării, dar și ale modernizării Forțelor Armate ale României pe termen mediu și lung și au o contribuție reală la dezvoltarea unei ordini regionale la Marea Neagră.

Dezvoltarea unei conștiințe maritime a cetățenilor României, a poporului român este un

deziderat primordial și al acestei doctrine, alături de celelalte documente de bază ale Statului Major al Forțelor Navale.

În egală măsură, este important pentru noi, dar în special pentru generațiile viitoare, să înțelegem că dezvoltarea unei conștiințe maritime, așa cum a făcut-o vizionarul Mihai Kogălniceanu, este esențială. Dezvoltarea unei conștiințe maritime ar putea continua din acest punct și pe toată regiunea extinsă a cursului Dunării spre Marea Neagră, sprijinită pe pilonii strategici ai Forțelor Navale ale României.

Pornind de la cerințele actuale ale lumii moderne, noile doctrine, pe specificul structurii forțelor pe care le proiectăm, pe care le modernizăm de fapt, trebuie să îndeplinească criteriile de conducere eficiente, ca o structură echilibrată de forțe interoperabile și cu o infrastructură corespunzătoare.

La 15 ani de la intrarea României în NATO, realizarea compatibilității, a interoperabilității dintre forțele armate ale membrilor NATO se impune și prin corelarea și armonizarea cadrului legislativ, atât pe orizontală, cât și pe verticală, în toate domeniile de activitate. Lecțiile identificate și lecțiile învățate după participarea la operații și misiuni, la exerciții internaționale și multinaționale au adus un important câștig și un feedback necesar dezvoltării și transformării aspectelor operaționale.

Transformarea Armatei României și, implicit, a Forțelor Navale Române din ultimii 15 ani este evidentă, dar acest fapt nu înseamnă că este finalizată. Procesul trebuie înțeles ca fiind continuu, cu implicarea tuturor mecanismelor și forțelor care contribuie la această dezvoltare.

La final de an 2019, România, ca stat maritim european, membru al celor mai importante organizații din spațiul euroatlantic NATO și Uniunea Europeană, se afirmă acum ca un stat recunoscut, pe măsura statutului său, pentru prima dată în istorie, la conducerea Consiliului Uniunii Europene, într-o perioadă cu provocări, dar și cu oportunități multiple.

NOTE:

1 Grigore Stamate, *Frontiera de stat a României*, Editura Militară, București, 1997, pp. 125, 239, 267.

2 Ayse Gunes - Ayata, Ayca Ergun, Isil Celimli, *Black Sea Politics, Political culture and civil society in an unstable region*, International Library of Political Studies, I.B. Tauris&Co Ltd., 2005, p. 17.

3 Neagu Djuvara, *A Brief Illustrated History Of Romanians*, translated by Cristian Anton, București, Humanitas, 2017, p. 10.

4 Neagu Djuvara, *op.cit.*, pp. 259, 272, 305, 337.

5 [Ministerul Afacerilor Externe], *Parteneriatul strategic Romania – SUA*, <https://www.mae.ro/node/4944#null>, accesat la 12 noiembrie 2019.

6 [EUROSTAT], *Romania in UE*, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/10186/9440506/RO+presidency+RO.pdf>, ianuarie 2019, accesat la 2 noiembrie 2019.

7 [Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară], *Marea Neagră de la „lacul bizantin” la provocările secolului XXI*, Editura Militară, București, 2006, p. 11.

8 Plutarh, *The Rise and Fall of Athens: Nine Greek Lives*, translated with an introduction by Ian Scott-Kilvert, Penguin Books, UK, 1960, p. 187.

9 [Ministerul Apărării Naționale], *Strategia Militară a României*, „Forțe armate moderne, pentru o Românie puternică în Europa și în lume”, București, 2016, p. 11.

10 [Administrația Prezidențială], *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019, O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015, p. 18.

11 *** *EUROCORPS – A Force for the European Union and NATO, An European Union Battlegroup (Eubg) Is The Minimum Militarily Effective, Credible And Coherent, Rapidly Deployable Force Package Capable Of Stand-Alone Operations Or For The Initial Phase Of Larger Operations*, <https://www.eurocorps.org/readiness/european-battlegroup/>, accesat la 6 noiembrie 2019.

12 [Allied Joint Force Command Brunssum], *Mission*, <https://jfcbs.nato.int/page5815856.aspx>, accesat la 2 noiembrie 2019.

13 Milan Vego, *Joint Operational Warfare, "Theory and practice"*, Newport, Naval War College, Rhode Island, 2007, p. X-5.

14 ***EUROSTAT, *Romania in UE*, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/10186/9440506/RO+presidency+RO.pdf>, ianuarie 2019, accesat la 2 noiembrie 2019.

BIBLIOGRAFIE

*** *EUROCORPS – A Force for the European Union and NATO, An European Union Battlegroup (Eubg) Is The Minimum Militarily Effective, Credible And Coherent, Rapidly Deployable Force Package Capable Of Stand-Alone Operations Or For The Initial Phase Of Larger Operations*, <https://www.eurocorps.org/readiness/european-battlegroup/>

*** *Strategia Națională pentru Securitate în regiunea Mării Negre*, proiect, București, 2019.

[Administrația Prezidențială], *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007.

[Administrația Prezidențială], *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019, O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015.

[Allied Joint Force Command Brunssum], *Mission*, <https://jfcbs.nato.int/page5815856.aspx>

Ayse Gunes - Ayata, Ayca Ergun, Isil Celimli, *Black Sea Politics, Political culture and civil society in an unstable region*, International Library of Political Studies, I.B. Tauris&Co Ltd., 2005.

[EUROSTAT], *Romania in UE*, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/10186/9440506/RO+presidency+RO.pdf>

[Guvernul României], *Strategia Militară a României*, București, 2016.

[Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară], *Marea Neagră de la „lacul bizantin” la provocările secolului XXI*, Editura Militară, București, 2006.

[Ministerul Afacerilor Externe], *Parteneriatul strategic România – SUA*, <https://www.mae.ro/node/4944#null>

[Ministerul Apărării Naționale], *Strategia Militară a României*, „Forțe armate moderne, pentru o Românie puternică în Europa și în lume”, București, 2016.

[Monitorul Oficial al României] nr. 708, *Strategia Militară a României*, București, 28 septembrie 2016.

Neagu Djuvara, *A brief illustrated history of Romanians*, translated by Cristian Anton, București, Humanitas, 2017.

Plutarh, *The Rise and Fall of Athens: Nine Greek Lives*, translated with an introduction by Ian Scott-Kilvert, Penguin Books, UK, 1960.

Stamate Grigore, *Frontiera de stat a României*, Editura Militară, București, 1997.

Vego Milan, *Joint Operational Warfare, "Theory and practice"*, Newport, Naval War College, Rhode Island, 2007.

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/10186/9440506/RO+presidency+RO.pdf>

ÎNTREBUINȚAREA RADARELOR DISPUSE LA BORDUL AEROSTATELOR ÎN MISIUNI DE SUPRAVEGHERE AERIANĂ

THE USE OF RADARS ONBOARD THE AEROSTATS IN AIR SURVEILLANCE MISSIONS

UTILISATION DES RADARS À BORD DES AÉROSTATS DANS LES MISSIONS DE SURVEILLANCE AÉRIENNE

Col.instr.av.s.dr. Pătru PÎRJOL*

Conflictele militare din ultimul secol au reliefat importanța informației în desfășurarea acțiunilor forțelor aeriene în vederea neutralizării obiectivelor importante pentru efortul de război, deținute de către adversar. Necesitatea asigurării suportului informațional pentru desfășurarea proceselor decizionale a impus realizarea unor sisteme de supraveghere aeriană, capabile să furnizeze informațiile necesare structurilor specializate în combaterea amenințărilor la adresa forțelor aeriene. Calitatea informațiilor furnizate a fost influențată de senzorii destinați supravegherii spațiului aerian, pasivi sau activi, datorită posibilităților de detecție superioare la distanțe foarte mari și înălțimi mici.

The military conflicts of the last century has revealed the importance of information in the conduct of air force missions regarding the neutralization of objectives that were important for the enemy's war effort. The need to ensure information support for the decision-making processes resulted in the design of air surveillance systems capable of providing the information required by the structures that specialized in the combat of the air force threats. The quality of information provided was influenced by the passive or active air surveillance sensors due to their superior power of detection over long distances and low altitudes.

Les conflits militaires du siècle dernier ont mis en évidence l'importance de l'information dans la conduite des actions des forces aériennes afin de neutraliser des objectifs importants de l'adversaire. La nécessité du soutien informationnel au cours des processus décisionnels impose la mise en place des systèmes de surveillance aérienne, capables de fournir les informations nécessaires aux structures spécialisées dans la lutte contre les menaces pesant sur les forces aériennes. La qualité des informations fournies a été influencée par les capteurs de surveillance de l'espace aérien, passifs ou actifs, en raison des possibilités supérieures de détection à de longues distances et à de faibles altitudes.

Cuvinte cheie: supraveghere aeriană; radar; senzori; aerostate; amenințări; riscuri; securitate națională.

Keywords: air surveillance; radar; sensors; threats; air surveillance systems.

Mots-clés: surveillance aérienne; radar; capteurs; aérostats; menaces; risques; sécurité nationale.

Începutul secolului al XXI-lea a confirmat că stabilitatea mediului de securitate este rezultatul cooperării în cadrul comunității internaționale prin promovarea dialogului la nivel instituțional și prin rolul decisiv deținut de organizațiile internaționale în definirea și menținerea acestuia. Astfel, în cadrul comunității internaționale a avut loc un proces

continuu de identificare și implementare a unor soluții care să asigure păstrarea unui climat de pace și stabilitate, necesar pentru realizarea și menținerea unei arhitecturi de securitate corespunzătoare noii societăți globale.

O consecință a acestor transformări o constituie apariția unor noi riscuri și amenințări la adresa mediului de securitate, care au ca efect generarea unor noi focare de tensiuni și de crize, constituind germenii apariției și diversificării amenințărilor de tip asimetric. Adaptarea acțiunilor militare la

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**
e-mail: petpirjol@gmail.com

noile riscuri și provocări presupune identificarea și implementarea unor modalități noi de întrebuițare a structurilor militare, pentru contracararea eficientă a acestora. În acest sens, putem afirma că un element comun, cu un rol important în atenuarea sau neutralizarea impactului riscurilor și amenințărilor asupra mediului de securitate, care amplifică și dă consistență acțiunilor desfășurate într-o zonă de interes împotriva unui actor statal sau nonstatal, îl constituie informația.

Obținerea informațiilor, prelucrarea și utilizarea corespunzătoare a acestora permit realizarea unei imagini reale a zonei de interes și asigură identificarea riscurilor, amenințărilor sau pericolelor existente sau nou apărute, asigurând suportul necesar planificării, organizării și desfășurării acțiunilor pentru contracararea, atenuarea sau diminuarea acestora.

Lipsa informațiilor despre adversar și intențiile sale generează incertitudine, gradul de incertitudine determinând complexitatea mediului în care apar și evoluează situațiile de criză sau de conflict. Istoria artei militare demonstrează, iar ultimele conflicte confirmă fără echivoc că războiul sau conflictul constituie „domeniul incertitudinii, trei sferturi din factorii pe care se bazează acțiunile în război sunt învăluite în ceața unei incertitudini mai mici sau mai mari”.¹

Incetitudinea câmpului de luptă modern a mediului de confruntare contribuie la amplificarea potențialului actorilor statali și nonstatali de a desfășura acțiuni asimetrice. Creșterea potențialului de întrebuițare a acțiunilor asimetrice de către actorii implicați în situația de criză sau de conflict este influențată proporțional de nivelul de incertitudine, caracteristic arealului de apariție și de evoluție a crizei sau a conflictului, având ca efect un grad ridicat de realizare a surprinderii atât la nivel strategic, cât și la nivel operativ și tactic.

Putem afirma că reducerea nivelului de incertitudine existent va contribui în mod direct la diminuarea riscului de desfășurare a unor acțiuni de tip asimetric de către actorii existenți în zona de interes. Acest deziderat poate fi îndeplinit prin obținerea superiorității informaționale asupra unui posibil adversar, ceea ce va permite cunoașterea în timp real a situației existente și determinarea, pe baza analizei informațiilor deținute, a posibilelor evoluții ale crizei sau conflictului. Superioritatea informațională asupra adversarului reprezintă

„o stare de dezechilibru într-o anumită arie (avantajul relativ), din domeniul informațional, care se poate atinge, datorită posibilității de a obține informația cea mai bună, de la cine trebuie, la timpul potrivit și în forma optimă, împiedicând adversarul să facă același lucru”².

Controlul asupra informațiilor corespunzătoare zonei de interes va avea în vedere atât protejarea surselor informaționale proprii, cât și îngrijirea accesului adversarului la informațiile de interes și la tehnologii specifice, destinate obținerii sau procesării acestora, urmărindu-se, în final, influențarea proceselor decizionale ale acestuia și, implicit, a modului de planificare și desfășurare a acțiunilor. Informațiile deținute vor permite obținerea și menținerea controlului asupra câmpului de luptă, asigurând forțelor proprii un potențial ridicat de influențare și modificare, în sensul dorit, a deciziilor adoptate de adversar, la toate nivelurile conducerii militare

La baza obținerii superiorității informaționale asupra adversarului, se regăsesc rețelele de senzori, care colectează și transmit datele necesare conturării imaginii reale a zonei de interes, asigurând identificarea oportună a amenințărilor și realizarea unei reacții adecvate, care să permită diminuarea impactului acestora asupra forțelor sau acțiunilor proprii. În acest sens, rețelele de senzori au fost dispuse pe areale geografice din ce în ce mai mari, urmărindu-se, prin aceste demersuri, supravegherea permanentă a zonelor de interes și identificarea din timp a focarelor de instabilitate sau a apariției unor amenințări la adresa mediului de securitate.

Suportul informațional asigurat de aceste sisteme de senzori contribuie la realizarea fluxurilor informaționale despre situația forțelor proprii și a adversarului, despre nevoia de sprijin, despre necesarul sau alocarea de resurse, despre misiunea încredințată, despre spațiul de confruntare, despre situația hidrometeorologică corespunzătoare zonei de desfășurare a acțiunilor, despre evaluarea acțiunilor executate de forțele proprii, precum și despre modul în care evoluează mediul de confruntare³.

Conflictele din ultimele decenii au reliefat importanța forțelor aeriene în desfășurarea acțiunilor militare, demonstrând că îndeplinirea misiunilor încredințate și atingerea obiectivelor stabilite au la bază acțiunea sinergică a diverselor structuri

militare, utilizând, în acest sens, o gamă variată de sisteme de armament, dispuse pe platforme aeriene, care au avut un impact major asupra câmpului de luptă și fizionomiei acțiunilor militare, desfășurate de forțele proprii. Aceste conflicte au confirmat importanța rețelelor de senzori în supravegherea zonei de operații, evidențiind importanța includerii acestor rețele în sisteme complexe, capabile să asigure identificarea rapidă a obiectivelor adversarului și executarea loviturilor necesare neutralizării sau distrugerii lor. În cazul forțelor aeriene, a fost confirmată necesitatea organizării și dezvoltării unui sistem de supraveghere aeriană, care să includă rețelele de senzori destinați supravegherii spațiului aerian. Acest sistem este capabil să asigure supravegherea permanentă a spațiului aerian și avertizarea timpurie asupra apariției amenințărilor în mediul aerian, necesară apărării zonei de operații sau a suveranității unui stat în spațiul aerian național. Importanța sistemului rezultă din calitatea acestuia de furnizor de informații despre amenințările existente în mediul aerian, dar și din contribuția acestuia la desfășurarea proceselor informaționale în cadrul forțelor aeriene, pentru obținerea controlului spațiului aerian.

În opinia mea, sistemul de supraveghere aeriană constituie un factor determinant în realizarea puterii aeriene a unui stat, contribuind, prin produsele informaționale furnizate, la realizarea și menținerea unui nivel adecvat de securitate națională.

Evoluția științifică și tehnologică din ultimele decenii a contribuit la realizarea unor sisteme de supraveghere aeriană cu un nivel de complexitate ridicat, obținut prin dezvoltarea calitativă și cantitativă a rețelelor de senzori, capabil să îndeplinească misiuni de supraveghere și de cercetare, conform cerințelor câmpului de luptă modern. Îmbunătățirea sistemelor de supraveghere aeriană este indisolubil legată de evoluțiile tehnologice ale mijloacelor aeriene; saltul calitativ înregistrat de acestea va conduce, într-o perioadă foarte scurtă de timp, la apariția unei nevoi stringente de identificare și dezvoltare a unor sisteme de senzori, care să permită detecția noilor mijloace aeriene și care să asigure, astfel, diminuarea sau neutralizarea avansului tehnologic deținut de acestea.

Aceste sisteme de senzori utilizează principii și metode pasive sau active pentru detecție, posibilitățile de detecție fiind dependente de

caracteristicile tehnico-tactice ale acestora, de capacitatea de focalizare pe obiective, în funcție de situația existentă în zona supravegheată, de viteza de transmitere a datelor și a informațiilor, dar și de elemente independente de aspectele tehnologice, cum ar fi disponerea față de obiectiv sau față de zona de supravegheat, caracteristicile reliefului din zona de dispunere și tipul de platformă la bordul căreia sunt dispuși senzorii. Realizarea unei imagini complete a zonei de interes presupune disponerea senzorilor la altitudine față de aceasta, pentru a se asigura detecția elementelor din teren, precum și a mijloacelor care se deplasează în spațiul aerian, terestru sau maritim. Disponerea la altitudine a sistemelor de senzori se realizează cu ajutorul platformelor aeriene sau spațiale, cum ar fi: sateliții, avioanele, elicopterele, mijloacele aeriene pilotate de la distanță și, în anumite situații, aerostatele. Aceste platforme aeriene îndeplinesc și rolul de vector de deplasare și plasare a acestor sisteme de senzori deasupra sau adiacent zonei de interes, cu scopul de a asigura poziția optimă pentru culegerea, prelucrarea și realizarea imaginii operaționale a zonei.

În cele ce urmează, vom analiza avantajele aerostatelor, ca platforme aeriene pentru sistemele de senzori, și vom evidenția impactul acestora asupra nivelului de securitate al statelor care le întrebunțează atât în misiuni cu caracter militar, cât și în misiuni destinate protecției frontierelor și combaterii criminalității transfrontaliere.

Aerostatele cu heliu reprezintă o platformă aeriană pentru sistemele de senzori de supraveghere, a cărei întrebuințare, datorită costurilor reduse, constituie o variantă viabilă față de celelalte categorii de platforme aeriene. Aceste aerostate sunt ancorate la sol prin intermediul unui cablu, lungimea cablului asigurând altitudini de evoluție de minim 3.000 de metri, fiind capabil să susțină sisteme de senzori, destinați să îndeplinească misiuni cu caracter militar sau civil. Aerostatul cu heliu este constituit din următoarele elemente componente: platforma portantă pe bază de heliu, platforma cu senzori, atașată aerostatului, sisteme de comandă de la distanță a senzorilor, echipamente de comunicații pentru transmiterea datelor, generatorul de energie electrică, sistemul de fixare la sol prin cablu.

Un sistem conceput pentru misiuni de avertizare timpurie și control al spațiului aerian îl reprezintă Joint Land Attack Cruise Missile Defense Elevated

Netted Sensor System (JLENS), care permite detectarea mijloacelor aeriene cu sau fără echipaj uman la bord, rachete de croazieră, vehicule terestre și ambarcațiuni maritime ușoare (bărci), precum și a altor amenințări la adresa securității unui stat.

JLENS are în componere două aerostate, care evoluează la altitudini de minim 3.000 de metri, putând fi menținute în aer pentru o perioadă de până la 30 de zile. Fiecare aerostat are dispus câte un sistem radar cu misiuni diferite, respectiv un radar de supraveghere și un radar în bandă X, pentru controlul focului, destinat furnizării de informații de mare precizie pentru executarea focului asupra amenințărilor detectate.

Pe lângă cele două sisteme radar, JLENS are în componere echipamente de comunicații pentru transmiterea datelor, cabluri de ancorare, sisteme de acostare și stații de alimentare cu energie electrică.

Principalii parametri ai sistemului JLENS⁴ sunt:

- „număr de aerostate: 2;
- destinație: supraveghere aeriană;
- lungime: 74 m;
- lungimea cablului de ancorare: 3.000 m;
- sarcină utilă: 3.175 kg;
- distanța de descoperire a radarului: 550 km⁷⁵.

Datele furnizate de JLENS sunt prelucrate și folosite pentru îndeplinirea unei game variate de misiuni cu caracter militar sau civil, dintre care putem menționa supravegherea frontierelor de stat, a rutelor de migrație, de desfășurare a traficului cu narcotice, cu armament etc. JLENS poate fi integrat cu sisteme defensive de apărare care sunt în serviciul Armatei SUA, al Forțelor Navale și al Forțelor Aeriene, cum ar fi sistemul de apărare împotriva rachetelor: Patriot PAC-3, Standard Missile 3 (SM-3), angajate de sistemele Aegis BMD, precum și alte sisteme defensive și de comandă - control, oferind sprijin pentru apărarea împotriva aeronavelor cu aripă fixă sau rotativă, rachetelor de croazieră, sistemelor aeriene pilotate de la distanță, rachetelor balistice tactice, țintelor terestre aflate în mișcare etc.

Amplasarea pe platformă a unor senzori pasivi multispectrali, electrooptici și de detecție în infraroșu îmbunătățește posibilitățile de detecție în condiții dificile (fum, ceață etc.), existând un real potențial ridicat de integrare a radarului de supraveghere cu aceste sisteme de senzori.

În prezent, din cauza reducerilor bugetare, programul JLENS este oprit.

Un alt sistem de supraveghere aeriană care utilizează ca platformă aerostatul, folosit de SUA, este Tethered Aerostat Radar System (TARS), construit de firma Lockheed Martin. Sistemul radar dispus pe această platformă poate descoperi, urmări și identifica ținte aeriene până la distanța de 400 km, inclusiv mijloacele aeriene care evoluează la înălțimi mici.

Principalii parametri ai sistemului TARS⁶ sunt:

- *destinație*: supraveghere aeriană;
- *volum*: 275.000 și 420.000 de picioare cubice (12.000 m³);
- *diametru*: 19 m (275 K), 21 m (420 K);
- *lungime*: 56,6 m (275 K), 63,55 (420 K);
- *lungimea cablului de ancorare*: 25.000 de picioare (7.600 m)
- *sarcină utilă*: 550 kg (275 K), 1.000 kg (420 K);
- *distanța de descoperire a radarului*: 200 de mile marine (400 km).

SUA utilizează TARS în misiuni cu caracter civil sau militar. TARS este întrebuințat în misiuni cu caracter civil de supraveghere a frontierei cu Mexic și a zonei maritime adiacente Peninsulei Florida, urmărind prevenirea traficului cu narcotice, desfășurat în zonă. Utilizarea militară constă în transmiterea la NORAD a datelor obținute de radarul de supraveghere, dispus pe această platformă, fiind folosite la realizarea imaginii aeriene recunoscute și la asigurarea suveranității aeriene.

SUA dețin următoarele situri operaționale ale sistemului TARS: Yuma și Fort Huachuca, în Arizona; Deming, în New Mexico; Marfa, Eagle Pass și Rio Grande City, în Texas; Cudjoe Key, în Florida; Lajas, în Puerto Rico; Morgan City, în Louisiana; și Matagorda, în Texas⁷.

TARS constituie singurul sistem permanent de supraveghere a spațiului aerian și maritim, destinat, în mod special, îndeplinirii misiunii de securitate a frontierei, fiind superior celorlalte sisteme de supraveghere dispuse pe avioane, elicoptere sau sisteme pilotate de la distanță. Utilizarea acestor platforme aeriene pentru dispunerea la altitudine a radarului de supraveghere aeriană sau a altor senzori crește posibilitățile de detecție a acestora și asigură descoperirea mijloacelor aeriene ușoare, folosite pentru traficul cu narcotice în zona de frontieră. Mai mult, vizibilitatea fizică a aerostatului constituie un factor de descurajare a activităților ilegale, desfășurate în spațiul aerian, maritim sau terestru,

datorită posibilităților de detecție foarte bune ale senzorilor și datorită capacității de reacție ridicată a autorităților pentru combaterea sau neutralizarea amenințărilor detectate.

O altă clasă de aerostate, utilizate cu preponderență în mediul militar, sunt cele tactice. Aerostatele tactice sunt folosite de forțele armate în misiuni de supraveghere, fiind similare, din punct de vedere constructiv, cu TARS. Aerostatele tactice includ trei modele, fiind utilizate în detectarea amenințărilor existente în zona de interes, în supravegherea permanentă a forțelor și a mijloacelor existente la sol, în detectarea timpurie a amenințărilor la adresa obiectivelor sau forțelor militare, constituind sisteme complementare de supraveghere cu sistemele aeriene, pilotate de la distanță.

Modelul cel mai mic permite o amplasare rapidă în zonele de interes, datorită dispozitivelor de ancorare portabile, fiind utilizat în supravegherea unor zone de dimensiuni mici. Aceste aerostate sunt dispuse la înălțimi cuprinse între 150 și 1.500 de metri, având dispuse la bord radare, camere infraroșii și electronoptice, precum și echipamente de comunicații pentru transmiterea la sol a datelor obținute sau pentru retransmiterea semnalelor spre zonele greu accesibile.

Transferarea de către Armata SUA a acestei tehnologii structurilor cu misiuni de protecție a frontierelor reprezintă primul pas în utilizarea civilă a acestei categorii de aerostate. Aerostatele tactice vor constitui surse de informații, destinate completării datelor furnizate de TARS, iar prin intermediul senzorilor electronoptici și infraroșii, vor asigura informații precise, în timp real, structurilor destinate pazei frontierei.

Sistemele de senzori dispuși pe aerostate combină avantajele oferite de platformele aeriene (distanță de descoperire mare, lipsa limitărilor impuse de relief, posibilități de detecție a mijloacelor aeriene la înălțimi mici) cu avantajele oferite de aceste platforme, și anume: costuri mici de exploatare, reprezentând 15-20% din costul de funcționare al aeronavelor cu aripă fixă, menținerea sub observație a zonei de interes, permanent, zi și noapte, în condiții meteorologice dificile.

Printre dezavantajele utilizării acestor platforme aeriene, menționez locația fixă și vulnerabilitatea acestora în fața condițiilor meteo extreme.

Datele obținute de senzorii dispuși pe aerostate prezintă o valoare incontestabilă, datorită calității

foarte bune a acestora, contribuind la realizarea unei imagini clare a zonei de interes, asigurând identificarea amenințărilor existente și informațiile necesare neutralizării acestora. În acest sens, realizarea unei evaluări continue a riscurilor și amenințărilor va asigura determinarea tendințelor de evoluție a acestora și va contribui la identificarea unor soluții, adaptate realităților existente în zona de interes, care să permită neutralizarea efectelor generate de acestea.

Din perspectivă militară, senzorii dispuși pe aceste platforme vor contribui la realizarea unei imagini reale a zonei de interes și la asigurarea suportului informațional necesar desfășurării procesului decizional și a actului de comandă la nivelul structurilor cu misiuni specifice, care vor ajuta la creșterea eficienței acțiunilor forțelor proprii.

În concluzie, sistemele de senzori dispuse pe aerostate, prin capacitatea acestora de a supraveghea permanent zona de interes, pot detecta o gamă variată de mijloace aeriene care evoluează la înălțimi mici, asigurând îmbunătățirea parametrilor zonelor de supraveghere și realizarea avertizării timpurii.

Informațiile furnizate vor contribui la realizarea unei imagini aeriene complete și reale a zonei supravegheate, asigurând sprijinul informațional necesar îndeplinirii unei game variate de misiuni atât civile, cât și militare. Costurile reduse de exploatare, disponibilitatea permanentă a acestora și avantajele oferite de supravegherea de la altitudine recomandă senzorii dispuși pe aerostate ca pe un sistem competitiv, care, împreună cu celelalte sisteme de senzori, contribuie la identificarea și neutralizarea amenințărilor, asigurând creșterea nivelului de securitate statală.

NOTE:

1 Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982, p. 84.

2 David S. Alberts, John Gartska, Richard Hayes, David Signori, *Understanding Information Age Warfare*, CCR Publications, 2001.

3 E. Bădălan, coordonator, *Concepte strategice și operative de actualitate*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004, pp. 68-82.

4 <https://www.globalsecurity.org/space/systems/jlens.htm>, accesat la 13.08.2019.

5 <http://raytheon.mediaroom.com/index.php?s=43&item=2386>, accesat la 13.08.2019.

6 <https://www.cbp.gov/document/fact-sheets/tethered-aerostat-radar-system>, accesat la 14.08.2019.

7 https://www.harris.com/sites/default/files/downloads/solutions/tethered-aerostat-radar-systems-tars-data-sheet_0.pdf, accesat la 28.08.2019.

BIBLIOGRAFIE

*** *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2015 - 2019*, București, 2015.

Alberts S. David, Gartska John, Hayes Richard, Signori David, *Understanding Information Age Warfare*, CCR Publications, 2001.

Bădălan E., coordonator, *Concepte strategice și operative de actualitate*, Editura

Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004.

Clausewitz Carl von, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982.

https://www.harris.com/sites/default/files/downloads/solutions/tethered-aerostat-radar-systems-tars-data-sheet_0.pdf

<http://raytheon.mediaroom.com/index.php?s=43&item=2386>

<https://www.cbp.gov/document/fact-sheets/tethered-aerostat-radar-system>

<https://www.globalsecurity.org/space/systems/jlens.htm>

PRINCIPIUL PRIVIND REGLENTAREA PAȘNICĂ A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE

THE PRINCIPLE CONCERNING THE PEACEFUL REGLEMENTATION OF INTERNATIONAL DISPUTES

LE PRINCIPE DU RÈGLEMENT PACIFIQUE DES DIFFÉRENDS INTERNATIONAUX

Marius Valeriu PĂUNESCU*
Alexandru Daniel PISICĂ**

Pacea și securitatea internațională reprezintă unul dintre scopurile Organizației Națiunilor Unite, pentru care entitățile care participă la raporturile ce se stabilesc în societatea internațională au fost încurajate să găsească resurse permanente de cooperare pentru rezolvarea pe cale pașnică a oricăror diferende internaționale.

Scopul urmărit în articolul de față este acela de a identifica și de a prezenta cele mai importante documente oficiale, rezoluții și declarații ale Națiunilor Unite și ale altor organizații regionale cu privire la principiul privind reglementarea pașnică a diferendelor și de a evidenția importanța legării acestuia de principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță în relațiile internaționale, de principiul neintervenției în afacerile interne sau externe ale statelor, de principiul egalității suverane a statelor, precum și de principiul bunei-credințe în relațiile internaționale, atunci când urmărim păstrarea păcii, securității și justiției.

International peace and security is one of the goals of the United Nations for which the entities that take part in international relations have to ensure permanent cooperative resources for the peaceful settlement of any dispute.

The purpose of this article is to identify and present the most important official documents, resolutions and statements of the United Nations and other regional organizations that operate with the principle of peaceful settlement of disputes, and to highlight its connection with the other principles of international law as the principle of refraining from the threat or use of force in international relations, the principle of non-intervention in internal or external affairs of States, the principle of sovereign equality of States, and the principle of good faith in international relations, which all together sustain the goal of not endangering of international peace, security and justice.

La paix et la sécurité internationales sont l'un des objectifs des Nations Unies, selon lequel les entités impliquées dans les relations établies dans la société internationale ont été encouragées à trouver des ressources de coopération permanentes pour le règlement pacifique des différends internationaux.

Le but de cet article est d'identifier et de présenter les principaux documents officiels, les résolutions et les déclarations des Nations Unies et d'autres organisations régionales sur le principe du règlement pacifique des différends, et de souligner l'importance de son lien au principe de non-recours à la force ou à la menace de force dans les relations internationales, au principe de non-ingérence dans les affaires intérieures ou extérieures des États, au principe d'égalité souveraine des États, ainsi qu'au principe de bonne foi dans les relations internationales dans les domaines de la paix, de la sécurité et de la justice.

Cuvinte-cheie: diferend; drept internațional; principiu; Națiunile Unite; rezoluție; rezolvare pașnică.

Keywords: dispute; international law; principle, United Nations; resolution; peaceful settlement.

Mots-clés: différend; droit international; principe; Nations Unies; résolution; règlement pacifique.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: paunescu.marius@unap.ro

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: danielpisica@yahoo.com

Ordinea politică internațională bazată pe reguli, așa cum au fost acestea dezvoltate de-a lungul celor mai bine de șapte decenii de existență a Organizației Națiunilor Unite (ONU), a trebuit să facă față multor crize și provocări atât în perioada mai tumultuoasă a Războiului Rece, cât și în perioada post-Război Rece, caracterizată de o mai mare stabilitate și liniște, care a favorizat construcția păcii și prosperității, mai ales în spațiul euroatlantic.

Astăzi, la momentul celebrării a treizeci de ani de la prăbușirea Zidului Berlinului, securitatea internațională bazată pe o ordine juridică internațională, de inspirație liberală se află într-un proces anevoios de adaptare și de consolidare de natură să genereze în viitor un atașament profund și extins din partea tuturor actorilor participanți la relațiile internaționale față de principiile libertății, democrației și respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale, precum și ale statului de drept.

Amenințările la adresa lumii de azi, precum terorismul, crima organizată, fluxurile de refugiați, fundamentalismul etnic și religios, proliferarea nucleară, poluarea și încălzirea globală, degradarea mediului, deșertificarea, dezastrele naturale, generează multe probleme de natură transfrontalieră, care sunt greu, dacă nu chiar imposibil, de gestionat în mod individual de către actorii statali. În schimb, formatul multilateral al organelor și instituțiilor de dialog, cooperare și acțiune, oferit de organizațiile internaționale, deși mai greoi în comparație cu cel oferit de fiecare stat în parte și mai slăbit din punctul de vedere al vitezei de răspuns la provocările privind menținerea păcii și securității internaționale, rămâne totuși un instrument de mare valoare la îndemâna actorilor statali aflați sub presiunea amenințărilor tot mai numeroase și diversificate.

În acest context de securitate, volatil și impredictibil, în care regulile de conduită ale societății internaționale sunt chestionate cel puțin din perspectiva subiecților care creează reguli de drept internațional public și de drept cutumiar, precum și din cea a subiecților care le mai respectă, este necesar să ne readucem aminte de valoarea practică a principiului privind reglementarea pașnică a diferendelor, precum și de efortul depus de ONU, pentru întărirea semnificației și utilizării acestuia în diferendele de orice natură.

Un prim argument în favoarea acestui demers este acela că, în absența principiului

de reglementare pașnică a diferendelor, care consolidează prevederile Capitolului VI al Cartei Națiunilor Unite, nu mai rămâne decât o soluție – aplicarea prevederilor Capitolului VII al acesteia – care constă fie în sancțiuni politico-diplomatice, fie în măsuri întreprinse cu forțe aeriene, navale și/sau terestre, situații care se dovedesc în ultimul timp tot mai neproductive în demersurile de restabilire a păcii și securității internaționale, într-o lume a interdependențelor accelerate.

Un alt argument în favoarea susținerii acestui demers este și faptul că ultimele momente aniversare ale ONU, marcate prin Declarația Mileniului și, mai târziu, prin Declarația Agenda 2030, au concentrat atenția opiniei publice internaționale mai ales pe aspirații mondiale, care se manifestă într-un spațiu al păcii, securității, justiției și dezvoltării durabile, lăsând oarecum puțin în umbră principiile care încurajează manifestările nonviolente ale actorilor participanți la viața internațională.

Declarația Mileniului a Națiunilor Unite¹, adoptată de Adunarea Generală, la 8 septembrie 2000, avea ca scop construirea unui nou cadru de cooperare multinațională care să reînnoiască aspirațiile universale de unitate și de solidaritate internațională în găsirea de răspunsuri comune noilor amenințări.

Obiectivele de dezvoltare ale mileniului pentru anul 2015 puneau bazele unei cooperări internaționale orientate pe opt obiective concrete: eliminarea sărăciei severe și a foametei; acces universal la educația primară; promovarea egalității dintre sexe și încurajarea femeilor; reducerea mortalității infantile; îmbunătățirea sănătății materne; combaterea HIV/SIDA, a malariei și a altor boli; asigurarea sustenabilității mediului înconjurător; parteneriat pentru dezvoltare.

Aceste obiective urmăreau atingerea de rezultate în sfera păcii și securității, a drepturilor omului și guvernării, precum și un anumit progres economic și social.

Mai apoi, prin *Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă*, Națiunile Unite militează pentru o lume în care dreptatea, egalitatea în drepturi, echitatea și incluziunea socială se construiesc, se dezvoltă și se întăresc împreună.

De fapt, *Agenda 2030*² reprezintă un apel universal la acțiune pentru a proteja planeta și pentru a asigura pacea și prosperitatea tuturor oamenilor, urmărind îndeplinirea a nu mai puțin de

17 obiective de dezvoltare durabilă: fără sărăcie; zero foamete; sănătate și bunăstare; educație de calitate; egalitate de gen; apă curată și igienă; energie curată și accesibilă; condiții decente de muncă și creștere economică; industrie, inovație și infrastructură; reducerea disparităților; orașe și comunități sustenabile; consum și producție responsabile; acțiuni privind schimbările climatice; viața subacvatică; viața pe uscat; pace, justiție și instituții solide; parteneriate pentru obiective.

În acest cadru al dezvoltării internaționale durabile, principiul reglementării pașnice a diferendelor internaționale își găsește cele mai importante accente conceptuale, puțin mai în urmă, în cuprinsul Cartei Națiunilor Unite, în declarațiile și rezoluțiile Adunării Generale ONU, precum și în principiile asociate, cuprinse și în declarațiile altor organizații internaționale, precum cele prevăzute în *Pactul Ligii Arabe* (Cairo, 1945), în *Tratatul american privind reglementarea pașnică* („Pactul de la Bogota”, 1948), în *Convenția Europeană privind reglementarea pașnică a diferendelor* (1957) și în *Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa*³ (Helsinki, 1975).

Carta Națiunilor Unite

Carta Națiunilor Unite, din 26 iunie 1945, oferă în articolul 1, paragraful 1 cel mai important argument în favoarea respectării principiului privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, prin prezentarea unuia dintre scopurile Națiunilor Unite, acela „de a lua măsuri colective eficiente pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau altor încălcări ale păcii”⁴, precum și de a înfăptui „prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii”⁵.

Reglementarea pașnică a diferendelor internaționale este întărită în Cartă în cuprinsul articolului 2, paragraful 3, prin care se solicită statelor membre ale ONU să rezolve „diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în primejdie”⁶, iar posibilitățile pașnice de soluționare sunt prezentate în articolul 33, paragraful 1 (Capitolul VI – *Rezolvarea pașnică*

a diferendelor): negocierea, ancheta (constatări asupra faptelor), medierea, concilierea, arbitrajul, adjudecarea pe cale judiciară, recurgerea la sprijinul oferit de organizațiile internaționale și acordurile regionale sau prin oricare alte mijloace pașnice, care pot fi alese de părțile aflate în diferend.

Din prevederile menționate mai sus, s-ar putea exprima opinia că numai statele ar avea obligația de a soluționa pe cale pașnică diferendele, deoarece alte entități participante la relațiile care se dezvoltă în cadrul societății internaționale nu au această obligativitate, înscrisă în mod expres în Cartă.

Cu toate acestea, principiul reglementării pașnice a diferendelor nu se limitează doar la state, ele fiind, de asemenea, aplicabile și acelor diferende care implică alte entități participante la raporturile din societatea internațională, inclusiv organizațiilor internaționale, mișcărilor pentru eliberare națională, popoarelor neconstituite încă în state, dar care acționează în virtutea dreptului la autodeterminare.

Așadar, statele și entitățile parte la un diferend trebuie să pună în aplicare principiul reglementării pașnice, în deplin acord cu scopurile și principiile Națiunilor Unite, cu principiile de drept internațional, astfel încât, în acțiunile întreprinse de ele, să se abțină de la orice act susceptibil să agraveze situația, care ar pune în pericol pacea, securitatea internațională și justiția.

Rezoluții și declarații ale Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite

Principiul reglementării pașnice a diferendelor internaționale a fost reafirmat într-un număr semnificativ de rezoluții ale Adunării Generale ONU, printre care menționăm: Rezoluția 2627 (XXV), din 24 octombrie 1970 – *Declarația Adunării Generale, cu ocazia aniversării celor 25 de ani de existență ONU*, Rezoluția nr. 2734 (XXV), din 16 decembrie 1970 – *Declarația Adunării Generale cu privire la întărirea securității internaționale*, Rezoluția nr. 40/9, din 8 noiembrie 1985 – *Apelul Solemn al Adunării Generale, adresat statelor în conflict, de a pune capăt imediat acțiunii armate și de a rezolva disputele dintre ele pe calea negocierilor, precum și către statele membre ale Națiunilor Unite de a întreprinde acțiuni de soluționare a situațiilor de tensiune și conflict prin mijloace politico-diplomatice și de a se abține în acțiunile lor de a recurge la amenințarea cu forța*

sau la folosirea forței și orice altă intervenție în afacerile interne ale altor state.

În Rezoluția 2627 (XXV), Adunarea Generală își afirmă disponibilitatea de a depune eforturi susținute pentru dezvoltarea de relații între state, bazate, în mod deosebit, pe principiul egalității suverane a statelor, pe principiul abținerii de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea forței împotriva integrității teritoriale și independenței politice a oricărui stat în relațiile internaționale, pe principiul soluționării prin mijloace pașnice a diferendelor internaționale, pe principiul referitor la obligația de a nu interveni în afacerile care țin de competența națională a unui stat, în conformitate cu Carta, pe principiul obligației statelor de a coopera între ele în deplin acord cu prevederile Cartei, precum și pe principiul potrivit căruia statele trebuie să îndeplinească cu bună-credință obligațiile pe care și le-au asumat, conform Cartei⁷.

Rezoluția 2734 (XXV) îndeamnă statele să folosească la maximum mijloacele și metodele oferite de Carta Națiunilor Unite pentru rezolvarea, exclusiv pe cale pașnică, a oricărei dispute sau situații care ar putea pune în pericol menținerea păcii și securității internaționale⁸. Prin această rezoluție, se încurajează orice inițiativă sau contribuție care poate aduce îmbunătățiri căilor de implementare a mijloacelor pașnice de soluționare a diferendelor.

Prin Rezoluția 40/9⁹, Adunarea Generală își reafirmă atât convingerea că recurgerea la amenințarea cu forța sau la folosirea forței în conflictele dintre state nu conduce decât la o agravare a situației internaționale, care generează un proces și mai dificil de aflare a unei soluții acceptabile la problemele apărute, cât și interesul de a încuraja statele să exercite eforturi maxime în aplicarea principiului rezolvării pe cale pașnică a diferendelor, ca unică soluție viabilă de dezamorsare a disputelor dintre părți pe termen lung.

De asemenea, principiul rezolvării diferendelor dintre state prin mijloace pașnice este afirmat, la nivelul Adunării Generale, într-o serie de declarații foarte importante, care au contribuit la consolidarea principiilor dreptului internațional public: *Declarația asupra principiilor de drept internațional privind relațiile prietenești și de cooperare dintre state în acord cu Carta Națiunilor Unite* (1970)¹⁰, *Declarația de la Manila asupra reglementării pașnice a diferendelor internaționale* (1981)¹¹, *Declarația privind prevenirea și*

înlăturarea disputelor și situațiilor care pot amenința pacea și securitatea internațională și asupra rolului Națiunilor Unite în acest domeniu (1988)¹², *Declarația privind constatarea faptelor de către Națiunile Unite în domeniul menținerii păcii și securității internaționale* (1991)¹³.

În toate aceste declarații, menționarea principiului potrivit căruia statele trebuie să rezolve diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, astfel încât pacea, securitatea internațională și justiția să nu fie puse în pericol, avea ca scop fundamental prevenirea conflictelor prin reorientarea afacerilor de politică externă a statelor din sfera unilateralismului și agresiunii spre zona mai pașnică a cooperării și multilateralismului.

Acest principiu prezintă un mare interes la nivelul Națiunilor Unite nu numai din perspectiva evitării declanșării unui conflict armat sângeros, ci și din perspectiva nevoilor de contracarare a ideologiilor de tip extremist, generatoare de probleme la scară globală, precum terorismul și manifestările de ură, bazate pe considerații de natură politică, filosofică, rasială, etnică, religioasă sau altele asemănătoare.

Prin invocarea și repetarea acestui principiu în numeroase rezoluții și declarații de-a lungul timpului, ONU urmărește, în mod indirect, consolidarea unei ordini în societatea internațională, bazată pe interzicerea forței și coerciției în relațiile de politică externă a statelor și altor entități, cu excepția situațiilor care impun aplicarea dreptului la autoapărare, situație în care utilizarea forței este permisă. Și totuși, chiar și aceste situații excepționale de legitimă apărare, care justifică utilizarea forței armate, nu neagă datoria fundamentală a oricărui stat sau a oricărei alte entități recunoscute la nivel internațional de a-și îndeplini obligația de a se abține de la utilizarea forței sau de la amenințarea cu utilizarea forței în acțiunile lor.

Principii asociate și complementare care sunt cuprinse și în declarații ale altor organizații internaționale

Aplicarea principiului privind reglementarea pașnică a diferendelor în relațiile internaționale este strâns legată de valorizarea altor principii de acțiune în societatea internațională, printre care amintim: principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța în relațiile internaționale, principiul neintervenției în afacerile interne sau

externe ale statelor, principiul egalității suverane a statelor și principiul buneii-credințe în relațiile internaționale.

Principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța

Legătura dintre principiul privind reglementarea pașnică a diferendelor și principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța este evidențiată în Declarația de la Manila, de două ori, atât în preambul, cât și în conținutul declarației solemne, prin afirmarea faptului că „nici existența unui diferend, nici eșecul unei proceduri de rezolvare pe cale pașnică a diferendului nu trebuie să permită statelor părți la diferend să folosească forța sau amenințarea cu forța”¹⁴, în Pactul Ligii Arabe, prin intermediul căruia se declară că „recursul la forță pentru soluționarea unui diferend între două sau mai multe state nu ar trebui să fie permis”¹⁵, în Tratatul american privind reglementarea pașnică, în care se evidențiază că părțile contractante cad de acord „să se abțină de la utilizarea forței sau amenințarea cu utilizarea forței sau orice alte mijloace de constrângere pentru rezolvarea controverselor lor și să apeleze în toate situațiile la proceduri pașnice”¹⁶, precum și în Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa¹⁷, prin care statele participante se angajează să se abțină în relațiile lor reciproce, ca și în relațiile lor internaționale „de a recurge la folosirea forței sau la amenințarea cu forța fie împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a oricărui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite și cu prezenta Declarație”¹⁸.

Principiul neintervenției în afacerile interne și externe ale statelor

Respectarea principiului reglementării pașnice a diferendelor se face în concordanță și cu principiul neintervenției în afacerile interne sau externe ale statelor, care este subliniat, cu accent pe neintervenția în afacerile care țin de jurisdicția internă a statelor, în articolul 5 al Pactului de la Bogota, și reiterat în paragraful 5 al preambulului Declarației de la Manila și în Actul Final de la Helsinki, punctul 6, secțiunea I, unde se precizează: „Statele participante se vor abține de la orice intervenție, directă sau indirectă, individuală sau colectivă, în treburile interne sau externe care intră în competența națională a altui stat participant,

oricare ar fi relațiile lor reciproce. [...] Ele se vor abține, de asemenea, în orice împrejurare, de la orice alt act de constrângere militară sau politică, economică ori de alta natură, tinzând să subordoneze intereselor lor exercitarea de către un alt stat participant a drepturilor inerente suveranității sale și prin aceasta să obțină un avantaj oarecare.

În consecință, ele se vor abține, între altele, de la sprijinirea, directă sau indirectă, a activităților teroriste sau a activităților subversive sau altele îndreptate spre răsturnarea violentă a regimului altui stat participant”¹⁹.

Principiul egalității suverane a statelor

Legătura dintre acest principiu și principiul reglementării pașnice a diferendelor este evidențiată în Declarația de la Manila, în Declarația asupra principiilor de drept internațional privind relațiile prietenești și de cooperare dintre state în acord cu Carta Națiunilor Unite, care proclamă solemn faptul că toate statele se bucură de suveranitate egală, înseamnând drepturi și obligații internaționale egale ale membrilor societății internaționale, indiferent de „diferențele de natură economică, socială, politică sau de altă natură”²⁰, precum și în Actul Final de la Helsinki, unde găsim o și mai vastă interpretare: „Statele participante își vor respecta, fiecare, egalitatea suverană și individualitatea celuilalt, precum și toate drepturile inerente suveranității și pe care le cuprinde suveranitatea lor, între care, în special, dreptul fiecărui stat la egalitate juridică, la integritate teritorială, la libertate și independență politică. Ele vor respecta, de asemenea, fiecare, dreptul celuilalt de a-și alege și dezvolta liber sistemul politic, social, economic și cultural, precum și dreptul de a-și stabili legile și reglementările”²¹.

Principiul buneii-credințe în relațiile internaționale

Buna-credință și cooperarea sunt două atribute esențiale, care trebuie să ghideze comportamentul statelor în relațiile internaționale. Buna-credință reprezintă o stare de spirit, adoptată de stat atât în exercitarea de drepturi și libertăți în cadrul societății internaționale, cât și în îndeplinirea de obligații internaționale care să-i permită acestuia să aibă un comportament convingător, onest, cert, lipsit de orice culpă sau îndoială, în raport cu drepturile și libertățile legitime ale celorlalte state participante

la viața internațională. Cooperarea constă în acțiuni întreprinse de bunăvoie de către un stat, alături de unul sau mai multe state participante la raporturile internaționale, în scopul ducerii la îndeplinire a unor obiective comune.

În Declarația de la Manila se enunță datoria pe care o au statele de a „acționa cu bună-credință”²², în conformitate cu scopurile și principiile Cartei Națiunilor Unite, nevoia de a „căuta cu bună-credință”²³ rezolvarea pe cale pașnică a diferendelor, necesitatea de a „implementa cu bună-credință”²⁴ prevederile acordurilor obținute prin mijloace de soluționare pașnică a diferendelor, nevoia de a „duce la îndeplinire cu bună-credință”²⁵ obligațiile asumate de ele, potrivit Cartei, precum și promovarea cu bună-credință a prevederilor prezentei declarații.

Buna-credință se regăsește și în Actul Final de la Helsinki, iar în Declarația asupra principiilor de drept internațional privind relațiile prietenești și de cooperare dintre state în acord cu Carta Națiunilor Unite, aceasta este menționată împreună cu obligația de a respecta dreptul internațional: „Statele participante își vor îndeplini cu bună-credință obligațiile ce le revin, în conformitate cu dreptul internațional, atât obligațiile care decurg din principiile și normele generale recunoscute ale dreptului internațional, cât și obligațiile care decurg din tratate sau alte acorduri, în conformitate cu dreptul internațional, în care ele sunt părți”²⁶.

Concluzii

Principiul privind reglementarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale construiește cel mai important cadru instituțional internațional statelor și entităților internaționale aflate în diferend, pentru rezolvarea problemelor lor și pentru îndeplinirea scopului fundamental al Națiunilor Unite – păstrarea păcii și securității internaționale.

Aplicarea principiului privind reglementarea pașnică a diferendelor în relațiile internaționale nu poate avea efecte benefice și de durată fără considerarea altor principii de drept internațional care contribuie la menținerea stabilității în relațiile internaționale, precum sunt principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță în relațiile internaționale, principiul neintervenției în afacerile interne sau externe ale statelor, principiul egalității suverane a statelor și principiul bunei-credințe în relațiile internaționale.

Prevenirea conflictelor, fiind o activitate fundamentală a Organizației Națiunilor Unite, înscrisă în Capitolul VI al Cartei ONU, se realizează în mare parte prin aplicarea principiului privind reglementarea pașnică a diferendelor, care contribuie la schimbarea de paradigmă în acțiunea statelor în planul relațiilor internaționale dinspre o politică externă a unilateralismului și agresiunii, spre o politică a cooperării, bunei-credințe și multilateralismului. Totodată, acest principiu contribuie atât la evitarea escaladării violente a unui diferend, care ar putea conduce la un conflict armat, cât și la prevenirea și contracararea ideologiilor de tip extremist, generatoare de probleme la scară globală, precum terorismul și manifestările de ură, bazate pe considerații de natură politică, filosofică, rasială, etnică, religioasă sau altele asemănătoare.

Prin invocarea și repetarea acestui principiu în numeroasele sale rezoluții și declarații, ONU urmărește încurajarea statelor și a altor entități internaționale să participe activ la promovarea și aplicarea principiilor fundamentale de drept internațional în vederea consolidării unei ordini în societatea internațională, bazată pe interzicerea forței și coerciției în relațiile de politică internă și externă a statelor și a altor entități, precum și pe garantarea drepturilor fundamentale, inclusiv a dreptului la autoapărare individuală și colectivă.

NOTE:

1 [The General Assembly], 52/2. *United Nations Millennium Declaration*, 8 September 2000, <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Millennium.aspx>, accesat la 20.09.2019.

2 [The General Assembly], 70/1 *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 25 September 2015, p. 14/35, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf, accesat la 20.09.2019.

3 Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), desfășurată în perioada 1972-1975, a condus la adoptarea Actului Final de la Helsinki. Ulterior, odată cu adoptarea Cartei de la Paris pentru o Nouă Europă (21 noiembrie 1990), CSCE marchează începutul schimbării care a condus la redenumirea în Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), începând cu 1 ianuarie 1995, în baza Declarației Summitului de la Budapesta (6 decembrie 1994). În prezent, OSCE este o organizație internațională, care asigură cadrul formal și platforma de lucru necesare manifestării dialogului politic al unui număr de 57 de state membre, aflate pe trei continente (America de Nord, Europa și Asia), și care lucrează în beneficiul a mai bine de un miliard de oameni pentru atingerea unor obiective comune în domeniile: stabilitate, pace și democrație.

4 [Organizația Națiunilor Unite], *Carta Națiunilor Unite*, San Francisco, 26 iunie 1945, Articolul 1, Paragraful 1, http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Carta_Organizatiei_Natiunilor_Unite_ONU_.pdf, accesat la 24.09.2019.

5 *Ibidem*.

6 *Ibidem*.

7 [The General Assembly], 2627 (XXV). *Declaration on the Occasion of the Twenty-fifth Anniversary of the United Nations*, 24 October 1970, p. 3, <https://digitallibrary.un.org/record/201690>, accesat la 25.09.2019.

8 [The General Assembly], 2734 (XXV). *Declaration on the Strengthening of International Security*, 16 December 1970, p. 22, [https://undocs.org/en/A/RES/2734\(XXV\)](https://undocs.org/en/A/RES/2734(XXV)), accesat la 25.09.2019.

9 [The General Assembly], 40/9. *Solemn appeal to States in conflict to cease armed action forthwith and to settle disputes between them through negotiations, and to States Members of the United Nations to undertake to solve situations of tension and conflict and existing disputes by political means and to refrain from the threat or use of force and from any intervention in the internal affairs of the States*, 8 November 1985, p. 20, <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1985/9.pdf>, accesat la 25.09.2019.

10 [The General Assembly], 2625(XXV). *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, 24.10.1970, [https://www.undocs.org/A/RES/2625\(XXV\)](https://www.undocs.org/A/RES/2625(XXV)), accesat la 26.09.2019.

11 [The General Assembly], 37/10. *Manila Declaration on the Peaceful Settlement of International Disputes*, 15.11.1982, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GARES_ManilaDeclaration_ARES3710%28english%29.pdf, accesat la 26.09.2019.

12 [The General Assembly], 43/51. *Declaration on the Prevention and Removal of Disputes and Situations Which May Threaten International Peace and Security and on the Role of the United Nations in This Field*, 5.12.1988, <https://www.refworld.org/docid/3b00f2274b.html>, accesat la 26.09.2019.

13 [The General Assembly], 46/59. *Declaration on Fact-finding by the United Nations in the Field of the Maintenance of International Peace and Security*, 9.12.1991, <https://undocs.org/A/RES/46/59>, accesat la 26.09.2019.

14 [The General Assembly], *Manila Declaration on the Peaceful Settlement of International Disputes*, 15 November 1982, Section I, Paragraph 13, https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/GARES_ManilaDeclaration_ARES3710%28english%29.pdf, accesat la 26.09.2019.

15 [The League of Arab States], *Pact of the League of Arab States*, 22 Martie 1945, Articol 5, Paragraful 1, http://www.internationaldemocracywatch.org/attachments/264_Pact%20of%20the%20League%20of%20Arab%20States.pdf, accesat la 27.09.2019.

16 [The Organization of American States], *American Treaty on Pacific Settlement "Pact of Bogota"*, 30 aprilie 1948, Articol 1, https://www.oas.org/sap/peacefund/resolutions/Pact_of_Bogot%C3%A11.pdf, accesat la 27.09.2019.

17 Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (Helsinki, 1975), în prima sa parte,

Declarația privind principiile care guvernează relațiile reciproce dintre statele participante: 1. Principiul egalității suverane și respectarea drepturilor interne ale suveranității; 2. Principiul nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță; 3. Principiul inviolabilității frontierelor; 4. Principiul integrității teritoriale a statelor; 5. Principiul reglementării pașnice a diferendelor; 6. Principiul neamestecului în treburile interne; 7. Principiul respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale, inclusiv a libertății de gândire, conștiință, religie sau de convingere; 8. Principiul egalității în drepturi a popoarelor și a dreptului popoarelor de a dispune de ele însele; 9. Principiul cooperării dintre state; 10. Principiul îndeplinirii cu bună-credință a obligațiilor asumate, conform dreptului internațional.

18 [Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)], *Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa*, Secțiunea A. Declarația privind principiile care guvernează relațiile reciproce dintre statele participante, II. Nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță, paragraful 1, Helsinki, 1 august 1975, <http://www.dri.gov.ro/actul-final-de-la-helsinki/>, accesat la 27.09.2019.

19 [OSCE], *Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa ... VI. Neamestecul în treburile interne*, <http://www.dri.gov.ro/actul-final-de-la-helsinki/>, accesat la 27.09.2019.

20 [The General Assembly], *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, 24.10.1970, p. 124.

21 [OSCE], *Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa ... I. Egalitatea suverană, respectarea drepturilor interne suveranității*.

22 [The General Assembly], *Manila Declaration ...*, Section I, Paragraph 1.

23 *Ibidem*, Paragraph 5.

24 *Ibidem*, Paragraph 11.

25 [The General Assembly], *Manila Declaration ...*, Section II, Paragraph 2.

26 [General Assembly], *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, 24.10.1970, The principle that States shall fulfill in good faith the obligations assumed by them in accordance with the Charter.

BIBLIOGRAFIE

[Organizația Națiunilor Unite], *Carta Națiunilor Unite*, San Francisco, 26 iunie 1945.

[Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa], *Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa*, Helsinki, 1 august 1975.

[The General Assembly], *United Nations Millennium Declaration*, 8 September 2000.

[The General Assembly], *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 25 September 2015.

[The General Assembly], *Declaration on the Occasion of the Twenty-fifth Anniversary of the United Nations*, 24 October 1970. *în accordance with the Charter of the United Nations*, 24.10.1970.

[The General Assembly], *Declaration on the Strengthening of International Security*, 16 December 1970.

[The General Assembly], *Solemn appeal to States in conflict to cease armed action forthwith and to settle disputes between them through negotiations, and to States Members of the United Nations to undertake to solve situations of tension and conflict and existing disputes by political means and to refrain from the threat or use of force and from any intervention in the internal affairs of the States*, 8 November 1985.

[The General Assembly], *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States*

[The General Assembly], *Manila Declaration on the Peaceful Settlement of International Disputes*, 15.11.1982.

[The General Assembly], *Declaration on the Prevention and Removal of Disputes and Situations Which May Threaten International Peace and Security and on the Role of the United Nations in This Field*, 05.12.1988.

[The General Assembly], *Declaration on Fact-finding by the United Nations in the Field of the Maintenance of International Peace and Security*, 09.12.1991.

[The League of Arab States], *Pact of the League of Arab States*, 22 martie 1945.

[The Organization of American States], *American Treaty on Pacific Settlement "Pact of Bogota"*, 30 aprilie 1948.

EVOLUȚIA ARMATEI NAȚIONALE AFGANE DIN 2001 PÂNĂ ÎN PREZENT

THE EVOLUTION OF THE AFGHAN NATIONAL ARMY FROM 2001 TO THE PRESENT

L'ÉVOLUTION DE L'ARMÉE NATIONALE AFGHANE DEPUIS 2001

Lt.col.drd. Traian MAGHERCĂ*

Conflictul din Afganistan, declanșat în octombrie 2001, nu s-a încheiat, iar actualul context în care se negociază un acord de pace între Statele Unite și gruparea talibană nu garantează încetarea ostilităților în această zonă fierbinte a lumii.

Acest aspect, cumulat cu declarațiile președintelui american, referitoare la retragerea forțelor armate americane din Afganistan, ne îndreptățește să afirmăm că un rol vital în ceea ce privește evoluția mediului de securitate din spațiul afgan îl joacă instituțiile de securitate ale acestui stat, în special, armata și poliția. Armata, ca de altfel întregul aparat statal, trece printr-un lung proces de reformare. Procesul de transformare a acestei instituții a fost foarte anevoios, iar provocările și obstacolele, ivite de-a lungul timpului, au determinat încetinirea ritmului optimist, stabilit prin planurile de reformare și de dezvoltare ale armatei naționale afgane.

The conflict begun in Afghanistan in October 2001 has not ended, and the current context of negotiating a peace agreement between the United States and the Taliban group does not guarantee the cessation of hostilities in this hot-zone of the world.

This aspect, coupled with the statements of the U.S. President regarding the withdrawal of the US Armed Forces from Afghanistan, entitles us to state that a vital role in the evolution of the security environment in the Afghan space is played by the security institutions of this state, in particular the army and the police. The army, in fact the entire state apparatus, is going through a long process of reformation. The process of transformation of this institution has been very difficult, and the challenges and obstacles that have arisen over time have determined the slowing down of the optimistic pace triggered by the plans of reform and development of the Afghan national army.

Le conflit en Afghanistan, éclaté en octobre 2001, n'est pas terminé et le contexte actuel de négociation d'un accord de paix entre les États-Unis et le groupe des Talibans ne garantit pas la fin des hostilités dans cette zone critique du monde. Cette situation, ainsi que les déclarations du président américain concernant le retrait des forces armées américaines d'Afghanistan nous permettent d'affirmer que les institutions de sécurité de cet État, en particulier l'armée et la police, jouent un rôle essentiel dans le développement de l'environnement de sécurité afgan. D'ailleurs, l'armée, à l'instar de l'appareil d'État dans son ensemble, traverse un long processus de réforme. Le processus de transformation de cette institution a été très difficile, les défis et les entraves apparues au fil du temps avaient réduit le rythme optimiste des plans de réforme et de développement de l'armée nationale afgane.

Cuvinte-cheie: mediu de securitate; armata națională afgană; reformă; taliban; coaliție internațională; Afganistan.

Keywords: security environment; Afghan National Army; reform; Taliban; international coalition; Afghanistan.

Mots-clés: environnement de sécurité; armée nationale afgane; réforme; Taliban; coalition internationale; Afghanistan.

***Brigada 30 Gardă „Mihai Viteazul”,
participant la misiunile coaliției
din Afganistan în anii 2008, 2011, 2017
e-mail: traianmagherca@yahoo.com**

După înfrângerea regimului taliban, în toamna anului 2001, guvernul interimar afgan și-a asumat sarcina de a reforma toate instituțiile, în scopul construirii unui stat de drept, în care respectarea legilor să fie principiul de bază. În cadrul acestui amplu efort, instituțiile de securitate au un rol primordial, întrucât amenințările, venite din partea grupărilor teroriste care acționează pe teritoriul acestui stat, s-au manifestat permanent, în cele mai violente forme. Autoritățile afgane au fost sprijinite, pe parcursul acestui proces de transformare, de națiunile lider, care au contribuit cu mijloace financiare, materiale și cu consilieri specializați în domeniile asumate.

Astfel, SUA s-au angajat să sprijine reformarea armatei, Germania a preluat responsabilitatea coordonării procesului de transformare a poliției, Marea Britanie și-a asumat rolul de națiune lider în lupta contra producerii și traficului de narcotice, Italia s-a angajat să consilieze guvernul afgan în reconstrucția domeniului juridic, iar Japonia s-a implicat în procesul de dezarmare, de stopare a traficului de armament și de reintegrare a membrilor grupărilor insurgente în societate.

Reformarea armatei a fost și este un proces care a cunoscut numeroase schimbări de strategie, bazate pe efectele și consecințele măsurilor aplicate de către autoritățile afgane, la recomandările și la sugestiile partenerilor internaționali. În cele ce urmează, ne propunem să facem o scurtă analiză a procesului de reformare a armatei și să identificăm aspectele care au împiedicat dezvoltarea acestui sector în ritmul estimat la demararea acțiunilor.

Acțiunile coaliției internaționale pentru declanșarea procesului de reformare a armatei naționale afgane

Propunerea inițială a autorităților guvernamentale afgane a fost înființarea unei armate numeroase care să fie condusă de către cei care au participat la înfrângerea talibanilor și la înlăturarea acestora de la putere. Ulterior, conform planului ministrului afgan al apărării, efectivele urmau să se reducă până la aproximativ 60.000 de militari, care să formeze o armată suplă, capabilă să anihileze eventualele acțiuni declanșate de forțele militare ale statului vecin, Pakistan, considerat, la acea dată, principala amenințare din plan extern.

După cum se poate deduce, organizațiile teroriste, în special Al-Qaeda și Mișcarea Talibană,

au fost trecute în plan secund, ca posibilitate de a amenința activitățile autorităților guvernamentale, însă istoria a demonstrat că aceasta a fost prima greșeală în strategia propusă de guvernul interimar afgan.

Pe de altă parte, SUA, în calitate de națiune lider pentru reformarea armatei, au propus înființarea unei forțe de securitate, redusă ca dimensiuni, care să preia de la forțele internaționale responsabilitatea asigurării unui mediu de securitate stabil în cel mai scurt timp. Intenția părții americane era să consume cât mai puțin timp, resurse și energie până la operaționalizarea noii armate și să părăsească spațiul afgan în maximum trei ani. În concepția SUA, principala amenințare în realizarea acestei strategii o reprezenta lupta dintre facțiunile interne care se formaseră după căderea regimului taliban și care doreau să ocupe cât mai multe funcții de conducere în cadrul instituțiilor înființate.

După o analiză mai amănunțită, experții americani au revizuit planul inițial și au propus înființarea unui corp de armată dislocabil în orice zonă a țării, capabil să soluționeze conflictele apărute în plan intern. Această forță armată urma să pună în aplicare măsurile de securitate pe timpul desfășurării alegerilor prezidențiale, programate pentru anul 2004.

Odată cu trecerea timpului și în urma unei analize mai aprofundate a situației existente în Afganistan, reprezentanții SUA au realizat faptul că estimarea inițială nu a fost realistă, iar termenele propuse nu erau realizabile. Primele inconveniente au constat în faptul că, la acea dată, la nivelul Departamentului american al apărării nu exista o doctrină aplicabilă situației din spațiul afgan și, de asemenea, nu exista o structură specializată la nivelul armatei americane, care să gestioneze un proces de reformare și dezvoltare a unor forțe de securitate străine.

Prima măsură majoră, impusă de consilierii americani autorităților afgane, a fost cea referitoare la numirea unui civil în funcția de ministru al apărării. Această decizie a fost foarte greu acceptată de partea afgană, obișnuită cu modelul sovietic, iar soluția de compromis a fost numirea unui lider al unei grupări militare locale, care a renunțat la statutul de militar.

Instruirea propriu-zisă a forțelor armate afgane de către membrii structurilor de forțe pentru operații speciale americane a început în primăvara

anului 2002. În aceeași perioadă, alte națiuni care contribuiau cu personal la forța multinațională, dislocată în Afganistan, și-au exprimat dorința de a sprijini efortul de dezvoltare a armatei. Astfel, Marea Britanie și Franța și-au asumat răspunderea pentru domeniul educațional militar, mai exact și-au propus să înființeze instituții în care să instruiască corpurile subofițerilor și ofițerilor. Turcia s-a alăturat demersurilor SUA de a instrui militarii profesioniști recrutați din rândul populației civile¹. Având în vedere faptul că Afganistanul este caracterizat de prezența mai multor etnii (paștuni, tadjici, hazara, uzbeki etc.), iar relațiile dintre acestea reprezintă un subiect foarte sensibil, coaliția internațională a decis adoptarea principiului proporționalității pe bază etnică, în momentul recrutării personalului, pentru toate categoriile de militari.

Tehnica și echipamentele de proveniență sovietică din dotarea armatei afgane au constituit primul obstacol major în procesul de instruire, iar soluția pentru această problemă a fost cooptarea unor instructori și consilieri din țări care dețineau aceleași tipuri de echipamente: România, Bulgaria și Mongolia².

În același timp, națiunea lider în procesul de reformare a forțelor armate, SUA, și-a dat seama că membrii forțelor pentru operații speciale nu sunt cei mai potriviți pentru o misiune de consiliere și instruire a unor forțe regulate și au decis dislocarea unei brigăzi dintr-o divizie montană³. Sarcina principală a acestei mari unități a fost să-și concentreze efortul pe structurile de nivel tactic, de la nivelul corpului de armată în jos, nivelul strategic fiind alocat unei structuri civile specializate din SUA. Structura de nivel brigadă a fost redislocată în teatrul de operații din Irak odată cu izbucnirea conflictului în această țară și a fost înlocuită cu membrii Gărzii Naționale.

Abordarea deficitară a SUA, cumulată cu alți factori neprevăzuți (lipsa de infrastructură și de echipamente militare, baza de recrutare redusă, nivelul ridicat al analfabetismului, lipsa unei rețele de comunicare și lipsa unei rețele bancare care să suporte plata salariilor) au condus la un consum enorm de energie, de timp și de resurse financiare.

Așadar, randamentul acțiunilor membrilor coaliției internaționale a fost foarte scăzut, iar progresul în cadrul procesului de transformare și dezvoltare a armatei a fost aproape nesemnificabil. La aceste eșecuri, s-au adăugat alte aspecte negative,

venite din partea autorităților afgane. Ministrul apărării a făcut numiri în funcțiile cheie, bazate pe loialitatea față de partidul din care făcea parte, reușind, astfel, să manipuleze aproape în totalitate procesul de reformare a instituției militare.

La toate acestea, s-a adăugat apariția fenomenului de corupție la nivelul liderilor care gestionau resursele financiare, în funcție de interesele personale.

Corpul de armată înființat s-a văzut nevoit să acționeze în câmpul tactic mai devreme decât termenul prevăzut pentru realizarea capacității complete de luptă, din cauza faptului că, între timp, grupările insurgente din această zonă a lumii, dintre care cele mai importante erau Al-Qaeda și Mișcarea Talibană, au început să desfășoare acțiuni armate violente asupra facilităților militare și personalului care făcea parte din structurile de securitate. Totodată, au început să execute atentate teroriste pe tot teritoriul Afganistanului, încercând să demonstreze populației ineficiența autorităților publice în efortul acestora de reformare a statului. Aceste acțiuni erau planificate și conduse din taberele de instruire amenajate în zonele sigure, situate pe teritoriul statului vecin, Pakistan, de-a lungul graniței afgano-pakistaneze.

La nivelul coaliției internaționale, care acționa sub egida misiunii ISAF (*International Security and Assistance Force*), s-a luat decizia înființării altor patru corpuri de armată, dispuse pe tot teritoriul. Această măsură a fost adoptată în urma concluziilor rapoartelor întocmite de experții internaționali, conform cărora gradul de mobilitate al mării unități înființate inițial era foarte redus, din cauza lipsei mijloacelor de transport și a drumurilor amenajate.

În contextul unei evoluții deficitare a procesului de transformare și dezvoltare a forțelor armate și al degradării mediului de securitate, marcat din ce în ce mai des de acțiunile organizațiilor insurgente, SUA au schimbat strategia de sprijin și asistență a autorităților guvernamentale afgane și au adoptat principiul condiționalității în ceea ce privește îndeplinirea principalelor etape din planul de reformare. Astfel, fazele importante erau considerate finalizate în momentul în care erau îndeplinite câteva condiții considerate decisive. Cu toate acestea, a fost stabilit un termen limită pentru retragerea completă a forțelor internaționale și pentru predarea responsabilității guvernului afgan,

nu mai târziu de anul 2012. Evoluția situației a demonstrat faptul că acest termen a fost total nerealist, iar reformarea armatei afgane nu s-a finalizat nici la această dată.

Pe fondul eșecurilor autorităților guvernamentale, din cauza slăbiciunilor de sistem și dezvoltării corupției, nivelul de încredere a populației în instituțiile statului a început să scadă. Mai mult decât atât, neputința forțelor de securitate de a anihila acțiunile grupărilor insurgente a condus la creșterea influenței liderilor acestor organizații asupra teritoriilor aflate îndeosebi în zonele rurale. În aceste condiții, ministrul afgan al apărării a propus mărirea efectivelor armatei, iar partenerii de coaliție implicați în dezvoltarea forțelor armate au înființat centre de instruire regionale pentru pregătirea personalului recrutat.

În anul 2007, s-a adus în discuție necesitatea înființării forțelor aeriene și înzestrarea acestora cu aeronave de transport. Chiar dacă autoritățile afgane au solicitat înființarea unor structuri aeriene de luptă, națiunea lider a întocmit un plan pentru dezvoltarea unor unități de transport aerian, la care au aderat mai multe state, care s-au angajat să furnizeze avioane și elicoptere de transport.

În aceeași perioadă, a fost certificat, din punct de vedere operațional, primul batalion de forțe pentru operații speciale. Membrii acestei unități, selecționați din rândul celor mai instruiți militari, au fost beneficiarii unor programe de instruire speciale, iar eficiența demonstrată în câmpul de luptă i-a determinat pe membrii coaliției să înființeze mai multe structuri similare.

În paralel cu dezvoltarea structurală a forțelor de securitate afgane, s-a desfășurat și procesul de consiliere, instruire și evaluare a acestora de către militari aparținând națiunilor coaliției internaționale. Un mare impediment în cadrul acestor eforturi a fost faptul că pregătirea pentru misiune a consilierilor nu a acoperit toate aspectele necesare exercitării unei asemenea funcții, mai ales într-un mediu solicitant ca cel din Afganistan. Aceștia au acționat în cadrul unor programe, dezvoltate de SUA, Embedded Training Team (ETT), pe de o parte, și de NATO, Operational Mentoring and Liaison Team (OMLT), pe de altă parte. Membrii acestor echipe aveau și sarcina de a evalua progresul structurilor armate la nivel tactic, participând împreună cu acestea la operațiile desfășurate împotriva grupărilor insurgente.

Asigurarea echipamentelor esențiale a fost o provocare majoră pentru comunitatea internațională.

Prima măsură în acest domeniu a fost donarea de mijloace tehnice, de comunicații, armament, muniție, uniforme de către națiunile participante la conflict, însă această practică a dus la probleme legate de compatibilitate tehnică. Mai mult decât atât, materialele donate erau foarte vechi, iar nivelul precar de înzestrare a afectat nivelul moralului trupelor, aspect care a condus la dezertări în masă din partea soldaților afgani și la înrolarea acestora în rândul grupărilor insurgente⁴.

În urma semnalării acestor aspecte, SUA au hotărât achiziționarea și înzestrarea armatei afgane cu echipamente occidentale noi. Această decizie a dus la alte obstacole, generate de lipsa de specialiști în domeniile logisticii, iar pregătirea acestora a fost o altă provocare majoră pentru coaliție. Pregătirea teoretică a acestora a presupus consultarea instrucțiunilor de folosire a echipamentelor, dar necunoașterea limbii engleze și nivelul redus de educație al populației afgane au constituit adevărate piedici în dezvoltarea domeniului logistic, după cum afirma un ofițer participant la acest proces, într-un interviu acordat unei publicații militare americane⁵.

Transformarea și dezvoltarea armatei naționale afgane, în contextul schimbării strategiei națiunii lider

Preluarea comenzii misiunii ISAF de către generalul american Stanley McChrystal, în anul 2009, a presupus o schimbare de strategie în teatrul de operații din Afganistan. Noul comandant ISAF a propus o creștere semnificativă a efectivelor coaliției internaționale și ale forțelor de securitate afgane, care să permită declanșarea unei campanii contrainsurgență, preluarea controlului asupra tuturor zonelor, finalizarea operaționalizării armatei și predarea graduală către forțele armate a responsabilității asigurării unui mediu de securitate stabil. Această propunere a fost agreată de toți participanții, în cadrul conferinței NATO de la Lisabona, din anul 2010.

Mărirea efectivelor s-a produs și în rândul consilierilor militari internaționali, iar efectul acestei creșteri urma să se revadă în accelerarea procesului de transformare și dezvoltare a forțelor armate. În baza noii abordări, au fost alocate mai multe fonduri

pentru achiziționarea de sisteme informatice, au fost înființate funcții pentru consilierea nivelului ministerial în domeniile resurse umane, financiar, logistic, încadrate cu experți internaționali, însă rezultatele așteptate nu s-au produs, din cauza reticenței, lipsei de preocupare și reacției întârziate, manifestate de autorități. Un alt efect al noii strategii a fost creșterea rapidă a numărului de militari recrutați, dar ritmul angajărilor a depășit cu mult ritmul încadrării funcțiilor de instructori, asumate de comunitatea internațională. În aceste condiții, a apărut necesitatea prioritizării acordării sprijinului și asistenței structurilor armate, fenomen care a condus la concentrarea efortului de consiliere pe anumite unități care au progresat, în detrimentul altora care au stagnat sau au regresat.

Un raport, emis de Departamentul american al apărării, în anul 2013⁶, sublinia faptul că, dacă în anul 2008 numărul militarilor angajați în armata afgană era sub 80.000, în 2013 numărul acestora ajunsese la 185.000, cu posibilități de creștere. Dacă din punct de vedere cantitativ situația se prezenta la un nivel satisfăcător, din punct de vedere calitativ nivelul era unul foarte redus, în special în domeniile în care erau utilizate sisteme informatice dezvoltate.

În această perioadă, a crescut foarte mult numărul operațiilor executate în comun de militarii coaliției internaționale și de membrii forțelor de securitate locale, dar odată cu rezultatele remarcabile, obținute în lupta contrainsurgență, s-a creat o dependență față de sprijinul acordat de coaliția internațională, îndeosebi în domeniul sprijinului aerian. Acest aspect a dus la neglijarea din partea autorităților afgane a programelor de dezvoltare a forțelor aeriene, mai ales că, în această perioadă, s-a adus în discuție aspectul bugetării acțiunilor cu specific militar din fondul guvernului afgan. Acțiunile militare comune, executate pe întreg teritoriul Afganistanului, au avut ca efect preluarea doctrinelor, tehnicilor și procedurilor folosite de membrii coaliției internaționale și punerea în aplicare a acestora de către forțele de securitate afgane.

În perioada 2011-2014, forțele pentru operații speciale s-au dezvoltat într-un ritm foarte alert și au dat un randament deosebit în lupta contrainsurgență. Din păcate, după transferul complet al responsabilității către autoritățile afgane, mulți demnitari, oameni politici cu

influență în aparatul statal au înțeles greșit scopul creării acestor structuri și le-au stabilit, ca sarcini, paza unor instituții sau, mai grav, a proprietăților personale.

Un obstacol permanent în efortul de consiliere a liderilor structurilor afgane l-au constituit convingerile și deprinderile de sorginte sovietică, dobândite pe timpul formării acestora în instituțiile militare de învățământ din fosta Uniune Sovietică. Pentru schimbarea mentalității și înțelegerea mai facilă a metodelor occidentale, o parte dintre tinerii ofițeri au fost trimiși la cursuri de leadership în Occident. Ulterior, în urma propunerilor consilierilor internaționali, aceștia au fost promovați pe funcții în care să exploateze cunoștințele și deprinderile acumulate.

Discuțiile și acțiunile permanente de consiliere au determinat liderii armatei afgane să se concentreze într-o manieră foarte serioasă asupra dezvoltării forțelor aeriene, care au trecut în subordinea directă a Statului Major General. Implicarea SUA în acest domeniu a constat în asigurarea aeronavelor de transport și în finanțarea unui program, prin care piloții afgani au beneficiat de instruire și de cursuri în instituțiile de învățământ militar americane.

Ca și în cazul forțelor pentru operații speciale, liderii afgani au utilizat mijloacele aeriene de transport în scop personal, aspecte care au constituit subiecte incomode în relația coaliție – armata afgană. Odată cu trecerea timpului, prin eforturile susținute ale consilierilor și instructorilor internaționali, forțele aeriene au reușit să atingă nivelul propus: executarea misiunilor aeriene în mod independent, sub comanda și controlul total al autorităților afgane cu atribuții în domeniul securității.

Începutul anului 2015 a fost momentul în care s-a realizat obiectivul principal al coaliției – predarea, în totalitate, a responsabilităților în domeniul asigurării mediului de securitate, forțelor armate afgane. În aceste condiții, efectivele țărilor participante la conflictul din Afganistan s-au redus în mod substanțial, iar unica sarcină a coaliției, sub egida misiunii Resolute Support, este consilierea, instruirea și asistarea structurilor de securitate până în momentul în care acestea vor fi în măsură să desfășoare independent acțiuni de planificare, de organizare, de execuție și de evaluare obiectivă în toate domeniile: management resurse umane, informații, operații, logistică, comunicații, instruire, financiar, medical etc.

În acest moment, misiunea coaliției internaționale se exercită pe trei paliere.

În primul caz, facem referire la consilierea personalului care încadrează structuri la nivel tactic (de la nivel corp de armată, în jos), activitate care se desfășoară zilnic, având și scop de evaluare a implementării măsurilor stabilite în acordurile comune, încheiate între reprezentanții comunității internaționale și liderii instituțiilor de securitate afgane.

Al doilea tip de consiliere, care se realizează cu o frecvență mai redusă, are drept țintă personalul care ocupă funcții cheie la nivelul Ministerului Apărării și Statului Major General. Ultimul tip de consiliere are un caracter expediționar și se desfășoară la cererea expresă a unor structuri, dislocate în orice zonă a țării. Durata acestei acțiuni este de aproximativ două săptămâni și se adresează tuturor domeniilor de activitate.

Planul de operații inițial al misiunii Resolute Support prevedea ca, până la sfârșitul anului 2016, toate forțele armate internaționale să părăsească Afganistanul. Evoluția evenimentelor, însă, a obligat coaliția să revadă planul și să prelungească termenele propuse inițial.

Cauzele neîndeplinirii obligațiilor asumate de partea afgană sunt legate de leadershipul deficitar, de utilizarea greșită a fondurilor, de extinderea fenomenului corupției, de lipsa de transparență, de creșterea alarmantă a numărului evenimentelor de tip fratricid, de superficialitate în organizarea operațiilor contrainsurgență.

În aceste condiții, liderii coaliției s-au văzut nevoiți să prelungească prezența în teatrul de operații, pentru a nu zădărnici toate eforturile depuse de comunitatea internațională, de-a lungul ultimilor optsprezece ani, în procesul de reconstrucție a statului de drept în Afganistan, de reformare și de dezvoltare a instituțiilor care guvernează acest stat din Asia Centrală.

Concluzii

Procesul de reformare a armatei naționale afgane s-a derulat pe o perioadă foarte lungă, iar la această dată, comunitatea internațională nu este optimistă în ceea ce privește termenul de finalizare a acestui proces. Analiza obiectivă a acțiunilor și a măsurilor adoptate de-a lungul timpului scoate la iveală o serie de aspecte care au îngreunat derularea activităților, conform planurilor.

Putem afirma că au fost multe greșeli, făcute de coaliția internațională, iar asumarea acestora constituie lecții identificate, care ar putea îmbunătăți derularea unui potențial proces asemănător în viitor. Participarea mea, în calitate de ofițer de stat major în cadrul comandamentului multinațional al misiunii Resolute Support, în anul 2017, mi-a oferit posibilitatea să intru în contact direct cu acest proces de reformare a forțelor de securitate afgane, iar două elemente-cheie, esențiale, care, din punctul meu de vedere, ar fi putut accelera și îmbunătăți desfășurarea demersurilor în acest domeniu sunt cunoașterea mai aprofundată, de către consilierii internaționali, a culturii, a tradițiilor, a obiceiurilor, a nivelului de educație, situației politice, etnice și religioase, a modului de comportament al populației, cunoaștere care ar fi presupus, probabil, alte metode de lucru sau o impunere graduală a metodelor și a procedurilor occidentale și înființarea timpurie a unor structuri specializate în consiliere și instruire în rândul forțelor armate internaționale participante la conflict.

Abia în anul 2017, în urma lecțiilor învățate, SUA au înființat brigăzi specializate în consiliere și instruire (*Security Force Assistance Brigade – SFAB*), care au început să fie dislocate, prin rotație, în teatrul de operații din Afganistan, începând cu anul 2018.

La începutul anului 2017, la nivelul administrației prezidențiale afgane, a fost lansată o strategie multianuală referitoare la evoluția instituțiilor de securitate, care prevede faptul că reformarea armatei naționale afgane într-un timp cât mai scurt reprezintă esența întregului proces de reformare și dezvoltare a statului. Analiza gradului de implementare a măsurilor, stabilite prin noua strategie, ne determină să afirmăm faptul că, din păcate, nici de această dată, nu putem fi optimiști în ceea ce privește respectarea termenelor legate de finalizarea reformării structurilor de securitate afgane, ceea ce va presupune, probabil, o prelungire a prezenței comunității internaționale pe teritoriul statului afgan.

NOTE:

1 Gl.lt. Karl Eikenberry, *Eyewitness to War*, vol. III, *US Army advisors in Afghanistan – oral histories series*, interviu acordat Lisei Beckenbaugh, 27 noiembrie 2006, publicat în 2010, pp. 19, 46, https://history.army.mil/html/bookshelves/resmat/GWOT/EyewitnessToWar_VolumeIII_Brooks.pdf, accesat la 06.04.2019.

2 *Ibidem*, p. 19.

3 Col. (SUA) Mark Milley, *Eyewitness to War*; vol. III, *US Army advisors in Afghanistan – oral histories series*, interviu acordat lui Lynne Chandler Garcia, 6 iunie 2007, publicat în 2010, p. 98, https://history.army.mil/html/bookshelves/resmat/GWOT/EyewitnessToWar_VolumeIII_Brooks.pdf, accesat la 06.04.2019.

4 Donald Rumsfeld, *General McCaffrey's Report on Afghanistan*, "Memorandum to General Pete Pace", Rumsfeld Papers, 15 iunie 2006, p. 6, <http://library.rumsfeld.com/doclib/sp/2215/2006-06-14%20to%20Gen%20Pete%20Pace%20re%20General%20McCaffreys%20Report%20on%20Afghanistan-%20Memo%20Attachment.pdf>, accesat la 18.05.2019.

5 John Schroeder, *Eyewitness to war*; interviu acordat lui John McCool la 16.02.2007, p. 117, https://history.army.mil/html/bookshelves/resmat/GWOT/EyewitnessToWar_VolumeIII_Brooks.pdf, accesat la 18.05.2019.

6 [Department of Defense], *Report on progress toward security and stability in Afghanistan*, November 2013, p. 45, https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/October_1230_Report_Master_Nov7.pdf, accesat la 22.05.2019.

BIBLIOGRAFIE

*** *Afghanistan National Peace and Development Framework 2017-2021*, 2017.

*** *Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction*, "Quarterly Report to the US

Congress", Washington DC, 30 July 2018, <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2019-01-30qr.pdf>

Col. (SUA) Milley Mark, *Eyewitness to War*; vol. III, *US Army advisors in Afghanistan – oral histories series*, interviu acordat lui Lynne Chandler Garcia, 6 iunie 2007, publicat în 2010, https://history.army.mil/html/bookshelves/resmat/GWOT/EyewitnessToWar_VolumeIII_Brooks.pdf.

Rumsfeld Donald, *General McCaffrey's Report on Afghanistan*, "Memorandum to General Pete Pace", *Rumsfeld Papers*, 15 iunie 2006, <http://library.rumsfeld.com/doclib/sp/2215/2006-06-14%20to%20Gen%20Pete%20Pace%20re%20General%20McCaffreys%20Report%20on%20Afghanistan-%20Memo%20Attachment.pdf>

Schroeder John, *Eyewitness to war*; https://history.army.mil/html/bookshelves/resmat/GWOT/EyewitnessToWar_VolumeIII_Brooks.pdf,

[Department of Defense], *Report on progress toward security and stability in Afghanistan*, July 2013.

[Department of Defense], *Report on progress toward security and stability in Afghanistan*, November 2013.

RIPOSTA ANTIAERIANĂ ÎN OPERAȚIILE FORȚELOR TERESTRE, ÎN CONTEXTUL TEHNOLOGIZĂRII GIS A SPAȚIULUI DE LUPTĂ MODERN

AIR DEFENSE RESPONSE IN THE LAND FORCES OPERATIONS IN THE CONTEXT OF THE TECHNICAL UPGRADE OF GIS IN THE MODERN BATTLE SPACE

DÉFENSE ANTI-AÉRIENNE DES FORCES TERRESTRES DANS LE CONTEXTE DE LA TECHNOLOGIE DES SIG DE L'ESPACE DE COMBAT MODERNE

Lt.col.dr. Daniel ROMAN*

Complexitatea mediului operațional contemporan specific acțiunilor militare reprezintă una dintre provocările majore ale factorului decizional. Acest fapt este determinat, în principal, de mutațiile care au loc în domeniul tehnologiilor militare, cu implicații directe asupra multidimensionalității câmpului de luptă modern. În acest context, spațiul aerian de responsabilitate, corespunzător unei zone de operații, reprezintă dimensiunea acțională a structurilor de rachete și de artilerie antiaeriană din forțele terestre.

În cadrul acestui articol, mă refer, în principal, la problematica legată de cele două dimensiuni ale riposteii antiaeriene: mediul operațional și cadrul operațional antiaerian, în context GIS (Geographical Information Systems). Particularitățile fizice ale spațiului terestru și aerian de responsabilitate sunt direct condiționate de posibilitățile tehnice și tactice ale aeronavelor, fapt ce implică o serie de transformări conceptuale, fundamentate în baza tehnologizării spațiului de luptă modern.

The complexity of the contemporary operational environment specific to military actions is one of the major challenges of the decision-making factor. This fact is mainly determined by the mutations that occur in the field of military technologies with direct implications on the multidimensionality of the modern battlefield. In this context, the aerial area of responsibility corresponding to an area of operations represents the acting dimension of the missile and anti-aircraft artillery structures of the land forces.

In this article we shall mainly refer to the issues related to the two dimensions of the air defense response: the operational environment and the air operational framework, in the context of GIS (Geographical Information Systems). The physical peculiarities of the land and aerial area of responsibility are directly conditioned by the technical and tactical capabilities of the aircraft, which implies a series of conceptual transformations based on the technical upgrading of the modern battle space.

La complexité de l'environnement opérationnel contemporain propre aux actions militaires représente l'un des défis majeurs du facteur décisionnel. Ceci est principalement dû aux changements qui se produisent dans le domaine des technologies militaires avec des implications directes sur la multidimensionnalité du champ de combat moderne.

Dans cet article, on va traiter notamment la question des deux dimensions de la défense anti-aérienne: l'environnement opérationnel et le cadre opérationnel anti-aérien, dans le contexte des GIS (Geographical Information Systems – Systèmes d'information géographique – SIG). Les particularités physiques de l'espace terrestre et aérien de responsabilité sont directement conditionnées par les possibilités techniques et tactiques des aéronefs, ce qui implique une série de changements conceptuels fondés sur la technologie moderne de l'espace de combat.

Cuvinte-cheie: amenințare și agresiune aeriană; ripostă antiaeriană; GIS; hărți tematice; planificare operațională.

Keywords: air threat and air aggression, air defense response; GIS; thematic maps; operational planning.

Mots-clés: menace et attaque aérienne; riposte anti-aérienne; GIS; cartes thématiques; planification opérationnelle.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: danutroman2@yahoo.com

Dimensiunea tehnologică GIS a spațiului de luptă modern

Dezvoltarea impresionantă a sectorului tehnologic-industrial, caracteristic societăților moderne, a determinat mutații importante în toate domeniile de activitate.

Din punct de vedere militar, acest fapt atenționează asupra nevoii de reconsiderare a factorilor de putere și a modurilor de manifestare a acestora într-o posibilă confruntare între două sau mai multe părți adverse. Multidimensionalitatea spațiului de luptă modern reclamă ca o structură militară să fie capabilă să răspundă noilor tipuri de amenințări. Transpunerea informațiilor despre spațiul de luptă, respectiv a capacităților forțelor proprii și ale adversarului în mediul digital reprezintă deschiderea către o nouă dimensiune a confruntării militare. În acest context, putem vorbi despre o nouă definire a mediului operațional în coordonate tehnologice – situație specifică secolului al XXI-lea.

Argumentul principal pentru această afirmație constă în faptul că spațiul fizic, terestru, aerian și naval a suferit transformări majore din punct de vedere informațional, datorită dezvoltării sistemelor informatice geografice (Geographical Information Systems – GIS).

Deși tehnologiile GIS au apărut ca o soluție pașnică pentru rezolvarea operațiilor complexe de analiză geografică a spațiului în vederea susținerii domeniilor militar și civil, acestea au transformat definitiv caracteristicile oricărui posibil conflict militar modern. La acest moment, sunt de neînchipuit planificarea și desfășurarea oricăror acțiuni militare fără tehnologiile GIS. Facilitarea prelucrării și analizei datelor spațiale din surse convenționale (hărți, planuri etc.) sau din alte surse care implică tehnologii avansate (imagini aeriene și satelitare, teledetecție, GPS) se realizează în baza sistemelor din categoria GIS și constituie suportul de utilizare imediată și eficientă a resurselor terestre și nu numai.

În accepțiune militară, sistemele GIS integrează baze de date care conțin, în timp real, în suport informatic, coordonate de localizare a tuturor facilităților operaționale și logistice de susținere a acțiunilor militare. Valoarea fundamentală a unor astfel de baze de date, în format GIS, constă în aplicabilitatea acestora într-o gamă largă de alte tipuri de explorare a spațiului de confruntare, pe

criterii geografice și analitice. Aspectul analitic al GIS este dat de combinarea informațională a stărilor unei structuri militare cu suportul informațional, generat de operatori spațiali care acționează asupra bazelor de date spațiale pentru a genera o mare varietate de informații geografice reale.

Un model de date GIS este fundamental pentru orice acțiune militară, pentru că integrează, în complex, date grafice (hărți) cu date tabelare (atribute sau elemente descriptive), rezultând, astfel, *hărțile tematice*. În baza acestor hărți tematice, un GIS complex poate fi utilizat în simularea unor situații și evenimente reale extrem de complicate. Acest fapt solicită și mai mult capacitatea modelului GIS de a reda perfect evenimentele și fenomenele din realitate, în baza căreia poate avea loc planificarea și decizia militară.

Având fundamente în știința geografiei, GIS-ul integrează mai multe tipuri de date, obținute în urma suprapunerii locațiilor spațiale cu atributele entităților astfel poziționate spațial, obținându-se „straturi de informații” în vizualizări cu tematică, prin utilizarea hărților și a scenelor 3D. Având această capacitate, GIS-ul dezvoltă o înțelegere mai profundă a mediului operațional prin stocarea datelor și prin integrarea a două tipuri de informație: una grafică, ce indică repartitia spațială a elementelor studiate, și alta sub formă de bază de date, pentru stocarea atributelor asociate acestor elemente (de exemplu, pentru un drum sau o șosea: lungimea, lățimea, numărul benzilor, materialul de construcție, facilitățile tehnice etc.).

Fără a intra în detaliile tehnice specifice GIS, informația grafică poate fi de două feluri: *raster* și *vectorială*. Semnificația militară a celor două tipuri de informații rezultă din conținutul acestora. *Grafica raster* este o modalitate de reprezentare a imaginilor în aplicații software sub formă de matrice de pixeli, în timp ce *grafica vectorială* este o metodă de reprezentare a imaginilor cu ajutorul unor simboluri geometrice clasice (puncte, segmente, poligoane), exprimate prin ecuații matematice, obținându-se, astfel, georeferențierea obiectului sau subiectului analizat.

Astfel, unei entități sau unui obiect (reprezentat printr-o imagine sau printr-un vector) îi este asociată o poziție unică în GIS, corespunzătoare poziției geografice din lumea reală.

Un exemplu în acest sens poate fi planificarea și executarea unei deplasări prin marș a unei brigăzi

mecanizate, situație în care structurile de rachete și de artilerie antiaeriană duc lupta cu inamicul aerian. În GIS și cu ajutorul sistemului de navigație GPS (Global Positioning System) este evaluat traseul cel mai favorabil, în baza hărții rutiere².

Astfel, se obține în formă vectorială poziția georeferențiată, respectiv poziția exactă a autovehiculului la un anumit moment dat. Planificarea rutei este, în fapt, o hartă tematică,

iluminare sau de ținte identificate în câmpul tactic. Integrarea informațională a senzorilor permite, în tehnologie GIS, obținerea unei imagini clare țintei atât pe timp de lumină, cu ajutorul senzorilor optoelectronici, cât și pe timp nefavorabil sau de noapte, cu sistemele radar cu apertură sintetică (SAR).

Ca o finalitate, GIS, în context militar, dezvoltă mai mult decât o descriere a relațiilor spațiale

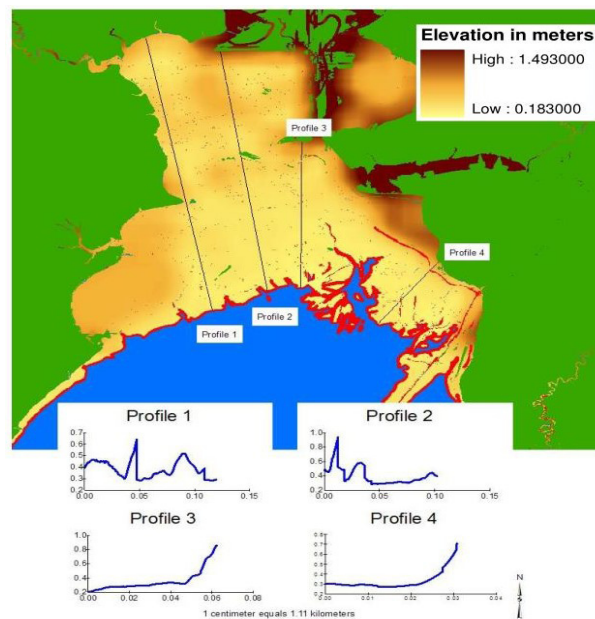
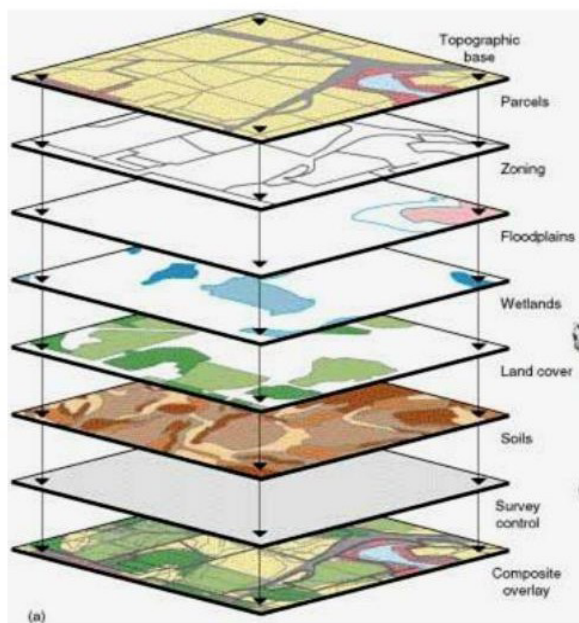

Figura 1 Variantă de reprezentare a datelor spațiale GIS prin planuri tematice suprapuse¹

obținută în urma unei interogări spațiale, combinată cu o interogare a bazei de date asociate drumurilor din harta electronică, astfel încât să fie respectate o serie de condiții. Suplimentar, în funcție de situație, pot fi identificate și planificate o serie de date/sarcini suplimentare, cum ar fi: sectoarele de tragere pentru diferite variante de ripostă împotriva atacurilor terestre sau aeriene; marcarea zonelor contaminate; sursele de apă, electricitate etc.

În baza GIS, imageria multispectrală poate asigura date topografice și hidrografice, fundamentale acțiunilor militare, care ar fi inaccesibile, utilizând metode convenționale. Imageria în mișcare (video) și tehnologiile MTI (moving target indicator) au adăugat o nouă dimensiune datelor spațiale, una în care deplasarea și schimbarea de poziție pot fi înregistrate instantaneu³.

Realizarea hărților tematice în tehnologie GIS integrează informațional activitatea diferitelor tipuri de senzori și facilitează, astfel, munca analistului militar pentru depășirea unor probleme, generate de vremea nefavorabilă, de condițiile slabe de

dintre obiecte sau entități poziționate spațial (vecinătate, interconexiune, continuitate, incidență etc.), sistemul ajută la înțelegerea situațiilor și facilitează analiza și luarea deciziilor. În baza hărților tematice, sunt cumulate complexul de date grafice în hărți digitale și informațiile despre inamic în date tabelare, pe atribute sau elemente descriptive, rezultând, astfel, o interpretare realistă a situației și cursul de acțiune cel mai probabil al inamicului. Identificarea acțiunilor probabile ale inamicului în baza datelor de referință GIS, prin coraborarea caracteristicilor de teren, starea vremii, potențialul economic și social al zonei de responsabilitate, situația forțelor proprii etc., aduce procesul de planificare operațională într-o nouă realitate a spațiului de luptă modern⁴.

Riposta antiaeriană a forțelor terestre, în contextul tehnologizării GIS

Complexitatea mediului operațional contemporan specific acțiunilor forțelor terestre reprezintă una dintre provocările majore ale factorului

decizional. Datorită vitezei, razelor de acțiune și capabilităților munițiilor aeronavelor moderne, structurile specifice forțelor terestre constituie ținte vulnerabile în fața unui ipotetic inamic aerian, care poate acționa prin surprindere la înălțimi mici și foarte mici. La identificarea cursului celui mai probabil de acțiune al inamicului aerian și la realizarea unei riposte antiaeriene eficiente, contribuie în mod decisiv acțiunile structurilor de rachete și de artilerie antiaeriană, planificate și proiectate în urma realizării cunoașterii situației și a pregătirii informative a câmpului de luptă⁵.

Pregătirea informativă a câmpului de luptă din punct de vedere antiaerian reclamă o abordare specifică a acțiunilor inamicului pe calea aerului. Specificitatea unor astfel de acțiuni pe calea aerului constă în faptul că aeronavele au posibilitatea să acționeze la înălțimi mici și foarte mici, lucru ce implică folosirea profilului terenului pentru realizarea căilor de apropiere de obiectiv, a pozițiilor de tragere de la punct fix sau pentru organizarea ambuscadelor de elicoptere.

de acțiune probabil al inamicului aerian, sunt prinse o serie de elemente, cum ar fi: protecția împotriva mijloacelor antiaeriene, existența elementelor liniare de planimetrie, drumuri, căi ferate și râuri, care oferă ajutor în navigația la viteze mari și înălțimi joase, posibilitățile de mascare împotriva observării terestre sau a descoperirii prin radar, accesul direct în zona țintei și obstacolele din teren în calea zborului⁷.

Astfel, planurile de referință, generate în GIS, sunt esențiale în elaborarea cursurilor probabile ale inamicului. Acest fapt implică accesarea „terenului electronic” și a datelor cu semnificație în ceea ce privește canalizarea forțelor inamicului, cum ar fi „desenarea” căilor de apropiere a elicopterelor sau aeronavelor de vânătoare bombardament pentru lovirea unui obiectiv. Datorită datelor stocate electronic și posibilităților de grafică vectorială a terenului, inclusiv clădiri și vegetație, pot fi realizate și simulări repetitive pentru zborul unei aeronave la diferite înălțimi, folosind reprezentări grafice, ca în Figura 2.

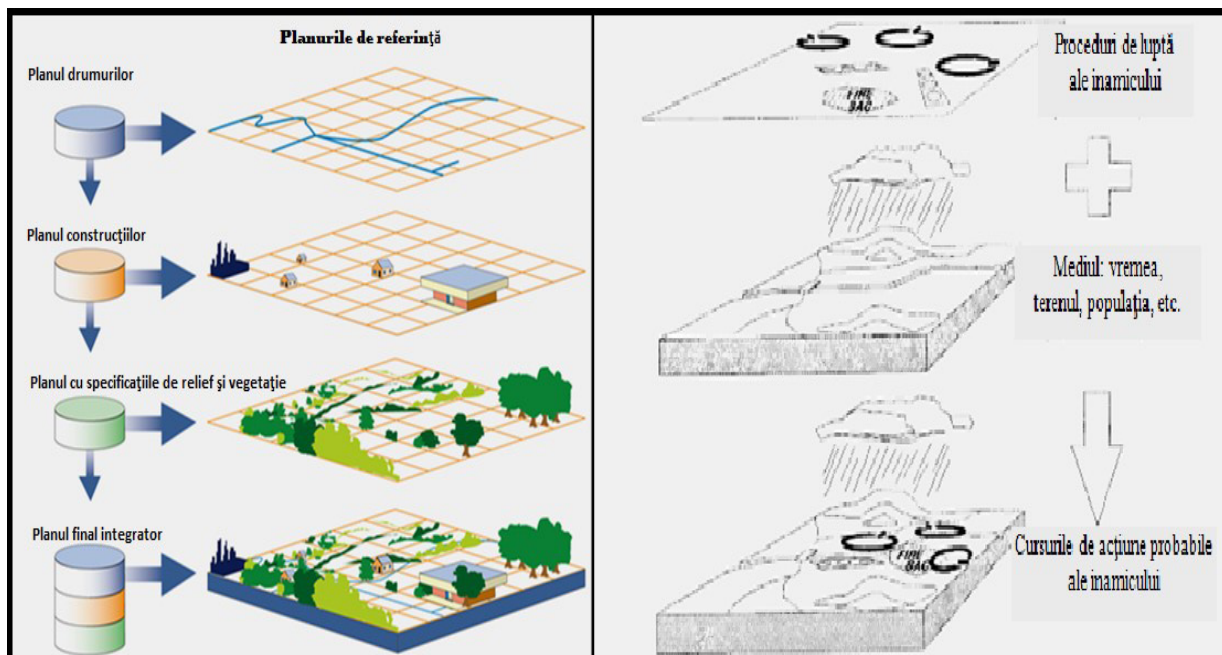

Figura 2 Variantă de suprapunere a planurilor de referință în date spațiale GIS pentru formularea cursurilor de acțiune probabile ale inamicului⁸

Definirea mediului aerian pentru acțiunile forțelor terestre presupune evaluarea tipologiei aeronavelor: avioane și elicoptere, sisteme de apărare aeriană cu baza la sol, sisteme de aeronave fără echipaj uman la bord, rachete de croazieră și unele sisteme de rachete balistice sau antirachetă⁶. În evaluarea terenului pentru identificarea cursului

Pentru explicarea situației privind posibilitățile de integrare informativă a datelor, stocate în GIS, cu privire la cursul de zbor al unei aeronave, destinată lovirii unui obiectiv specific forțelor terestre, am luat în calcul proiecția traiectoriei acesteia în două planuri: vertical și orizontal. Rezolvarea unei astfel de probleme constă în abordarea întrunită a patru

direcții de acțiune a structurilor de rachete și de artilerie antiaeriană din forțele terestre: cunoașterea tehnicii de rachete și de artilerie antiaeriană, pregătirea și executarea tragerilor antiaeriene, aplicarea elementelor de tactică de specialitate și de tactică generală.

Sub aspectul cadrului operațional antiaerian, cunoașterea tehnicii de rachete și de artilerie antiaeriană implică posibilitatea întrebunțării potențialului maxim combativ al acestora, în funcție de caracteristicile de mediu, fapt realizat prin suprapunerea planurilor de referință în GIS. Acest lucru presupune planificarea secvențială a luptei cu inamicul aerian și evitarea realizării colapsului tehnologic, datorită particularităților mediului de confruntare. Un alt aspect al realizării riposteii antiaeriene, sub incidența incompatibilităților mediului de confruntare cu posibilitățile tehnicii de luptă, este dat de legarea topogeodezică a mașinilor de luptă, respectiv a canalelor de trageri antiaeriene, cum ar fi pentru complexele antiaeriene OERLIKON și KUB.

Legarea topogeodezică a canalelor de tragere în lupta cu inamicul aerian este necesară pentru conjugarea efortului antiaerian al tuturor elementelor componente în realizarea algoritmului pe secvențe importante, astfel: cercetarea spațiului aerian (în spectru vizibil, infraroșu și electromagnetic), descoperirea și clasificarea țintei aeriene, însoțirea continuă a țintei aeriene, stabilirea apartenenței acesteia (control electronic/sigur și procedural), combaterea și nimicirea aeronavei ostile (executarea tragerilor antiaeriene), evaluarea rezultatului tragerilor, încetarea sau reluarea secvențelor, în funcție de evoluția situației.

Un alt aspect al riposteii antiaeriene, realizată de structurile specializate din forțele terestre în context GIS, este dat de pregătirea și executarea tragerilor antiaeriene.

În literatura de specialitate, sunt cunoscute două etape de pregătire a tragerilor antiaeriene: *pregătirea preliminară* și *pregătirea imediată* a tragerilor. Datorită vitezelor mari de deplasare a aeronavelor și datorită înălțimilor mici și foarte mici necesare pentru lovirea obiectivelor terestre, complexele de rachete și de artilerie antiaeriană duc lupta cu inamicul aerian într-un interval de timp de ordinul secundelor și zecilor de secunde. Realizarea manevrei în operațiile forțelor terestre generează schimbarea periodică a pozițiilor de tragere, fapt ce implică modificarea datelor curente de poziție pentru tragerile antiaeriene.

Cu alte cuvinte, activarea bazei de date în format GIS, pentru pozițiile de trageri antiaeriene, reduce substanțial timpul de evaluare și aduce un avantaj față de complexitatea situației aeriene curente. Datorită posibilităților de interpretare a terenului în format GIS, are loc obținerea elementelor esențiale pentru planificarea manevrei structurilor de rachete și de artilerie antiaeriană, acest lucru fiind posibil în baza hărților cu tematică.

Hărțile cu tematică pentru structurile antiaeriene generează în mod automat soluții optime pentru pozițiile complexelor antiaeriene, ținând cont de: libertatea de mișcare în spațiul tactic, mărimea unghiurilor de acoperire (de vizibilitate) și manevra obiectivului de apărare antiaerian, ca în Figura 3.

Un alt aspect privind realizarea riposteii antiaeriene este susținut prin aplicarea elementelor de tactică de specialitate și de tactică generală.

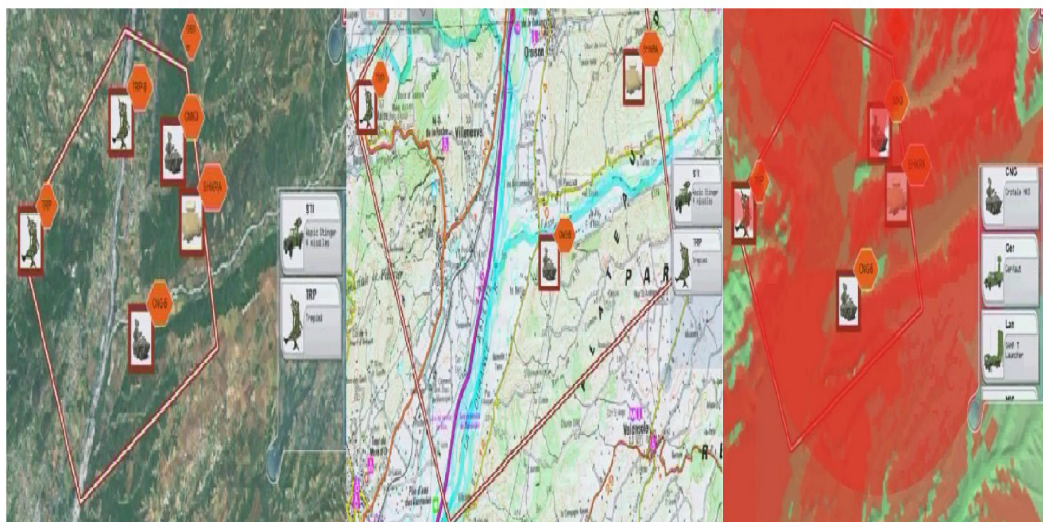

Figura 3 Variantă a hărților tematice în date spațiale GIS pentru realizarea riposteii antiaeriene, specifice manevrei în operațiile forțelor terestre

Tactica de specialitate se referă la realizarea dispozitivului de luptă antiaerian, în funcție de probabilitatea de evoluție a inamicului aerian, pe momentele importante ale luptei și în funcție de evoluția situației tactice a obiectivului de apărare antiaerian. Elementele de tactică de specialitate cuprind manevra de forțe și de mijloace în câmpul tactic, respectiv măsurile care se întreprind pentru realizarea secvențelor de ripostă antiaeriană. În principal, este menținută vizualizarea spațiului aerian de responsabilitate prin aplicarea schemelor de protecție împotriva bruiajului de radiolocație, respectiv păstrarea viabilității rețelei de înștiințare centralizată, pentru constituirea imaginii aeriene recunoscute formulării deciziilor imediate.

Elementele de tactică generală susțin realizarea manevrei de forțe și de mijloace, în progresia operației și constituie rezultatul final cu privire la obținerea sau menținerea superiorității aeriene locale ori generale într-o zonă de operații. Facilitățile GIS în acest caz concură la optimizarea

cursului probabil al confruntării militare, respectiv o prognoză a variantelor de obținere a succesului.

Datorită facilităților GIS la care m-am referit, realizarea riposte antiaeriene în forțele terestre reprezintă doar o componentă a unei situații complexe, generată de multitudinea actorilor implicați într-o criză potențială sau într-un conflict militar. Rezultatul final al pregătirii informative a câmpului de luptă din punct de vedere antiaerian constă în obținerea schemelor amenințării și agresiunii aeriene pentru obiectivele de apărare antiaerian, pe specificul operației desfășurate (situația NAI – Named Area of Interest).

În baza acestor scheme, sunt realizate modelele de ripostă antiaeriană, respectiv momentele tactice pentru concentrarea efortului antiaerian (TAI – Target Area of Interest).

În cazul planificării și desfășurării unei operații întrunite, informațiile despre facilitățile zonei de operații cresc exponențial, datorită numărului de utilizatori, respectiv de actori implicați în rezolvarea

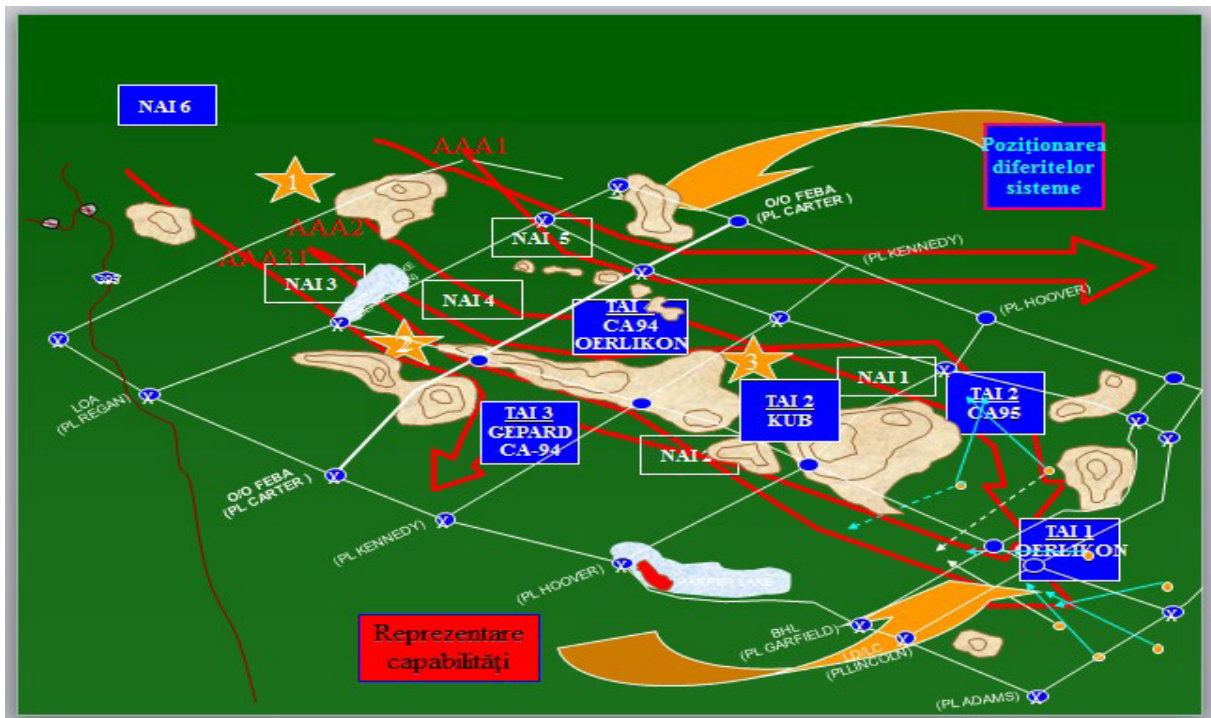

Figura 4 Variantă de schemă integratoare, obținută prin suprapunerea planurilor de amenințare aeriană, respectiv de ripostă antiaeriană

planificării și la desfășurarea acțiunilor de luptă de către structurile forțelor terestre prin integrarea spațială a tuturor planurilor de referință în baza hărților tematice.

Trebuie menționat faptul că, în baza hărților tematice, realizate cu ocazia pregătirii informative a câmpului de luptă, sunt obținute proiecții ale

crizei sau a conflictului militar. Hărțile tematice sunt rezultatul aplicării datelor obținute cu ajutorul senzorilor dispuși în teren, dar și al proiectării capacităților, pe timpul progresiei luptei, cum ar fi proiectarea liniilor de sprijin logistic. Un alt aspect este legat de susținerea informațională a structurilor din forțele terestre de către GIS, în

etapele premergătoare formării unei situații de criză sau de conflict militar. Acest fapt ține de „activarea” unor indicatori sau de înregistrarea acelor valori a unor date care au legătură directă cu formele de manifestare a unui posibil război hibrid.

Argumentul, în acest caz, este dat de faptul că, în baza hărților tematice, sunt ținute sub observație nu doar obiectivele cu potențial militar, ci și alte elemente de interes, cum ar fi cele specifice domeniului infrastructurilor critice (de exemplu, în situația producerii unor atacuri cibernetice)⁹. Preluarea rezultatelor tehnologice aplicațiilor GIS din zona activităților civile, cum ar fi GPS, pentru planificarea executării unui marș și a altor aspecte, la care m-am referit, în context antiaerian, a determinat o evidențiere a beneficiilor acestor aplicații.

Rezultatele GIS din domeniul planificării operaționale, respectiv ale pregătirii informative a câmpului de luptă, demonstrează că, în maniera de prelucrare a acestor date, se obțin cursurile probabile ale inamicului, conceptul putând fi preluat de domeniile civile, prin realizarea hărților tematice cu elemente generatoare a situațiilor de criză (situația NAI – Named Area of Interest).

În acest mod, putem vorbi despre deschiderea unor noi perspective asupra posibilităților de înțelegere a conceptului de război hibrid.

Concluzii

Angajarea unei aeronave ostile în spațiul aerian de responsabilitate al forțelor terestre reprezintă actul deliberat al structurilor de rachete și de artilerie antiaeriană. În esență, lupta cu inamicul aerian este dată de rezolvarea problemei întâlnirii proiectilului sau a rachetei cu ținta aeriană. Acest fapt presupune poziționarea în câmpul tactic a complexelor antiaerine, respectiv a canalelor de tragere astfel încât ținta aeriană să poată fi angajată la distanța maximă de nimicire. Planificarea pozițiilor de tragere, în funcție de cursul probabil al inamicului aerian, este realizată în baza proiecțiilor cartografice sau a modelării spațiului tridimensional (în coordonate x, y, z).

Din punct de vedere tehnologic, problema tragerilor antiaeriene a fost rezolvată prin inovarea aparatelor de calcul, pentru artileria antiaeriană, a corectoarelor mecanice, respectiv a calculatoarelor de trageri, iar pentru complexe de rachete antiaeriene, prin diferite metode de dirijare

către țintă. În plan aerian, are loc o modificare a parametrilor de zbor ale aeronavelor, datorită superiorității tehnologice și apariției posibilităților de întrebuițare a acestora în acțiuni împotriva forțelor terestre, fapt care a generat un nou spectru de amenințări și de posibilități de agresiune din aer. Sub alt aspect al confruntării militare, forțele terestre sunt chemate să îndeplinească misiuni tot mai complexe, fapt care a condus la apariția conceptului de acțiuni multidimensionale.

Noul cumul de factori care definesc mediul operațional specific acțiunilor forțelor terestre în spațiul de luptă modern reclamă, pentru realizarea manevrei, integrarea celor mai avansate sisteme informatice geografice (GIS).

În argumentarea punctelor de vedere formulate cu privire la proiectarea și realizarea riposteii antiaeriene a forțelor terestre, am evidențiat rolul hărților tematice. Datorită specificului de luptă antiaerian în spațiu tridimensional (realizarea traiectoriilor proiectilului sau ale rachetei) în afara coordonatelor geografice, longitudine și latitudine, aparatele de calcul prelucrează și coordonata de înălțime. Prin urmare, preluarea firească a posibilităților aplicațiilor GIS, prin componenta pe verticală, a deschis drumul către o nouă dimensiune a planificării operațiilor militare. Prin prelucrarea variabilei „Z”, în GIS, a fost prelucrată informațional componenta de altitudine și cu aceasta o serie de atribute legate de punctul terestru, identificat prin georeferențiere.

Ținând seama că o hartă terestră este o reprezentare matematică, prin ajustarea informațională a punctului de referință din spațiu, acesta este identificat cu informații suplimentare, în funcție de o temă aleasă, fapt ce atestă că această hartă reprezintă, practic, un nou suport de transmitere a cunoștințelor despre o anumită situație (Figura 1).

O altă observație legată de realizarea riposteii antiaeriene de către forțele terestre se referă la întrebuițarea tehnologiilor GIS sub aspect integrat. Acest fapt implică trecerea de la folosirea hărților topografice la utilizarea hărților tematice, rezultând un avantaj important prin decodificarea superioară a realității mediului operațional tehnologizat. Hărțile tematice țin seama de distribuția spațială a variabilelor calitative referitoare la suprafața terestră, distribuția datelor nominale de bază fiind reprezentată în rezultate diferite, clasificate

neierarhic, denumite și diferențiale. Sub aspect cantitativ, hărțile tematice exprimă valoric distanțe, repartitia vegetației, tipurile de sol, tipurile de precipitații etc., esențiale în decodificarea spațiului de luptă respectiv, în identificarea cursului cel mai probabil de desfășurare a acțiunilor. Hărțile tematice cantitative sunt mai complexe, pentru că vizează localizarea datelor ordinale, intervalelor și rapoartelor.

Din analiza modalităților de realizare a tragerilor antiaeriene, rezultă că distanța de descoperire a unei ținte aeriene este distanța directă de tragere, prelucrată în aparatul de calcul. În urma posibilităților GIS, aplicate sistemelor de ripostă antiaeriană, rezultă că legarea topogeodezică a acestora reprezintă punctul de plecare pentru formularea unui nou concept de luptă cu inamicul aerian.

În urma parcurgerii punctuale a realizării ripostei antiaeriene în operațiile forțelor terestre, în contextul tehnologizării GIS a spațiului de luptă modern, putem spune că se deschid noi perspective de conceptualizare a întrebuirii structurilor de rachete și de artilerie antiaeriană.

În funcție de sursa de realizare a hărților tematice și de modalitatea de exploatare informațională a acestora, putem anticipa formularea unor noi concepte privind pregătirea informativă a mediului operațional, respectiv de reproiectare a cadrului operațional, specific acțiunilor forțelor terestre.

NOTE:

1 <https://heleneloyan.cikeys.com/update/gis-layers/>, <https://www.slideserve.com/pepin/total-station-surveying-gis>

2 Ionel Benea, *Analiza spațială SIG și organizarea spațiului geografic*, Editura Universitatea Spiru Haret, 1998, pp. 9-14.

3 Mircea Băduț, *Sisteme geoinformaticice pentru Administrație și Interne – GIS*, Editura CONPHYS, Râmnicu Vâlcea, 2006, pp. 7-12.

4 The Battle staff, SMARTbook third revised edition: *Guide to designing, planning & conducting military operations*, The Lightning Press, Norman M. Wade, 2019, pp. 2.29 - 2.40.

5 Roman Daniel, *Riposta antiaeriană a forțelor terestre din perspectiva modelelor conceptuale de lucru colaborativ*, Editura Universității Naționale „Carol I”, București, 2017, pp. 80-110.

6 Iulian Dincovici, colectiv, *SMG/Cc-2.4 Manualul privind pregătirea întrunită de informații a mediului operațional*, Editura MAPN, București, 2014, pp. 5, 9.

7 Ivan Costică, colectiv, *SMG/Cc – 2.3 Manualul pentru pregătirea informativă a câmpului de luptă*, Editura MAPN, București, 2005, p. 54.

8 <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/geographic-information-system-gis/>, Costică Ivan, colectiv, *SMG/Cc – 2.3 Manualul pentru pregătirea informativă a câmpului de luptă*, Editura MAPN, București, 2005, p. 35.

9 Petrișor Pătrașcu, *Cybernetic actions critical infrastructures in the military field*, Bulletin of „Carol I” National Defense University, No.1/2019, București, 2019, p. 40.

BIBLIOGRAFIE

Badea Alexandru, *Analiza efectelor amenajărilor funciare din Bărăganul de Sud prin mijloace de Teledetecție SIG*, Editura Universitaria, Craiova, 2006.

Băduț Mircea, *Sisteme geoinformaticice pentru Administrație și Interne – GIS*, Editura CONPHYS, 2006.

Benea Ionel, *Analiza spațială SIG și organizarea spațiului geografic*, Editura Universitatea Spiru Haret, București, 1998.

Coșcodaru Ion, colectiv, *SMG/PF-5 Doctrina planificării operațiilor în Armata României*, Editura MAPN, București, 2013.

Dincovici Cristian, colectiv, *Manualul privind pregătirea întrunită de informații a mediului operațional*, Editura MAPN, București, 2014.

Ivan Costică, colectiv, *SMG/Cc – 2.3 Manualul pentru pregătirea informativă a câmpului de luptă*, Editura MAPN, București, 2005.

Pătrașcu Petrișor, *Cybernetic actions critical infrastructures in the military field*, Bulletin of „Carol I” National Defense University, No.1/2019, Bucharest, 2019.

Roman Daniel, *Riposta antiaeriană a forțelor terestre din perspectiva modelelor conceptuale de lucru colaborativ*, Editura Universității Naționale „Carol I”, București, 2017.

Stephen P. Robbins, *Organizational Theory: Structure, Design, and Applications*, Prentice Hall, New Jersey, 1990.

Join/Interagency SMARTbook, *Joint strategic & operational planing*, The Lightning Press Ferlemann, 2019.

The Battle staff, SMARTbook third revised edition, *Guide to designing, planning & conducting military operations*, The Lightning Press, Norman M. Wade.

<https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/geographic-information-system-gis/>

<https://heleneloyan.cikeys.com/update/gis-layers/>

<https://www.slideserve.com/pepin/total-station-surveying-gis>

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL. STUDIU DE CAZ: ROLUL ”RUSSIA TODAY” PENTRU ACOPERIREA MISIUNII EXECUTATE DE CĂTRE FEDERAȚIA RUSĂ ÎN ESTUL UCRAINEI, ÎN PERIOADA MAI 2014 - FEBRUARIE 2015

**INFORMATION WAR. CASE STUDY: THE ROLE OF ”RUSSIA TODAY”
FOR COVERAGE OF THE MISSION CONDUCTED BY RUSSIA
IN EAST UKRAINE DURING MAY 2014 - FEBRUARY 2015**

**GUERRE DE L’INFORMATION. ÉTUDE DE CAS: LE RÔLE
DE ”RUSSIA TODAY” DANS LA COUVERTURE MÉDIATIQUE DE LA MISSION
DANS L’EST DE L’UKRAINE EN MAI 2014 - FÉVRIER 2015**

Lt.col.instr.avs.drd. Mihai-Cristian STANCU*

Activitățile de dezinformare și depropagandă reprezintă un element de bază în desfășurarea cu succes a războiului hibrid, în accepțiunea Federației Ruse. Având în vedere decalajul tehnologic și, mai ales, economic dintre Rusia și celelalte puteri mondiale (SUA sau China), strategii militare ruși au ajuns la concluzia că exploatarea la maximum a avantajelor oferite de folosirea abilă a instrumentului de putere informațional poate conduce la eliminarea dezavantajelor insuficientei dezvoltări economice a țării sau a înzestrării deficitare a Forțelor Armate cu tehnică militară de ultimă generație în producție de serie. În cele ce urmează, am surprins aspecte decisive ale manifestării războiului informațional, dus de Federația Rusă, folosind mijloacele mass-media bine-cunoscute (”Russia Today”), pe timpul desfășurării conflictului din Ucraina, punând accent pe temele și pe conținuturile specifice fiecăruia dintre acestea.

Disinformation and propaganda activities are a basic element in the successful conduct of the hybrid war in the acceptance of the Russian Federation. Considering the technological and, especially economic, gap between Russia and the other world powers (USA or China) Russian military strategists have concluded that the full exploitation of the advantages offered by the skillful use of the information power tool, may lead to the elimination of the disadvantages of the insufficient economic development of the country or of the deficient endowment of the Armed Forces with military technology of last generation in serial production. In the following pages we analyzed the most important aspects of the information war carried out by the Russian Federation, using the well-known media (”Russia Today”), during the conflict in Ukraine, focusing on the themes and contents specific to each of them.

Les opérations d’information représentent un élément fondamental du succès de la guerre hybride, selon la Fédération de Russie. Compte tenu de l’écart technologique et surtout économique existant entre la Russie et les autres puissances mondiales (les États-Unis ou la Chine), les tacticiens militaires russes ont abouti à la conclusion que l’exploitation maximale des avantages offerts par une utilisation habile de l’outil informatique pourrait effacer les inégalités dues au faible développement économique du pays ou à l’insuffisante dotation des forces armées en techniques militaires de pointe dans la production en série. On va présenter ci-après des aspects essentiels de la guerre de l’information menée par la Fédération de Russie en utilisant les médias connus (”Russia Today”), lors du déroulement du conflit en Ukraine, en mettant l’accent sur les thèmes et les contenus propres à chacun d’eux.

Cuvinte-cheie: ”Russia Today”; război informațional; câmp de luptă; război hibrid; propagandă; manipulare; dezinformare.

Keywords: Russia Today; information war; battlefield; hybrid war; propaganda; manipulation; disinformation.

Mots-clés: Russia Today; guerre de l’information; champ de bataille; guerre hybride; propagande; manipulation; désinformation.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**
e-mail: cristi2lyun@yahoo.com

Considerații introductive

În ultimul deceniu, războiul informațional practicat de Federația Rusă s-a dezvoltat mult mai eficient decât se așteptau cercurile de analiști și de experți militari. Însă, în ceea ce privește conținutul acestuia, noile proceduri nu reprezintă o noutate din punctul de vedere al agresiunii informaționale, mai ales având în vedere faptul că modul de realizare a propagandei, coordonată de către liderii de la Moscova, nu este total diferit de tehnicile de dezinformare folosite în perioada existenței Uniunii Sovietice. Responsabilii cu propaganda și dezinformarea realizată de către Federația Rusă și-au însușit lecțiile învățate din eșecurile proprii consemnate, în Georgia (2003 – „Revoluția trandafirilor”), în Ucraina (2004 – „Revoluția portocalie”) și în Kârgâzstan (2005 – „Revoluția lalelelor”), adaptându-se noilor provocări tehnologice informaționale ale secolului al XXI-lea, în special prin utilizarea spațiului cibernetic.

Ucraina este exemplul care a demonstrat că mediul informațional a constituit câmpul de luptă al războiului hibrid, abil modelat de către Federația Rusă prin dezinformare, manipulare și propagandă. Războiul hibrid din Ucraina a fost consolidat prin eficiența războiului informațional, noțiune care s-a dovedit a fi târziu înțeleasă de către puterile occidentale.

Într-o încercare de definire a războiului hibrid, consider că acesta este desfășurat împotriva forțelor militare convenționale, paramilitare, grupărilor teroriste și insurgente, care folosesc tactici, tehnici și proceduri specifice întregului spectru al instrumentelor de putere ale unui stat: politic, economic, militar și informațional.

Conceptul de „război informațional”, dezvoltat de Federația Rusă, reprezintă o metodă de manifestare a războiului hibrid prin campanii deliberate de dezinformare, sprijinite de agențiile de informații, în scopul derutării inamicului și obținerii de avantaje strategice cu un cost minim. Având în vedere natura sa hibridă, războiul informațional este extrem de dificil de detectat, chiar și *post factum*, dat fiind scopul acestuia – de a deruta inamicul și observatorii neutri. Astfel, Occidentul a avut nevoie de timp pentru a înțelege faptul că Federația Rusă folosește tehnici de război informațional pentru a-și atinge interesele regionale, și anume federalizarea Ucrainei sau obținerea de concesiuni din partea Kievului cu

privire la statutul legal al provinciilor separatiste, controlate de etnicii prorusi din estul Ucrainei.

Apreciez că războiul informațional modern dezvoltat de Moscova utilizează, în principiu, liniile directe fundamentale ale propagandei sovietice: *intoxicarea informațională, epuizarea psihică a adversarului, inocularea încrederii în lideri, amplificarea disensiunilor dintre categoriile sociale, culpabilizarea adversarului, proliferarea de amenințări și controlul reflexiv*. Acesta este definit ca fiind „acțiunea de transmitere, către un partener sau un oponent, a unei informații pentru a-l determina pe adversar să adopte o decizie predeterminată, în sensul dorit de către inițiatorul acțiunii”¹. Însă există și deosebiri față de propaganda sovietică folosită în trecut.

Astăzi, cea realizată de Federația Rusă este foarte subtilă și persuasivă, fiind caracterizată de trăsături, cum sunt: dezinformarea, manipularea, intoxicarea și publicitatea. Astfel, noul tip de propagandă al Federației Ruse, în special cel difuzat în afara granițelor țării prin Internet (rețele de socializare, site-uri de știri etc.), prezintă toate caracteristicile specifice unui război informațional viclean, a cărui finalitate nu reprezintă în mod obligatoriu convingerea opozantului, ci inducerea unei stări de confuzie, în scopul de a-l dezechilibra și de a-l dezorienta, inducând, în același timp, dezacorduri între aliați.

Elementele cheie ale tehnicilor de control reflexiv, orchestrate de Federația Rusă în Ucraina, au constat în:

- acțiuni de negare și de înșelare a opiniei publice occidentale, pentru a ascunde prezența forțelor armate ruse în Ucraina;

- ascunderea obiectivelor reale ale Moscovei, aspect care, pe de o parte, a generat frica în unele cercuri societale, în timp ce în alte sfere ale societății a apărut „autoconvingerea” că ingerințele Kremlinului sunt limitate și în final acceptabile;

- exprimarea legalității acțiunilor Moscovei, în virtutea recunoașterii acesteia de către comunitatea internațională, ca parte preocupată de conflict, și nu ca parte beligerantă, invocând precedente asemănătoare, generate de Occident, cum ar fi independența Kosovo sau invazia Irakului, din anul 2003;

- acțiuni de intimidare a Occidentului prin utilizarea diverselor metode, cum ar fi executarea unor zboruri militare strategice în spațiul aerian

al statelor NATO și al unor state non-NATO, ori declarații media exagerate cu privire la succesul și la performanța forțelor sale armate;

- întreprinderea unui efort complex la nivel global prin diferite canale media, pentru influențarea opiniei publice cu privire la conflictul din Ucraina.

De asemenea, analizând doctrina lui Gherasimov², șeful Statului Major al Armatei Ruse, Mark Galeotti aduce lămuriri semnificative cu privire la modul în care este conceptualizat războiul informațional în noua strategie a Federației Ruse. Nevoia de dezvoltare a acestei forme de război a fost determinată de faptul că Moscova a înțeles poziția sa de inferioritate din punct de vedere militar față de SUA și chiar față de China, aflată în plină ascensiune de tehnologizare a armatei, evitând, astfel, confruntări directe cu oricare dintre cei doi actori³.

Astfel, Federația Rusă a ales să compenseze relativa slăbiciune a armatei sale cu strategii subtile și indirecte, care urmăresc să deruteze adversarii în ceea ce privește identificarea adevăratelor obiective ale sale. De asemenea, potența financiară și economică a Federației Ruse este inferioară multor actori globali, iar Kremlinul a contracarat acest aspect prin dezvoltarea strategiilor de dezinformare și a modalităților nonmilitare de desfășurare a luptei armate, ca o variantă mult mai eficientă din punctul de vedere al costurilor.

Nu în ultimul rând, spre deosebire de operațiile militare clasice, războiul informațional nu urmărește soluționarea tranșantă a conflictului, ci prelungirea acestuia prin sprijinirea părții beligerante care îi oferă Federației Ruse posibilitatea de a influența conflictul permanent sau chiar de a determina o schimbare a regimului politic.

Războiul informațional, prin toate componentele sale (dezinformare, propagandă și manipulare), reprezintă un risc major la adresa stabilității și integrității unui stat, fiind capabil să altereze opinia publică autohtonă, afectând în acest fel interesele strategice care definesc politica externă și influențând major factorii de decizie din politica internă prin prejudiciul adus instituțiilor statului și prin scăderea gradului de încredere a populației în structurile naționale de apărare, ordine publică și securitate și, în special, în capacitatea acestora de a proteja teritoriul țării. Astfel, războiul informațional reprezintă unul dintre cele mai importante riscuri la adresa securității unui stat, în special pentru țări

cu o democrație tânără, cu instituții insuficient dezvoltate, dominate de corupție, având o populație caracterizată de un grad relativ scăzut al sentimentului patriotic, al valorilor democratice și al atitudinii civice.

În această categorie intră și statele din sfera de influență a Federației Ruse, așa cum este cazul Ucrainei, unde mass-media rusă are o acoperire considerabilă.

Activitățile de dezinformare și de propagandă, executate de către Federația Rusă asupra societății ucrainene, au fost declanșate cu mult înaintea demonstrațiilor de la Euromaidan, anexării Crimeii și conflictului din Donbass. Imediat după Revoluția Portocalie din anul 2004, principalele canale media ruse au declanșat o campanie de discreditare a autorităților de la Kiev și a intențiilor acestora de aderare la structurile euroatlantice. Mass-media din Federația Rusă era obișnuită să emită fără restricții pe teritoriul Ucrainei, aspect care a facilitat difuzarea de informații cu diverse conținuturi către populația ucraineană.

În anul 2013, când au fost declanșate protestele la Euromaidan, numărul de mesaje cu un caracter vădit antiucrainean a crescut vertiginos. În conformitate cu studiile efectuate de specialiști din cadrul organizației Internews, la începutul conflictului, 71% dintre locuitorii regiunii Donețk urmăreau emisiunile posturilor TV rusești.

Ținând cont de faptul că erau unele dintre cele mai urmărite surse de informare, canalele media rusești au întrebuințat propaganda și știrile false (*fake news*) ca un instrument esențial de influențare a ideilor și atitudinii populației și autorităților centrale ucrainene. Având ca scop discreditarea Uniunii Europene și popularizarea ideilor promovate de către liderii de la Kremlin, Federația Rusă a reușit să obțină atitudinea favorabilă a populației din Crimeea și din Donbass, aspect care a fost hotărâtor în pierderea controlului asupra acestor regiuni de către guvernul de la Kiev.

În scopul de a proteja mediul informațional și de a stopa răspândirea ideilor separatiste, liderii de la Kiev au luat câteva măsuri pentru interzicerea difuzării materialelor din media rusă pe teritoriul Ucrainei. Astfel, prin adoptarea legilor nr. 159/19 și nr. 3359 a fost interzisă difuzarea filmelor și seriilor în care există elemente de propagandă a autorităților de la Moscova.

De asemenea, Consiliul Audiovizualului Ucrainean a promulgat o serie de decrete care scot

în afara legii canalele rusești care emit pe teritoriul Ucrainei. În același timp, o serie de organizații nonguvernamentale, cum este ”Detektor Media”, monitorizează spațiul mediatic ucrainean, în scopul de a detecta materialele propagandei rusești, iar alte organizații, cum este ”Stop-Fake”, acționează pentru identificarea mesajelor false, lansate de către media rusă.

Una dintre cele mai dezbătute decizii ale liderilor de la Kiev a fost aceea de înființare a Ministerului Informației, care a fost considerat de către partenerii europeni ai Ucrainei ca fiind un *minister al adevărului sau al cenzurii*. Mai mult, unele proiecte dintre cele desfășurate de către această structură presupun executarea activităților de contrapropagandă.

„Ministerul Informației a fondat *Forțele informaționale ucrainene*, un proiect ce are ca scop implicarea utilizatorilor rețelelor sociale în distribuirea informațiilor credibile despre Ucraina și lupta împotriva propagandei ruse”²⁴.

Cu toate acestea, în perioada analizată, difuzarea posturilor ucrainene în Crimeea și în Donbass nu era posibilă. În același timp, canale ruse, precum ”Zvezda” sau ”Russia Today” și posturi media ale separatiștilor, spre exemplu ”Novorossiia-TV” sau ”First Republican Channel”, erau prezente în spațiul informațional al teritoriilor ocupate.

Este și mai frapant faptul că soldații armatei ucrainene, situați în zonele apropiate de granița de stat cu Rusia, nu aveau acces la canale TV autohtone și trebuiau să urmărească posturile rusești sau separatiste. Pentru soluționarea problemei, Kievul a aprobat un plan care prevedea construirea de turnuri TV în regiune și blocarea emisiilor difuzate de posturile rusești sau separatiste.

În final, se poate afirma că rezultatul războiului informațional, orchestrat de Federația Rusă, a fost multă vreme incert. Moscova a reușit să evite implicarea Occidentului în Ucraina, câștigând, astfel, timp pentru a-și consolida intervenția militară în conflict. De asemenea, a stârnit opinii și atitudini diferite, în cadrul Alianței Nord-Atlantice, referitoare la situația din regiune, generând confuzie cu privire la potențialele forme de răspuns din partea aliaților.

Cu toate acestea, războiul informațional nu a reușit să schimbe fundamental nici atitudinea populară, nici pe cea a elitelor privind acțiunile Federației Ruse în Ucraina și nici nu a creat un mediu informațional favorabil Moscovei. Mai mult

decât atât, Federația Rusă nu a fost în măsură să transpună obiectivele sale strategice, identificate și exploatate prin strategia războiului hibrid, în succese consistente și sustenabile în teren.

Așacuma fost estimat inițial, succesul Federației Ruse s-a diminuat treptat, pe măsură ce Moscova a continuat aceeași strategie informațională, bazată în mare parte pe dezinformare și propagandă cu știri fabricate și false. Această strategie a avut succes în fazele de început ale conflictului, când majoritatea populației direct afectate și a opiniei publice din regiune era mult mai sensibilă la provocările media, lansate de Moscova.

Se poate observa că același scenariu a fost folosit și în conflictul din Siria, unde războiul informațional, orchestrat de Kremlin, aflat, la un moment dat, pe pantă ascendentă, a avut același deznodământ, după ce populația din regiune a renunțat să digere mașinațiunile informaționale ruse.

În vederea analizării propagandei concertate de către Federația Rusă, pentru pregătirea intervenției din Ucraina, am ales să fundamentez studiul de caz prin prezentarea rolului avut de *Russia Today* în acoperirea misiunii din estul Ucrainei. Acest post de televiziune reprezintă principalul instrument pe care îl folosește guvernul de la Kremlin pentru a prezenta viziunea proprie asupra evenimentelor majore pe plan mondial. Articolele, din *Russia Today*, selecționate pentru a fi analizate corespund perioadei mai 2014 - 12 februarie 2015 (*Summitul de Pace de la Minsk – Ucraina, Rusia, Franța, Germania*).

În perioada menționată, site-ul *Russia Today* a publicat aproximativ 3.000 de articole, în care se prezenta, se dezbătea sau se făcea referire la criza din Ucraina. Dintre toate acestea, am încercat să le selecționez pe cele mai reprezentative pentru scopul urmărit de Federația Rusă, acela de discreditare a autorității de stat, a personalităților și a liderilor cu un statut special.

În cadrul acestei teme, au fost publicate o serie de materiale având conținuturi specifice, cum ar fi:

- dezumanizarea oponentului;
- exacerbarea mizelor implicate într-o luptă sau într-un război;
- desfășurarea unor acțiuni de trădare națională;
- practicarea unor acțiuni oneroase;
- indiferență la suferințele poporului.

În continuarea studiului de caz, voi prezenta acțiunile desfășurate de către RT, pentru îndeplinirea scopului propus în cadrul temei sus-menționate.

Discreditarea autorității de stat, personalităților și liderilor cu un statut deosebit

Dezumanizarea oponentului

Într-un articol apărut pe portalul de știri al televiziunii, se arăta că observatorii HRW (*Human Rights Watch*) au declarat că forțele guvernamentale ale Kievului au folosit muniție cu dispersie în zonele cu civili. „Deși nu ne putem pronunța asupra tuturor atacurilor, în cele mai multe cazuri, dovezile arată că forțele ucrainene sunt responsabile pentru atacurile asupra populației civile din Donețk”⁵. Ulterior, Andrey Lysenko, purtătorul de cuvânt al Consiliului Național de Securitate al Ucrainei, a declarat că aceștia au primit informații manipulate, care au avut ca scop influențarea opiniei publice internaționale și învinuirea Ucrainei.

Mai mult, un alt articol susține că locuitorii din Odessa s-au adunat pentru a-i comemora pe cei omorâți, ca urmare a violențelor, din data de 2 mai 2014, din zona Camerei Comerțului⁶. Confruntările din acea dată s-au soldat cu 46 de morți și 200 de răniți. Martorii povestesc că cei care au reușit să scape din flăcări au fost spânzurați sau bătuți până la moarte de către radicaliști. Un număr de 42 dintre cei uciși au fost identificați de către localnici sau media. Portalul de știri din Odessa a publicat o listă neoficială a cauzelor care au dus la moartea acelor oameni – incendiu, otrăvă în formă gazoasă, împușcare, spânzurare, violență fizică. Forțele pro Kiev au omorât cel puțin șapte polițiști și au rănit zeci de oameni, inclusiv civili, în ciocnirile din regiunea Donețk. Unii membri ai forțelor pro Kiev au încercat să dezerteze și să fugă în Garda Națională, dar au fost omorâți de proprii camarazi⁷. Populația locală, inclusiv copii, au mers să-i roage să nu-și împuște proprii camarazi, însă fără succes. Soldații voiau să dezerteze, ca urmare a deciziei de a nu asculta ordinele de a trage asupra miliției și populației civile.

Cu toate că mii de civili au rămas fără apă potabilă mai bine de o săptămână, ONU a declarat că în estul Ucrainei încă nu este criză umanitară.

Estul Ucrainei a fost teatrul de desfășurare a operațiilor antiteroriste, cu masive atacuri de

artilerie, având ca ținte spitale și case ale civililor. Cel puțin 365 de persoane, inclusiv 257 de civili și 14 copii au murit de la începutul acestor acțiuni. Moscova deținea informații, conform cărora convoiul umanitar destinat populației din localitatea Luhansk va fi atacat de forțele pro Kiev. Serghei Lavrov declara pentru *Russia Today* (RT). „Atragem atenția asupra intensificării acțiunilor militare ale forțelor ucrainene, cu scopul clar de a împiedica convoiul umanitar rusesc destinat orașului Luhansk”⁸.

De asemenea, reprezentanți ai RT s-au adresat organizațiilor internaționale, inclusiv ONU, UNESCO și OSCE, pentru ca acestea să acționeze în vederea protejării drepturilor și demnității jurnaliștilor care lucrează în Ucraina împotriva acțiunilor ilegale ale autorităților de la Kiev⁹. „Jurnaliștii sunt urmăriți și le sunt ascultate telefoanele. Au fost cazuri în care au fost forțați să îngenuncheze și au fost bătuți în timpul interogatoriului și forțați să plece din Ucraina”¹⁰.

Prin aceste știri, difuzate în media, RT a încercat să atragă atenția populației autohtone că principalii vinovați de atacurile executate împotriva lor sunt forțele de securitate ucrainene, care au executat operații militare fără discriminare în zonele de conflict.

Exacerbarea mizelor implicate într-o luptă sau într-un război

Mai mult, RT a încercat să inducă ideea implicării în conflict și a altor state euroatlantice prin difuzarea de știri, conform cărora aproximativ 400 de mercenari din renumita firmă de securitate americană *Academy Blackwater* au luat parte la operațiile militare ale Ucrainei în Slaviansk, desfășurate împotriva protestatarilor antiguvern¹¹.

Ziarul german *Bild am Sonntag* scria că, la data de 29 aprilie 2014, BND (Serviciul de Informații German) a informat-o pe Angela Merkel, cancelarul german în exercițiu, cu privire la participarea mercenarilor la acțiunile militare din Ucraina. Serghei Lavrov, ministrul afacerilor externe rus, a afirmat că Ucraina utilizează forțe militare străine în încercarea de a suprima protestele civile. „Rolul de jandarm este jucat de Greystone Limited, care este parte a corporației Academy”¹². Membrii săi au fost acuzați, în repetate rânduri, că au încălcat drepturile omului.

Compania de securitate americană *Blackwater* și-a câștigat un renume mondial, datorită rolului jucat în războiul din Irak. Și-a schimbat numele de două ori, în *Xe Services*, în 2009, și în *Academy*, în 2011. Până în momentul de față, nu s-a reușit clarificarea unor astfel de date referitoare la intervenția și subordonarea acestor trupe în conflictul din Ucraina.

De asemenea, RT a prezentat o declarație a ministrului apărării din Ucraina, Valeri Geletei, conform căreia statele membre ale NATO furnizează armament Ucrainei. „Cele mai importante state din lume, cele care ne pot ajuta, ne vor furniza armament. Procesul a început deja și este exact ceea ce aveam nevoie”¹³. Președintele Ucrainei, Petro Poroșenko, a afirmat că a negociat acest lucru direct cu unele state membre ale NATO (SUA, Franța, Italia, Polonia și Norvegia). Însă, la scurt timp după această declarație, SUA, Norvegia, Italia și Polonia au negat informațiile conform cărora ar fi furnizat sau ar avea de gând să furnizeze arme letale sau neletale Ucrainei.

Desfășurarea unor acțiuni de trădare națională

Într-un interviu pentru RT, președintele Rusiei, Vladimir Putin, acuza statele vestice, declarând: „Sunt sigur că, dacă statele vestice nu ar fi intervenit, în Ucraina, nu ar fi început un război civil și nici nu ar fi fost atât de multe victime”¹⁴. El a afirmat că Moscova este pregătită să fie mediator între Kiev și forțele antiguvernamentale, iar dacă Ucraina vrea pace, atunci ar trebui să înceteze atacurile. De asemenea, Vladimir Putin și-a exprimat regretul pentru nerealizarea schimbului de prizonieri dintre Kiev și forțele antiguvernamentale, precizând că este vina autorităților de la Kiev pentru acest eșec – „A existat un acord pentru schimbul a 30 de prizonieri. Reprezentanții trupelor antiguvernamentale au ajuns la locul stabilit pentru realizarea schimbului. A venit și un oficial al Kievului și a spus că nu se va realiza schimbul până când nu va avea loc reuniunea de la Minsk, Belarus”¹⁵.

Putin a pledat în favoarea ideii că cetățenii ruși care luptă de partea forțelor antiguvernamentale în estul Ucrainei nu sunt mercenari plătiți de către Federația Rusă – „Toate acele persoane care își îndeplinesc datoria și iau parte voluntar la anumite acțiuni militare, inclusiv în sud-estul Ucrainei, nu sunt mercenari, atâta timp cât nu primesc bani pentru asta”¹⁶. De fapt, conflictul a fost inițiat de

Federația Rusă, imediat după îndepărtarea de la conducerea statului a lui Viktor Yanukovici, la 23 februarie 2014, în urma unei crize, apărute ca urmare a proastei gestionări a bugetului de către guvernul ucrainean prorus. Astfel, liderii revoltei care aveau viziuni proeuropene au cerut ajutor financiar statelor dezvoltate ale Uniunii Europene, fapt de neacceptat de către Vladimir Putin, care a declanșat acțiunile de tip hibrid asupra statului ucrainean.

Într-o declarație pentru RT, Serghei Lavrov acuza politicienii și instituțiile europene că „refuză să admită că toată responsabilitatea acțiunilor din Ucraina aparține guvernului de la Kiev. Rusia solicită liderilor din stradă să oprească violențele și să negocieze încetarea acestora”¹⁷.

Trei membri ai unității speciale antitero Alfa, din cadrul Serviciului de Securitate Ucrainean (SBU), au fost prinși, în timp ce desfășurau o misiune sub acoperire în orașul Gorlovka, din regiunea Donețk¹⁸. Misiunea lor era să îl răpească pe liderul grupului, care controla poliția locală, Igor Bezler. Prizonierii au fost duși la Slaviansk pentru interogatoriu și pentru prezentare în fața presei.

Aceștia nu au spus cine a autorizat operațiunea și cine era la conducere, dar au recunoscut că fac parte dintr-un grup de șapte persoane, fără a menționa unde sunt ceilalți patru. De asemenea, nu au precizat câte astfel de grupuri sunt dislocate în zonă. Aflați sub presiunea celor care îi țineau captivi, prizonierii au spus că le este frică pentru familiile lor, acum că autoritățile ucrainene au aflat că au eșuat în misiunea pe care o desfășurau.

Un alt incident de acest fel a avut loc în localitatea Slaviansk, unde forțele de apărare au capturat opt observatori militari pe care i-au considerat „spioni NATO”. Aceștia aveau carduri valabile pentru toate punctele de control, ceea ce înseamnă că erau sub acoperire, protejați de calitatea de membri ai OSCE.

De asemenea, a fost indusă ideea că batalioane de voluntari pro Kiev împiedicau distribuția ajutorului umanitar pentru populația din estul Ucrainei. Membrii unor astfel de batalioane nu-și ascundeau convingerile naziste și au fost implicați în crime, șantaj, răpiri etc. „Iarna se apropie, iar situația devine din ce în ce mai grea în estul Ucrainei. La acestea se adaugă piedicile impuse de batalioanele de voluntari, care împiedică distribuția ajutoarelor umanitare. Aceștia

acționează ca grupări de renegați și trebuie aduși sub control.

Împiedicarea distribuirii ajutorului pentru persoanele din estul Ucrainei este un act criminal, iar vinovații trebuie aduși în fața legii¹⁹, declara Denis Krivoșeev, directorul filialei pentru Europa și Asia Centrală a Amnesty International pentru RT.

Oliver Stone, faimosul regizor american, într-un interviu pentru RT, declara: „Lovitura de stat de la Kiev este foarte asemănătoare cu operațiunile CIA de înlăturare a liderilor din Iran, Chile și Venezuela. Mai multe detalii vor urma în film, dar se pare că lunetiștii care au ucis 14 ofițeri de poliție, au rănit alți 85 și au ucis 45 de civili reprezintă a treia categorie participantă la luptă, cea a agitatorilor. Mai mulți martori, inclusiv oficiali consideră că aceasta reprezintă intervenția statelor vestice, cu aportul CIA.”²⁰ Acesta apreciază colapsul guvernului ucrainean și impunerea altuia ca fiind similare altor acțiuni din alte state, pe care le denumește *tehnici americane de soft power*, schimbarea unui regim.

Practicarea unor acțiuni oneroase

Oficialii Republicii Populare Donețk (RPD) au afirmat că dețin evidențe clare, conform cărora guvernul de la Kiev planifica acțiuni provocatoare în zilele dinaintea Conferinței de Securitate de la München, prin care intenționau bombardarea unui autobuz cu civili în zona Debaltsevo²¹. Această informație provenea de la unul dintre ofițerii ucraineni care făceau parte din grupul ce avea să execute misiunea, lt. Aleksandr Marchenko, care s-a predat rebelilor separatiști. Acțiunea avea ca scop discreditarea RPD și considerarea acesteia, de către opinia publică internațională drept organizație teroristă.

Între timp, în mijlocul campaniei militare intensificate, Donețk era sub asediu. Un spital al orașului a fost bombardat, acțiune în urma căreia au murit 15 persoane. Într-un incident separat, alte șase persoane au decedat și 28 au fost rănite. În total, s-au înregistrat 26 de atacuri asupra localității, cele mai multe ținte fiind spitale sau școli. Human Rights Watch (HRW) a declarat că autoritățile de la Kiev au eșuat în găsirea vinovaților din propria armată care atacă populația civilă – „Yatseniuk și mulți alții ca el consideră că legile războiului nu trebuie respectate de toată lumea la fel. Decât să nege acuzațiile, mai bine ar încerca să oprească

operațiile combatante eronate”²². HRW a publicat mai multe dovezi care arătau că Ucraina refuză să facă diferența dintre țintele militare și populația civilă, așa cum cer legile internaționale ale războiului.

Militarii ucraineni au început o operațiune împotriva activiștilor proautonomie din orașele Mariupol și Konstantinovka. Un martor ocular, intervievat de un reporter al RT, povestește: „Sunt în centrul orașului și se aud focuri de armă. Sunt multe ambulante, mașini blindate au intrat în oraș și se îndreaptă spre centru. Oamenii, de asemenea, merg acolo pentru a-i ruga pe soldați să nu tragă. Sperăm să nu tragă în civili, dar, ținând cont de ce am văzut până acum, nu cred că nu se va întâmpla acest lucru”²³.

De fapt, în dimineața zilei de 13 iunie 2014, armata ucraineană a declanșat o operație ofensivă pentru recapturarea localităților din mâinile insurgenților separatiști care ocupaseră clădirile cheie din acestea. În urma luptelor, care au durat aproape șase ore, forțele de securitate ucrainene au arborat steagul național pe clădirile administrației locale din aceste orașe, recâștigând cei 123 de kilometri de pământ ucrainean, ocupat de forțele separatiste. Mai mult, capitala regiunii Donețk a fost mutată temporar la Mariupol. Observatorii OSCE trimiși în zonă au raportat că orașele respective au devenit calme și sigure, de când forțele de securitate ucrainene au intervenit.

RT a realizat un documentar pentru a arăta cum s-a schimbat viața oamenilor din zonă, după ce a început conflictul, cu titlul *Ucraina de Sud Est: Jurnalul unei Crize*. „Nu suntem separatiști, nu suntem radicaliști. Locuiesc în Kharkov, am 61 de ani și vreau să înțeleg cum este țara în care trăiesc. Când se vor opri din a ne numi separatiști? Ne trezim în fiecare dimineață și ne salutăm cu: *Bună, sunt un separatist! Bună, sunt un terorist*. Suntem cu toții slavi. Trebuie să trăim în pace. Suntem frați și ar trebui să nu ne luptăm unul împotriva celuilalt. Casa noastră este Rusia. Cum putem asculta de așa-numitul guvern de la Kiev, care dă ordine să-și omoare proprii cetățeni din Slaviansk?”²⁴ – așa începea documentarul.

Acesta arăta cât de greu a devenit, pentru ucrainenii vorbitori de limbă rusă, să trăiască în regiune. Oamenii erau bătuți pe stradă sau arestați, pentru că purtau crucea Sfântului Gheorghe, pentru a-i comemora pe cei care au murit în

cel de-al Doilea Război Mondial. „Nu este nicio diferență între noi, doar că noi nu vorbim ucraineană. De ce își urăsc proprii cetățeni atât de tare? De unde vine atâta ură și invidie?”²⁵

De asemenea, RT a prezentat o știre, conform căreia un dar, oferit de un cetățean ucrainean în vârstă, s-a dovedit a fi o armă, care a omorât un soldat și a rănit alți trei. Incidentul s-a petrecut la punctul de control Stanitia Luhanska, din estul Ucrainei. Un cetățean în vârstă, care pretindea a fi localnic, a venit la punctul de control, la ora locală 02:00 p.m., și le-a dat soldaților trei borcane cu miere, mulțumindu-le pentru serviciul pe care-l fac. Când soldații au vrut să guste din miere, borcanele au explodat (erau dispozitive explozive înăuntru). Guvernatorul regiunii Luhansk, Ghenadi Moskal, a afirmat că doar persoanele instruite special pot realiza asemenea dispozitive. Scopul acestor acțiuni este de a ucide sau de a răni soldații, dar și de a crea neîncredere între militari și localnici.

Indiferență la suferințele poporului

Într-un interviu pentru RT, președintele Rusiei, Vladimir Putin, declara: „Din păcate, președintele Poroșenko a decis continuarea acțiunilor militare, iar noi, adică eu și omologii mei din Europa, nu îl putem convinge că modul de rezolvare a situației nu este prin intermediul războiului. Ar trebui creat un mecanism de încredere pentru a monitoriza și conduce la încetarea focului, iar OSCE trebuie să aibă un rol providențial”²⁶.

Rezultatul amânării semnării acordului de încetare a focului a fost exploatat de Federația Rusă, în sensul că un număr mare de ucraineni au fost uciși sau au rămas fără casă. Ambasadorul Rusiei la ONU, Vitali Ciurkin, în cadrul unei conferințe, declara: „Ce avem astăzi? Astăzi Kiev și Bruxelles s-au întors la faza de început: suspendarea discuțiilor cu UE, exact ceea ce a vrut și fostul președinte, Viktor Yanukovici. Ca rezultat al întâzierii luării acestei decizii, mii de oameni au murit și peste un milion au rămas fără casă. Suntem în toiul unui război civil și al distrugerii economiei. Nimic nu s-a schimbat sub vechiul sau noul regim. Nu există dialog și nici reforme constituționale”²⁷.

Locuitorii de la granița estică a Ucrainei trăiau sub frică, de la declanșarea conflictului. În Gorlovka, regiunea Donețk, șase persoane au decedat și alte 12 au fost rănite, numai în săptămâna 25-29 ianuarie 2015. Statistica locală arăta 115 pierderi de vieți

omenești din rândul civililor, dintre care 17 copii. Una dintre localnice declara: „Am 63 de ani și mereu am muncit pentru țară, dar acum simt că sunt aruncată ca o măsea stricată. Eram fericită cu viața pe care o duceam și acum nu mai am niciun motiv de fericire”²⁸. Un alt localnic, Vladimir Bobrishev, i-a condus pe reporterii RT la ruinele casei lui și le-a povestit prin ce a trecut. Bombardamentele i-au distrus casa. Soția a fost rănită la picior, iar copilul mai mic a fost omorât pe loc. Când a ajuns acasă, băiatul mai mare, Misha, era și el grav rănit la cap. I-a înfășurat capul în vestă și l-a dus în pivniță, deoarece bombardamentele continuau. Acolo a găsit-o pe soția sa, acoperită de pământ. A scos-o de acolo. A căutat băiatul mai mic și acesta nu mai respira”²⁹.

Concluzii

Din analiza prezentată în studiul de caz, a rezultat că Federația Rusă s-a folosit de *Russia Today* pentru a acoperi acțiunile ruse din estul Ucrainei. Prin intermediul acestui site de știri, propaganda rusească a pus în aplicare un plan coerent de comunicare strategică, elaborat la nivelul autorităților ruse. Propaganda a avut un caracter ofensiv, cu un flux informațional agresiv și rapid, care nu a lăsat adversarilor timp de reacție, astfel că mesajele transmise au ajuns la destinatar unidirecțional, furnizându-i acestuia punctul de vedere rus neperturbat. Aceasta este caracterizată de generarea unor emoții foarte puternice, agresivitate și detașare de realitate. *Russia Today* creează o realitate tot mai complicată, imprevizibilă, „generează spaime, ducându-i pe oameni în pragul haosului și panicii”³⁰.

Țintele propagandei au fost diversificate, începând de la populația locală, autoritățile locale, forțelerebele, forțele guvernamentale și comunitatea internațională. Propaganda s-a desfășurat pe mai multe niveluri de audiență și ținte. Populația a fost bombardată cu cele mai diversificate produse media, începând de la scurte știri de tip ”breaking news”, simple, cu mare încărcătură emoțională și cu puține elemente de identificare, până la analize ample, care citează studii independente, rapoarte ale diferitelor organizații internaționale, prezentând însă doar elemente scoase din context pe care le transformă în produse media favorabile, extrem de greu de contracarat.

Propaganda a îmbrăcat cele mai diversificate forme, de la prezentarea distorsionată a faptelor, la crearea de reportaje, în care sunt inserate elemente de interes, preluarea din rapoartele și informațiile, furnizate de comunitatea internațională, a unor elemente favorabile și constituirea de noi produse media, favorabile Rusiei sau defavorabile autorităților ucrainene.

Propaganda a avut mai multe componente, în funcție de obiectivele stabilite, astfel: furnizarea de produse care să manipuleze populația locală, furnizarea de produse media care să inducă în eroare autoritățile guvernamentale ucrainene și care să influențeze opinia publică internațională, precum și mesaje care aveau ca obiectiv populația din Federație.

Axele principale ale propagandei au fost construite pe câteva teme majore, respectiv fascismul și naționalismul noilor autorități ucrainene (mizând pe sensibilitățile antifasciste ale populațiilor din fosta URSS), lipsa de legitimitate a acestora, diferența dintre poporul ucrainean (frate cu cel rus) și autoritățile guvernamentale, sprijinul și interesul Occidentului în criza ucraineană, criza umanitară, suferințele populației din zona afectată de conflict și crimele produse atât de forțele guvernamentale, cât și de structurile paramilitare proucrainene care au acționat în zonă, iminentul colaps al Ucrainei, ca stat, și sprijinul moral pe care trebuie să-l acorde Rusia populației locale, negarea implicării directe a Rusiei în estul Ucrainei și legitimitatea anexării Crimeii, prezentată ca o reparare a unei mari nedreptăți istorice.

Propaganda a fost construită astfel încât să asigure, pe de o parte, atitudini favorabile, de moment, ale populației, iar pe de alta, elemente care să creeze, pe termen lung, un comportament și o mentalitate, conform noii ideologii eurasiatice și antioccidentale. *Russia Today* a furnizat o imagine favorabilă Rusiei și a denigrat atât autoritățile și forțele ucrainene, cât și comunitatea internațională, care s-a opus viziunii și acțiunilor Rusiei.

În februarie 2016, posturile de televiziune ruse puteau fi urmărite pe întreg teritoriul Ucrainei. Așa cum era prezentat în câteva dintre sondajele realizate la momentul respectiv, presa rusă reprezenta o sursă importantă de informare pentru locuitorii din estul Ucrainei. „Televiziunile din Rusia au început să vorbească despre ruperea Ucrainei, cu mult timp înainte de evenimentele de pe Maidan și apariția conflictelor din estul țării”³¹.

De altfel, o parte importantă a populației din estul Ucrainei a urmărit evenimentele petrecute în revoluția desfășurată la Kiev, prezentate de către televiziunile ruse, pe care o declarau ca fiind planul puterilor occidentale, pus în aplicare de ultranaționaliști ucraineni.

Autoritățile de la Kiev au realizat acest pericol, dar au reacționat foarte târziu. Separatiștii proruși au întrerupt emisia programelor de televiziune ucrainene și au pornit-o pe cea a posturilor rusești. Când aceștia au reușit să cucerească ultimele turnuri de televiziune, mulți dintre observatorii organizațiilor mondiale au știut că influența mass-mediei ucrainene în regiune va fi aproape inexistentă.

Până în urmă cu aproximativ zece ani, propaganda rusă susținea că Ucraina este o țară soră, iar poporul ucrainean este frate cu cel rus, susținând că rușii și ucrainenii se revendică de la Rusia kieveană, fiind slavi de Est, care vorbesc o limbă slavă, au religia ortodoxă, tradițiile bizantine și valorile civilizației eurasiatice.

Toate acestea reprezintă factori determinați care să-i facă să nu-și poată concepe viitorul decât împreună, unii alături de ceilalți în aceeași țară. Însă, odată cu Revoluția Portocalie, liderii ruși au realizat faptul că ucrainenii pot avea o altă perspectivă, diferită de cea a Moscovei, cu un puternic caracter prooccidental.

În urma crizei din Ucraina, *Russia Today* îi prezintă pe manifestanții de pe Maidan ca fiind fasciști, naționaliști, extremiști de dreapta, executanți ai unei lovituri de stat, planificată de către CIA, dar face diferența dintre ceea ce înseamnă poporul ucrainean și elementele radicale care au acționat.

Pe măsură ce intensitatea luptelor din Donbass creștea, propaganda rusă devenea tot mai incisivă. Reporterii de teren prezentau toate ororile conflictului așa cum au fost: copii mutilați, fete violatate, bătrâni umiliți, zeci de trupuri însângerate, case arzând.

Imaginile cu puternică încărcătură emoțională stârnesc sentimentele publicului țintă. Însă imaginile prezentate pe timpul reportajelor sunt din alte războaie, așa cum s-a dovedit ulterior. Băiețelul însângerat care a fost prezentat ca fiind din Slaviansk nu era, de fapt, din zona respectivă, ci dintr-un spital sirian, numit Alhurria. De asemenea, tot din Siria este și copilul în vârstă de

trei ani, prezentat de către *Pervii Kanal*, în iulie 2014. Agenția de stat, *Ria Novosti*, a prezentat un material despre criza umanitară din Ucraina, în care se vorbește despre sutele de cadavre găsite pe un câmp, dar fotografia prezentată este din Cecenia. O altă televiziune moscovită a relatat despre un lagăr de prizonieri de pe teritoriul Ucrainei, folosind o fotografie din Bosnia anului 1995.

Un amplu reportaj a fost prezentat pe principalul canal al televiziunii publice, în care era descrisă drama a 140.000 de ucraineni care se refugiau în Rusia, având un puternic sentiment de frică vizavi de guvernul fascist, instalat la Kiev. În următoarea seară, reporterul a vorbit despre cei 600.000 de oameni care fug din Ucraina, fiind difuzate imagini filmate, în care sute de mașini și mii de oameni stăteau la coadă în vama Șeghini, pentru a părăsi țara. Însă punctul vamal Șeghini este situat în regiunea Liov, la granița cu Polonia, și nicidecum la granița cu Rusia.

Combinăția dintre negare și acțiuni indirecte, amestecul dintre letalitate, coerciție și intimidare, precum și utilizarea acțiunilor cibernetice au estompat distincția dintre război și pace, ajutând agresorul să ascundă și să nege intențiile reale, putând genera întârzieri în adoptarea unor decizii de către factorii de conducere naționali și aliați.

În acest sens, riscul major este generat de posibilitatea ca autoritățile naționale să nu fie în măsură să identifice acțiunile de tip hibrid la timp și pe bază de probe concrete, pentru a fi prezentate aliaților în mod coerent și convingător.

NOTE:

1 Florin Popescu, „Propaganda rusă – între tradiție și viitor”, *SINTEZA* #22, noiembrie 2015, p. 94.

2 Mark Galeotti, *The Gherasimov Doctrine And Russian Non-Linear War*, 6 July 2014, <https://Inmoscowshadows.Wordpress.Com/2014/07/06/The-Gherasimov-Doctrine-And-Russian-Non-Linear-War/>, accesat la 10.03.2019.

3 *Ibidem*.

4 <http://larics.ro/ucraina-republica-moldova-si-belarus-confruntarea-cu-razboiul-informational-rus-masuri-adoptate-si-pasi-viitori/>, accesat la 14.03.2019.

5 <http://rt.com/news/197692-ukraine-cluster-munition-watchdog/>, accesat la 9 aprilie 2019.

6 <http://rt.com/news/158124-odessa-fire-memorial-radi-cals/>, accesat la 21 martie 2019.

7 <http://rt.com/news/160908-ukraine-lugansk-fire-soldiers/>, accesat la 14 martie 2019.

8 <http://rt.com/news/180664-ukraine-russian-humanitarian-convoy/>, accesat la 4 aprilie 2019.

9 <http://rt.com/news/155000-russian-media-press-protection/>, accesat la 4 aprilie 2019.

10 <http://rt.com/news/155000-russian-media-press-protection/>, accesat la 4 aprilie 2019.

11 <http://rt.com/news/158212-academi-blackwater-ukraine-military/>, accesat la 10 aprilie 2019.

12 <http://rt.com/news/158212-academi-blackwater-ukraine-military/>, accesat la 10 aprilie 2019.

13 <http://rt.com/news/187688-nato-weapons-supply-ukraine/>, accesat la 23 martie 2019.

14 <http://rt.com/news/215575-putin-ukraine-eu-russia/>, accesat la 28 martie 2019.

15 <http://rt.com/news/215575-putin-ukraine-eu-russia/>, accesat la 28 martie 2019.

16 <http://rt.com/news/215575-putin-ukraine-eu-russia/>, accesat la 28 martie 2019.

17 <http://rt.com/news/ukraine-deadly-clashes-reactions-652/>, accesat la 14 martie 2019.

18 <http://rt.com/news/155136-agents-captured-donetsk-ukraine/>, accesat la 15 martie 2019.

19 <http://rt.com/news/217279-ukraine-aid-battalions-blockade/>, accesat la 24 mai 2019.

20 <http://rt.com/news/218899-stone-kiev-massacre-cia/>, accesat la 16 mai 2019.

21 <http://rt.com/news/229411-donetsk-accuse-kiev-provocation/>, accesat la 23 martie 2019.

22 <http://rt.com/news/229411-donetsk-accuse-kiev-provocation/>, accesat la 23 martie 2019.

23 <http://rt.com/news/156644-mariupol-konstantinovka-special-operation/>, accesat la 22 martie 2019.

24 <http://rt.com/news/156604-ukraine-southeast-crisis-diary/>, accesat la 23 martie 2019.

25 <http://rt.com/news/156604-ukraine-southeast-crisis-diary/>, accesat la 23 martie 2019.

26 <http://rt.com/news/169628-putin-ukraine-west-barracks/>, accesat la 22 martie 2019.

27 <http://rt.com/news/199068-churkin-un-russia-ukraine/>, accesat la 22 martie 2019.

28 <http://rt.com/news/227283-ukraine-conflict-civilians-shelling/>, accesat la 12 martie 2019.

29 <http://rt.com/news/229903-donetsk-family-fighting-children/>, accesat la 7 mai 2019.

30 ”Psihologia manipuleatoră – eto psihologia ubiții”, 25 decembrie 2014, interviu cu prof. Elena Sokolova, novayagazeta.livejournal.com, accesat la 23 martie 2019.

31 Conform declarației, pentru *Deutsche Welle*, a directoarei organizației nonguvernamentale Telekrytyka din Kiev, Diana Duzyk, <http://www.dw.de/r%C4%83zboiul-pierdut-al-kievului/a-18271091>, accesat la 23 martie 2019.

BIBLIOGRAFIE

Popescu Florin, „Propaganda rusă – între tradiție și viitor”, *SINTEZA* #22, noiembrie 2015.

Galeotti Mark, *The Gherasimov Doctrine And Russian Non-Linear War*, <https://Inmoscowshadows.Wordpress.Com/2014/07/06/>

The-Gherasimov-Doctrine-And-Russian-Non-Linear-War/

”Psihologhiia manipuleatora – eto psihologhiia ubiiți”, interviu cu prof. Elena Sokolova, novayagazeta.livejournal.com.

<http://larics.ro/>.

<http://rt.com/>.

<http://www.dw.de/>.

<http://dilemaveche.ro/>.

CONSIDERAȚII ACTUALE DESPRE INSURGENȚĂ ȘI CONTRAINSURGENȚĂ ÎN AFGHANISTAN

CURRENT CONSIDERATIONS ABOUT INSURGENCY AND COUNTERINSURGENCY IN AFGHANISTAN

CONSIDÉRATIONS ACTUELLES SUR L'INSURRECTION ET LA CONTRE-INSURRECTION EN AFGHANISTAN

Lt.col.drd. Traian MAGHERCĂ*
Col. (r) prof.univ.dr. Ion BĂLĂCEANU**

La momentul actual, insurgența, ca fenomen, este cea mai prezentă în țara care pare că trăiește într-un veșnic conflict – Afganistan. Grupările insurgente sunt foarte active în această zonă a lumii și pare că nimic nu le poate opri. Ca o reacție firească la acest fenomen, autoritățile afgane răspund prin acțiuni care se înscriu mai mult sau mai puțin în categoria contrainsurgenței. La nivelul coaliției militare internaționale care acționează în sprijinul forțelor de securitate afgane, au fost menționate principalele cauze care contribuie la perpetuarea acestui conflict.

Din ultimele analize, specialiștii occidentali afirmă că principala cauză a insuccesului acțiunilor contrainsurgente îl constituie sprijinul acordat grupărilor insurgente de către vecinii Afganistanului prin stabilirea acelor zone sigure, pe teritoriul lor, în care membrii organizațiilor se adăpostesc de acțiunile întreprinse de forțele de securitate afgane.

Currently, the insurgency as a fact is most present in the country that seems to live in an endless conflict - Afghanistan. Insurgent groups are very active in this area of the world, and nothing seems to stop them. As a natural reaction to this phenomenon, the Afghan authorities are responding with actions that fall more or less in the counterinsurgency category. At the level of the international military coalition that acts in support of the Afghan security forces, were mentioned the main causes that contribute to the perpetuation of this conflict.

From the latest analysis, Western specialists say the main cause of the failure of counterinsurgency action is the support given to insurgent groups by Afghanistan's neighbors by providing those safe areas within their territory where members of the organizations are sheltering the actions taken by the Afghan security forces.

En tant que phénomène, l'insurrection est actuellement extrêmement présente dans le pays d'un éternel conflit – l'Afghanistan. Dans cette région du monde les groupes d'insurgés sont très actifs comme si rien ne pouvait les arrêter. Les autorités afghanes, en réaction à ce phénomène, répondent par des actions tenant plus ou moins à la catégorie de la contre-insurrection. Au niveau de la coalition militaire internationale agissant pour le soutien des forces de sécurité afghanes, on avait présenté les principales causes ayant contribué à la perpétuation de ce conflit.

Selon les dernières analyses, les experts occidentaux affirment que la principale cause de l'échec des actions de contre-insurrection réside dans le soutien apporté aux groupes d'insurgés par les voisins de l'Afghanistan, qui assurent, sur leur territoire, des zones de sécurité où les membres de ces organisations sont à l'abri des actions des forces de sécurité afghanes.

Cuvinte-cheie: grupări insurgente; insurgență; contrainsurgență; talibani; coaliție internațională; Afganistan.

Keywords: insurgent groups; insurgency; counterinsurgency; taliban; international coalition; Afghanistan.

Mots-clés: groupes d'insurgés; insurrection; contre-insurrection; Talibans; coalition internationale; Afghanistan.

***Brigada 30 Gardă „Mihai Viteazul”,
participant la misiunile coaliției din Afganistan
în anii 2008, 2011, 2017**

e-mail: traianmagherca@yahoo.com

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: balaceanuion@yahoo.com

„Insurgența, în cea mai simplă definiție, este o luptă pentru control și influență, în general, dintr-o poziție de slăbiciune relativă, împotriva instituțiilor de stat existente. Lupta de insurgență poate exista în afara sau înaintea, în timpul sau după un conflict convențional... Atunci când o populație sau grupuri dintr-o populație sunt dispuse să lupte pentru a schimba condițiile sociale și politice existente în favoarea lor, folosindu-se atât de mijloace violente, cât și de mijloace nonviolente pentru a efectua o schimbare în autoritatea dominantă, ele declanșează o insurgență. Insurgența reprezintă utilizarea organizată a subversiunii și a violenței pentru a anula și a prelua controlul politic al unei regiuni”¹.

„Contrainsurgența este un efort întrunit civil și militar, menit să înfrângă și să controleze simultan insurgența și să abordeze cauzele acesteia. Războiul rămâne o ciocnire a intereselor și a voinței între grupurile organizate, caracterizate prin folosirea forței. În războiul convențional, există factori determinanți ai victoriei. Oricum, obținerea unei victorii pentru un grup insurgent poate depinde mai puțin de înfrângerea unui adversar armat și mai mult de capacitatea grupării de a câștiga sprijinul pentru interesele sale politice (adesea, bazate pe ideologie) și de a genera suficiente violențe pentru a obține consecințe politice”².

Pornind de la aceste considerații generale, menționate în publicația aparținând armatei Statelor Unite ale Americii, vom încerca să analizăm, în cele ce urmează, caracteristicile și aspectele legate de lupta de insurgență și măsurile împotriva acesteia, într-unul dintre cele mai fierbinți locuri de pe glob, Afganistan.

Actori ai acțiunilor insurgente și contrainsurgente pe teritoriul Afganistanului

Principalii actori în acest teatru de operații sunt organizațiile teroriste, care desfășoară acțiuni insurgente pe teritoriul Afganistanului, și autoritățile publice afgane, care încearcă să prevină și să combată, prin acțiuni specifice contrainsurgenței, cauzele și efectele acestui fenomen.

Un rol important în această ecuație îl joacă alți doi participanți importanți: coaliția militară internațională, care desfășoară acțiuni de consiliere a forțelor de securitate afgane, și vecinii acestui stat, care, prin măsuri active sau pasive, influențează

rezultatele obținute de autoritățile afgane în lupta cu insurgenții.

Din ultimele concluzii, elaborate de către specialiști ai coaliției internaționale, care acționează în Afganistan, sub egida misiunii Resolute Support, în urma analizei insurgenței ca fenomen de la începutul conflictului din Afganistan, rezultă că principala cauză a insuccesului acțiunilor întreprinse împotriva insurgenței o reprezintă ajutorul tacit, acordat de statul vecin, Pakistan, organizațiilor insurgente³. Deși această idee a fost vehiculată voalat în mediul internațional de mai mulți ani, se pare că, în ultima perioadă, SUA au acuzat în mod oficial Pakistanul pentru lipsa măsurilor împotriva organizațiilor insurgente, care dețin adevărate zone sigure pe teritoriul acestui stat, de-a lungul frontierei comune.

Încă de la sfârșitul anului 2001, când lideri talibani, precum mulahul Omar, au traversat granița afgano-pakistaneză pentru a fugi din calea coaliției internaționale, aceștia au găsit zone protejate pe teritoriul pakistanez, în proximitatea frontierei cu Afganistanul, unde au organizat tabere de pregătire și de unde au planificat și au condus majoritatea atacurilor asupra forțelor de securitate internaționale și afgane, de-a lungul anilor. Deși ajutorul financiar, oferit de Statele Unite ale Americii Pakistanului, de la începutul conflictului până în prezent, a fost de aproximativ 33 de miliarde de dolari, situația este aproape neschimbată, neînregistrându-se progrese majore în lupta contra insurgenței. De aceea actualul președinte al SUA, Donald Trump, a sistat sprijinul financiar acordat statului pakistanez⁴.

Deși se admite faptul că durata lungă a acestui conflict de pe teritoriul afgan se datorează mai multor factori, printre care enumerăm eșecurile guvernelor care s-au perindat la conducerea țării, greșeli făcute de NATO și coaliția internațională, se pare totuși că principala cauză a insuccesului în lupta contra insurgenței o reprezintă existența acestor zone sigure (safe havens) de pe teritoriul pakistanez, unde sunt refugiați conducătorii acestor grupări. În aceste zone, au loc adunări ale celor mai importanți comandanți, denumite în limbajul local ”shura”, în cadrul cărora se discută strategii și se pun la cale planuri de acțiune, care sunt transmise pe cale ierarhică până la liderii de la diferite niveluri, pentru punerea lor în aplicare, rezultând atacuri insurgente și teroriste asupra forțelor de securitate afgane, populației civile, autorităților publice și personalului aparținând coaliției internaționale.

Continuarea acestei situații, existența acestor zone protejate ale talibanilor și ale rețelei Haqqani din Pakistan vor influența în mod negativ capacitatea coaliției de a atinge principalul obiectiv comun actual în Afganistan – procesul de negociere și de stabilire a păcii. O retrospectivă istorică a luptelor de insurgență a demonstrat un aspect îngrijorător. Grupurile de insurgenți care au avut la dispoziție aceste zone sigure în statele vecine, în special un refugiu sigur pentru liderii lor, au câștigat luptele de insurgență sau le-au dus cu succes de-a lungul anilor și chiar a zecilor de ani. Aceste concluzii impun o schimbare de strategie a coaliției, care trebuie să reorienteze efortul principal în presiuni făcute asupra conducerii talibane din Pakistan.

În prezent, talibanii au, probabil, convingerea că sunt câștigătorii acestui conflict. O trecere în revistă a negocierilor de pace din trecut sugerează faptul că grupurile insurgente negociază, de obicei, o înțelegere, atunci când cred că nu pot câștiga pe câmpul de luptă. În actualele condiții, probabilitatea stopării conflictului de către coaliție pe câmpul de luptă este redusă, de aceea până în momentul în care liderii talibani din Pakistan nu vor începe să simtă presiuni directe asupra lor, războiul va persista.

Războiul din Afganistan este unul dintre nenumăratele lupte de insurgență de după cel de-al Doilea Război Mondial. Grupările insurgente, precum talibanii și rețeaua Haqqani, principalele

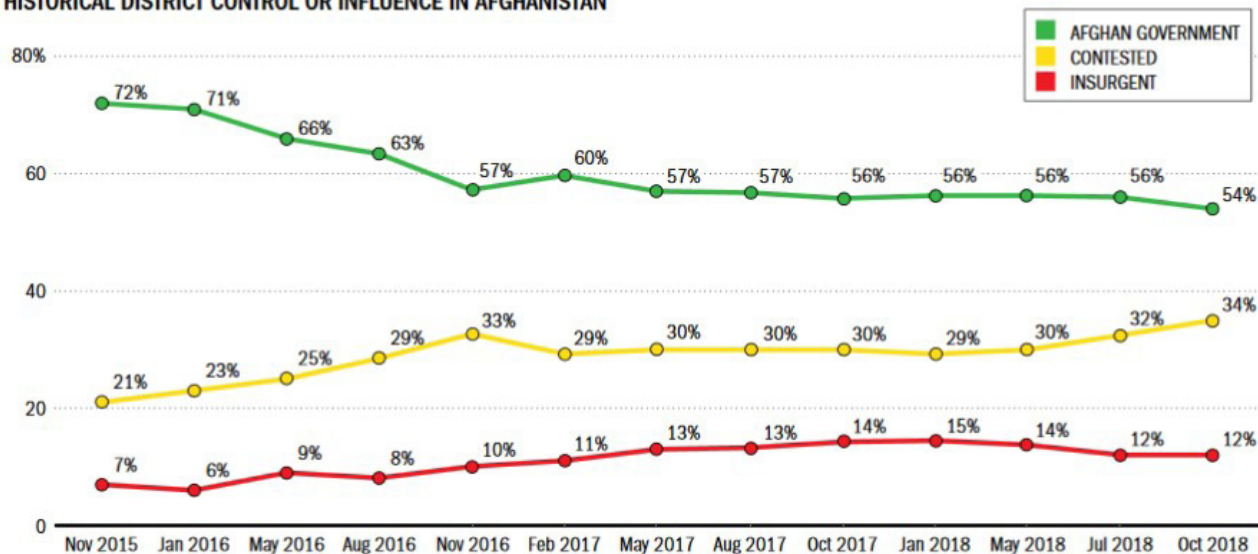
organizații de pe teritoriul Afganistanului acționează în zonele pe care le controlează asupra populației civile prin impunerea de taxe, prin înființarea unui sistem de justiție propriu, prin mobilizarea populației locale pentru a asigura noi membri pentru organizațiile insurgente, nevoile de obținere de informații și acordarea de sprijin logistic, și prin impunerea statutului de entitate legitimă. Se creează, astfel, un guvern paralel care își impune voința în zonele în care reprezentanții autorităților publice afgane nu pot combate influența acțiunilor grupărilor insurgente. Pe baza nevoii ambelor tabere, așa-zisul guvern taliban și guvernul afgan, aceea de a mobiliza populația locală și de a governa teritoriul, există câțiva indicatori, care ne oferă, astăzi, rezultatele acțiunilor și măsurilor celor doi actori, de-a lungul acestui război.

Principalele caracteristici ale insurgenței în Afganistan

Primul indicator ar fi schimbările de-a lungul timpului, în ceea ce privește controlul sau influența asupra populației. Datele privind controlul asupra porțiunilor de teritoriu sunt mai puțin relevante, deoarece suprafața Afganistanului se împarte în zone muntoase sau deșertice nepopulate și zone urbane puternic populate.

După cum este evidențiat în Figura 1, a existat o ușoară creștere a controlului sau a influenței

HISTORICAL DISTRICT CONTROL OR INFLUENCE IN AFGHANISTAN

Note: Component numbers may not add to 100 due to rounding. Afghan government and insurgent figures include control and influence.

Source: RS, response to SIGAR data call, 11/27/2015, 1/29/2016, 5/28/2016, 8/28/2016, 11/15/2016, 2/20/2017, 5/15/2017, 8/28/2017, 10/15/2017, 3/22/2018, 6/22/2018, 9/19/2018, and 12/20/2018; RS, response to SIGAR vetting, 1/16/2018.

Figura 1 Controlul sau influența asupra populației în perioada 2015-2018⁵

insurgenților asupra populației afgane – de la 7%, în noiembrie 2015, la aproximativ 12%, în octombrie 2018. Acest lucru se traduce în aproximativ 4 milioane de afgani aflați sub controlul sau sub influența talibanilor.

De asemenea, a existat o scădere a controlului guvernului afgan asupra populației civile – de la 72%, în noiembrie 2015, la 54%, în octombrie 2018. Acest procent reprezintă aproximativ 17 milioane de persoane aflate sub controlul sau sub influența guvernului afgan. În plus, peste un sfert din populație, 11 milioane de afgani, trăiește în zone în care niciuna dintre părți nu are control sau influență semnificativă (*contested areas*).

Cu toate acestea, datele arată că influența talibanilor a crescut, în cea mai mare parte, în zonele rurale ale țării, unde se bucură de sprijinul localnicilor, dezamăgiți de acțiunile guvernului afgan. Talibanii nu controlează zone urbane majore – cel puțin nu încă. În timp ce în Irak, în 2014, Statul Islamic a capturat orașe cheie, precum Mosul, Fallujah și Ramadi, talibanii nu au reușit să aplice această tactică în Afganistan.

Un al doilea set de indicatori include analizarea sprijinului local, acordat de-a lungul timpului celor două entități. Atât guvernul afgan, cât și talibanii au nevoie de toleranță și de un puternic sprijin din partea locuitorilor pentru a-și extinde influența și controlul. Ideologia talibanilor, care se bazează pe un islamism radical, este acceptată, în general, de către cei care locuiesc în zonele rurale conservatoare din sud și din est. Pe de altă parte, această ideologie nu mai are succes printre afganii care aderă la o formă mult mai puțin conservatoare a islamului, care permite accesul la cea mai modernă tehnologie, încurajează practicarea sporturilor, prevede dreptul de a alege liderii și unele drepturi pentru femei.

Datele furnizate de organizația Asia Foundation indică faptul că simpatia pentru talibani a scăzut, începând cu anul 2009⁶. În anul 2016, talibanii se bucurau de un sprijin mai puternic în anumite părți din sud, din est și în Afganistanul de vest, în provincii, precum Nuristan, Zabul și Wardak⁷.

Un alt indicator ar putea fi nivelul violenței. Putem admite faptul că regiunile unde numărul incidentelor este foarte scăzut se găsesc sub controlul unuia dintre cei doi actori, guvernul afgan sau talibanii, în timp ce zonele caracterizate de un număr ridicat de evenimente violente le-am

putea considera drept zone contestate, zone în care se încearcă obținerea influenței.

La modul general, tendințele actuale denotă o scădere a actelor de violență, nivelul acestora menținându-se crescut în partea de est a teritoriului, aproape de granița cu Pakistanul.

Dacă am folosi un termen din sport, războiul afgan pare a fi o remiză între cele două tabere, în momentul actual. Guvernul afgan are control sau influență asupra majorității populației, în schimb procentul influenței talibanilor a crescut. Nivelul sprijinului de care beneficiază talibanii din partea localnicilor este, încă, unul considerabil, deși se pare că s-a redus într-o oarecare măsură, începând cu anul 2009. Deși numărul actelor de violență este în scădere, talibanii sunt capabili să execute atacuri complexe în zonele urbane – inclusiv în capitala Kabul (a se vedea ultimele atacuri majore din luna septembrie 2019) – și amenință orașe mari, precum Kunduz și Ghazni, controlând sau influențând populația din zonele rurale limitrofe.

În altă ordine de idei, există numeroase motive pentru eșecurile în încercarea de a înfrânge grupările insurgente pe câmpul de luptă sau de a ajunge la negocieri cu acestea.

Putem menționa în acest sens aspecte, precum eșecul integrării talibanilor în societatea afgană, după răsturnarea lor în 2001, când liderii talibani au fost vânați, în loc să se încerce un program de reintegrare; guvernarea afgană slabă și ineficientă, în paralel cu un nivel semnificativ al corupției; concentrarea greșită a SUA și a puterilor occidentale, care, în loc să adopte ideea construirii unui sistem de guvernare de sus în jos, au preferat, mai degrabă, să-și concentreze atenția la baza sistemului administrativ și să sprijine comunitățile locale și triburile; un alt aspect discutabil îl reprezintă decizia de a încerca să câștige războiul pentru afgani prin desfășurarea unui număr mare de forțe militare occidentale. Dar cel mai important factor pentru aceste eșecuri îl reprezintă, probabil, sprijinul extern, acordat grupărilor insurgente și, în special, tolerarea acelor zone sigure pe teritoriile statelor vecine.

Istoria luptelor de insurgență demonstrează faptul că zonele sigure externe pot fi extrem de benefice pentru grupările insurgente. În aceste zone protejate, membrii organizațiilor pot recruta și antrena adepți, pot organiza și planifica acțiuni violente, pot contacta susținători din întreaga

lume, pot strânge fonduri și provizii și, poate cel mai important, se pot bucura de odihnă fără grija de a fi prinși. Aceste locații permit membrilor care acționează la nivel tactic în spațiul de luptă să scape de stresul constant, rezultat din nevoia de a se ascunde permanent în zone subterane (tuneluri, peșteri, grotte). În mod ideal, o zonă sigură ar trebui să se afle pe un teritoriu străin, în afara influenței forțelor guvernamentale, dar destul de apropiat, cum ar fi într-o țară învecinată, astfel încât deplasarea să fie relativ ușor de realizat. În plus, unele cercetări sugerează că existența acestor sanctuare crește probabilitatea unui conflict îndelungat și feroce, care cauzează victime mai numeroase.

Într-o lucrare de specialitate⁸, autorii menționează faptul că sprijinul din afara statului poate contribui la creșterea probabilității victoriei insurgenților sau poate permite grupurilor să supraviețuiască până când se ajunge la negocierea unui acord de pace.

Existența acestor zone sigure ale talibanilor și ale rețelei Haqqani din Pakistan, precum și sprijinul acordat de către anumite instituții și organizații de pe teritoriul acestui stat au fost esențiale pentru efortul lor de război, iar eșecul de a elimina aceste refugii poate fi cea mai importantă greșală a SUA și a coaliției, de-a lungul celor optsprezece ani de conflict. Pentru a desfășura acțiuni politice și militare, talibanii au instituit un sistem de conducere centralizat, foarte bine organizat ierarhic. Organul suprem de conducere este shura comandanților talibani, din care fac parte responsabilii de domenii: financiar, operații militare, logistică, propagandă, aspecte religioase și alte sarcini. Identic altor multe acțiuni de insurgență, corpul de decizie al talibanilor este, mai degrabă, unul politic decât unul militar.

Sub acest nivel, se situează câteva organizații de conducere regionale – cum ar fi Peshawar, Waziristanul de Nord și Quetta (toate în Pakistan) –, care au sarcina de a coordona operațiile în provinciile afgane din apropiere. La următorul nivel, coborând pe scara ierarhică, talibanii numesc un guvernator și un comandant militar pentru provinciile și districtele afgane, care conduc, în paralel cu instituțiile guvernamentale, activitățile comunităților. Aceștia sunt numiți conducători din umbră, iar în zonele în care sunt tolerați de către populația locală, iau decizii, în locul conducătorilor stabiliți de guvernul afgan.

Foști și actuali oficiali ai guvernului pakistanez au susținut în mod repetat că Pakistanul nu acordă

asistență grupărilor insurgente, însă mai mulți oficiali occidentali au declarat că ajutorul statului pakistanez constă în bani, informații, logistică, consiliere pe linie militară, sprijin medical și găzduirea principalilor lideri talibani și ai rețelei Haqqani. Acest sprijin include și permiterea stabilirii pe teritoriul pakistanez a acestor zone sigure pentru rețelele insurgente.

Se pare că Pakistanul are interesul ca, în Afganistan, situația să nu fie stabilă, în acest fel putând exploata toate oportunitățile economice din regiune.

Concluzii

Experiența a demonstrat că acest conflict nu poate fi finalizat prin mijloace militare. Acestea au rolul, momentan, de a ține sub control situația existentă și de a evita escaladarea acesteia în favoarea insurgenților, având în vedere faptul că forțele de securitate afgane nu au atins, încă, nivelul de organizare și de pregătire necesar gestionării evenimentelor care au loc în domeniul securității. Este din ce în ce mai evident faptul că negocierile dintre grupările insurgente și guvernul afgan ar fi soluția optimă pentru încetarea acestui conflict.

Nu ne rămâne decât să urmărim evoluția discuțiilor și a acțiunilor întreprinse la nivel diplomatic între comunitatea internațională și Pakistan pentru a înțelege cât de apropiat sau de îndepărtat este sfârșitul acestui conflict.

Negocierile în termenii doriți de comunitatea internațională nu vor fi acceptate de către organizațiile insurgente, atât timp cât ele își pot pune în aplicare planurile stabilite și nu sunt amenințate organele principale de conducere.

În consecință, următorul pas care trebuie făcut, în opinia noastră, îl constituie punerea presiunii asupra statului pakistanez din partea comunității internaționale, în vederea luării unor măsuri eficiente care să creeze o stare de disconfort și nesiguranță liderilor talibani și celor ai rețelei Haqqani, dislocați pe teritoriul Pakistanului. Acest lucru se poate realiza fie prin efortul exclusiv al forțelor de securitate pakistaneze, fie prin acțiuni întrunite ale acestora cu forțele de securitate internaționale, prezente în regiune.

NOTE:

1 [US Department of the Army], *FM 3-24, MCWP 3-33.5 Insurgencies and countering insurgencies*, 2014, p. 1-1.

2 *Ibidem*, p. 1-2.

3 [Department of Defense – USA], *Enhancing Security and stability in Afghanistan – June 2018*, p. 20, <https://media.defense.gov/2018/Jul/03/2001938620/-1/-1/1/1225-REPORT-JUNE-2018-FINAL-UNCLASS-BASE.PDF>, accesat la 27.11.2019.

4 *** *Won't pay Pakistan as it has done nothing for US*, <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/wont-pay-pakistan-as-it-has-done-nothing-for-us-trump/articleshow/66728650.cms?from=mdr>, accesat la 27.11.2019.

5 [Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR)], *Quarterly Report to the United States Congress* (Washington, DC: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction, January 30, 2019), p. 70, sigar.mil/quarterlyreports, accesat la 05.10.2019.

6 Asia Foundation, *A Survey of the Afghan People: Afghanistan in 2017*, Kabul: Asia Foundation, 2017, p. 58, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf, accesat la 13.09.2019.

7 *Ibidem*, p. 59.

8 Ben Connable, Martin C. Libicki, *How Insurgencies End*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010, p. 62, <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG965.html>, accesat la 24.09.2019.

BIBLIOGRAFIE

*** *Enhancing Security and stability in Afghanistan – December 2017*, <https://media.defense.gov/2017/Dec/15/2001856979/-1/-1/1/1225-report-dec-2017-final-unclass-base.pdf>

*** *Enhancing Security and stability in Afghanistan – June 2018*, <https://media.defense.gov/2018/Jul/03/2001938620/-1/-1/1/1225-REPORT-JUNE-2018-FINAL-UNCLASS-BASE.PDF>

[gov/2018/Jul/03/2001938620/-1/-1/1/1225-REPORT-JUNE-2018-FINAL-UNCLASS-BASE.PDF](https://media.defense.gov/2018/Jul/03/2001938620/-1/-1/1/1225-REPORT-JUNE-2018-FINAL-UNCLASS-BASE.PDF)

[Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR)], *Quarterly Report to the United States Congress*, Washington DC: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction, 2019.

[US Department of the Army], *FM 3-24, MCWP 3-33.5 Insurgencies and countering insurgencies*, 2014.

[Asia Foundation], *A Survey of the Afghan People: Afghanistan in 2017*, Kabul, Asia Foundation, 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf

Connable Ben, Libicki C. Martin, *How Insurgencies End*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2010), <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG965.html>

Jones G. Seth, "The rise of Afghanistan's insurgency", *International Security*, Vol. 32, No. 4, 2008.

<https://sigar.mil/pdf/quarterlyreports/>

<https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/wont-pay-pakistan-as-it-has-done-nothing-for-us-trump/articleshow/66728650.cms?from=mdr>

O SUTĂ DE ANI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ECONOMIC SUPERIOR ÎN LOGISTICA ARMATEI ROMÂNE

A HUNDRED YEARS OF HIGHER ECONOMIC EDUCATION IN THE LOGISTICS OF THE ROMANIAN ARMED FORCES

CENT ANS D'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR EN ÉCONOMIE DANS LA LOGISTIQUE DE L'ARMÉE ROUMAINE

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE*
Col. (r) prof.univ.dr. Benone ANDRONIC**

Articolul este rezultatul unei cercetări științifice privitoare la apariția și evoluția învățământului economic superior în logistica Armatei României.

În cuprinsul articolului, sunt arătate izvoarele documentare pe care se sprijină apariția și evoluția acestui învățământ și mărturiile ale celor care au îndeplinit actele istorice de întemeiere și de transformare evolutivă a acestuia.

This paper is the result of scientific research on the birth and evolution of the higher economic education in the area of Romanian Armed Forces' logistics.

The author refers to the documentary sources that support the emergence and evolution of Logistics (Administration) education, and the testimonials of those who carried out the historical acts of its foundation and evolutionary transformation.

Cet article est le résultat d'une recherche scientifique sur l'émergence et l'évolution de l'enseignement supérieur en économie dans la logistique de l'armée roumaine.

L'article contient les sources documentaires sur lesquelles reposent l'apparition et l'évolution de cette forme d'enseignement et les témoignages de ceux qui ont accompli les actes historiques de sa création et de son développement au fil du temps.

Cuvinte-cheie: izvor istoric; tradiție militară; învățământ economic superior; administrație; logistică; evoluție; rol hotărâtor.

Keywords: historic source; military tradition; higher economic education; administration; logistics; evolution; decisive role.

Mots-clés: source historique; tradition militaire; enseignement supérieur en économie; administration; logistique; évolution; rôle déterminant.

Învățământul economic superior în logistica armatei române își are un loc distinct în panoplia învățământului militar, împlinind astăzi o sută de ani de existență.

Izvoarele acestui învățământ sunt considerate:

• *Înaltul Ordin de Zi nr. 29, din 1 februarie 1861* (n.n. – publicat în *Monitorul Oastei nr. 11*, din

16 februarie același an), an în care se organizează Corpul Intendenței Militare, și nu Intendența Militară, cum greșit se afirmă adesea, care apăruse deja în Oastea Moldovei, prin Ordinul de Zi 24 al Căimăcămiei Moldovei, din 27 Aprilie 1857¹.

• *Înaltul Decret nr. 202, din 9 octombrie 1862*, decret care reglementa organizarea noului Minister al Războiului din România. Conform aceluși decret, reorganizarea ministerului prevedea Administrația Militară ca nouă structură, având în componere „Direcția a 2-a, administrație generală”².

În luna noiembrie a anului 1862, se începe recrutarea, din rândul ofițerilor combatanți și de administrație din armata română, a celor care

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: minculetegh@yahoo.com

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Academia Oamenilor de Știință din România*
e-mail: benoneandronic@yahoo.com

doreau să intre în componența Corpului Intendenței Militare și care trebuiau să susțină un examen de admitere. Odată admiși în corp, aveau nevoie de o pregătire temeinică economică, potrivit cerințelor unei armate moderne³.

Ținând cont de noile cerințe din domeniul apărării și trăgând învățămintele necesare din campania 1916 - 1918 a Marelui Război și din înfăptuirea Statului Național Unitar Român, în anul 1918, s-a reorganizat Școala Superioară de Război, iar în cadrul acesteia, un an mai târziu, prin *Înaltul Decret Regal nr. 4729, din 10 noiembrie 1919, publicat în Monitorul Oficial nr. 167/1919*, lua ființă o Secție de Intendență⁴.

Ministrul de Război⁵ de atunci, în raportul său către Suveran, motiva astfel proiectul: „În scopul de a putea pregăti pe viitor un corp de ofițeri de intendență cu cunoștințe generale mai largi și cu cunoștințe militare speciale temeinice și asimilat corpului ofițerilor de Stat Major, s-a simțit nevoia de a se crea o Secție de Intendență pe lângă Școala Superioară de Război”⁶.

În Decretul Regal de înființare a Secției de Intendență, se arăta „În scopul de a pregăti pentru viitor un corp ofițeresc de intendență cu cunoștințe generale cât mai largi și cu cunoștințe speciale temeinice, s’a simțit nevoia a se crea o secție de intendență pe lângă Școala Superioară de Război”⁷.

Durata învățământului era de doi ani, având ca materii de studiu: „contabilitate; matematică financiară; drept comercial cu noțiuni de drept civil și administrativ; economie politică și națională; finanțe; statistică; exploatare; chimie industrială și alimentară; legislație și administrație militară în cele mai mici detalii; serviciul subzistențelor în campanie; privire generală asupra istoriei militare cu învățăminte speciale relevate la aprovizionarea armatelor și funcționarea serviciului subzistențelor; curs special de organizare; geografie economică și politică; curs special de Stat Major; noțiuni de topografie; Istoria universală și Istoria Românilor; literatura română și logica; curs special de științe aplicate la armate; drept internațional public”⁸.

În baza decretului regal menționat, în ziua de 20 decembrie a aceluiași an a avut loc primul examen de admitere în secția nou înființată, fiind admiși 22 de candidați din 33 înscriși.

În *Revista Intendenței și Administrației Armatei* nr. 6, din 1923, intendentul general Leonte

State scria: „Pentru felul cum am condus Serviciile noastre în război, actele și istoricul campaniei vor arăta la timp adevărul și străduințele noastre zi de zi, ca sfinții mucenici ai Patriei să aibă cu ce-și duce viața, mai ales în acel colț al Moldovei, unde milioane de suflete românești, ostași și cetățeni, bătrâni și copii au fost salvați – cutez a afirma – prin munca intendenței și administrației, investită cu tot creditul moral și cu toată puterea de către cel mai potrivit dintre guverne, care era guvernul națiunii însăși”⁹.

Dar, așa cum scria generalul de divizie Ion Stângaciu, în *Revista Intendenței și Administrației Armatei* nr. 1, din 1925, decizia de înființare a Secției Intendenței a Școlii Superioare de Război a constituit un pas uriaș către ameliorarea stării ofițerilor din corpul administrativ al armatei¹⁰.

Și dacă scopul Școlii Superioare de Război era acela de a răspândi în armată cunoștințe militare superioare și de a procura ofițerilor de toate armele o bază de pregătire în vederea comenzii și conducerii marilor unități și în vederea alegerii ofițerilor de Stat Major, aceleași scopuri au stat și la baza înființării, în anul 1919, a Secției de Intendență, în cadrul Școlii Superioare de Război, al cărei regulament avea să apară abia în anul 1931, după ce, în anul 1928, această Secție de Intendență se transforma în Școală Superioară de Intendență¹¹.

Regulamentul Școlii Superioare de Intendență¹², din anul 1931, arăta că scopurile învățământului erau:

a) pregătirea ofițerilor de administrație și combatanți care doreau să treacă în Corpul Ofițerilor de Intendență;

b) asigurarea unei baze adecvate de pregătire în vederea conducerii și controlului Serviciilor Administrative ale Armatei;

c) alegerea ofițerilor necesari comandamentelor armatei în vederea conducerii și controlului serviciilor administrative ale acesteia.

Trebuie însă bine precizat că înființarea Secției Intendenței la Școala Superioară de Război nu s-a făcut pentru faptul că ofițerii de intendență nu au dat dovadă, în timpul Marelui Război, de o bună pregătire, ci pentru o mai bună pregătire a acestora conform acelor timpuri.

Astfel, se poate observa că, 12 ani mai târziu, regulamentul prevedea o adecvare mai bună a materiilor de studiu cerințelor acelor vremuri.

Cursurile predate erau: „tactica generală și Stat Major cu privire la funcționarea serviciilor, informațiilor și transporturilor; serviciul intendenței; serviciul subzistențelor; geografie economică; contabilitate generală; administrație militară; chimie industrială și alimentară; istorie militară cu învățăminte relative la aprovizionarea armatei și funcționarea serviciului de intendență; topografie; drept administrativ; drept comercial; organizare; mobilizare; finanțe; matematică comercială; economie politică; armament și muniții; serviciul sanitar; legislație (în special a burselor de valori); fabricația de războiu; drept civil; drept internațional; călărie; scrimă; conducerea automobilului și motocicletei”¹³.

Admiterea în școală se făcea prin concurs, care avea loc în fiecare an, în luna aprilie, putându-se prezenta la concurs administratorii locotenenți și căpitani, precum și locotenenții și căpitani combatanți care doreau să treacă în intendență, îndeplinind următoarele condiții:

a) pentru administratorii locotenenți și căpitani:

- să fie foarte bine notați în memoriu de toți șefii ierarhici;

- să aibă vechimea de cel puțin șase ani, ca ofițer, la data de 1 iulie a anului în care se prezintă la examenul de admitere, și un stagiu de trei ani în corpurile de trupă, unde să fi îndeplinit funcția de contabil în bani și materii (mânuiitor de fonduri bănești și materiale), încheind din fiecare cel puțin câte o gestiune;

- să fi absolvit Școala Specială de Administrație;

- să nu aibă vârsta mai mare de 31 de ani, la data de 1 aprilie a anului în care se prezintă la examen;

- să nu aibă probleme de sănătate;

- să nu aibă datorii bănești, în afara celor legal admise.

b) pentru locotenenții și căpitani combatanți:

Aceleași condiții cu cele ale administratorilor locotenenți și căpitaniilor, cu deosebirea ca aceștia să aibă un stagiu de trei ani efectiv în serviciu la trupă, din care un an să fi funcționat în calitate de contabil în bani sau materii (mânuiitor de fonduri bănești sau materiale), încheind o gestiune, și să fi absolvit cursurile Școlii speciale a armeei respective.

Concursul de admitere avea loc la București și consta și din examinare medicală, probe scrise, probe orale, călărie. Probele erau eliminatorii.

Probele scrise erau secretizate și constau în:

- o lucrare de cunoștințe militare administrative, cu durata de șase ore, din legislația și administrația militară, organizarea și funcționarea serviciului de subzistență, cu aplicare într-o situație de război, precum și în redactarea ordinelor, instrucțiunilor și rapoartelor relative la aprovizionare;

- o lucrare de cunoștințe generale, cu durata de cinci ore, care consta în tratarea unor subiecte prevăzute în programul analitic al cunoștințelor necesare intrării în școală.

Probele orale constau în:

- discuții în fața comisiei de examen asupra unor subiecte cuprinse în programa analitică a cunoștințelor necesare intrării în școală;

- cunoașterea unei limbi străine (franceză sau germană).

Proba de călărie se dădea în fața comisiei de examen și a profesorului de călărie al școlii.

Ceea ce însă a determinat înființarea, imediat după terminarea războiului, în anul 1919, a *Academiei Intendenței* este constatarea și afirmarea covârșitoarei importanțe pe care a dovedit-o războiul Serviciului Intendenței, singurul dintre toate serviciile armatei care s-a bucurat de această cinste și mare grijă.

Așadar, înființarea *Secției Intendenței* este considerată a fi începutul învățământului economic superior în logistica Armatei României¹⁴.

Asupra valorii în sine a *Secției Intendenței* și mai apoi a Școlii Superioare de Intendență, vom cita părerea unui cunoscut scriitor militar, int. lt.col. Alexandru Havrileț, care scria:

„Secția de Intendență de pe lângă Școala Superioară de Războiu, cât și Școala Superioară de Intendență în care s’a transformat Secția, a fost și este una din instituțiunile de frunte ale oștirii.

Ofițerii, bine notați de șefii lor, cari au reușit la concursul de intrare, primesc, în cursul celor doi ani de studii, cunoștințe superioare militare și de specialitate.

Corpul profesoral, militar și civil al Școlii, din cel mai ales, a fost și este la înălțimea misiunii sale.

Conducerea Școlii a fost încredințată, de la început și până acum, acelor elemente de frunte ale oștirii care au condus și conduc și Școala Superioară de Războiu, ambele școli fiind sub directiva și controlul Marelui Stat Major al Armatei.

Cu o astfel de conducere și cu un corp profesoral de o mare valoare, această școală, după absolvirea ei de către ofițerii cari au urmat-o, poate fi considerată ca un «doctorat administrativ militar»¹⁵.

În vederea admiterii atât la Școala Pregătitoare de Ofițeri cu o durată de trei ani, cât și la Școala Specială cu o durată de 1-2 ani, fiecare candidat, ofițer combatant sau de administrație trebuia să se prezinte în mod obligatoriu la concurs, având stagiile obligatorii și cel puțin opt ani în cariera de ofițer. Așadar, exista posibilitatea ca ofițerului candidat care se prezenta la concursul de admitere la Școala Superioară de Intendență, cu 4-5 ani de studii la celelalte școli militare, să-i fie echivalente cu o licență, precum și cu absolvirea celor doi ani ai Școlii Superioare de Intendență. Se poate deduce astfel rolul și importanța studiilor ofițerilor amintiți, cu posibilitatea echivalării lor în domeniul dreptului administrativ sau al științelor economice.

Dar, oricâți ani de studii ar avea Școala și oricâte cunoștințe ar da studenților săi, acestea nu ajung niciodată pentru a putea considera că posesorul diplomei de absolvire nu va mai avea nevoie de o continuă pregătire culturală, generală și profesională.

Referitor la continua pregătire a ofițerilor de intendență, cunoscutul pedagog militar int. lt.col. Voinescu Ioan spunea studenților Școlii Superioare de Intendență: „Ca o dovadă luminoasă că azi trăim mai mult ca oricând sub primatul, sub semnul celei mai solide culturi,... cum veți putea realiza Dvs. această imperioasă poruncă a vremurilor de azi?

În primul rând, se impune ca o datorie de onoare, pentru fiecare din Dvs. aflați în asemenea situație, să vă completați studiile cuprinse într'un întreg ciclu din programele școlilor Statului. Altfel, aveți să simțiți toată viața Dvs. o situație de jenă, o stare de inferioritate, care va apăsa asupra Dvs. ca o umbră în mijlocul activității generale în care veți fi încadrați.

Prestigiul unui corp conștient se făurește, dar mai ales se menține, prin prestigiul fiecărui membru în parte. Ori, acest prestigiu se dobândește numai atunci când totul să sprijină pe cultură.

Și acum problema ce vă înfățișez ia alt aspect.

Dvs. nu aveți datorii numai către Dvs. înși-vă. Aveți o datorie neînsemnat mai mare, acea către Corpul din care faceți parte. Este o lege superioară

care unește indivizii și generațiile într'o tradiție și într'o misiune și în care individul nu este ceea ce este decât în funcție de procesul spiritual la care el ia parte în grupa ce activează. De aici uriașa valoare a tradiției pentru fiecare corp constituit. Fiindcă trebuie să știți că nu aveți dreptul să știrbiți cu nimic din prestigiul Corpului la care se ostensc atâtea generații de camarazi de toate vârstele¹⁶.

Din aceeași conferință, merită reținute următoarele cuvinte:

„Țin să vă amintesc aceste lucruri ca să pășiți cu tot entuziasmul și cu cea mai adâncă și deplină convingere, cunoscând că acest corp își are tradițiile lui de glorie și de merit, pe care numai ignoranții și oamenii de rea credință i le pot nesocoti.

Acest Corp a fost reprezentat, chiar încă de la început, în tânăra noastră armată, de șefi iluștri, precum: int. general Bengescu Dabija, membru al Academiei Române, int. general Stanciovi S., int. general Ursacky C. G. și alții încă.

Toți aceștia au fost organizatori de seamă, spirite superioare, adevărate glorii ale Intendenței și ale Armatei, toți fiind fără excepție, ofițeri cu o cultură generală deosebită.

Așadar, intendenții generali citați au format numeroase generații în lumina științei lor, fie la Școala de Război, fie în practica de profil aferentă trupelor.

Numeroase lucrări rămase prin biblioteci ilustrează acest lucru mai bine ca orice¹⁷.

După cel de-al Doilea Război Mondial, odată cu dezmembrarea (desființarea) Armatei Regale a României, învățământul de logistică a cunoscut modificări, din cauza deficitului de cadre, epurărilor care au urmat după anul 1947, pe considerente politice, printre care și a cadrelor de administrație și intendență.

Partidul Comunist trecea la *democratizarea armatei române și făurirea armatei noi populare*, prin aplicarea fără discernământ a doctrinei militare sovietice și urmărind controlul nemijlocit al armatei.

Noile forme de organizare a învățământului au fost politizate și urmăreau să confere absolventului calitatea de specialist militar și activist al Partidului Comunist, „devotat partidului și poporului muncitor¹⁸.

În anul 1948, ca urmare a transformărilor survenite în rețeaua de învățământ superior militar,

prin *Decretul nr. 1803, din 29 august*, se desființează Școala Superioară de Război¹⁹ și se înființează Academia Militară, iar prin *Decretul nr. 261, din 25 septembrie 1948*, se desființează Școala Superioară de Intendență din cadrul Academiei Militare și se înființează Școala Superioară de Administrație Militară în cadrul aceleiași instituții.

Un an mai târziu, prin diversificarea învățământului, pe baza *Decretului nr. 371/14.09.1949*, se desființează Școala Superioară de Administrație Militară și se înființează Academia Spatelui Armatei, organizată pe două profiluri de bază, corespunzător celor două facultăți: *Facultatea generală a spatelui*, având ca obiectiv pregătirea ofițerilor de conducere, și *Facultatea economico-financiară* pentru pregătirea ofițerilor de intendență și finanțe.

Potrivit noii organizări, învățământul economic superior al logisticii armatei suferă ample transformări, un accent deosebit punându-se pe pregătirea politico-ideologică a cadrelor acesteia.

Materiile de curs studiate erau: „istoria mișcării muncitorești din România și a celei internaționale; probleme specifice muncii de partid din România; metodică muncii de partid în armată; elemente de strategie militară; elemente de artă operativă; asigurare de servicii; tactica serviciilor; intendență; asigurare tehnico-materială; transporturi; organizare-mobilizare; asigurare financiară; răspundere materială; filosofie; economie politică; topografie; limba rusă; educație fizică și sport”²⁰.

În *12 septembrie 1953*, prin *Decretul nr. 368*, se desființează Academia Spatelui, efectivele acesteia fiind preluate de Academia Militară. Cele două facultăți ale Academiei Spatelui capătă o nouă formă, devenind *Facultatea de spate și aprovizionare militară și Facultatea financiară militară*, ambele cu durata de școlarizare de trei ani, urmărindu-se o pregătire superioară a cadrelor de servicii (logisticienilor). Schimbarea nu este numai de denumire, ci și de fond. Se dădea un nou conținut învățământului și se dorea o specializare distinctă a ofițerilor, corespunzător compartimentelor de aprovizionare și de asigurare financiară, de la toate eşaloanele.

În anul 1956, ca urmare a creșterii gradului de înzestrare și de diversificare a unităților și a marilor unități și cu tehnică de blindate, cu tractoare și cu autovehicule, în cadrul *Facultății de spate și aprovizionare militară* se mai adaugă o specialitate:

carburanți-lubrifianți. Tot atunci, pentru creșterea competenței profesionale, la toate specialitățile s-au introdus noi discipline: matematica, chimia, tehnologia alimentelor și materialelor de intendență.

În anul 1959, prin *Decretul 214, din 13 ianuarie*, Academia Militară se contopește cu Academia Militară Tehnică (unde se învăța logistica de producție și asigurarea tehnică, adică managementul mentenanței) sub denumirea de *Academia Militară Generală*, iar *Facultatea de spate și aprovizionare militară* își schimbă denumirea în *Facultatea de arme și servicii*.

Acordându-se importanța cuvenită tuturor laturilor logisticii din armată, în anul 1964, ca urmare a amplificării și acutizării nevoilor tot mai crescânde privind transporturile militare la pace și război, se înființează, în cadrul facultății, încă o specialitate cu rang de secție: *căi ferate și transporturi*. Tot în contextul perfecționării pregătirii cadrelor de specialitate, în această perioadă iau ființă, pe lângă facultate, cursuri academice superioare de conducere servicii, de intendență și finanțe. Facultatea funcționa deci cu cinci secții (specialități) și cu un curs postacademic.

În anul 1969, ca efect al *Legii învățământului* și al *Decretului nr. 1037/01.11.1968 privind organizarea și funcționarea instituțiilor militare de învățământ*, *Academia Militară Generală* se reorganizează, devenind *Academia Militară*.

În cadrul sectorului tactic-operativ, se înființează patru facultăți, între care și *Facultatea de servicii (prin desprinderea de Facultatea de arme)*, cu specialitățile: *conducere servicii, intendență, transporturi militare și finanțe și două catedre: catedra de tactica serviciilor și transporturi militare și catedra de finanțe*, iar durata cursurilor se micșorează de la trei la doi ani.

Începând cu anul 1973, ca urmare a normelor de structură pentru instituțiile de învățământ, *Facultatea de servicii* se transformă în *Secția de servicii*, având în compunere trei specialități: *conducere servicii, intendență și finanțe* și două catedre: *catedra de tactica serviciilor și catedra de intendență și finanțe*. Specialitatea *transporturi militare* intră în compunerea *Facultății de arme întrunite și tancuri*. Se întrerup și cursurile la specialitatea *carburanți*, acestea fiind reluate, pentru câteva serii, în anul 1979. Sub această formă organizatorică învățământul superior militar de specialitate a funcționat până în anul 1989.

După evenimentele din decembrie 1989, în pas cu transformările intervenite în întreaga viață socială, inclusiv în învățământul superior, care l-a cuprins și pe cel militar, începând cu anul 1990, în Academia Militară învățământul reorganizându-se din perspectiva dezvoltării armatei după noi principii doctrinare, a perfecționării structurii sale funcționale și a înzestrării cu tehnică și materiale moderne, *Academia Militară Tehnică* se separă de *Academia Militară*, iar *Secția de servicii*, prin *Hotărârea de Guvern nr. 550, din 17 mai 1990*, art. 14, s-a transformat în *Facultatea de Logistică*.

Noua formă organizatorică, ce corespunde structurilor universitare tradiționale din țara noastră și din armată, pe lângă că îi conferă corespondent în întreg sistemul de învățământ și își asumă toate prerogativele care revin unei astfel de instituții recunoscute în țară și în lume, a însemnat și modificări de fond, presupunând, în continuare, eforturi pentru a-și căpăta pe deplin rolul și atributele de pregătire a cadrelor în toate domeniile de asigurare tehnico-materială, medicală și financiară, care decurg din scopul și din conceptul de logistică, adoptat de majoritatea armatelor țărilor dezvoltate din lume.

În această idee, din punct de vedere organizatoric, *Facultatea de Logistică* revenea la profilurile tradiționale, având prevăzute secții distincte pentru specialitățile: *conducere logistică, intențență, carburanți-lubrifianți și finanțe* și trei catedre: *tactica serviciilor, intențență și finanțe*. De asemenea, pentru perfecționarea pregătirii cadrelor de specialitate, facultatea este capabilă să asigure organizarea și funcționarea cursurilor postacademice de toate profilurile.

Începând cu 17 septembrie 1990, *Facultatea de Logistică* organizează și desfășoară doctorat în ramura știință militară, „specialitatea logistică”, și are toate drepturile de verificare și de atestare pentru acordarea titlului științific.

În 1991, potrivit *H.G. nr. 305, din 23 aprilie*, *Academia Militară* își schimbă denumirea în *Academia de Înalte Studii Militare*.

Peste câțiva ani, în 1995, în cadrul Academiei de Înalte Studii Militare au avut loc transformări, înființându-se *Facultatea Interarme*. Totodată, *Facultatea de Logistică* a fost desființată, devenind *Catedra Logistică* în cadrul facultății menționate.

Din 28 august 2003, prin *H.G. nr. 1027*, *Academia de Înalte Studii Militare* își schimbă denumirea în *Universitatea Națională de Apărare*, în cadrul căreia va funcționa *Catedra Logistică, Finanțe și Contabilitate*, integrată *Facultății Interarme*, având în structură două specializări: *Conducere Logistică și Management Economico-Financiar*.

În perioada noiembrie 2003 – septembrie 2004, în *Universitatea Națională de Apărare* au loc modificări și transformări structurale, *Facultatea Interarme* își schimbă denumirea în *Facultatea de Comandă și Stat Major*; iar cele două catedre se contopesc în *Catedra Logistică, Finanțe și Contabilitate*.

În anul 2005, *Universitatea Națională de Apărare*, prin *H.G. nr. 969, din 25 august*, va purta denumirea de *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*.

În anul universitar 2011-2012, *Catedra Logistică, Finanțe și Contabilitate* își modifica denumirea în *Departamentul de Logistică, Finanțe și Contabilitate*, din cadrul *Facultății de Comandă și Stat Major*²¹.

Cursurile predate astăzi în cadrul departamentului sunt: *„tactica generală; artă militară; istoria artei militare; logistică militară; istoria logisticii militare; logistica mobilizării; tactica structurilor de sprijin logistic; management logistic; managementul aprovizionării; management public; metodică proiectării și simulării acțiunilor logistice; asigurare financiară; administrație publică în domeniul securității și apărării; contabilitate; economie politică; drept public; drept administrativ; drept comercial; audit public intern; matematici economice și financiare; statistică economică; monedă și credit; control intern și guvernanta; răspundere materială; topografie militară; geografie militară; etică și morală; filosofie; limbi moderne (engleză, franceză, germană, greacă, rusă, arabă); educație fizică militară*.

Evoluția învățământului economic superior în logistica Armatei României, de la începuturi și până astăzi, a fost în acord cu măsurile de dezvoltare și de perfecționare continuă a organismelor armatei române și cu necesitatea perfecționării continue a pregătirii ofițerilor logisticieni, pentru a asigura armatei condițiile materiale necesare efectivelor acestora în obținerea victoriei pe câmpurile de luptă, pentru a trăi și pentru a se instrui.

Iată de ce, noi, astăzi, datorăm veșnică recunoștință înaintașilor noștri pentru modul în care și-au pus în valoare capacitățile lor de a folosi cu inteligență și cu iscusință resursele pe care le-au avut la dispoziție, de multe ori insuficiente; străduinței lor în pregătirea ofițerilor de logistică, capabili de a planifica și de a asigura efectivelor armatei noastre condițiile necesare traiului și luptei; pentru jertfa lor pe câmpul de onoare; pentru modul în care și-au făcut datoria față de țară și de neam.

NOTE:

1 *Ordinul de Zi 24 al Căimăcămiei Moldovei, din 27 Aprilie 1857, apărut în Hrisovul Căimăcămiei Moldovei, nr. 31 din 30 aprilie 1857, din Registrul Istoric al Academiei Militare, dosar 1, fila 7-8.*

2 Veronica Bondar, *Buletinul Arhivelor Militare Române, Studii/documente*, București, 2015, www.arhivelenationale.ro/.../lista

3 Maior de administrație Anastasie Tomița Răzășul, *Gospodăria militară la români de la Dacia Traiană la România Reîntregită*, Tipografia Viața Literară, București, 1942.

4 Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond SSR, dosar nr. 12, fila 2.

5 Ioan Rășcanu, ministrul de război, între anii 1919 și 1921, în guvernul condus de generalul Artur Vătoianu.

6 *Istoricul Școalei Superioare de Războiu 1889-1939*, București, 1939, p. 299.

7 *Ibidem*.

8 *Ibidem*, pp. 299-300.

9 Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond SSR, dosar nr. 12, fila 3.

10 *Revista Intendenței și Administrației Armatei*, nr. 1, 1925, p. 28.

11 Intd. lt.col. Gheorghiu Nicolae, Intd. cpt. Vasilescu Constantin, *Străduinți*, apărută în Volumul comemorativ, „Întreținerea Armatei Române dealungul timpurilor, apărută cu prilejul restabilirii destinului istoric al gospodăriei Oștirii Române și al aniversării a opt-zeci și cinci de ani de la introducerea intendenței în viața noastră militară și națională”, Tipografia Marelui Stat Major, București, 1942, p. 547.

12 *** *Regulamentul Școalei Superioare de Intendență din Istoricul Școalei Superioare de Războiu 1889-1939*, București, 1939, p. 362.

13 *Ibidem*, pp. 363-367.

14 În opinia noastră, *Logistica militară* este continuarea *Administrației militare*, apărută în Armata României după Unirea Principatelor Române, sub conducerea colonelului Alexandru Ioan Cuza.

15 Int.lt.col. Alexandru Havrileț, *Intendența în Franța și în România*, Editura Lumina, București, 1931, p. 127.

16 Intd.lt.col. Gheorghiu Nicolae, Intd.cpt. Vasilescu Constantin, *op.cit.*, p. 549.

17 *Ibidem*, pp. 549-550.

18 Arhiva Academiei Militare, fond Registrul Istoric, dosar nr. 1, fila 8.

19 În expunerea de motive la Decret, Emil Bodnăraș cataloga Școala Superioară de Război drept „instituție învechită și depășită de mersul evenimentelor”.

20 Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond 5440, dosar 1959, fila 17.

21 Pentru istoricul învățământului de logistică din perioada 1948-2012, datele au fost obținute prin documentare, din *Registrul Istoric* al Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

BIBLIOGRAFIE

*** *Registrul Istoric al Universității Naționale de Apărare „Carol I”*.

*** *Regulamentul Școalei Superioare de Intendență din Istoricul Școalei Superioare de Războiu 1889 - 1939*, București, 1939.

Revista Intendenței și Administrației Armatei, nr. 1, 1925.

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond SSR, dosar nr. 12, fila 2, 3.

Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond, 5440, dosar 1959.

Bondar V., *Buletinul Arhivelor Militare Române, Studii/documente*, București, 2015, www.arhivelenationale.ro/.../lista

Gheorghiu N., Vasilescu C., *Străduinți*, apărută în Volumul comemorativ, *Întreținerea Armatei Române dealungul timpurilor, apărută cu prilejul restabilirii destinului istoric al gospodăriei Oștirii Române și al aniversării a opt-zeci și cinci de ani de la introducerea intendenței în viața noastră militară și națională*, Tipografia Marelui Stat Major, București, 1942.

Int.lt.col. Havrileț Al., *Intendența în Franța și în România*, Editura Lumina, București, 1931.

Răzășul A.T., *Gospodăria militară la români de la Dacia Traiană la România Reîntregită*, Tipografia Viața Literară, București, 1942.

ANALIZĂ COMPARATIVĂ PRIVIND MANAGEMENTUL STRUCTURILOR DE LUPTĂ ȘI LOGISTICE DE NIVEL TACTIC

COMPARATIVE ANALYSES OF THE TACTICAL LOGISTICS STRUCTURES MANAGEMENT

ANALYSE COMPARATIVE DE LA GESTION DES STRUCTURES COMBATTANTES ET LOGISTIQUES DE NIVEAU TACTIQUE

Lt.col.drd. Nicolae NICOARĂ*
Cpt. Gabriela-Florina NICOARĂ**

În perioada actuală ne confruntăm cu dificultăți majore în domeniul resurselor umane, aproape nemaîntâlnite în ultimii treizeci de ani, ceea ce determină limitări majore în conducerea structurilor logistice de nivel tactic. Lipsa de personal, necesitatea de a îndeplini una sau mai multe funcții prin cumul, uluitoarea evoluție tehnologică, noianul de modificări legislative din domeniile financiar-contabil, personal și logistic solicită din partea managementului eforturi uriașe pentru a adopta decizii care să determine propria structură să-și îndeplinească misiunea. La acest moment, necesitatea de a cunoaște în profunzime teoria managerială, metode de motivare a personalului, sisteme manageriale performante, dar și deținerea unor foarte bune cunoștințe de specialitate se impun ca un deziderat nu pentru succes, ci, în primul rând, ca o condiție pentru a nu eșua. Considerăm că pregătirea continuă nu numai a personalului managerial al structurilor logistice de nivel tactic este esențială, iar studiul teoriei manageriale nu trebuie să se oprească odată cu absolvirea primei forme de învățământ, care acordă comandanților statutul de ofițer.

In our days, significant problems and difficulties can be seen in human resources domain. They induce major restrictions in leading the tactical logistical structures. The lack of personnel, the need of carrying out multiple jobs, the technology development, and also the multiple rules changes which are taken in the financial domain, human resources and logistics make the decision process a difficult one. From all sides, if you want to be capable to work in an organization you have to master the management theory, to be able to use different methods of motivating employees, and also to have considerable speciality knowledge. We consider that as a logistical leader you should never stop learning and improving your skills. Getting the first rank and becoming a logistical officer are just the first steps in personal development.

On se heurte actuellement à des difficultés majeures, presque jamais rencontrées au cours des trente dernières années, dans le domaine des ressources humaines, ce qui entraîne des limitations majeures dans la gestion des structures logistiques de niveau tactique. Le manque de personnel, la nécessité d'accomplir une ou plusieurs fonctions par le biais du cumul, le grand essor technologique, le tas de modifications législatives dans les domaines de la comptabilité financière, du personnel et de la logistique exigent des efforts considérables de gestion pour prendre les décisions qui font en sorte que ladite structure puisse remplir sa tâche. La nécessité d'avoir une connaissance approfondie de la théorie de gestion, des méthodes de motivation du personnel, des systèmes de gestion de haute performance, mais aussi une expertise spécifique s'impose, à l'heure actuelle, non seulement comme une aspiration au succès, mais, surtout, comme une condition pour ne pas échouer. Nous croyons que la formation continue du personnel de gestion des structures logistiques de niveau tactique est essentielle, et que l'étude de la théorie de la gestion ne doit pas prendre fin avec la remise des diplômes de la première forme d'éducation accordant aux commandants le statut d'officier.

Cuvinte-cheie: logistică; lider; management.

Keywords: logistics; leader; management.

Mots-clés: logistique; leader; gestion.

***Batalion Sprijin Logistic, Sibiu**

e-mail: 2nicoara@gmail.com

****Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: gabriela.nicoara.cj@gmail.com

Teoria managementului ne aduce în prim-plan rezultate remarcabile cu privire la cercetarea în domeniu. Ne-am întrebat, ca urmare a acestui fapt, care este contribuția militară în apariția teoriei manageriale, dar și măsura în care teoria și arta conducerii trupelor adaugă valoare științei și artei managementului.

Aplecându-ne asupra unor lucrări de referință pentru domeniul militar, din cele mai vechi timpuri și până astăzi, cum ar fi „Arta războiului” (Sun Tzu), „Arta războiului” (Niccolo Machiavelli), „Arta războiului” (Antoine Henri Jomini), „Despre război” (Carl von Clausewitz), „Strategia – o istorie completă” (Lawrence Freedman), observăm că scrierile autorilor nu au aproape nimic în comun cu principiile manageriale. Se vorbește despre planificare, despre organizarea forțelor, se oferă modele diferite, uneori matematice, geometrice, însă toate acestea într-un context conflictual în care viclenia, surprinderea, violența, înșelătoria joacă un rol determinant.

Noțiunile specifice războiului, care au conotații puternic distructive, nu au adus un aport suficient pentru a genera noțiuni premergătoare științei manageriale. Cu toate acestea, realizările științei manageriale sunt absolut necesare în pregătirea și menținerea armatei și cu avut mai necesare structurilor de sprijin logistic cu cât acestea comportă asemănări majore cu sfera întreprinderilor producătoare și prestatoare de servicii.

Primii pași în teoretizarea managerială au fost făcuți de către Adam Smith, care a adus argumente cu privire la specializarea personalului în cadrul capacităților de producție, pe baza observației, însă amploarea reală pe care managementul a cunoscut-o se datorează lui Frederick Taylor, Frank Gilbreth și Lillian Gilbreth, care au dezvoltat *managementul științific*. Inițial, maistru în ”Midvale Steel Company”, Taylor observă că muncitorii care erau siliți militărește să muncească, deliberat lucrau sub capacităților lor, iar motivarea diferențiată, în funcție de productivitate, sporește motivația în muncă. Ulterior, în calitate de consultant pentru diferite întreprinderi, Taylor a studiat și a implementat metode de muncă în acord, metode eficiente de utilizare a forței de muncă, punând bazele managementului științific, care au avut ca rezultat creșterea moralului angajaților și productivitatea sporită a muncii.

Contemporani cu Taylor, Frank și Lillian Gilbreth au studiat operațiunile zidarilor și au reușit

ca, printr-o combinație de aranjare a cărămizilor, a mortarului și a lucrătorului, să reducă la mai bine de o treime numărul de mișcări necesare, sporind productivitatea muncii cu mai mult de 200 de procente.

Pornind de la acest studiu, rezultatele muncii lor s-au extins în eficientizarea muncii aferente altor domenii de activitate.

Următorul nivel de dezvoltare științei manageriale este reprezentat de *managementul administrativ*, al cărui precursor este Henri Fayol, un industriaș de origine franceză, devenit celebru prin lucrarea sa „Management General și Industrial”.

Primul care a teoretizat funcțiile managementului, Henri Fayol, rămâne și astăzi un reprezentant de marcă al teoriei manageriale, a l-a avut ca fidel următor și dezvoltator al teoriei pe Lyndall Urwick, de asemenea, întreprinzător și consultant în domeniul managementului.

Lui Maz Webber, sociolog german, i se datorează teoria structurilor birocratice și a liniilor generale de proiectare a organizațiilor într-o manieră eficientă. Spre deosebire de managementul științific, care s-a concentrat pe organizarea muncii indivizilor, managementul administrativ s-a concentrat pe conducerea întregii organizații.

Perspectiva comportamentală a managementului a adus în practică utilizarea psihologiei în industrie și l-a avut ca promotor pe Hugo Munsterberg. Cercetările sale au fost, inițial, publicate în lucrarea „Psihologia și eficiența industrială” și au avut ca rezultat aplicarea unor criterii în selecția angajaților și în motivarea lor. Mary Parker Follet a recunoscut și a teoretizat aspectul comportamental al angajaților în mediul productiv. Cea mai mare contribuție în teoretizarea comportamentală a managementului a avut-o seria de studii și experimente, realizate, între 1927 și 1932, la Fabrica Western Electric’s Hawthorne, care a determinat comportamentul grupurilor în diferite situații și al indivizilor în relație cu grupul din care făcea parte, în mediul productiv specific.

Următoarele cercetări, bazate pe *dinamica relațiilor interumane*, i-au avut ca protagoniști pe Abraham Maslow și Douglas McGregor, ipoteza studiilor fiind aceea că preocuparea managerilor pentru lucrători va avea ca efect creșterea satisfacției, îmbunătățirea motivației și, în final, sporirea productivității muncii. Din partea lui Maslow, rezultatele cercetărilor au avut ca finalitate

bine cunoscuta ierarhie a nevoilor, iar din partea lui McGregor, rezultatele cercetărilor s-au concretizat în dezvoltarea Teoriei X și Teoriei Y cu privire la cele două extreme ale percepției managerilor despre angajații lor, precum și la rezultatele pe care comportamentul asociat percepției îl are în productivitatea muncii.

Teoriile contemporane ale științei manageriale, luând în considerare multiplele implicații psihologice, sociale, antropologice, economice, medicale etc., au recunoscut complexitatea comportamentală mult mai ridicată ce caracterizează organizațiile și indivizii care le compun.

Abordările contemporane sunt cunoscute sub denumirea de *comportament organizațional*. Printre noțiunile specifice rezultate, putem enumera: conducerea organizațiilor ca un sistem de sisteme, abordarea contingenței (situațională), perspectiva cantitativă managerială, managementul operațional etc. Pentru dezvoltarea lor, numeroase principii din domeniul militar au fost transferate și folosite cu succes în management.

Noțiuni, precum tactică, strategie, aliniament strategic, alianță strategică, conducere, planificare strategică, poziționare, manevre de luptă și numeroasele exemple din istoria militară, care sunt utilizate pentru nuanțarea și înțelegerea diferitelor metode și tehnici manageriale, demonstrează utilitatea și indispensabilitatea tradiției militare în teoria și în arta managerială. Viceversa, indispensabilitatea aplicării științei manageriale în conducerea militară ne este confirmată de istoricul și politologul Hervé Couteau-Bégarie, care afirmă că „în strategie, la fel ca și indiferent în care altă activitate umană, înainte de a se executa trebuie să se conceapă, aserțiune din care rezultă primordialitatea managementului”¹.

Comparația misiunilor diferitelor unități de nivel tactic

Fiecare mare unitate sau unitate luptătoare sau de sprijin luptă are în organica sa elemente de sprijin logistic, așa după cum fiecare mare unitate sau unitate are elemente de luptă în organica sa. În ciuda caracterului său productiv, structura logistică operează într-un mediu ostil în care, adeseori, este ținta principală a inamicului, iar ea trebuie să fie capabilă să lupte, fiind dotată cu armament ușor de infanterie, cu tehnică de cercetare și cu unele elemente de armament greu.

Din toate aceste elemente, se naște întrebarea conform căreia managerul din domeniul logistic trebuie să fie un foarte carismatic conducător, un excelent conducător, un admirabil și talentat lider sau un foarte bun logistician. Suntem de părere că fiecare caracteristică dintre cele enumerate, prezente într-o pondere mare, din fiecare, în personalitatea, temperamentul, caracteristicile psiho-aptitudinale ale comandantului structurii logistice transformă conducătorul într-o personalitate ideală, incapabilă să accepte și să urmeze eșecul, dar aproape imposibilă de găsit.

În ipoteza noastră, care afirmă că stilul de management aplicat structurilor de sprijin logistic ar trebui să fie diferit față de stilul managerial aplicat structurilor de luptă sau sprijin luptă, am ales să descriem câteva dintre misiunile și modul lor de îndeplinire ale marilor unități de nivel tactic, din diferite arme, deoarece considerăm că acestea reprezintă variabila principală a stilului de management adoptat. Specificul diferit al misiunilor determină modalități diferite de conducere.

Brigada mecanizată (infanterie, infanterie ușoară), dotată cu mașini specifice de luptă (amfibii sau ale infanteriei), cu armament ușor, organizată pe companii, interarme, este destinată să opereze în medii operaționale diverse, indiferent de condițiile de stare a vremii. Pe timp de pace, marea unitate se antrenează pentru a opera în câmpul tactic, pentru a se disloca cu rapiditate și a acționa în cadrul diviziei de infanterie spre a produce pierderi inamicului și a-l distruge, captura sau nimici. Brigada de infanterie primește misiuni specifice ofensivei, apărării, operații de securitate sau altele decât războiul. Brigada de infanterie dispune de mobilitate sporită și poate destina elemente de tip *task-force* pentru executarea unor misiuni precise, izolate, uneori de tip chirurgical.

Pentru îndeplinirea misiunilor încredințate, brigada de infanterie trebuie să dovedească inițiativă în a-și utiliza mobilitatea și letalitatea, capacitatea de a acționa în adâncime și de a fi versatil. Comandantul brigăzii trebuie să fie capabil să asigure sincronizarea forțelor pentru a îndeplini condițiile menționate mai sus, să conteze pe antrenamentul subordonaților săi și pe capacitatea de a acționa în mediu ostil, în condiții de stres și oboseală accentuată.

Considerăm că abilitățile de lider, capacitatea de a motiva subordonații pentru a îndeplini sarcinile

de instrucție și îndatoririle în luptă, precum și viziunea clară asupra fazelor luptei, indiferent de formă, sunt esențiale pentru a conduce eficient întreaga organizație.

De asemenea, responsabilul managementului logistic din cadrul brigăzii este coordonat, pe linie de specialitate, de către eșalonul superior, dar primește ordine strict de la comandantul său. El completează abilitățile comandantului său prin modul în care se asigură de cunoașterea tehnicii și armamentului de către camarazi, precum și de ducerea la îndeplinire a tuturor sarcinilor logistice din toate domeniile funcționale.

Brigada de vânători de munte, dotată cu mașini specifice de luptă, cu armament ușor, organizată pe companii, interarme, este destinată să opereze în teren muntos-împădurit, independent sau în cooperare cu alte trupe, indiferent de condițiile de stare a vremii.

Pe timp de pace, marea unitate se antrenează pentru a opera în câmpul tactic, pentru a se disloca cu rapiditate și pentru a acționa în cadrul diviziei de infanterie, în scopul apărării unor localități montane, puncte obligate de trecere, trecători sau depresiuni, pentru a cuceri trecători, noduri orografice, producând pierderi însemnate inamicului, capturându-l sau nimicindu-l. Brigada de vânători de munte primește misiuni specifice ofensivei, apărării, operații de securitate sau altele decât războiul.

Opinăm că trăsăturile de lider și de manager ale comandantului brigăzii de vânători de munte trebuie să fie similare celor ale comandantului brigăzii mecanizate.

Unitățile de tancuri reprezintă principala forță de lovire din cadrul forțelor terestre, prin concentrarea puterii de foc în punctele slabe ale inamicului, prin capacitatea mare de manevră a tancului modern, prin eficacitatea loviturilor, prin capabilitățile de trecere sporite și ale vitezei de acțiune în teren mediu-frământat, prin rezistența sporită împotriva armelor antitanc și a dotărilor moderne specifice comunicațiilor.

Pe lângă activitățile costisitoare de întreținere, de gestionare și de conservare a armamentului și a autovehiculului, care implică eforturi logistice costisitoare, procedurile de luptă și de exploatare în condiții de siguranță, realizarea sincronizării între echipaje și între subunități, lupta integrată în cadrul brigăzii mecanizate, eficiența în comunicații, asigurarea sprijinului logistic al acțiunilor,

realizarea dislocărilor, evitarea fratricidului și conducerea eficientă a focului necesită, din partea conducerii unității de tancuri, standarde înalte de pregătire și eforturi mari de impunere a disciplinei în rândul subordonaților. Creșterea nivelului de tehnicitate aferent unității crește indispensabilitatea unui foarte bun management al ciclului de viață al echipamentelor, domeniu aflat în responsabilitatea managementului logistic.

Regimentele de artilerie și de rachete terestre sunt mari unități de sprijin luptă, destinate să gestioneze principalele ținte, desemnate de către eșalonul superior, existente în zona de responsabilitate, și să le combată, fie că sunt dispuse imediat înaintea forțelor de luptă, fie că sunt în adâncimea dispozitivului inamic. Regimentele de artilerie dispun de armament greu, înalt tehnizat, tractate de vehicule specializate sau autotractate, fiind în situația de a gestiona mari cantități de muniții, dispuse dispersat în teren, a căror manipulare este strict reglementată și foarte periculoasă. Pentru a realiza un sprijin eficient, comandantul mării unități de artilerie trebuie să fie în măsură să cunoască întreaga concepție a eșalonului sprijinit, să sincronizeze focul armamentului greu cu manevrele executate de către forțele luptătoare și de sprijin de luptă și să execute, la rândul său, manevre complexe pentru a se încadra în dispozitivul de luptă și pentru a evita surprinderea sau lovirea din partea inamicului.

Regimentele de artilerie și de rachete antiaerene luptă în sprijinul marilor unități de nivel tactic împotriva inamicului aerian, în cooperare cu forțele aeriene. Ele dispun de armament greu, sofisticat, care le permite să acopere spațiul aerian din zona de responsabilitate.

Rolul artileriei antiaerene crește odată cu posibilitatea de lovire la mare distanță, cu bătaie mare și cu precizie ridicată, în condițiile unei mobilități crescute. Artileria și rachetele antiaerene sunt arme active de bază în sistemul integrat al apărării spațiului aerian, și nu poate fi concepută apărarea teritorială fără această componentă.

Regimentul de informații militare, supraveghere și recunoaștere (ISR) este structura specializată din cadrul diviziei de infanterie, responsabilă pentru culegerea informațiilor din toate mediile (ACINT, HUMINT, IMINT, MASINT, OSINT, RADINT, SIGINT și TECHINT), prelucrarea și diseminarea lor prin metode specifice, utilizând tehnologie de ultimă generație.

De asemenea, regimentul ISR este specializat în desfășurarea operațiilor în adâncime, pentru surprinderea inamicului și distrugerea obiectivelor considerate centre de greutate. Acțiunea forțelor ISR în medii extrem de diferite, utilizând procedee dintre cele mai diverse (infiltrarea, parașutarea, desantarea, incursiunea etc.), de cele mai multe ori în mod fracționat, cu nevoi de deplasare pe distanțe foarte lungi, în condiții de incertitudine extremă și, uneori, fără a utiliza sistemul de comunicații, transformă procesul de conducere a regimentului într-o provocare extremă.

Considerăm că importanța managementului logistic în aceste organizații militare crește proporțional cu nivelul tehnologic existent în dotarea proiectată. Pe lângă cunoștințele avansate, specifice armelor prezentate, artei militare și tacticii, comanda regimentului trebuie să acorde o atenție deosebită logisticii, responsabilă pentru proiectarea autosușinerii și menținerii capacității de luptă atât pe timp de pace, cât și la război.

Baza logistică este structura cea mai complexă de la nivel tactic, ea fiind proiectată să asigure întreaga gamă de produse și servicii, pe domenii funcționale ale sprijinului logistic, pentru marile unități și unitățile subordonate diviziei de infanterie. Complexitatea structural-organizațională și funcțională este determinată de existența marilor unități și unități subordonate, care îndeplinesc game variate de servicii în folosul propriu și al diviziei: centrul de mentenanță, care are în subordine secții mentenanță echipamente militare, batalion de transport, depozite de armament-muniții, materiale tehnice, blindate, automobile și tractoare, materiale intendență, centrul de cartiruire trupe și administrare cazărmi, compania sprijin și, în funcție de concepția logistică de la nivel strategic, formațiunea medicală ROL 2 extins. Comanda unităților de sprijin logistic este pusă în fața unei duble provocări. Ea nu trebuie să creeze scenarii de luptă, concepții ale operațiilor, dar trebuie să le înțeleagă și să cunoască modul în care unitățile luptătoare și de sprijin de luptă se antrenează și acționează pentru a le susține.

Pe de altă parte, indiferent de specificul unității sprijinite, comanda structurii de sprijin logistic trebuie să aibă experiență în fiecare domeniu funcțional propriu, pentru a cunoaște modalitatea cea mai bună de a acorda fluxurile logistice necesare.

După cum se poate observa, dacă structurile exemplificate de luptă și sprijin luptă îndeplinesc misiuni cu puternic caracter combatant, cerința primordială fiind instruirea specifică, sincronizarea, puterea de foc, arta militară etc., domeniul logistic comportă un specific opus, dar în același timp, complementar celor dintâi. Misiunile structurilor logistice de la nivel tactic comportă particularități specifice domeniului producției, furnizării și prestării de servicii și chiar sporirea condițiilor de muncă și trai. Unitățile luptătoare trebuie să se antreneze neconținut, să exerseze scenariile și forme de luptă, să exploateze tehnica pentru a o cunoaște în amănunt, să realizeze colaborarea și cooperarea în luptă, iar unitățile de sprijin logistic trebuie să facă posibile toate acestea prin asigurarea tuturor fluxurilor necesare. Logistica trebuie să cunoască în profunzime tactica unităților sprijinite, dar tactica ei este una specifică. Dacă cele dintâi „gândesc” utilizând termeni ca *adversar*, inamic, *forțe adverse*, logistica „gândește” în termeni de susținere, asigurare, furnizare, sprijin.

Într-un anumit sens, putem afirma că structurile logistice sunt facilități productive, furnizoare și prestatoare de servicii, care au, în calitate de clienți, structurile de luptă și sprijin luptă. Gradul de satisfacție al sprijinului logistic măsoară gradul de îndeplinire a misiunilor, iar marile unități și unitățile sprijinite în scopul atingerii propriilor misiuni, trebuie să fie continuu conectate la sursa prestatoare de servicii și furnizoare de bunuri. Gradul ridicat de asigurare logistică nu garantează succesul în luptă, însă lipsa sprijinului logistic este o garanție a eșecului. „Competitivitatea și performanța unei organizații sunt dependente de apartenența la un lanț de aprovizionare-livrare care funcționează eficient și eficace, în cadrul căruia există o sinergie, datorată stabilirii și implementării unor obiective și strategii comune de către parteneri”². De aici, decurge necesitatea planificării integrate și a cooperării neîntrerupte dintre unitățile de luptă, de sprijin luptă și logistice.

Manager și lider

De-a lungul timpului, dialectica născută pe teama liderului și rolului său în organizație a creat numeroase teorii și controverse. Nu ne-am propus să fim exhaustivi în dezbaterile prezente și nici să dăm soluții categorice, însă elemente care să clarifice relația manager-lider și rolul trăsăturilor de

lider în conducerea structurilor de sprijin logistic sunt utile.

Comandantul este autoritatea militară, investită formal, în urma îndeplinirii unor condiții de educație, rezultate și experiență, să exercite actul de comandă. Trebuie să fie înzestrat cu abilități multiple și să realizeze actul de comandă astfel încât efortul conjugat al tuturor compartimentelor să conveargă către îndeplinirea obiectivelor și misiunilor unității.

Cu alte cuvinte, „managementul este activ, nu teoretic. Este despre a schimba comportamente și despre a face lucrurile să se întâmple. Este despre a motiva oamenii, a lucra cu ei, a atinge obiectivele și a obține rezultatele dorite. Într-adevăr, toate cercetările efectuate în legătură cu modul în care managerii își petrec timpul relevă faptul că ei sunt creaturi ai momentului, totdeauna implicați în elementele de bază ale lucrurilor, pentru a le face să funcționeze”³.

Depunând eforturi mult mai mari decât personalul de execuție, personalul de conducere trebuie să dețină numeroase calități și cunoștințe, exersându-și neîncetat abilitățile specifice științei și artei militare, fiind continuu preocupați de respectarea legilor, regulamentelor și ordinelor care guvernează sau influențează organizația pe care o conduc.

Studiile⁴ relevă faptul că managerii au o activitate puternic fracționată, extrem de puține fiind momentele în care activitățile lor depășesc o oră, una dintre cauze fiind și intervalul de comandă, uneori extrem de larg și din domenii cu totul diferite (personal, mobilizare, operații, instrucție, exerciții, logistica militară cu toate domeniile funcționale, comunicații și informatică, elemente de securitate, documente clasificate, relații publice, medicină operațională, financiar-contabil, construcții-cazare etc.). Alte studii⁵ au reliefat faptul că, adesea, procesul de planificare se realizează în limite informale, arareori planificare pe termen mediu și lung, fiind cel mult vagă și incompletă.

Caracteristicile specifice liderului, cum ar fi încrederea în sine, maturitatea emoțională și o nevoie intrinsecă de putere și independență, amplifică potențialul de succes al managerului, însă pregătirea și experiența în armă și în mediul militar sunt esențiale. „Liderul este o persoană cu caracteristici înnăscute, care are capacitatea de a gândi în perspectivă, de a mobiliza și de a

alinia oamenii în raport cu viziunea adoptată”⁶. Într-adevăr, calitățile de lider, enumerate mai sus, sunt înnăscute și la ele se adaugă nivelul energetic crescut și rezistența la efort, sistemul puternic de valori, onestitatea, altruismul și loialitatea.

După cum observăm din rezultatele academiilor militare de succes din lume, majoritatea acestor trăsături pot fi învățate printr-un sistem educațional complet și complex, iar dobândirea lor generează fermitate și carismă, atât de necesare liderilor aflați în fața urmărilor lor. Această aserțiune i-a determinat pe cercetători să afirme că: „Evidențe considerabile au arătat că majoritatea trăsăturilor de caracter sunt combinate determinate atât prin procesul de învățare, cât și prin capacitatea moștenită de a resimți satisfacție din tipuri particulare de stimuli și experiențe (conform rezultatelor studiilor Bouchard, Lykken, McGue, Segal & Tellegen, 1990; Zhang, Ilies, & Arvey, 2009).

Anumite trăsături de caracter (de exemplu, nevoi sociale) sunt, probabil, mai mult influențate prin învățare decât altele (temperament, nevoi psihologice)”⁷.

Conform Yukl, comportamentele liderilor sunt clasificate în trei mai categorii: lideri orientați spre relații, lideri orientați spre sarcini și lideri orientați spre schimbare. Rezultatul experimentelor și teoretizărilor întreprinse au reliefat faptul că liderii orientați spre sarcini, spre creșterea performanțelor activităților, care au acționat, în general, cu abnegație pentru îndeplinirea obiectivelor, au avut rezultate superioare celor orientați către construirea de relații. În plus, în ambele cazuri, „efectul comportamentelor negative (comportamentele neadecvate, acțiunile nepotrivite sau eșecul de a acționa în mod adecvat, atunci când a fost necesar), au avut, de regulă, efecte cu mult mai mari decât efectele unui comportament pozitiv. Comportamentele neadecvate inițiază, uneori, o spirală negativă a acțiunilor și a reacțiilor dintre lider și subordonați, având consecințe nefavorabile pentru proiectele echipei”⁸.

În ceea ce privește comportamentul liderului bazat pe schimbare, spre observarea modificărilor de mediu, spre a căuta perspective noi sau spre a încuraja oamenii în generarea de noi idei, acestea reprezintă calități necesare a fi dezvoltate și extrem de utile, în general, în desfășurarea operațiilor și în adoptarea deciziilor cheie care duc la surprinderea adversarului sau la îndeplinirea misiunilor de sprijin

logistic, atunci când comandanții sunt obligați să recurgă la improvizație.

Totodată, considerăm că prea multă dorință de schimbare poate influența negativ însușirea deprinderilor de bază de luptă de către subordonați, a procedurilor de exploatare a tehnicii, a realizării cooperării dintre grupe, subunități, formațiuni, echipe, și afirmăm aceasta în contextul în care sistemul militar este un sistem puternic birocratic, reglementat de numeroase reguli și regulamente, ale căror acțiuni și inițiative trebuie să fie verificabile și controlabile de-a lungul anilor.

Cu o carismă puternică și cu o capacitate mare de influențare a persoanelor din jurul său, având resurse caracteriale aproape nesecate de a motiva personalul cu simpla prezență sau cu ajutorul unui minim de resurse, liderii puternici și onești sunt capabili de a fi foarte buni comandanți. Trăsăturile de lider sunt necesare în procesul de producție și în desfășurarea activităților de sprijin logistic din toate domeniile, însă atunci când este nevoie de chemarea subordonaților de a desfășura acțiuni militare specifice armelor, în confruntările directe cu inamicul, ele sunt cu atât mai necesare.

Cu toate acestea, suntem de părere că o educație puternică, o foarte bună experiență în armă, studiul aprofundat al științei și artei militare dezvoltă acele calități care determină comandantul să manifeste fermitate în actul de comandă, să ia decizii care să sporească încrederea subordonaților în comandant și să îi confere un variabil grad de carismă.

Opinii privind sistemele manageriale ale structurilor militare luptătoare și de sprijin logistic

Natura complexă a științei manageriale și natura complexă a fenomenului militar au ca trăsătură comună apartenența lor atât la domeniul științific, cât și la domeniul artistic. Modul în care managerul aplică știința militară este îmbogățit de calitățile personale, de capacitatea de a sintetiza, de a abstractiza, de a inova și a de a găsi soluții pentru îndeplinirea obiectivelor, asemenea modalității de purtare a acțiunilor militare din care știința managerială a tras multiple învățăminte.

Abilitatea comandanților de a realiza o sinergie a acțiunii militare prin utilizarea la maxim a potențialului combatant a militarilor din cadrul organizației, capacitatea de a orchestra cu succes, în cadrul zonei de responsabilitate, acțiunea

militară sunt o consecință a antrenamentului intens, realizat din timp de pace, și a instrucției etapizate, pe paliere, pornind de la luptător și până la marea unitate sau unitatea condusă. Necesitatea de a impune disciplina militară, în scopul executării întocmai a comenzilor atât în condiții de pace, la activități de instruire, cât mai ales în condiții de război, solicită din partea comandanților unităților luptătoare abordări diferite față de comandanții structurilor de sprijin logistic.

Pe lângă cunoașterea temeinică a tehnicii de luptă din înzestrare, a caracteristicilor tehnico-tactice și a limitărilor inerente, comandantul unităților de luptă și sprijin luptă trebuie să conteze pe deprinderi individuale, potrivite ale subordonaților, pe cunoașterea militarilor și pe coeziunea foarte bună în cadrul subunităților. De asemenea, sincronizarea fără cusur și pretențiile ridicate față de managementul inferior cu privire la controlul subordonaților, propria pregătire fizică și de specialitate, grija față de tehnică, exigența în comandă generează, cu o probabilitate ridicată, stiluri de conducere mai degrabă autoritară, adoptarea unor principii, prevăzute în Teoria X de management a lui Douglas McGregor, conform căreia motivația trebuie să fie legată mai ales de aspectele fiziologice și de securitate individuală.

Argumentăm prezenta afirmație prin gradul ridicat de periculozitate pe care îl poate genera acțiunea întreprinsă de personalul neinstruit, de posibilitatea ca militarii să-și piardă viața sau să pună în pericol siguranța corporală a celor de lângă ei, date fiind tehnica și echipamentele cu care se operează.

De asemenea, aplicarea teoriei așteptărilor a lui Lyman W. Porter, Edward E. Lawler și, mai târziu, a lui Victor H. Vroom este diferită pentru militarii luptători față de cei implicați în procesul de producție. Recompensele potrivite curajului și efortului, cerute de particularitățile câmpului de luptă, generează disponibilitatea de a depune noi eforturi, la niveluri ridicate de performanță, pentru a atinge alte recompense.

Suntem de părere că managementul participativ, care are un caracter multidimensional, secvențial (în funcție de repetitivitatea activităților), integrativ și instituțional poate fi aplicat cu mari restricții în ceea ce privește structurile luptătoare de nivel tactic. Concepția comandantului cu privire la acțiunea militară trebuie păstrată în secret și diseminată,

la momentul potrivit, unei anumite categorii de personal. Procedeele de luptă nu pot fi discutate și modificate de la o grupă la alta, de la un pluton la altul. Aceste procedee și modalități de acțiune au fost generate de-a lungul conflictelor militare purtate în decursul istoriei, iar armamentul a fost proiectat de natură să răspundă cerințelor tactice. Schimbarea manierei de a lupta sau de a comunica, în afara procedurilor impuse de managementul de vârf, realizată la nivel pluton, piesă, mașină de luptă, poate genera desincronizări fatale între entitățile aceleiași organizații.

Nu același lucru putem afirma despre structurile de sprijin logistic. Specificitatea activității logistice obligă managementul de vârf să consulte multitudinea de specialiști din diversele domenii funcționale ale sprijinului logistic și să țină cont de expertiza lor. Multitudinea de reglementări, de precizări cu privire la tipurile de produse, rate de consum, fluxuri de aprovizionare, contracte de achiziție, soluții tehnice de evacuare-mentenanță, prevederi clare de medicină preventivă și curativă, necesitatea de optimizare și de eficientizare, prevederi legislative, acorduri tehnice, memorandumuri de înțelegere, corelări bugetare etc. îl obligă pe comandantul unității logistice să devină un multiplicator al muncii subordonaților, să fie participativ și să pretindă pregătire continuă pe domenii logistice din partea managementului subordonat. „Totodată, considerăm că în realizarea comenzii, ca funcție a managementului sprijinului logistic, este necesar să fie luate în considerare două elemente esențiale: stilul de muncă al managerilor logisticieni și, îndeosebi, promovarea de către aceștia a unui stil democratic de conducere și motivarea subordonaților în direcția realizării obiectivelor prestabilite.”⁹

Nu căutăm să furnizăm o soluție general valabilă a stilurilor de management sau abordărilor manageriale potrivite diferitelor structuri militare, însă suntem de părere că anumite linii generale pot fi aplicate diferit în cazul structurilor logistice de nivel tactic față de structurile de luptă sau sprijin luptă. În timp ce comandantul logistic este însărcinat să furnizeze întreaga gamă de bunuri, să asigure sprijinul cu servicii și să execute lucrări în mod continuu și în volum complet, comandantul unității luptătoare este chemat să îndeplinească misiuni de luptă care implică angajarea inamicului, producerea de pierderi, capturi sau nimiciri.

De aceea, preocuparea de a păstra din răspuneri personalul luptător în siguranță necesită impunerea cu fermitate, exigență și duritate, uneori, a regulilor, regulamentelor, procedurilor, instrucției, ordinii și disciplinei.

Toate acestea nu sunt excluse și personalului din cadrul structurilor logistice, mai ales că unitățile logistice se pot găsi cu ușurință în postura de unitate luptătoare, însă multidisciplinaritatea domeniului logistic presupune studiu intens, soluții inovative, muncă normată, responsabilitate asupra manipulării bunurilor de mare valoare, colaborarea intensă dintre structuri pentru acordarea sprijinului necesar, activități de producție etc. „Logistica și managementul logistic au continuat să se dezvolte și să crească de-a lungul timpului. Chiar de când a căpătat dimensiuni științifice, responsabile pentru funcționarea eficientă a oricărui sistem social, logistica a căpătat și o dimensiune globală, propagându-se asemenea religiei, servind îndubitabil instituțiilor politice”¹⁰.

Astfel, dacă, de cele mai multe ori, comandantul structurii luptătoare sau de sprijin luptă are în subordine personal relativ omogen, bine specializat în armă, comandantul logistic are în subordine personal eterogen, aparținând numeroaselor domenii de sprijin logistic, pe care trebuie să le comande în unicul scop de a atinge misiunile și obiectivele încredințate.

Referindu-ne la măsura în care trăsăturile de lider sunt necesare sau nu comandanților, suntem de părere că un răspuns concret este de prisos. Așa după cum am văzut mai sus, opinăm că lipsa lor poate trăda, uneori, carențe în educație sau eludarea unor etape intermediare în procesul de acumulare de experiență. Trăsăturile specifice liderilor nu pot decât să catalizeze rezultatele obținute de manageri, iar dobândirea lor se produce după foarte multă muncă și abnegație. Suntem de părere că particularitățile specifice activităților logistice, care, pe lângă anticipare, integrare, capacitate de răspuns rapid și necesitatea temporară de a improviza, solicită și continuitate.

Aceasta din urmă reclamă din partea comandantului pregătire continuă și capacitatea de a se adapta rapid la eterogenitatea personalului său. Nu poate fi acordat sprijinul logistic continuu prin abordări extrem de dure, orientate exclusiv pe obiective, și cu ignorarea rezultatelor generate de știința managerială în ansamblul său. Atât în

calitate de știință, cât și de artă, managementul dă comandanților pârghii eficiente de cunoaștere și de perfecționare a stilului și a sistemului de conducere, oferind oportunități de a atinge succesul într-un mod în care subordonații să acumuleze experiențe constructive și să devină, la rândul lor, performanți și apreciați.

Concluzii

Specificul activității logistice presupune, adesea, activități continue sau procese ciclice, care se desfășoară neîncetat la pace sau de la momentul luării deciziei și până la încetarea operațiilor de tranziție, astfel încât comandanții structurilor logistice au misiuni complexe de îndeplinit, iar pentru succesul operațiilor logistice, este nevoie de standarde înalte ale educației și instruirii logistice și tactice, dar și de pregătire continuă. În lipsa instruirii continue și a parcurgerii neîncetate a lecțiilor învățate din acțiuni anterioare, pericole diverse afectează integritatea organizației.

Astfel, pe parcursul operațiunilor ”Desert Shield” și ”Desert Storm”, mai mult de jumătate dintre victime au fost din rândul structurilor logistice, „multe decese fiind cauzate mai degrabă din accidente decât din cauza gloanțelor. Același pericol a fost cauzat de grabă în procesul de aprovizionare a forțelor pe parcursul celei de-a doua intervenții în Irak”¹¹. Multe dintre acestea se datorează managementului, iar conducerea profesionistă și performantă trebuie să fie o preocupare continuă.

NOTE:

1 Hervé Couteau-Béganie, *Tratat de Strategie*, vol. I, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 352.

2 Gheorghe Minculete, *Abordări moderne ale managementului logistic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, p. 35.

3 Stuart Crainer, *Key Management Ideas: Thinkers That Changed the Management World*, third edition, Financial Times Prentice Hall, 1998, p. XI.

4 Henry Mintzberg, *The nature of managerial work*, Harper&Row, New York, 1973.

5 John Paul Kotter, *The general managers*, Free Press, New York, 1982, apud Gary Yukl, *Leadership in Organizations*, eighth edition, Pearson, 2013, p. 28.

6 Gheorghe Minculete, *Abordări moderne ale managementului logistic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, p. 35.

7 Gary Yukl, *Leadership in Organizations*, eighth edition, Pearson, 2013, p. 136.

8 *Ibidem*, p. 54.

9 Gheorghe Minculete, *Elemente de management al sprijinului logistic*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 69.

10 Col.prof.univ.dr. Gheorghe Minculete, lect.univ.dr. Diana Țuțuianu, ”Logistics management determinations related to economic constraints and operational requirements”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, nr. 2/2014, București, 2014.

11 *Ibidem*, p. 63.

BIBLIOGRAFIE

Couteau-Béganie Hervé, *Tratat de Strategie*, vol. I, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

Crainer Stuart, *Key Management Ideas: Thinkers That Changed the Management World*, third edition, Financial Times Prentice Hall, 1998.

Griffin W. Ricky, *Fundamentals of management*, ediția a 8-a, Cengage Learning.

Lt.col. Hălbac Nicolae, „Eficacitatea acțiunilor de luptă – caracteristica de bază a subunităților și unităților de tancuri”, *Revista Academiei Forțelor Terestre*, nr. 37, Sibiu, 2015.

Kotter John Paul, *The general managers*, Free Press, New York, 1982 apud Yukl Gary, *Leadership in Organizations*, eighth edition, Pearson, 2013.

Col.prof.univ.dr. Minculete Gheorghe, lect.univ.dr. Țuțuianu Diana, ”Logistics management determinations related to economic constraints and operational requirements”, *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, nr. 2/2014, București, 2014.

Minculete Gheorghe, *Abordări moderne ale managementului logistic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Minculete Gheorghe, *Elemente de management al sprijinului logistic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

Mintzberg Henry, *The nature of managerial work*, Harper&Row, New York, 1973.

Mullins G. Laurie, *Management and organisational behaviour*, Prentice Hall Financial Times, 2010.

Pagonis William Gus Lieutenant general, *Moving mountains – lessons in leadership and logistics from the Gulf War*, Harvard Business RP, 1992.

Yukl Gary, *Leadership in Organizations*, eighth edition, Pearson, 2013.

<https://www.forter.ro/arme/>

<https://www.managers-net.com/Biography/biograph7.html>

UNIUNEA EUROPEANĂ, CONCRETIZARE A TEORIEI INSTITUȚIONALISTE

THE EUROPEAN UNION AS AN INSTITUTIONALISM HERALD

L'UNION EUROPÉENNE, CONCRÉTISATION DE LA THÉORIE INSTITUTIONNALISTE

Dr. Lisa-Maria ACHIMESCU*

Instituționalismul, doctrină care provine din teoria instituției, formulată de Maurice Hauriou¹ la începutul secolului, rămâne deosebit de provocant pentru o analiză teoretică a dreptului, însemnând o înțelegere a dimensiunii sale sociale și o incursiune în apariția și dezvoltarea construcției instituționale a Uniunii Europene². Articolul încearcă să analizeze toate fațetele instituționalismului, cel puțin din punct de vedere teoretic, și să creeze legătura dintre arhitectura europeană și instituționalism ca doctrină. Precum toate conceptele semnificative care au contribuit la crearea designului arhitectural european, instituționalismul are o geneză și o evoluție care pot fi urmărite până la doctrina juridică. Prin urmare, privind idealismul instituțional dintr-un punct de vedere critic și ținând cont de analiza instituționalismului, în afara sferei doctrinei juridice, realizăm o deconstrucție teoretică, în interesul reflecției critice asupra teoriei și doctrinei instituționalismului, precum și al utilizării acesteia.

Institutionalism, a doctrine that stems from the theory of the institution, formulated by the Maurice Hauriou at the beginning of the century, remains particularly stimulating for a theoretical analysis of the law, as an understanding of its social dimension and an incursion in the emergence and development of the institutional construct of the European Union. The article attempts to analyze all the facets of institutionalism, at least, from a theoretical point of view and create the link between the European architecture and institutionalism as a doctrine. Like all significant concepts that contributed to the creation of the European architectural design, institutionalism has a genesis and evolution that can be traced back to legal doctrine. Therefore, viewing institutional idealism from a critical standpoint, and taking into account the contribution of institutionalism analyses, outside the sphere of the legal doctrine, we deconstruct the interest prompted by critical reflection on the theory and doctrine of institutionalism, as well as, its use.

L'institutionnalisme, une doctrine issue de la théorie de l'institution, formulée, au début du siècle, par Maurice Hauriou, reste tout à fait intéressante pour une analyse théorique du droit, ce qui suppose une compréhension de sa dimension sociale et une incursion dans le processus de l'apparition et du développement de la construction institutionnelle de l'Union européenne. L'article cherche à analyser, au moins théoriquement, tous les aspects de l'institutionnalisme et à établir la relation entre l'architecture européenne et l'institutionnalisme, en tant que doctrine. À l'instar de tous les concepts importants qui ont contribué à la création d'un système architectural européen, l'institutionnalisme a une genèse et une évolution jusqu'à la doctrine juridique. On peut faire donc, en traitant l'idéalisme institutionnel d'un point de vue critique et en tenant compte de l'analyse de l'institutionnalisme, en dehors du champ de la doctrine juridique, une déconstruction théorique, au profit de la réflexion critique sur la théorie et la doctrine de l'institutionnalisme, ainsi que de son utilisation.

Cuvinte-cheie: instituție; instituționalism; Uniunea Europeană; doctrină; normă; arhitectură europeană; analiză; teorie.

Keywords: institution; institutionalism; European Union; doctrine; norms; European architecture; analysis; theory.

Mots-clés: institution; institutionnalisme; Union européenne; doctrine; normes; architecture européenne; analyse; théorie.

* **Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**
e-mail: achimescu.maria@unap.ro

Instituționalismul, ca doctrină poziționată în centrul prezentului demers științific, sublimează ideea relevantă potrivit căreia „organizarea vieții politice deține o mare importanță”³, iar „agențiile, comisiile legislative și instanțele (de judecată) reprezintă adevărate agorale în care se confruntă forțele sociale, dar constituie și un codice de proceduri și structuri standard care definesc și apără valorile, normele, interesele, identitățile și credințele societății”⁴.

Prin urmare, noțiunea de instituție implică, în cele din urmă, o serie de preocupări de cercetare, care au fost realizate pe baza unor cercetări empirice și analize aprofundate.

Din această perspectivă, am analizat modul și circumstanțele în care, în ultimii ani, un număr tot mai mare de specialiști, aplecați către integrarea europeană, și-au însușit abordările instituționalismului și neoinstituționalismului pentru a-și construi obiectivele și pentru a-și problematiza cercetarea, în vederea creării unei baze de dezvoltare pentru viitor.

Instituționalismul ca doctrină *in abstracto*

Analiza doctrinarilor instituționalismului și neoinstituționalismului a avut marele merit de a ataca frontal spinoasa „problemă europeană”, arătând că apariția acesteia poate fi explicată mai degrabă plecând de la concepția și evoluția îndelungată și, adesea, chiar riscantă a acesteia.

Potrivit doctrinei instituționalismului, studierea proceselor de instituționalizare presupune așadar o cercetare orientată asupra mai multor niveluri de dezvoltare, dintre care cele mai importante sunt: apariția treptată a cooperării, dar și a conflictelor sociale, care constituie baza preferințelor de reglementare transnațională, în cazul problematicilor de mare interes, pentru toate statele membre; importanța dreptului Uniunii și arhitectura instituțiilor Uniunii, ca proces care face dificilă „naționalizarea” anumitor probleme; și, nu în ultimul rând, rolul jucat de instituțiile Uniunii Europene, în special de Comisia Europeană și Curtea Europeană de Justiție⁵, ca vectori principali ai creării și consolidării organelor de decizie ale UE.

In nuce, această abordare subliniază faptul că instituționalizarea are loc pe o perioadă lungă de timp și implică o serie întreagă de actori, care, arareori, sunt examinați pe baza unei analize interguvernamentale aprofundate.

Analiza instituțională reprezintă, în primul rând, o poziție epistemologică, ce poate fi prezentată, pur și simplu, prin celebra frază a lui Maurice Hauriou: „Puțină sociologie, deși ne distanțează de drept, ne oferă în schimb mult mai mult”⁶. Prin urmare, ne aflăm în căutarea unei construcții intelectuale care să depășească simpla descriere, în încercarea de a constitui un model explicativ, aplicat, în special, conceptelor de *stat* și de *drept*. Această construcție se bazează pe două elemente cruciale: legătura intrinsecă dintre teoria și cunoașterea aprofundată a dreptului și atribuirea unei poziții binemeritate dreptului, ca o construcție normativă, indispensabilă în construcția structurii sociale.

Spre deosebire de teoriile sistemelor juridice clasice, instituționalismul tinde să țină seama de dimensiunile sociale ale statului și dreptului, astfel, recunoscând conceptul de putere, intrinsec ambelor noțiuni. Prin urmare, pentru a construi o teorie a dreptului care să pornească de la o perspectivă diferită de teoria clasică, ar trebui să ținem seama de dimensiunea socială a dreptului, care reprezintă atât eșafodajul unei teorii juridice cuprinzătoare, care să permită o interdisciplinaritate adevărată, cât și o corectă adăugare de elemente nonlegale în analiza dreptului, care conduc, cel mai probabil, la ceea ce numim „cleptomania academică”⁷ a multidisciplinarității.

O teorie nu poate apărea *ex nihilo*; trebuie să fie inspirată de un set de teorii și doctrine anterioare, care se aflau în discuție publică, de reacțiile provocate și de interesul trezit. Diversitatea acestor surse de inspirație, nevoia unei reacții din partea specialiștilor explică în mare măsură de ce a trecut atât de mult timp de la o primă schiță a conceptului de instituție la o teorie elaborată, – *id est* – instituționalismul.

Inițial, instituționalismul a fost o școală de gândire specific americană, contemporană structurării capitalismului și apărută la sfârșitul secolului al XIX-lea, în Statele Unite. Astfel, instituționalismul, ca doctrină disidentă în peisajul „ortodoxiei” epocii, a fost marcat de o eterogenitate evidentă, în care voința controlului social se opunea dorinței radicale de transformare și de evoluție a societății.

Apariția instituționalismului a fost strâns legată de concepte, precum reguli, norme, comportamente, practici, organizare și ordine. Din

cauza multitudinii de semnificații date conceptului de instituție, se dovedește dificil de atins nucleul conceptual general și fundamental al noțiunii.

Având în vedere conotațiile și denotațiile termenului „instituție”, trebuie să punem în discuție problema ontologică legată de existența instituțiilor și cea epistemologică, corespunzătoare cunoștințelor noastre despre instituții.

Locul instituțiilor în viața socială și în cea politică poate fi comparat cu un joc de șah, unde avem un set clar de reguli cu privire la modul în care pot fi mutate piesele de șah; instituționalismul, precum și jocul de șah, țin cont de comportamentul fiecărui actor implicat, în funcție de regulile menționate⁸. Fiecare actor folosește strategia pentru a-și maximiza potențialul de câștig, utilizând astfel practici și reguli instituționalizate⁹.

Ergo, instituțiile sunt ca niște piese de șah, așezate în temeiul unor principii competitive, pe marea tablă de șah a societății internaționale, necesitând organizarea unor „competiții” în cadrul societății internaționale¹⁰.

Hans Kelsen¹¹ consideră că există o relație „unu la unu” între un act de voință și o normă. Un standard este valabil numai dacă este stabilit prin voința unei autorități abilitate să facă acest lucru. Aceasta nu exclude faptul că actorii juridici, atunci când elaborează norme de drept, se mulțumesc foarte rar cu un simplu *fiat lex* – „să fie lege”. Faptul că fiecare actor legal se confruntă cu alți actori și că diferiți actori interacționează între ei, sub constrângerea justificării puterilor lor normative și a modului în care le utilizează, constituie, în acest caz, o descriere foarte relevantă a teoriei lui Kelsen. În loc să afirme cu strictețe că aceasta reprezintă voința și dorința lor, actorii implicați încearcă să își justifice decizia cu o serie de argumente.

Unul dintre obiectivele esențiale ale acestor discursuri îl constituie diminuarea gradului de realizare a unei alegeri libere și neîngrădite și, prin urmare, exercitarea liberului arbitru – care le este oferit în procesul creării normelor de drept.

Se poate concluziona astfel, pe baza acestei observații, că voluntarismul în actul de creare a normelor reprezintă, de fapt, solidaritatea cu un antivoluntarism *tacit*, care rezultă din modul în care actorii, în temeiul doctrinei, își fundamentează și își exprimă obligațiile care le revin¹². Instituționalismul oferă o grilă de lectură cu adevărat clarificatoare pentru funcționarea demonstrației raționale,

destinată să mascheze voința actorilor juridici și, prin urmare, să ofere justificare puterilor lor normative.

Teza instituționalistă constituie o teorie generală a fenomenelor colective, fiind astfel posibilă actualizarea permanentă a acesteia, pe baza acestui raționament, în cadrul unor argumente juridice fundamentate.

Indiferent dacă este formulată în mod expres sau dacă este posibilă doar raționalizarea implicită ori fragmentată prin intermediul acestei teorii, argumentarea instituționalistă se prezintă ca un sistem real, conceput pentru a surprinde toate aspectele puterii normative care pot fi rezumate astfel: „În virtutea naturii lor instituționale, aceste instituții își pun în aplicare competențele care nu le sunt transferate de către autoritățile publice. Acestea dezvoltă, în mod spontan, o «viață» juridică proprie, care este exprimată de puteri statutare, norme și regulamente care guvernează funcționarea instituției. În esență, instituția «produce» fenomene de autoritate și de comandă. Astfel, generează o ordine juridică reală”¹³.

Puterea argumentării doctrinei instituționaliste, pentru a justifica atribuirea sau existența puterii normative a unui anumit actor juridic, este, în primul rând, reprezentată de un anumit grad de „autosuficiență”. Pentru a se realiza acest lucru, nu este necesară fundamentarea pe un anumit standard de validare preexistent și, prin urmare, pe un act de voință preexistent. Mai ales, nu este necesară fundamentarea pe elementele altor standarde de acreditare pentru a-și spori valoarea domeniului de aplicare sau de reglementare.

Prin urmare, se justifică nu numai extinderea unei autorități preexistente în acest domeniu, ci și existența sa dintru început.

În orice caz, justificarea instituționalistă are rădăcini deosebit de puternice prin aceea că, strict vorbind, standardul de autoritate nu se bazează pe nicio decizie umană. Este prezentată ca fiind „secretizată”¹⁴ printr-un complex de fenomene sociale, într-o atare măsură încât „se poate vedea dreptul încă de la *inceptio*”¹⁵. Din acest motiv, însăși ideea de „conferire” a puterii pare de prisos prin filtrul doctrinei instituționaliste.

Din punctul de vedere al dinamicii relațiilor care se formează în cadrul sistemului juridic între diverși actori, argumentarea instituționalistă reprezintă o importantă dimensiune. Într-adevăr,

de multe ori devine responsabilitatea organelor „de control” să decidă asupra validității normelor create de alți actori. Producția normativă a actorilor regulatori are ca obiectiv producția normativă a actorilor reglementați. Extinderea abilității de a controla devine așadar proporțională cu activitatea actorilor supravegheați, astfel încât, pentru ca autorul regulator să controleze abilitarea actorului reglementat, este nevoie de capacitatea acestora de a-și determina indirect puterea.

Prin urmare, instituționalismul nu poate să ofere punctual, unui actor sau altuia, o justificare suficient de puternică a creării și dezvoltării normelor, prezentându-le drept absolute, independente de orice formă de voință, ci propune o teorie, chiar o ideologie juridică generală¹⁶.

Uniunea Europeană versus instituționalism

Începând de la crearea Comunității Cărbunelui și Oțelului, înființată în 1951, la Tratatul de la Paris și continuând analiza cu tratate emblematice, precum Maastricht, Roma sau Lisabona, care demonstrează modul în care normele generale, adoptate de șefii guvernelor, modelează capacitățile instituționale ale actorilor-statali, se poate demonstra configurarea subsistemului politic format în jurul normelor și reglementărilor procesului de aderare¹⁷.

Evoluția acestui proces face posibilă compararea efectelor competenței Comisiei Europene asupra elaborării tratatelor, ale cărei obiective erau extreme de specifice (de exemplu, cazul Tratatului de la Paris) cu acordurile interstatale, care au luat, mai degrabă, forma unui cadru constituțional mai cuprinzător, care urmărește să limiteze aria de intervenție a instituțiilor comunitare (de pildă, Tratatul de la Maastricht).

Mai puțin concentrată pe geneza politicilor comunitare și, mai târziu, pe cele europene, analiza instituționalistă se concentrează mai mult pe dreptul Uniunii Europene, perceput precum un cadru activ al competențelor fiecărui actor instituțional implicat, spre deosebire de formalismul instituționalismului „de rit vechi”.

Cu toate acestea, cercetătorii subliniază că dreptul Uniunii are efecte nu numai la nivelul impunerii unor sancțiuni sau sublinierii unor obligații care decurg din aplicarea normelor legale, dar și la nivelul delimitării comportamentului adecvat al actorilor¹⁸.

Conform abordării teoriei interguvernamentalității, puterea guvernelor naționale și a Consiliului

de Miniștri creează anumite „slăbiciuni” celorlalte instituții europene. În primul rând, acestea sunt nevoite să acționeze doar în vederea punerii în aplicare a acordurilor dintre state. Apoi, din această perspectivă, acestea nu pot decât să se „alinieze”, ținând cont de marjele în care se încadrează marile proiecte de integrare europeană.

O altă contribuție a demersului instituționalist și neoinstituționalist constă în demonstrarea simplității acestei teze, fără a nega resursele considerabile de care dispun guvernele și Consiliul European. Această demonstrație a fost realizată cu ajutorul unor studii aprofundate privind resursele, puse la dispoziția Comisiei Europene și Curții de Justiție.

După cum a rezumat Mark A. Pollack, această teză a promovat înțelegerea faptului că instituțiile europene „obligă guvernele statelor membre să țină seama de acțiunile agenților supranaționali pe care guvernele îi controlează doar într-o manieră imperfectă”¹⁹.

Comisia Europeană acționează, uneori, ca un „manager de proiect”, care își gestionează „activele”, în special, cu privire la stabilirea momentelor oportune, pentru a propune Consiliului adoptarea unor măsuri legislative potențial controversate²⁰.

În ceea ce privește Curtea Europeană de Justiție, Alec Stone Sweet și J. Caporaso au expus modul în care jurisprudența acestui organism generează frecvent o dinamică autosusținută. Acest lucru duce, pe de o parte, la o aprofundare treptată în ceea ce privește procesul integrării europene în anumite domenii și, pe de altă parte, la producerea unei „contagiuni” asupra altor domenii de interes public²¹. Mai precis, acești autori au studiat îndeaproape procesul de „constituționalizare” a Curții Europene de Justiție, încă din anii '60, prin agregarea și consolidarea hotărârilor și jurisprudenței Curții.

Abordarea lui A. Stone Sweet și J. Caporaso a permis să se identifice o „legătură de cauzalitate” între preferințele agenților politici și economici (firme, federații patronale, ministere etc.) și o formă de *de-regularizare* (*de-normativizare*) constând, de pildă, în reducerea barierei în calea comerțului din cadrul unei noi și comprehensive economii europene.

Arhitectura instituțională a Europei și originalitatea instituțiilor sale, care se datorează, în primul rând, naturii sale transnaționale, au

generat o tematică îmbogățită în ceea ce privește problemele ridicate de activitatea parlamentelor statelor membre. Înființarea unei Adunări Comune a CECO, în 1952 și a Parlamentului, în 1979, a relevat, în cazul acestuia din urmă, faptul că reprezintă o instituție capabilă să coexiste cu omologii săi naționali.

Pentru mulți autori, Parlamentul European, prin reducerea implicării parlamentelor naționale în problematicile comunitare, nu constituie, însă, spațiul legislativ ideal pentru toți cetățenii Uniunii. Dacă studiile asupra Parlamentului își găsesc justificarea prin comparație cu cele realizate cu privire la Congresul American, așa-numitele „studii cu privire la legislativ”, acest lucru se datorează, cu siguranță, seniorității acestuia din urmă *vis-à-vis* de Parlamentul European. Un alt motiv important îl constituie acela că Parlamentul European se aliniaza construcției instituționale teoretice generale unionale, în special, în funcție de Comisia Europeană.

În Europa, parlamentele, raportându-ne la tipologiile regimurilor politice europene, au fost studiate de juriști timp îndelungat. Cercetările lor, influențate în mare măsură și de științele politice, au abordat parlamentele prin prisma unui aspect concret: între parlamentele unor regimuri diferite (de exemplu, regimul parlamentar, regimul prezidențial, regimul semiprezidențial), diferențele cu adevărat importante fiind de natură funcțională, punând în discuție specificul rolului parlamentului și diferențele dintre respectivele sisteme parlamentare.

Tipologiile parlamentare devin, astfel, mai puțin aplecate către caracteristicile de natură juridică: analiza parlamentelor se concentrează pe structura internă, cum ar fi, de exemplu, relațiile informale cu executivul. Uniunea Europeană reprezintă un model „original” – un regim care poate fi calificat drept *semiparlamentar* sau chiar *postparlamentar*²² –, din cauza rolului, modurilor de reglementare și de legitimare; sistemul politic european a fost caracterizat adesea ca având autoritate de reglementare și putere normativă²³.

Puterea legislativă este exercitată, în cadrul primului pilon, de către Consiliul de Miniștri și Parlament (ales pe o perioadă de cinci ani), cel mai adesea în cadrul *procedurii de codecizie*. Deciziile cu privire la al doilea și al treilea pilon al construcției europene, de natură interguvernamentală, sunt

responsabilitatea exclusivă a Consiliului. Numai Comisia își păstrează dreptul de inițiativă pentru primul pilon, împărțind responsabilitatea cu statele membre, în cazul celui de-al doilea și al treilea pilon.

Funcționarea Parlamentului European a fost studiată îndelung prin raportare, la cele patru teorii principale ale integrării europene. *Federaliștii* îl definesc ca având aceleași caracteristici cu cele ale unui parlament național clasic. Curentul *funcționalist* consideră că, în cadrul Parlamentului European, se dezvoltă o cultură parlamentară unică, fără a specifica în detaliu caracterul exact al naturii sale. Teoria *interguvernamentală* oferă Adunării Parlamentare Europene o poziție secundară, în raport cu executivul; Andrew Moravcsik arată că puterile instituției parlamentare sunt acordate de guverne fie din motive ideologice, fie din cauza subestimării consecințelor care pot decurge din activitatea parlamentului²⁴.

În cele din urmă, *instituționalismul istoric* sintetizează curentele *interguvernamentalismului* și *neofuncționalismului*, recunoscând guvernele ca pe niște actori care dețin un rol major în deciziile instituționale, dar admitând, de asemenea, că instituțiile manifestă o independență ce nu poate fi încadrată în limitele unei simple definiții. Unul dintre obiectivele noastre a fost să definim natura și rolul, precum și importanța parlamentarismului în cadrul Uniunii Europene.

Contribuția Parlamentului European la funcționarea Uniunii, în urma unei examinări detaliate a organizațiilor sale interne, se dovedește a fi de o importanță crucială pentru construcția instituțională europeană.

În special, se poate observa, tot prin raportare la analiza modelului american, evoluția Parlamentului European către o *adunare federală*. Unii autori au analizat chiar textul Tratatului Constituțional European, în lumina Convenției de la Philadelphia, sugerând importanța modelului american în construcția instituțională a Europei²⁵.

Astfel, aceste contribuții ale instituționalismului, aplicate integrării și construcției instituționale europene, arată că „statutul de membru al Uniunii contează”: instituțiile europene sunt mult mai mult decât simpli participanți la mesele de negocieri; actorii-statali nu pot, pur și simplu, să se îndepărteze de compromisurile comunitare pe care nu le agreează²⁶.

Integrarea comunitară, precum și arhitectura Uniunii generează constrângeri instituționale care obligă actorii să-și schimbe comportamentul și preferințele. Deși este cert că instituționalismul și neinstituționalismul au revitalizat dezbateră teoretică privind integrarea europeană, există totuși și deficiențe.

Prima problemă de sorginte empirică a demersului instituționalismului constă în faptul că poate duce la o supradimensionare a rolului jucat de regulile și de normele europene prin reducerea la minimum a gradului lor de elasticitate, caracteristică remarcabilă a acțiunii lor. Obligația de a consulta partenerii sociali, care face parte din reglementările fondurilor structurale europene și ale multor altor politici europene, reprezintă un exemplu semnificativ în această direcție.

Întrucât legislația europeană nu definește nici ceea ce reprezintă un partener social și nici substanța verbului „a consulta”, nu este surprinzător faptul că punerea în aplicare a normelor de consultare a dus, pe de o parte, la practici politico-administrative foarte diferite de la un stat la altul și, pe de altă parte, la faptul că agențiile Comisiei sunt, în mare măsură, neputincioase în implicarea actorilor pe care îi consideră a fi cei mai credibili.

Pe scurt, analiza instituționalistă a efectelor asupra normelor și reglementărilor Uniunii Europene rămâne incompletă, fără a ține cont de capacitatea relativă a Comisiei Europene de a impune sancțiuni actorilor care interpretează regulile în mod unilateral²⁷.

Într-adevăr, în mod paradoxal, abordarea instituțională studiază instituțiile, izolându-le, în esență, în scopul exclusiv de a înțelege mai bine procesul decizional la nivelul Uniunii Europene. Configurația relațiilor dintre instituții, dezvăluită în astfel de studii, și, în special, problemele pe care le prezintă legitimitatea socială a Uniunii Europene sunt rareori discutate. Într-adevăr, analiza instituționalistă se oprește la aceeași întrebare pe care o formulează și susținătorii teoriei interguvernamentalismului: „Care sunt instituțiile ce contează?”²⁸. „În spatele teoriilor lor preferate se află o bază raționalistă care îi duce atât pe teoreticienii instituționalismului, cât și pe cei ai interguvernamentalismului să conceptualizeze instituțiile în termeni superficiali («thin»)”²⁹.

Prin urmare, „dacă instituționaliștii sunt mai puțin interesați de impactul instituțiilor asupra

intereselor naționale, ei rămân însă interesați de strategiile adoptate de statele membre pentru a-și urmări interesele care le sunt atribuite”³⁰.

Mai grav chiar, pierzând interesul pentru profunzimea instituțiilor comunitare, analiza instituționalistă și neinstituționalistă trece cu vederea dubla problemă de legitimitate și control, condamându-se, astfel, să urmărească un model pur academic al integrării europene, marcat de limite structurale și teoretice. Așa cum, pe bună dreptate, s-a recunoscut, „literatura privind integrarea europeană se simte întotdeauna mai confortabil în a explica și a descrie procesele de guvernare decât cauzele fundamentale ale integrării europene (...) După mai bine de patru decenii de la debutul său, avem încă o imagine mai bună asupra lucrurilor care se întâmplă la vârful piramidei decât asupra forțelor care o conduc efectiv”³¹.

În loc să reflecteze asupra caracteristicilor generale ale instituțiilor, din punct de vedere teoretic, majoritatea cercetătorilor din acest domeniu preferă fie să se angajeze în exerciții speculative³², fie să se bazeze pe apariția și dezvoltarea instituțiilor „supranaționale” (n.n. stratagemă retorică, menținută de neoinstituționaliști).

Prin urmare, științele politice studiază cu paucitate procesul de integrare europeană, care ridică problemele de legitimitate, deoarece redirecționează nu numai modelele și normele de acțiune publică, ci și echilibrul de ordine instituțională și modelele de acțiune, care sunt omologii lor. După cum au subliniat cercetătorii, modelele tranzacțiilor interinstituționale rezistă în timp doar în momentul în care se încadrează în structurile de „dezordine ordonată”³³ (*patterned disorders*), considerate a fi legitime din punct de vedere politic și social.

Pentru a rezolva această chestiune spinoasă, complexă și încărcată de probleme metodologice, trebuie să formulăm o întrebare simplă, dar încărcată de consecințe analitice: Care este relația dihotomică guvern-societate într-un spațiu într-atât de saturat de multiculturalism precum Uniunea Europeană? Pentru a răspunde la această întrebare, ar fi util să împrumutăm distincția dintre termenii de *consensus* și *regim legitim*³⁴.

Ținând cont de principalele trenduri teoretice, trebuie să înțelegem că „legitimitatea unui regim constituie un ansamblu de procese care fac ca existența unei puteri coercitive specializate să

fie tolerabilă, dacă nu chiar de dorit, adică să fie percepută drept o necesitate socială sau chiar ca o binecuvântare³⁵. Această definiție conduce la o distincție între legitimitate și consens, care are un adevărat caracter lămuritor, în cazul Uniunii Europene. Conform acestor puncte de vedere, consensul provine dintr-o evaluare utilitaristă a beneficiilor și a acțiunilor sistemului politic.

Pe de altă parte, legitimitatea, implică încrederea în valoarea socială a instituțiilor³⁶. În cazul procesului de integrare europeană și al construcției instituționale a UE, această problematizare a legitimității generează două ipoteze, cu puternice valențe de demonstrabilitate.

Prima ipoteză provine din ideea conform căreia reprezentarea socială dominantă a procesului de integrare și de construcție a instituțiilor Uniunii o constituie cea a unui regim de consens. Dacă, spre pildă, Comisia Europeană nu ar avea legitimitate, nu ar fi doar pentru că statele membre pot contesta capacitatea sa de a reglementa problemele de importanță crucială cu care se confruntă societățile respective. Acest lucru se întâmplă, deoarece, dincolo de acest obstacol funcțional, există, de asemenea, și o reticență profundă de a recunoaște și de a identifica ansamblul normelor și valorilor sistemului Uniunii și de a le considera, *in bloc*, ca reprezentând cea mai bună și avantajoasă variantă.

A doua ipoteză rezultă din problema identificată de cercetătorii care iau în considerare preocupările legate de reprezentarea politică la scară europeană. Așa cum se subliniază și în literatura de specialitate despre analiza politicilor publice, procesul de integrare a fost însoțit, fără îndoială, de schimbări importante în practica politicianilor, în special în natura interacțiunilor lor, care a fost esențial modificată, fapt care poate fi observat în formele de negociere, în modalitățile de consultare, în constrângerile de evaluare permanentă etc.

Cu rare excepții, spațiul politic se fundamentează pe statul național și/sau circumscripțiile sub-naționale. Astfel, deficitul de legitimitate al Uniunii Europene trebuie, de asemenea, trecut prin filtrul dificultăților cu care se confruntă reprezentanții săi politici – comisari și parlamentari europeni –, precum și reprezentanții naționali ai statelor membre (*n.n.* deputați și senatori) și aleși locali (*n.n.* prefecți, primari, consilieri etc.). Mai mult chiar, aceste dificultăți nu se limitează doar la interpretarea integrării europene și a arhitecturii instituționale

a Uniunii; ele se referă și la natura spinoasă a jocului de putere în integralitatea sa.

Prin geneza acestor ipoteze, se creează o legătură filtrată prin teoria politică, subliniind astfel că studiul instituționalizării tranzacțiilor, propuse de doctrinele instituționaliste și neinstituționaliste, rămâne incomplet, dacă nu luăm în considerare și recepția la nivel social a acestui proces, precum și pe cea a integrării europene, văzută ca un întreg³⁷.

Raționamentul teoretic dezvoltat mai sus ne permite să concluzionăm că standardele și resursele diseminate de Uniunea Europeană schimbă configurația particulară a practicilor și a așteptărilor care compun fiecare ordine instituțională a statelor membre. Problematizată în consecință, cercetarea științifică politică devine mai capabilă să depășească acele constatări obișnuite ale unei convergențe a politicilor publice în UE și să pună la îndoială efectele acțiunii comunitare asupra legitimității Uniunii Europene și asupra politicii sale, în general.

O altă problemă importantă o constituie intervenția *actorilor transversali* în politicile Uniunii – președințiile regionale și consiliile generale, prefecții, parlamentarii naționali, precum și cei europeni.

Pentru a utiliza o distincție dezvoltată în acest sens³⁸, este necesar să analizăm intervenția lor din punctul de vedere atât al poziției, cât și al rolului. „Abordată din punctul de vedere al rangului instituțional³⁹, poziția unui actor transversal poate fi studiată pe baza nivelului de resurse și a obligațiilor care trebuie respectate.

Pe de altă parte, *conceptul de rol* reprezintă „ansamblul de comportamente care sunt influențate de poziția pe care o ocupă și care face posibilă însăși existența acesteia, să o consolideze și, mai ales, să promoveze deschiderea⁴⁰.”

Punerea în discuție a impactului politicilor europene asupra relației dintre conceptele de *poziție* și *rol* reprezintă modalitatea potrivită de a aborda această problemă, pe de o parte, ținând cont de efectele concrete ale integrării și construcției instituționale europene asupra dimensiunii simbolice a ordinii instituționale și, pe de altă parte, luând în considerare geneza dificilă a ordinii instituționale la nivelul Uniunii Europene⁴¹.

Peter A. Hall⁴², participând la un seminar al experților din Uniunea Europeană, și-a prefațat lucrarea cu o declarație ironică, spunând că: „Acum

toți suntem instituționaliști și neo-instituționaliști!” La prima vedere, cu siguranță nu greșește: un număr din ce în ce mai mare de cercetători împărtășesc opiniile ilustrate în doctrinele pe care le-am analizat.

Provocarea pentru viitor constă în dezvoltarea unor abordări ale instituționalismului care să determine o mai bună înțelegere a variatelor traiectorii ale instituționalizării Uniunii Europene, precum și a problemelor privind coerența și contradicțiile, pe care nu încetează să le ridice.

O altă provocare importantă este reprezentată de demitizarea problemelor metodologice, însoțită de o demitizare a politicilor europene. Dacă o metodologie bună nu poate exista în lipsa unui subiect de cercetare bine problematizat, este la fel de clar că Europa nu se materializează numai la Bruxelles și la Strasbourg.

Pe de altă parte, am înțeles pe deplin că o altă provocare fundamentală pentru științele politice constă în clasificarea așa-numitelor abordări de politică publică și sociologie politică, tratând astfel studiul instituționalismului european în lumina controverselor teoretice fundamentale ale științei politice și *viceversa*.

Concluzii

O analiză cuprinzătoare a instituționalismului nu poate fi realizată în limitele prezentului articol. Acesta reprezintă doar premisa unui început judicios.

Punctul forte, precum și slăbiciunea analizei instituționale constau în faptul că reprezintă atât obiectul, cât și modalitatea de realizare a studiului. Privind conceptul de instituție prin prisma clarificărilor oferite de normele de drept, am dimensionat instrumentul adecvat de cercetare, și anume, analiza instituțională.

Nu putem considera că analiza instituțională va permite cercetătorilor în domeniu să înțeleagă pe deplin fenomenul, indiferent de profunzimea sau de întinderea analizei. Pe de altă parte, este în egală măsură incontestabil faptul că această analiză face posibilă dezvoltarea unei alte viziuni asupra dreptului, care dezvăluie lucruri pe care analiza convențională nu le înțelege, fiind capabilă să dezvăluie noi elemente interesante.

Această cercetare nu rezultă doar din strategiile și compromisurile politice complexe, realizate în favoarea promovării instituționalismului european sau a dezvoltării de noi politici instituționale, ci, mai

degrabă, rezultă din realizarea sau materializarea organismelor și instituțiilor europene importante, care au o confruntare dialectică între două modele de universalism, aflate în concurență: unul legat de definiția statului și de interesul general, întrupat în puterile sale suverane, independent de economia de piață și de statele membre și care își bazează competența pe construirea unei Europe bazate pe normele de drept, pe expertiza și controlul asupra pilonilor construcției instituționale; celălalt referindu-se mai degrabă la armonizarea cu noile elite internaționale și care nu întrușchipează, în mod particular, valorile europene comune și, cu atât mai puțin, conceptul de stat (*n.n.* suveran).

Relațiile care se stabilesc sau nu între instituțiile europene, întrucât acolo am identificat veriga cea mai slabă a analizei instituționale, constituie trecerea de la analiza statică a unei instituții la dinamica procesului de instituționalizare și la instituționalism.

Aici, apare dialectica analizei și faptul că fiecare individ nu poate fi „confiscat” de o singură instituție, ci de mai multe (familie, stat, întreprindere, Uniune etc.), fapt care poate genera contradicții.

Însă, tocmai aceste contradicții ale instituționalismului sunt cele care tind, în această etapă, să reconstruiască statutul juridic al instituțiilor și al relațiilor europene.

NOTE:

1 Maurice Hauriou, un jurist și sociolog francez, ale cărui scrieri au modelat dreptul administrativ francez la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, a predat drept public la Universitatea din Toulouse, din 1888, și drept constituțional, din 1920. A fost creatorul *teoriei instituției*.

2 Uniunea Europeană, în continuare „UE”.

3 James G. March, Johan P. Olsen, *Rediscovering Institutions: the organisational basis of politics*, New York, The Free Press, 1989; S. Steinmo, K. Thelen, K. Longstreth (eds.), *Structuring politics. Historical institutionalism in comparative analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992.

4 J. March, J. Olsen, *op. cit.*, 1989, pp. 1, 17.

5 Curtea Europeană de Justiție, în continuare „CEJ”.

6 M. Hauriou, *La science sociale traditionnelle*, Larose, Paris, 1896, p. 98; (*n.n.* traducerea aparține autorului articolului).

7 Jacques Chevallier & Daniele Loschak, *Science administrative*, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 1978.

8 Jan-Erick Lane, Lane Ersson Staff, Svante O. Ersson, *The New Institutional Politics: Performance & Outcomes*, Taylor & Francis Group, Routledge, London & New York, 2000, pp. 26-28.

- 9 *Ibidem*.
- 10 *Ibidem*.
- 11 Hans Kelsen, *Théorie générale des normes*, traducerea în limba franceză realizată de O. Beaud, F. Malkani, Paris, P.U.F., Léviathan Collection, 1996.
- 12 *Ibidem*.
- 13 I. Muller, *La normativité corporative reconnue*, în M. Hecquard-Théron, *Le groupement et le droit: corporatisme, néo-corporatisme*, Toulouse, Presses de l'Université des sciences sociales de Toulouse, 1996, p. 32 (traducerea aparține autorului articolului).
- 14 M. Hauriou, *Principes de droit public*, 2nd éd., Paris, Sirey, 1916, pp. vii-xx.
- 15 *Ibidem*, p. 78.
- 16 P. Lokiec, *Contract and Power. Essay on the transformations of Private Law and Contractual Relations*, A. Lyon-Caen, Paris, L.G.D.J., Private Law Library collection, 2004, p. 408.
- 17 Simon Bulmer, *Institutions and policy change in the European Communities: the case of merger control*, Public Administration, vol. 72, 1994.
- 18 Noțiunea de *adecvare (appropriateness)* se află în centrul demersului instituționalist și neoinstituționalist: „Noțiunea centrală este reprezentată de faptul că viața este organizată în jurul unor seturi de semnificații și practici comune care devin idei mai mult decât evidente”. J. March, J. Ūlsen, *Democrație și guvernare*, Macmillan, 1995, p. 30. (n.n. traducerea aparține autorului articolului).
- 19 Mark A. Pollack, *The new institutionalism and EC Governance: the promise and limits of institutional analysis*, Governance, vol. 9 (4), 1996, p. 445; (traducerea aparține autorului articolului).
- 20 *Ibidem*, p. 133.
- 21 A. Stone Sweet, J. Caporaso, „La Cour de Justice et l'intégration européenne”, *Revue française de science politique*, vol. 48 (2), April 1998.
- 22 Svein S. Andersen și Tom R. Burns, *The European Union and the Erosion of parliamentary Democracy: a Study of Post-parliamentary Governance*, in *The European Union: How Democratic is It?*, London, Sage, 1996.
- 23 Majone Giandomenico, *Regulating Europe*, London, Routledge, 1996.
- 24 Andrew Moravcsik, „In Defence of the Democratic Deficit: Reassessing Legitimacy in the European Union”, *Journal of Common Market Studies*, vol. 40, no. 4, 2002, pp. 603-624.
- 25 Florence Deloche- Gaudetz, „Bruxelles-Philadelphie, D'Une Convention à l'autre”, *Critique Internationale*, no. 21, Presses de Sciences Politiques, 2003.
- 26 A. Stone Sweet, J. Caporaso, *op.cit.*, pp. 407, 411.
- 27 A. Smith, „The European Commission and the Structural Funds: towards a new model of action?”, *French Review of Political Science*, 46 (3), June 1996.
- 28 J. Checkel, *Social construction, institutional analysis and the study of European integration*, Communication at the European Consortium for Political Research Congress, Warwick, March 1998, pp. 4-5; (traducerea aparține autorului articolului).
- 29 *Ibidem*.
- 30 *Ibidem*.
- 31 M. Pollack, *op.cit.*, p. 454.
- 32 Ph. Schmitter, *Some alternatives for the future European political system and their implications for European public policies*, în Y. Meny, P. Mullerand, J.-L. Quermonne, *Les Politiques publiques en Europe*, Paris, L'Harmattan, 1995.
- 33 Expresia este folosită de K. Orren și S. Skowronek, doi așa-numiți „instituționaliști de sorginte istorică”, care nu studiază *per se* integrarea europeană, dar ajung la o concluzie salutară pentru acest domeniu de cercetare: „Avem mai degrabă straturi decât sisteme; mai degrabă disonanță decât armonie; mai degrabă conjuncturi decât regularități: acestea constituie punctele de pornire pentru un instituționalism cu adevărat nou”, în lucrarea *Order and time in institutional study*, în J. Farr, J. Dryzek, S. Leonard, (eds.), *Political science in history*, Research programs and political Traditions, Cambridge, Cambridge University Press, 1993, p. 317.
- 34 J. Lagroye, *Legitimation*, în M. Grawitz & J. Leca, (eds.), *Political Science Treaty*, pp. 399-402.
- 35 *Ibidem*, p. 402.
- 36 *Ibidem*, pp. 399-400.
- 37 Yannis Papadopoulos a subliniat că „legitimitatea pur autoreferențială a sistemelor (acțiunilor publice) nu este suficientă. Discursurile lor justificatoare sunt, de asemenea, adresate publicului extern, trebuind să se conformeze cu ceea ce fiecare sistem crede că reprezintă așteptările sale”. *Social Complexity and Public Policy*, Paris, Montchrétien, 1995, p. 49.
- 38 J. Lagroye, „On ne subit pas son rôle”, *Politix*, no. 38, 1997, p. 8.
- 39 *Ibidem*.
- 40 *Ibidem*.
- 41 După cum au remarcat unii specialiști, definiția conceptului de *rol*, folosit de autorii instituționaliști și neoinstituționaliști, nu este una puternică. A. Stone Sweet și W. Sandholtz, de exemplu, folosesc termenul *rol* doar pentru a descrie cine sunt „actorii”; A. Stone Sweet, W. Sandholtz, „European integration and supranational governance”, *European Journal of Public Policy*, vol. 4 (3), 1997, p. 310; A. Smith, *Elites without territory, the European Commissioners*, South Pole, No. 7, 1997.
- 42 Peter Hall este profesor la Krupp Foundation of European Studies, la Departamentul de Studii Guvernamentale de la Universitatea Harvard și la facultatea Minda de Gunzburg Center for European Studies.²¹

BIBLIOGRAFIE

Andersen Svein S., Burns, Tom R., „The European Union and the Erosion of Parliamentary Democracy: a study of Post-parliamentary Governance”, în *The European Union: How Democratic is It?*, London, Sage, 1996.

Bulmer S., „Institutions and policy change in the European Communities: the case of merger control”, *Public Administration*, vol. 72, 1994.

Checkel J., „Social construction, institutional analysis and the study of European integration”,

Communication at the European Consortium for Political Research Congress, Warwick, March 1998.

Chevallier J. & Loschak D., *Science administrative*, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1978.

Deloche-Gaudez Florence, "Bruxelles-Philadelphie, D'une Convention à l'autre", Critique internationale, no. 21, *Presses de Sciences Politiques*, 2003.

Hauriou M., *La science sociale traditionnelle*, Paris, Larose, 1896.

Hauriou M., *Principes de droit public*, 2nd éd., Paris, Sirey, 1916.

Kelsen Hans, *Théorie générale des normes*, French translation by O. Beaud, F. Malkani, Paris, P.U.F., Léviathan Collection, 1996.

Lagroye J., *Legitimation*, in Grawitz M., Leca J. (eds.), *Political Science Treaty*.

Lagroye J., "On ne subit pas son rôle", *Politix*, no. 38, 1997.

Lane Jan-Erick, Ersson Staff Lane, Ersson Svante O., *The New Institutional Politics: Performance & Outcomes*, Taylor & Francis Group, Routledge, London & New York, 2000.

Lokiec P., *Contract and Power. Essay on the transformations of Private Law and Contractual Relations*, A. Lyon-Caen, Paris, L.G.D.J., Private Law Library collection, 2004.

Majone Giandomenico, *Regulating Europe*, London, Routledge, 1996.

March J. Olsen J., *Rediscovering Institutions: the organisational basis of politics*, New York, The Free Press, 1989; Steinmo S., Thelen K., Longstreth K. (eds.), *Structuring politics. Historical institutionalism in comparative analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992.

March J., Ülsen, J., *Democracy & Governance*, Macmillan, 1995.

Moravcsik Andrew, "In Defence of the Democratic Deficit: Reassessing Legitimacy in the European Union", *Journal of Common Market Studies*, vol. 40, no. 4, 2002.

Muller I., *La normativité corporative reconnue*, in M. Hecquard-Théron, *Le groupement et le droit: corporatisme, néo-corporatisme*, Toulouse, Presses de l'Université des sciences sociales de Toulouse, 1996.

Orren K. and Skowronek S., *Order and time in institutional study*, in Farr J., Dryzek J., Leonard S. (eds.), *Political science in history*, Research programs and political Traditions, Cambridge, Cambridge University Press, 1993.

Papadopoulos Yannis, *Social Complexity and Public Policy*, Paris, Montchrétien, 1995.

Pollack M., "The new institutionalism and EC Governance: the promise and limits of institutional analysis", *Governance*, vol. 9 (4), September 1996.

Schmitter Ph., *Some alternatives for the future European political system and their implications for European public policies*, in Meny Y., Muller P. and Quermonne J.-L., *Les Politiques publiques en Europe*, Paris, L'Harmattan, 1995.

Smith A., "Elites without territory, the European Commissioners", *South Pole*, No. 7, 1997.

Smith A., *The European Commission and the Structural Funds: towards a new model of action?*, French Review of Political Science, 46 (3), June 1996.

Stone Sweet A. and Sandholtz W., "European integration and supranational governance", *European Journal of Public Policy*, vol. 4 (3), 1997.

Stone Sweet, A., Caporaso J., "La Cour de Justice et l'intégration européenne", *Revue française de science politique*, vol. 48 (2), April 1998.

ASPECTE GENERALE PRIVIND PREGĂTIREA FIZICĂ NECESARĂ MILITARILOR ÎN VEDEREA EXECUTĂRII UNUI MARȘ

GENERAL ASPECTS OF THE PHYSICAL TRAINING REQUIRED BY THE MILITARY FOR THE EXECUTION OF THE MARCH

NOTIONS GÉNÉRALES SUR L'ENTRAÎNEMENT PHYSIQUE MILITAIRE REQUIS POUR L'EXÉCUTION D'UNE MARCHÉ

Lt.col.instr.sup.dr. George-Florin BĂIȚAN*

Încă din cele mai vechi timpuri, pe durata conflictelor militare, soldații au fost nevoiți să-și transporte permanent, în război, echipamentul de campanie sau până în anumite zone de staționare cât mai aproape de câmpul de luptă. Chiar și astăzi, deprinderea motrică de a transporta o încărcătură este o abilitate vitală și nu există altă posibilitate de a ajunge la un grad de stabilitate, precizie și eficiență a acesteia decât prin exersare. Procesul instructiv-educativ al educației fizice militare poate forma la militari priceperi motrice variate și complexe, printre care și deplasarea rapidă cu subunitatea, în condiții meteo nefavorabile, având armamentul și echipamentul corespunzător din dotare.

Since ancient times, during military conflicts, permanent soldiers had to carry their combat equipment on the battlefield or up to certain areas of station as close as possible to the battlefield. Even today, the physical ability of load bearing is a vital skill, and there is no other way to achieve it in a reasonable degree of stability, accuracy and efficiency other than exercise. The instructive-educational process of military physical preparation can provide the military with complex and varied motor skills, including the fast deployment of subunits in unfavorable weather conditions, with appropriate weaponry and equipment.

Depuis l'aube du temps, les soldats en étaient réduits, pendant les conflits militaires, à porter toujours leur équipement militaire de campagne à la guerre ou dans certaines zones de stationnement aussi proches du champ de bataille que possible. Même aujourd'hui, la capacité motrice de porter une charge est une compétence vitale et il n'y a aucune autre possibilité d'atteindre un degré de stabilité, de précision et d'efficacité que par la pratique. Le processus instructif et éducatif de l'entraînement physique militaire permet aux militaires d'acquérir des habiletés motrices diverses et complexes, y compris la capacité de se déplacer rapidement dans des conditions météorologiques défavorables, avec l'armement et l'équipement appropriés de service.

Cuvinte-cheie: pregătire fizică; educația fizică militară; exerciții fizice; ritmul cardiac; marș.

Keywords: physical training; military physical education; physical exercises; heart rate; march.

Mots-clés: entraînement physique; entraînement physique militaire; exercices physiques; fréquence cardiaque; marche.

De-a lungul secolelor, istoria a fost adesea decisă pe câmpul de luptă, diferența dintre victorie și înfrângere putând fi atribuită mai multor factori, precum: compunerea armatelor, tacticile folosite, echipamentul de luptă sau curajul militarilor. Până pe la începutul secolului al XVIII-lea, pe timpul

deplasărilor pe care le executau trupele, de foarte puține ori și doar în situații deosebite, personalul militar a transportat încărcături care să depășească 15 kilograme.

Echipamentul suplimentar, adesea constituit din totalitatea armelor, obiectelor de îmbrăcăminte și accesoriilor cu care era dotat un militar atunci când intra pe câmpul de luptă, era transportat de către personalul auxiliar cu ajutorul cailor și

*Academia Tehnică Militară

e-mail: baitan_george_florin@yahoo.com

căruțelor. Acest lucru, alături de dotarea trupelor cu provizii suficiente pentru mai multe zile au contribuit la dezvoltarea capacității de manevrare și la încurajarea autonomiei de mișcare.

Treptat, după secolul al XVIII-lea, nu s-a mai pus accent pe transportul centralizat al materialelor; forțele armate, devenind mai disciplinate, au impus militarilor să-și poarte singuri propriile încărcături. Acest lucru a oferit trupelor un grad mare de flexibilitate tactică și a menținut un nivel ridicat al capacității individuale de efort în rândul soldaților.

Pregătirea fizică în armată nu este o ramură sportivă care să cuprindă diverse probe de alergări, precum atletismul, ci se realizează prin antrenamente care le dezvoltă militarilor calitățile motrice de bază până la un nivel necesar desfășurării misiunilor, fără a fi influențați de factori externi, precum: mâncarea, somnul, adăpostul sau căldura. Militarii trebuie să fie capabili să trăiască dur, să nu piardă energie lamentându-se, să mășăluiască, iar apoi să intre în luptă. Nu are niciun rost să parcurgi o distanță mai repede decât oricine altcineva și să ajungi la destinație fără a avea rezerve fizice pentru a intra în luptă, sau să străbați traseul, să fii gata de luptă și să trebuiască să-i aștepti pe alții, care s-ar putea să ajungă foarte târziu ori chiar deloc.

Cele mai importante componente psihice care exercită influențe asupra pregătirii fizice a unei subunități sunt moralul și dorința de a lupta. Nivelul acesteia este unul mult mai ridicat, dacă îmbunătățim coeziunea grupului, întărim legăturile dintre membri, găsim liderul potrivit al grupului, care va ajuta la creșterea performanțelor subunității.

„Pregătirea fizică, în sensul cerut de război, urmărește educarea capacităților motrice umane de bază (forță, rezistență, viteză, îndemânare), adaptarea eforturilor fizice la potențialele situații, utilizându-se mijloace de acționare, executate cu tot echipamentul individual din dotare atât în condiții ușurate de lucru, cât și în cele îngreunate”¹.

Având în vedere aceste lucruri, un marș constituie o deplasare rapidă, organizată, în teren variat, având armamentul și materialele de luptă (din dotare) asupra militarilor, iar creșterea capacității de a finaliza cu succes această parte componentă a acțiunilor de luptă, de o mare manevrabilitate a

trupelor, reprezintă o preocupare permanentă în majoritatea armatelor membre ale NATO.

Cu toate acestea, chiar dacă marșul poate fi un factor hotărâtor în obținerea unei victorii, în anumite condiții de climă, acesta nu trebuie practicat, deoarece ar putea duce la pierderea capacității funcționale a organismului militarilor, ca urmare a unei solicitări excesive, din cauza căldurii.

Un marș cu „încărcătură”² este cunoscut în armata britanică sub denumirea de ”Tab” (o abreviere de la Tactical Advance to Battle³)/”tabbing” sau ”Yomp” într-un limbaj neconvențional, întrebuițat de pușcașii marini din Corps of Royal Marines. Soldații americani se referă la acestea ca fiind ”slogs” sau ”humps”. În armata britanică, marșul cu încărcătură este considerat ca fiind o deprindere motrică de bază, fiind evaluat anual cu ajutorul unui test (cunoscut sub denumirea de ”Combat Fitness Test” – CFT), conceput astfel încât să poată măsura nivelul forței musculare și al rezistenței militarilor. „Testul presupune și executarea unui marș în teren variat, într-un ritm rapid, folosind echipamentul de luptă complet (ținuta de instrucție, arma individuală din dotare – SA80 și raniță cu greutatea cuprinsă între 15 și 25 kg). Distanța care trebuie parcursă (între 6 și 8 mile), precum și greutatea echipamentului depind de specificul unității și de arma/specialitatea militarului”⁴.

Pe timpul procesului de selecție a candidaților pentru profesia militară, recruții sunt puși, la început, să parcurgă un marș pe distanța de două mile, din cauza faptului că, majoritatea adolescenților nefiind obișnuiți cu executarea ședințelor de pregătire fizică în ținută militară, leziunile la nivelul picioarelor sunt frecvente pe timpul pregătirii militare de bază.

Cel mai faimos ”Yomp” din ultima vreme a fost marșul executat în timpul Războiului din Insulele Falkland (cu denumirea populară de Războiul Malvinelor), din anul 1982. După ce au debarcat de pe nave pe plajele din zona localității San Carlos (pe coasta de nord-vest a insulei East Falkland), militarii britanici au trecut la ofensivă asupra trupelor argentinieni, parcurgând, de-a lungul insulelor, o distanță de 90 km în trei zile, având asupra lor încărcături cuprinse între 36 și 54 kg. Ca o consecință a războiului, cuvântul ”Yomp”⁵ (marș greu cu tot echipamentul în spinare) a intrat definitiv în jargonul britanic.

Aspecte generale privind executarea unui marș

Marșul cu încărcătură este considerat ca fiind o formă de pregătire fizică, ce presupune un consum mare de energie, fapt pentru care militarii trebuie să se asigure că: dețin un nivel ridicat al condiției fizice generale, conștientizează natura greoaie a acestei forme de antrenament, au parcurs anterior un program de pregătire care să cuprindă o combinație între ședințele pentru dezvoltarea rezistenței și forței și au consultat un medic specialist cu privire la capacitatea lor de a participa la astfel de activități fizice.

Creșterea graduală a supraîncărcării este un principiu important al tuturor programelor de pregătire fizică pentru militarii care urmează să execute un marș. De asemenea, este important să se echilibreze toate componentele procesului instructiv-educativ, deoarece această componentă fizică nu este singura din cadrul concepției de pregătire fizică a militarilor.

Cele patru principii de bază, prezentate mai jos, ilustrează modul în care ar trebui să fie structurat un program de antrenament pentru marș și, mai important, ordinea în care ar trebui utilizate, pentru a preveni starea de surmenaj sau de epuizare (trebuie dezvoltată o singură calitate motrică, în cadrul unei ședințe de antrenament):

- *principiul frecvenței* se referă la faptul că primul aspect care trebuie crescut este frecvența ședințelor de antrenament (se începe cu una pe lună, apoi de două ori pe lună și, în final, de trei ori pe lună);

- *principiul duratei* (timp și distanță) presupune creșterea intervalului de timp în care se desfășoară marșul cu încărcătură, prin mărirea treptată a numărului de kilometri care urmează a fi parcuși (de exemplu, 2 km, 4 km, 6 km, 8 km, 10 km), fapt care va duce și la creșterea timpului;

- *principiul intensității* admite în prealabil că intensitatea la un marș este al treilea element care trebuie crescut, aceasta fiind determinată de: greutatea încărcăturii, viteza (ritmul) marșului și tipul de teren (accidentat sau nivelat, acoperit cu asfalt, cu pietriș sau neasfaltat). Creșterea intensității poate fi combinată cu reducerea duratei (de exemplu, trecerea de la 10 km, având o încărcătură de 20 kg, la 8 km, cu încărcătură de 30 kg);

- *principiul supracompensării* se referă la faptul că o bună recuperare între două ședințe

de antrenament este esențială pentru a deveni mai pregătit și mai puternic. Creșterea calităților motrice, precum forța și rezistența, se bazează pe acest principiu. Aceasta înseamnă că, la sfârșitul fiecărui marș executat, sunt epuizate resursele de energie din organism, iar în timpul odihnei, acestea se refac. Totuși, procesul indicat nu va face corpul să se reîntoarcă la starea sa de dinainte de antrenament, ci va produce o suprarefacere distinctă sau starea de supracompensare. Dacă executăm următorul marș prea devreme, înainte de o refacere completă, poate să apară starea de supraantrenament.

În funcție de cerințele operaționale, structura unui program de antrenament în vederea executării marșului cu încărcătură depinde de o serie de factori care trebuie luați în considerare: obiectivele procesului de instruire fizică (tipul marșului – normal sau forțat –, viteza de deplasare, greutatea încărcăturii, distanța care trebuie parcursă, tipul terenului, condițiile meteo și starea fizică a militarilor – privare de somn, oboseală etc.), nivelul inițial de pregătire fizică al fiecărui militar (respectiv al subunității) și timpul disponibil pentru executarea antrenamentelor.

Organismul va avea nevoie de timp pentru a se acomoda, pe măsură ce va crește intensitatea antrenamentelor și acest lucru se va aplica în mod egal atât recruților care se găsesc în perioada pregătirii militare de bază și nu sunt obișnuiți cu marșurile, cât și militarilor care se pregătesc pentru un astfel de exercițiu (de antrenament, de evaluare sau de luptă). Prin urmare, o bună coordonare între principiile clasice și metodele de instruire propriu-zisă în procesul de pregătire fizică a militarilor este importantă pentru: a preveni apariția unei stări de oboseală extremă (în primul rând, din cauza deplasării pe o distanță foarte mare), a reduce riscul de accidentare și a îmbunătăți performanța. În timp, după mai multe luni, ca urmare a schimbărilor intervenite în condițiile organismului, vor apărea unele modificări structurale și funcționale ale acestuia, precum: adaptarea la mersul pe jos în bocanci, oasele (mai ales metatarsul), mușchii, ligamentele și tendoanele devenind mai puternice.

Pe timpul executării unui marș, organizat într-o formație în care subunitatea este constituită în coloană, trebuie stabilit direcțional un militar care are lungimea pasului și viteza de deplasare cât mai apropiate de media grupului, pentru a impune ritmul. Dacă tempoul impus de acesta nu este unul

cât de cât uniform, atunci este posibil ca mulți militari din formație să întâmpine dificultăți, fapt care va duce la divizarea acestora în mai multe grupuri și, în final, oprirea ei în vederea regroupării. De aceea stabilirea vitezei de deplasare într-un marș cu încărcătură este foarte importantă (acest lucru depinzând, bineînțeles, și de scopul marșului, de terenul care urmează a fi parcurs și de greutatea încărcăturii) pentru a nu influența negativ eficiența grupului în operațiunile militare care trebuie executate ulterior.

Cercetările efectuate au demonstrat faptul că ritmul cardiac va crește proporțional cu viteza de deplasare, astfel: cu aproximativ 5 bătăi/minut, când viteza este crescută de la 5 la 5,5 km/oră, cu aproximativ 10 bătăi/minut, când viteza variază între 5,5 și 6 km/oră și cu aproximativ 15 bătăi/minut, când viteza crește de la 6 la 6,5 km/oră⁶. Estimarea corectă și monitorizarea vitezei de marș se pot face prin cronometrarea timpului necesar pentru a traversa o anumită distanță (a parcurge un anumit traseu).

Pentru a îndeplini obiectivele propuse, următorul tabel poate fi utilizat pentru a stabili dacă a fost selectată o viteză adecvată de marș, timpul fiind rotunjit pentru ușurarea calculelor. După alegerea unei viteze de deplasare, ea trebuie menținută, pe cât posibil, pe toată durata marșului.

programului de antrenament. Un militar care cântărește 60 kg va avea mai multe dificultăți cu o raniță de 40 kg, decât un militar care cântărește 100 kg. Acest lucru poate părea contrar ideii că toți cei din grup trebuie să poarte aceeași încărcătură și, prin urmare, trebuie să se antreneze cu aceeași greutate. Ideea constă în faptul că trebuie stabilit un echilibru în programul de antrenament, luând în considerare inclusiv lungimea pasului și greutatea corporală a fiecărui militar și, de asemenea, necesitatea îndeplinirii misiunii (a obiectivelor).

Acest lucru înseamnă că, uneori, instruirea trebuie executată cu ranițe, bazate pe un anumit procent din greutatea corporală a militarului și cu încărcături care au legătură cu viitoarea sarcină operațională. Un raport practic pentru greutatea raniței, exprimat în procente din greutatea corporală, ar fi: între 25 și 40 %, la bărbați, și între 20 și 32 %, la femei.

Unele cercetări, efectuate de către Armata Statelor Unite ale Americii, au demonstrat faptul că militarii antrenați (în acest caz, militari specializați în operațiuni speciale) pot transporta o sarcină echivalentă cu 45% din greutatea corporală, pentru o perioadă de opt ore (aici, fiind incluse și perioadele de odihnă, iar viteza medie de deplasare a fost de 4 km/oră)⁷. Diferența dintre bărbați și femei, în raportul dintre greutatea transportată,

Tabelul 1

VALORI NECESARE PENTRU DETERMINAREA UNEI VITEZE DE MARȘ CORESPUNZĂTOARE

Viteza de deplasare (km/oră)	În câte secunde se parcurg 100 de metri	În câte minute se parcurge un kilometru
4.0	90	15:00
4.5	80	13:20
5.0	72	12:00
5.5	66	11:00
6.0	60	10:00
6.5	55	09:15
7.0	51	08:30

Diferențele greutăți și încărcături pe care le transportă militarii, precum și atribuțiile acestora în cadrul grupului trebuie să fie luate în considerare la elaborarea unui program de antrenament pentru marș. Dacă acestea sunt aceleași, dar există diferențe în greutatea corporală a militarilor, acest lucru trebuie examinat în momentul întocmirii

apare din cauza faptului că femeile au o masă musculară relativ mai mică decât bărbații. Cu toate acestea, există un procent al personalului militar care are o greutate relativ scăzută, ceea ce duce la o pregătire cu o încărcătură mult mai mică decât cea care urmează a fi transportată în operațiile militare ulterioare. Se recomandă ca acest grup de militari

să se antreneze în procentele evidențiate mai sus, la începutul perioadei de pregătire, și să progreseze până se ajunge la încărcătura necesară. Acest lucru ar ajuta la motivarea militarilor și ar preveni și înlătura cauzele care duc la apariția accidentărilor și a supraantrenamentului (stare patologică, rezultată în urma unor eforturi exagerate).

Pentru acei militari a căror performanță fizică este redusă, din cauza apariției unor afecțiuni medicale (accidentări, boli etc.) și a absenței de la perioada de pregătire, trebuie întocmit un program modificat (individualizat). Acești militari care nu s-au antrenat, pentru o perioadă de aproximativ șase săptămâni sau mai mult, sunt sfătuiți să nu se reîntorcă imediat la programul de pregătire fizică al grupului lor la nivelul actual, deoarece acest lucru le poate provoca accidentări. Prin urmare, în caz de vătămare, boală sau absență din alte motive, se recomandă aplicarea regulii de 50%. Aceasta înseamnă că acei militari care se reîntorc la programul de pregătire fizică ar trebui, ca regulă generală, să o facă după 50% din timpul pierdut (de exemplu, absența de la antrenament pe o perioadă de șase săptămâni înseamnă revenirea după trei săptămâni de antrenament individual specific).

Având în vedere informațiile, furnizate pe baza cercetărilor efectuate, privind pregătirea fizică necesară militarilor în vederea executării unui marș cu încărcătură, există trei principale recomandări suplimentare.

Prima îndrumare se referă la alternarea antrenamentelor specifice pentru marș cu cele pentru forță (în special, masa musculară a părții superioare a trunchiului) și rezistență (capacitatea de efort aerob), succesiune care va duce la cel mai mare progres în performanțele fizice ale militarilor la deplasarea pe jos cu încărcătură⁸. Mixul preferat de majoritatea specialiștilor de educație fizică militară este două ședințe de antrenament de forță și două ședințe de antrenament de anduranță pe săptămână, acestea putând fi și combinate (forță și rezistență în cadrul aceleiași lecții). În schimb, o ședință de antrenament specific pentru marș nu ar trebui combinată cu mijloace de acționare, precum exerciții fizice pentru dezvoltarea forței sau rezistenței.

Al doilea aspect important al antrenamentului pentru marș este acela de a obține un echilibru între îmbunătățirea constantă a performanțelor și evitarea excesului. În acest sens, aș recomanda executarea

unui marș cu încărcătură o dată la 10 zile, ținând cont, bineînțeles, și de obiectivele instruirii și de capacitatea de efort fizic a grupului. Ultima recomandare presupune includerea în programul de antrenament a ședințelor cu efort scurt, dar intens, în special pentru grupurile care trebuie să execute, în final, marșuri cu încărcături cuprinse între 30 și 40 kg. Prin creșterea intensității (a greutatei raniței) și reducerea substanțială a distanței, pot fi obținute, într-un timp mai scurt, mai multe rezultate benefice.

Un astfel de program de antrenament ar trebui să presupună o alternanță a marșurilor relativ mai lungi (cu încărcături de aproximativ 25 kg) cu marșurile scurte și intense, având o greutate mai mare (de exemplu, deplasare pe distanța de 6 km, în patru etape, a câte 1,5 km, având o încărcătură de 45 kg, iar după fiecare etapă, se va lua o pauză de 5 - 10 minute). Trebuie remarcat faptul că aceste marșuri scurte și intense nu trebuie folosite de către militari în perioada de pregătire fizică generală sau dacă aceștia au absentat de la antrenamente o perioadă mai lungă de timp. Militarul trebuie să fie bine instruit și suficient de puternic pentru a putea face față acestei modalități de încărcare intensă.

În funcție de urgența impusă de situație, de efortul care ar trebui făcut de militari și de viteza de deplasare, marșul poate să fie normal sau forțat (de viteză). Acesta din urmă reprezintă o modalitate eficientă de a muta rapid un grup de militari din locația A în locația B. În practică, acest lucru poate fi realizat în diferite moduri (în funcție de obiectiv), existând trei factori fundamentali de luat în considerare: greutatea raniței (fundamentală pentru stabilirea vitezei de deplasare), nivelul de pregătire fizică al grupului și tipul de operațiune militară care trebuie efectuat la sosirea la destinație (sau dacă este mai importantă ajungerea cât mai rapidă la destinație).

Una dintre principalele trăsături distinctive ale marșului forțat este impactul efortului depus asupra tendoanelor, ligamentelor și articulațiilor. Combinația dintre această încordare ridicată a puterilor fizice în vederea atingerii unui scop și purtarea bocancilor poate duce la creșterea probabilității de apariție a accidentărilor (de exemplu, sindromul dureros patelofemural, afecțiuni ale tendonului lui Ahile, inflamația fasciei plantare, sindromul tendonului iliotibial, periostita etc.). Prevenirea situațiilor care pot provoca

o rănire și reducerea riscului de apariție a acestora se pot realiza parcurgând următorii pași simpli:

- executarea mai întâi a unui marș normal, deoarece corpul se va acomoda cu un astfel de efort, în special cu deplasarea în bocanci (pretestarea încălțăminteii presupune înmuierea materialelor din care aceasta este făcută, pentru a evita apariția bășicilor sau bătăturilor);

- primele două antrenamente specifice pentru marșul forțat trebuie executate cu pantofi sport de calitate, punându-se accentul pe acomodarea cu parametrii efortului (volum, intensitate, complexitate), fără a provoca organismului reacții anormale;

- pentru a asigura o absorbție mai mare a șocurilor cu impact puternic, trebuie utilizată o suprafață neasfaltată (cum ar fi un drum forestier);

- în cadrul unei ședințe de pregătire, dezvoltarea calităților motrice, precum forța și rezistența, trebuie combinată cu antrenamentul specific pentru marșul forțat, de a optimiza performanța acestuia;

- rezistența, factor decisiv în marșul forțat, poate fi îmbunătățită prin desfășurarea ședințelor de antrenament de duranță, cel puțin de două ori pe săptămână;

- elementul final care trebuie crescut este intensitatea antrenamentelor specifice pentru marșul forțat, acest lucru presupunând: creșterea greutății încărcăturii, creșterea vitezei de deplasare, reducerea progresivă a timpului de mers și creșterea progresivă a timpului de alergare (prin alternanță).

În decursul timpului, au fost discutate mai multe principii generale de pregătire, inclusiv unele variații ale vitezei de deplasare pe timpul executării unui marș. Cu toate acestea, de obicei în practică, programele de pregătire trebuie concepute astfel încât să combine antrenamentele pentru marșul normal cu cele pentru marșul forțat. În acest caz, se aplică următoarele principii:

- creșterea treptată a nivelului pregătirii fizice a militarilor cu ajutorul parametrilor efortului fizic (frecvență, intensitate, densitate, complexitate);

- începerea pregătirii, bazată pe marșul normal, iar după trei sau patru săptămâni, introducerea antrenamentelor specifice marșului forțat;

- alternanța dintre marșul normal și marșul forțat va trebui să permită organismului să se recupereze între cele două forme de antrenament. În acest sens, vom utiliza un program săptămânal

de antrenament, folosind alternativ cele două tipuri de marș, reducând astfel puțin frecvența normală de 10 zile.

Concluzii

Procedeu prin care se poate ajunge la executarea unui marș cu încărcătură, fără a avea sentimentul de repulsie, îl reprezintă parcurgerea treptată a unui program de antrenament adecvat, folosind îmbrăcămintea și echipamentul corect, respectând recomandările privind hidratarea/aportul de alimente și prevenirea accidentărilor prin stabilirea prematură a semnelor și simptomelor acestora.

În cele din urmă, dacă trebuie să participați la un marș, încredințați-vă că este organizat în mod corespunzător de către un specialist experimentat și profesionist, care va asigura toate măsurile corecte de siguranță și procedurile de prim ajutor.

În afară de faptul că, din punct de vedere istoric, marșul este cea mai simplă și mai eficientă metodă de a pregăti militarii pentru a-și îndeplini cu succes obligațiile specifice, acesta este, de asemenea, o modalitate excepțională de a îmbunătăți capacitatea aerobă, forța, postura corpului și sănătatea mentală a acestora. Deși sunt necesare multe cercetări suplimentare pe această temă, este oportun ca, în lumina recentelor evoluții ale naturii operațiunilor militare, desfășurate de către forțele militare din întreaga lume, să se ia în considerare dovezile disponibile și să se pună în aplicare strategii adecvate pentru a spori performanța transportului unei încărcături pe timpul unui marș și pentru a reduce riscurile de apariție a accidentărilor în rândul militarilor.

Sarcini fizice solicitante, precum: marșul, săpatul și mânuirea materialelor, au fost identificate de către cercetători ca fiind activități fizice comune de primă importanță, efectuate în actualele misiuni NATO (umanitare, de combatere a terorismului, de menținere a păcii, de soluționare a conflictelor etc.). Având în vedere obiectivul final, acela de a alege soluția optimă pentru îmbunătățirea pregătirii fizice a militarilor prin revizuirea listelor cu sarcinile esențiale și ținând cont de tipurile de misiuni întreprinse de forțele NATO (în trecut și în prezent), armata română trebuie să adapteze criteriile și metodologia cerințelor spațiului de luptă modern, având ca obiectiv creșterea nivelului de pregătire fizică a militarilor.

NOTE:

1 G.C. Ciapa, *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018, p. 43.

2 Prin „încărcătură” înțelegem greutatea transportată de un militar pe timpul unui marș (armament și materiale).

3 http://www.infobarrel.com/British_Army_Fitness_-_The_Eight_Mile_TAB, accesat la 09.04.2019.

4 G.F. Băițan, *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în contextul integrării în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019, p. 142.

5 *Your Own Marching Pace*, <https://acronyms.thefreedictionary.com>, accesat la 20.05.2019.

6 <https://bootcampmilitaryfitnessinstitute.com/exercises/the-loaded-march-preparation-training-guide>, accesat la 07.07.2019.

7 J.J. Knapik, R. Johnson, *Road march performance of special operations soldiers carrying various loads and load distributions*, Technical Report No. T14-93. Natick, MA. US Army Research Institute of Environmental Medicine, 1993, p. 79.

8 A.G. Williams, M.P. Rayson, D.A. Jones, *Resistance training and the enhancement of the gains in material-handling ability and physical fitness of British Army recruits during basic training*, *Ergonomics*. 45(4), 2002, pp. 267-279.

BIBLIOGRAFIE

*** *Army Physical Readiness Training*, Field Manual No. FM 7-22, Department of the Army, Washington DC, 2012.

Băițan G.F., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în contextul integrării în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2019.

Ciapa G.C., *Pregătirea fizică a militarilor din Armata României în conflictele moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Knapik J.J., Johnson R., *Road march performance of special operations soldiers carrying various loads and load distributions*, Technical Report No. T14-93. Natick, MA. US Army Research Institute of Environmental Medicine, 1993.

Visser T. & Co., *Is intensity or duration the key factor in march training?*, International Congress on Soldiers' Physical Performance, Finland, 2005.

Williams A.G., Rayson M.P., Jones D.A., *Resistance training and the enhancement of the gains in material-handling ability and physical fitness of British Army recruits during basic training*, *Ergonomics*. 45 (4), 2002.

APLICAȚII ALE SISTEMELOR FĂRĂ PILOT UMAN LA BORD ÎN LOGISTICA MILITARĂ

APPLICATIONS OF UNMANNED SYSTEMS IN MILITARY LOGISTICS

APPLICATIONS DES SYSTÈMES SANS PILOTE À BORD DANS LA LOGISTIQUE MILITAIRE

Lt.col.drd. Grigore Eduard JELER*
Col. (r) prof.univ.dr.ing. Gelu ALEXANDRESCU**

În condițiile schimbătoare ale mediului operațional și în fața noului mediu de securitate, care este mai complex și mai ambiguu, natura și amploarea amenințărilor la adresa securității s-au modificat extrem de mult. În cadrul conflictelor actuale, apariția sistemelor autonome a reprezentat o oportunitate, dar și o provocare pentru forțele armate, oferind o serie de avantaje pe câmpul de luptă, cum ar fi creșterea forței, vitezei, reacției de ripostă, coordonare precisă, dar și dezavantaje, precum lipsa motivației și a flexibilității inteligenței umane. Provocarea constă în determinarea echilibrului adecvat dintre om și mașină. În prezent, sistemele autonome sunt deja capabile să elimine prezența umană în rezolvarea multor sarcini efectuate de militari și prezintă capabilitatea de a se îmbunătăți în timp. Scopul acestui articol este de a analiza utilizările atât existente, cât și potențiale ale sistemelor autonome în logistica militară, concentrându-se asupra avantajelor și riscurilor pentru organizațiile și operațiunile militare.

In the changing conditions of the operational environment and facing the new security environment which is the most complex and the most ambiguous, the nature and the size of threats at the address of security changed a lot. In the current conflicts, the emergence of autonomous systems represented an opportunity but also a challenge for the armed forces, offering on the battlefield a number of advantages such as increasing the force, speed, response of reaction, precise coordination but also disadvantages such as lack of motivation and flexibility of human intelligence. The challenge is determining the proper balance between man and machine. Currently autonomous systems are already capable of eliminating the human presence in solving many tasks performed by the military and have the ability to improve over time. The purpose of this article is to analyze both existing and potential uses of autonomous systems in military logistics, focusing on the advantages and risks for military organizations and operations.

Compte tenu de l'évolution de l'environnement opérationnel et de l'émergence du nouvel environnement de sécurité plus complexe et plus ambigu, la nature et l'étendue des menaces à la sécurité ont considérablement changé. Ainsi, les systèmes autonomes représentent, dans les conflits actuels, une opportunité mais aussi un défi pour les forces armées, en apportant sur le champ de bataille beaucoup d'avantages, tels que l'augmentation de la force, de la vitesse, de la riposte, la coordination ciblée, mais aussi des inconvénients, tels que le manque de motivation et de flexibilité de l'intelligence humaine. Le défi consiste à déterminer l'équilibre approprié entre l'homme et la machine. À l'heure actuelle les systèmes autonomes sont déjà capables d'exclure la présence humaine, lors de l'exécution de nombreuses tâches accomplies par les militaires, et ils ont la capacité de s'améliorer avec le temps. Le but de cet article est d'analyser les utilisations actuelles et potentielles des systèmes autonomes dans la logistique militaire, en mettant l'accent sur les avantages et les risques pour les organisations et les opérations militaires.

Cuvinte-cheie: sisteme autonome; logistica militară; AS/RS; UGV; UAV; AVS/R.

Keywords: Unmanned Systems; military logistics; AS/RS; UGV; UAV; AVS/R.

Mots-clés: systèmes autonomes; logistique militaire; AS/RS; UGV; UAV; AVS/R.

*Academia Tehnică Militară

e-mail: eduard_jeler@yahoo.ro

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: alexandrescugelu@yahoo.ro

Deși de-a lungul istoriei dezvoltările tehnologice au influențat modul de desfășurare a războiului (armele folosite de militari au evoluat de la săbii și sulițe la arme de foc), comandanții militari au ajuns să înțeleagă că victoria este în strânsă legătură cu nevoia de a avea un număr suficient de unități, de

nu este infinită. Din acest motiv, armatele moderne au încercat să înlocuiască această resursă cu sisteme autonome.

Dezvoltarea și utilizarea de sisteme autonome au apărut din necesitatea de a transporta bunuri logistice esențiale într-o zonă de război¹.

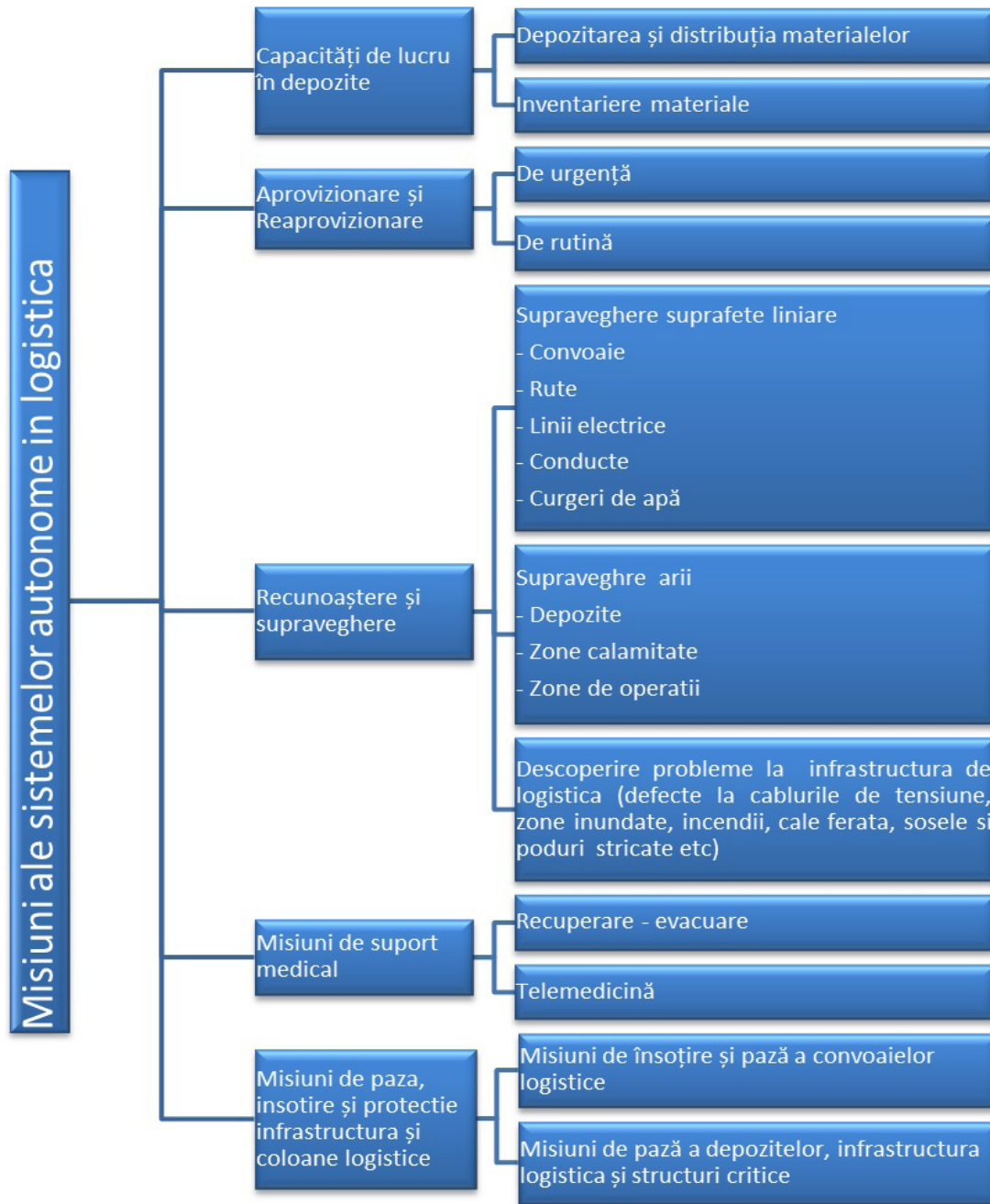

Figura 1 Posibilități de utilizare a sistemelor autonome în logistica militară

soldăți, de arme și de bunuri la momentul și la locul potrivit. Cu alte cuvinte, logistica a devenit o parte esențială a operațiunilor militare, iar capacitățile logistice superioare au dat un avantaj competitiv militarilor. Dar resursa umană, la fel ca și celelalte,

Odată cu telecomanda (teleauto), inventată de Nicola Tesla, în câmpul de luptă din Primul Război Mondial au fost introduse tehnologii noi, interesante, care, cu câțiva ani mai devreme, erau de neimaginat – sistemele autonome și armele fără

pilot. Acestea au apărut ca o posibilă soluție, atunci când războiul a intrat într-un impas. Astfel, a apărut „câinele electric – electric dog”, un cărucior de alimentare cu trei roți, proiectat să urmeze un spot de lumină, emis de o lanternă, un tractor blindat care să se deplaseze singur, capabil să detoneze 450 de kilograme de explozibili în tranșee inamice, iar ca dronă aeriană, a apărut Kettering Bug, un avion mic care zbura pe baza unui giroscop și apoi se prăbușea peste o țintă^{2,3}.

Aplicații curente și posibilități viitoare de utilizare a sistemelor autonome în logistica militară

Pentru a răspunde provocărilor conflictelor actuale, organizarea proceselor logistice necesită metode de optimizare a proceselor fizice, cu scopul de a oferi utilizatorilor finali servicii mai rapide, mai bune și mai rentabile prin aplicarea tehnologiilor

În cadrul depozitelor, se efectuează lucrări logistice, cum ar fi: manipularea materialelor, ambalare – dezambalare, întreținere depozitare, inventariere etc. Operațiunile din depozit tind să fie laborioase și necesită spațiu mare pentru facilități. Sunt necesare clădiri mari pentru depozitarea materialelor în rafturi, pentru deplasarea stocurilor, pentru descărcare și încărcare. Aceste lucrări necesită un număr mare de personal, care efectuează operații de rutină și, uneori, chiar periculoase (manevrarea de muniții și materiale explozibile). Inventarierea materialelor din depozite este efectuată cu forță umană, ceea ce creează, uneori, probleme. În acest context, a apărut conceptul de automatizare a depozitelor^{4,5}.

Deși conceptul pare nou, primele depozite automatizate au apărut în anii '60, în Germania, prin utilizarea conceptului de AS/RS (*Automated Storage and Retrieval System*)^{6,7}.

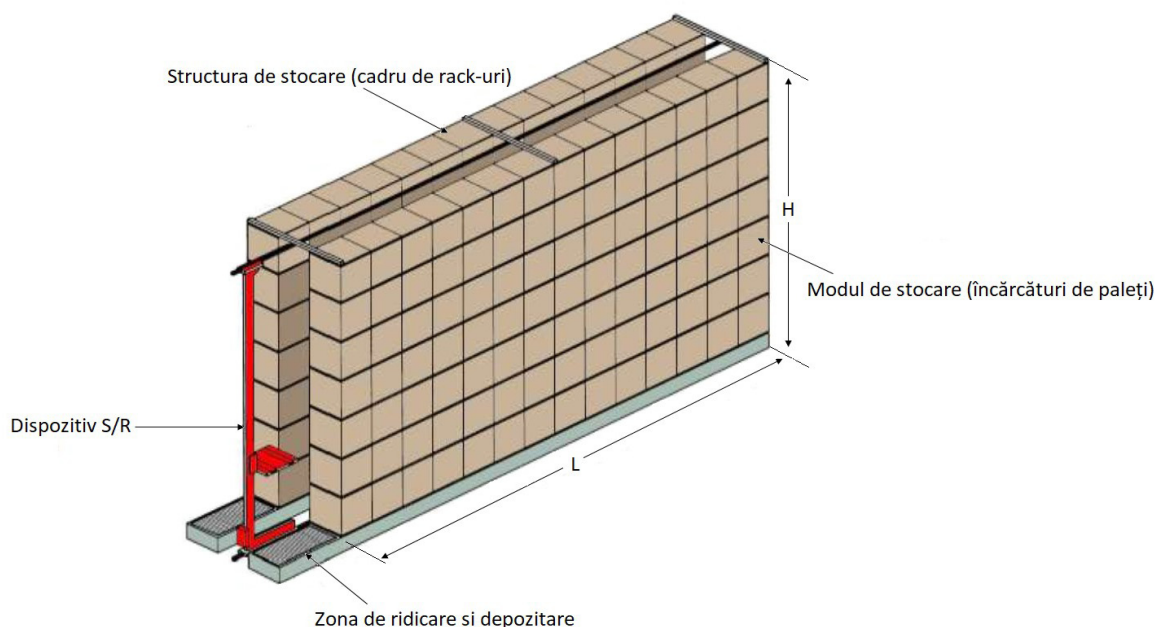

Figura 2 Prezentare grafică a sistemului AS/RS⁸

inovatoare. Tot mai mult sistemele inteligente și autonome au potențialul de a juca un rol cheie în operațiunile militare.

Principalele misiuni ale sistemelor autonome în logistica militară, fără a se închide lista, sunt prezentate în Figura 1.

Utilizarea de sisteme autonome în depozite

În cadrul structurilor militare, există o mulțime de depozite, unde trebuie să se lucreze în permanență și fără întreruperi.

În Figura 2 este reprezentat un sistem clasic AS/RS.

Acesta reprezintă un sistem automatizat de introducere/depozitare/scoatere de materiale și constă într-o varietate de sisteme, controlate de computer, pentru introducerea și scoaterea automată a încărcăturilor din locațiile de stocare definite.

Acestea prezintă o serie de avantaje, cum ar fi: posibilitatea de deplasare în și din depozit a unui volum foarte mare de încărcături, creșterea densității de stocare, nu necesită costuri suplimentare legate

de pregătirea și salarizarea unei persoane care manipulează materialele⁹.

În ultima perioadă, legat de automatizarea depozitelor, accentul s-a pus pe sistemele AVS/R (Autonomous Vehicle Storage and Retrieval System).

În Figura 3 sunt prezentate elementele de bază ale unui sistem AVS/R.

Aceste sisteme utilizează rack-uri de paleți, între ele fiind coridoare de trecere, și folosesc sisteme automate de vehicule ghidate, care funcționează la fiecare nivel, în fiecare culoar. Transportul vertical este realizat cu ajutorul lifturilor¹¹.

Figura 4 prezintă schematic fluxul într-un depozit cu sisteme AVS/R și AS/RS.

O altă posibilitate de utilizare a sistemelor autonome este inventarierea materialelor dintr-un depozit, fiind necesare, ca și condiție de realizare, standardizarea și folosirea de etichete de coduri de bare.

În Figura 5 este prezentată o modalitate de inventariere complet automatizată a depozitelor cu materiale de logistică.

Un UGV (Unmanned Ground Vehicle) care se deplasează în dreptul fiecărui rack este folosit ca referință la sol pentru zborul UAV (Unmanned Aerial Vehicle), utilizat ca scanner mobil, care zboară pe verticală pentru a scana coduri de bare¹³.

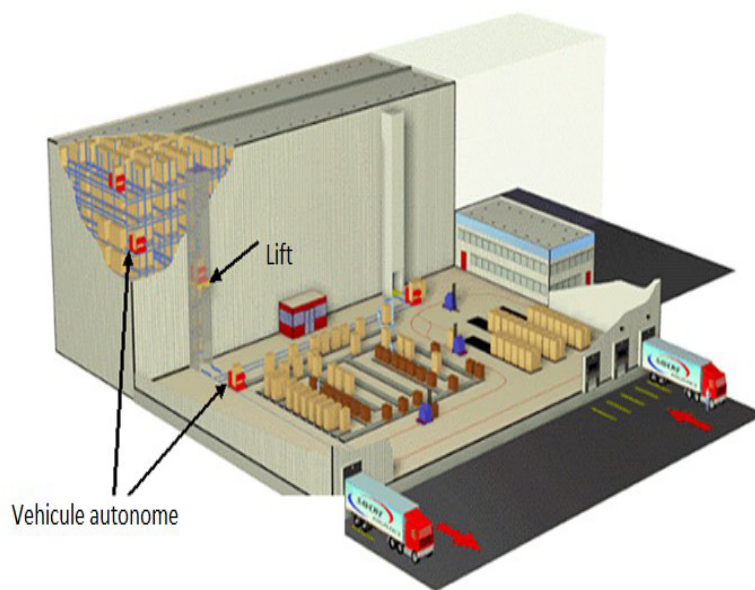

Figura 3 Sistem de depozitare AVS/R¹⁰

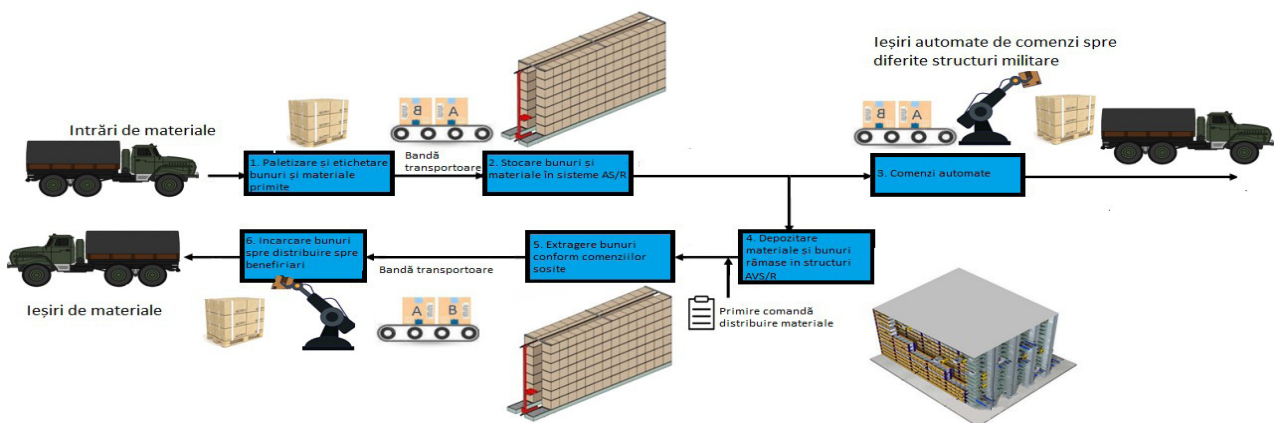

Figura 4 Fluxul într-un depozit cu sisteme AVS/R și AS/RS¹²

Utilizarea sistemelor autonome în misiuni de supraveghere, de pază și de însoțire facilități și convoaie logistice

Sistemele autonome pot fi utilizate în activități de recunoaștere și de supraveghere pentru asigurarea convoaielor logistice, pentru identificarea și, dacă este posibil, neutralizarea potențialelor pericole la adresa convoaielor logistice sau pentru oferirea de soluții în vederea evitării ambuscadelor, supravegherii conductelor, liniilor electrice, râurilor, depozitelor de aprovizionare, zonelor contaminate etc. Cel mai mare număr de pierderi omenești din cadrul forțelor de logistică sunt

înregistrate în momentul aprovizionării forțelor luptătoare aflate în contact direct cu inamicul. Din acest motiv, sistemele autonome pot fi utilizate pentru aprovizionarea unităților aflate în luptă, în vederea evitării pierderilor de personal.

În Figura 6 sunt prezentate posibile cazuri de aprovizionare a forțelor luptătoare¹⁵.

Utilizarea sistemelor autonome în misiuni de suport medical

Studiind conflictele, s-a constatat faptul că cele mai multe victime din cadrul personalului medical, în timpul luptelor, au loc în urma tratării soldaților

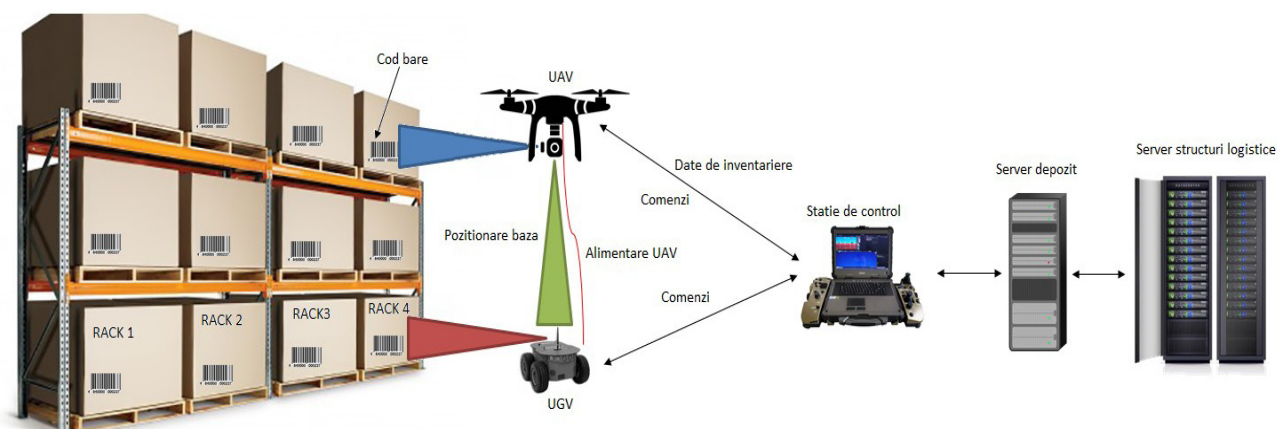

Figura 5 Diagrama de inventariere a unui depozit automatizat¹⁴

Figura 6 Posibilități de aprovizionare cu sisteme autonome a forțelor aflate în contact cu inamicul¹⁶

sub foc, iar în rândul luptătorilor, apar multe victime atunci când oferă ajutor camarazilor răniți. Totodată, personalul medical uman desfășoară cu dificultate intervenții în zone periculoase (de exemplu, minate) sau contaminate NBC.

automatizării va da posibilitatea forțelor militare să opereze cu o mai mare coordonare, inteligență și viteză, prin scurtarea ciclurilor de decizie sau, în unele cazuri, prin înlăturarea oamenilor din procesul decizional.

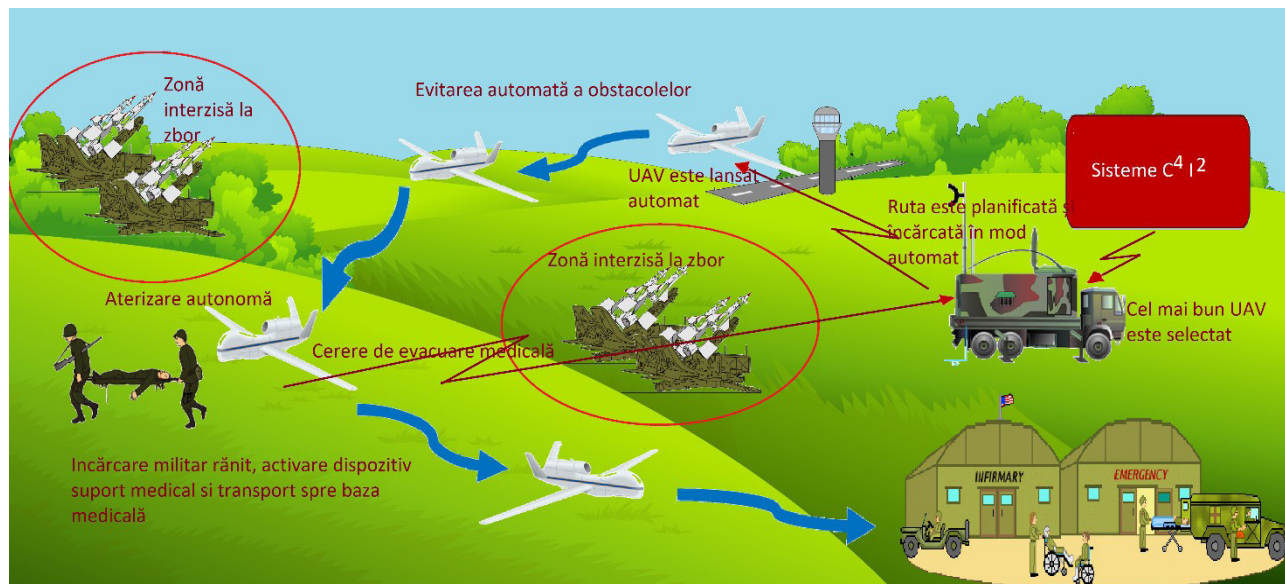

Figura 7 Schemă conceptuală operațională pentru utilizarea de sisteme autonome și pentru misiuni de sprijin medical¹⁹

Din această perspectivă, sistemele autonome pot avea o serie de aplicații, precum: localizarea, extragerea și evacuarea tactică a răniților, îngrijire pe traseu în timpul transportării militarului rănit, livrarea de medicamente, telemedicină^{17,18}.

O schemă conceptual operațională este prezentată în Figura 7.

Concluzii

Sistemele autonome prezintă potențialul de a juca un rol cheie în operațiunile militare, respectiv în logistica militară.

Aceste tendințe de dezvoltare a sistemelor autonome reprezintă atât o oportunitate, cât și o provocare pentru militari, dar și pentru factorii politici de decizie. Astfel de sisteme au potențialul de a furniza forță militară mai eficientă pe câmpul de luptă, permițând funcționarea în medii periculoase. Sistemele autonome pot funcționa fără limite de rezistență umană.

Comandanții pot trimite, de asemenea, sisteme robotizate în misiuni mai periculoase, pentru care nu ar fi dispuși să riște o viață umană, permițând concepte complet noi de operare. Creșterea

Având în vedere potențialele beneficii ale sistemelor autonome în domeniul militar, utilizarea acestei tehnologii în logistica militară s-ar dovedi valoroasă în ceea ce privește reducerea costurilor, asumarea mai multor riscuri cu mai puține pierderi, creșterea capacității și accelerarea proceselor de livrare.

NOTE:

1 Yigit Ergene, *Analysis of unmanned systems in military logistics*, Thesis, Naval Postgraduate School Monterey, California, December 2016, p. 5.

2 P.W. Singer, *Wired for War? Robots and Military Doctrine*, JFQ / Issue 52, 1st quarter 2009, p. 109.

3 <https://www.historynet.com/drones-dont-die-a-history-of-military-robotics.htm>, accesat la 08.07.2019.

4 Yigit Ergene, *op.cit.*

5 Azadeh, Kaveh and de Koster, M.B.M. René and Roy, Debjit, *Robotized and Automated Warehouse Systems: Review and Recent Developments*, May 30, 2017, pp. 1, 2.

6 <http://www.mhi.org/glossary>, accesat la 09.07.2019.

7 Andy Lockhart, Brad Moore, Kenneth Ruehrdanz, *The Benefits of ASRS for Warehouse Automation*, Promat, Chicago, April 8-11, 2019.

8 M. Prasanna, *Automated Storage and Retrieval System*, Thiagarajar College of Engineering Madurai, <https://www.slideshare.net/Prasanna3804/prasanna-60978203>, accesat la 11.07.2019.

9 Vladimir Karandaev, *Development of a mobile robot of hybrid autonomous system aimed at automation of warehouses inventory management*, Skolkovo Institute of Science and Technology, June, 2018, p. 2.

10 Anastasia L. Maukar, *Facility Design – Warehouse Operation*, President University, <https://slideplayer.com/slide/5974398/>, accesat la 15.07.2019.

11 Gino Marchet et al, "Development of a framework for the design of autonomous vehicle storage and retrieval systems", *International Journal of Production Research*, 2013, pp. 4365-4366.

12 Azadeh, Kaveh and de Koster, M.B.M. René and Roy, Debjit, *op.cit.*

13 Jasmina Pašagić Škrinjar, Pero Škorput, Martina Furdic, *Application of unmanned aerial vehicles in logistic processes*, 4th International Conference, „NEW TECHNOLOGIES NT-2018“ Development and Application, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, June 14-16. 2018, pp. 5, 6.

14 *Ibidem.*

15 John E. Peters et al, *Unmanned Aircraft Systems for Logistics Applications*. RAND Corporation, December 23, 2011, pp. 19-30.

16 <https://www.janes.com/article/87805/uk-boosts-funding-further-for-robotics-and-autonomous-systems>, accesat la 20.07.2019.

17 Michael K. Beebe, David Lam, *Unmanned Aircraft Systems for Casualty Evacuation What Needs to be Done*, US Army Medical Research and Materiel Command Telemedicine and Advanced Technology Research Center.

18 Gary R. Gilbert et al, *SAMRMC TATRC Combat Casualty Care and Combat Service Support Robotics Research & Technology Programs*, U.S. Army Medical Research and Materiel Command, Telemedicine & Advanced Technology Research Center, Fort Detrick, MD, 21702-5012, august 2006.

19 STO TECHNICAL REPORT TR-HFM-184: Safe Ride Standards for Casualty Evacuation Using Unmanned Aerial Vehicles, North Atlantic Treaty Organization, Science and Technology Organization.

BIBLIOGRAFIE

*** *NATO Logistics Handbook*, Logistics Capabilities Section, Defence Policy and Planning Division, NATO HQ, Brussels, Belgium, 2012.

[Department of Defense], *Unmanned Systems Integrated Roadmap FY2013-2038*, 2017.

Azadeh, Kaveh and de Koster, M.B.M. René and Roy, Debjit, *Robotized and Automated Warehouse Systems: Review and Recent Developments*, May 30, 2017.

Beebe K. Michael, Lam David, *Unmanned Aircraft Systems for Casualty Evacuation What Needs to be Done*, US Army Medical Research and Materiel Command Telemedicine and Advanced Technology Research Center.

Ergene Yigit, *Analysis of unmanned systems in military logistics*, Thesis, Naval Postgraduate School Monterey, California, December 2016.

Gilbert R. Gary et al, *SAMRMC TATRC Combat Casualty Care and Combat Service Support Robotics Research & Technology Programs*, U.S. Army Medical Research and Materiel Command, Telemedicine & Advanced Technology Research Center, Fort Detrick, MD, 21702-5012, august 2006.

Karandaev Vladimir, *Development of a mobile robot of hybrid autonomous system aimed at automation of warehouses inventory management*, Skolkovo Institute of Science and Technology, June, 2018.

Lockhart Andy, Moore Brad, Ruehrdanz Kenneth, *The Benefits of ASRS for Warehouse Automation*, Promat, Chicago, April 8-11, 2019.

Marchet Gino et al, "Development of a framework for the design of autonomous vehicle storage and retrieval systems", *International Journal of Production Research*, 2013.

Maukar L. Anastasia, *Facility Design – Warehouse Operation*, President University, <https://slideplayer.com/slide/5974398/>

Peters E. John et al, *Unmanned Aircraft Systems for Logistics Applications*, RAND Corporation, December 23, 2011.

Prasanna M., *Automated Storage and Retrieval System*, Thiagarajar College of Engineering Madurai, <https://www.slideshare.net/Prasanna3804/prasanna-60978203>

Singer P.W., *Wired for War? Robots and Military Doctrine*, JFQ / Issue 52, 1st quarter 2009.

Škrinjar Pašagić Jasmina, Škorput Pero, Furdic Martina, *Application of unmanned aerial vehicles in logistic processes*, 4th International Conference, "NEW TECHNOLOGIES NT-2018" Development and Application, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, June 14-16. 2018.

Williams P. Andrew, Scharre D. Paul, *Autonomous Systems Issues for Defence Policymakers*, NATO Communications and Information Agency.

<https://www.historynet.com/drones-dont-die-a-history-of-military-robotics.htm>

<http://www.mhi.org/glossary>

<https://www.janes.com/article/87805/uk-boosts-funding-further-for-robotics-and-autonomous-systems>

<https://historyofnavymedicine.files.wordpress.com/2010/09/type-920-line1.gif>

**MANIERA DE CONTABILIZARE A ACTIVELORE
NECURENTE, STOCURILOR ȘI CHELTUIELILOR
CU RESURSELE UMANE ÎN ENTITĂȚI DIN MINISTERUL
APĂRĂRII NAȚIONALE, POTRIVIT LEGISLAȚIEI
ACTUALE CONFIGURATE PE BAZA STANDARDELOR
INTERNAȚIONALE DE CONTABILITATE
DIN SECTORUL PUBLIC (IPSAS), A CELOR EUROPENE
ÎN DOMENIU, CU PARTICULARITĂȚILE
SPECIFICE MEDIULUI MILITAR**

***THE MANNER OF ACCOUNTING FOR NON-CURRENT ASSETS,
INVENTORIES AND EXPENDITURES WITH HUMAN RESOURCES
IN ENTITIES OF THE MINISTRY OF NATIONAL DEFENSE, ACCORDING
TO THE CURRENT LEGISLATION CONFIGURED ON THE BASIS
OF INTERNATIONAL PUBLIC SECTOR ACCOUNTING STANDARDS (IPSAS),
OF THE EUROPEAN ONES IN THE FIELD, WITH THE SPECIFICITIES
SPECIFIC TO THE MILITARY ENVIRONMENT***

***LE PROCÉDÉ DE COMPTABILISATION DES ACTIFS NON COURANTS,
DES STOCKS ET DES COÛTS DE GESTION DES RESSOURCES HUMAINES
DANS LES STRUCTURES DU MINISTÈRE DE LA DÉFENSE NATIONALE,
SELON LA LÉGISLATION ACTUELLE, ÉTABLÉE SUR LES NORMES
COMPTABLES INTERNATIONALES DU SECTEUR PUBLIC (IPSAS),
SUR LES NORMES EUROPÉENNES, EN CONCORDANCE
AVEC LES PARTICULARITÉS MILITAIRES***

Cpt.drd. Corina ENACHE*
Col. (r) prof.univ.dr. Dumitru NICA**

Parte a științei militare, împreună cu teoria organizării și instruirii trupelor, cu sistemul C2/comandă și control în armată și cu celelalte componente, managementul financiar-contabil din domeniul militar presupune cunoașterea normelor legale care reglementează activitățile financiar-contabile, organizarea acestora, utilizarea, gestionarea și monitorizarea permanentă a modului de folosire a resurselor financiare. În calitatea sa de componentă de bază a managementului financiar-contabil în Ministerul Apărării Naționale, contabilitatea este organizată și condusă în baza reglementărilor în vigoare atât la nivelul ordonatorului principal de credite pentru activitatea proprie, cât și la nivelul celor aproximativ 350 de ordonatori secundari și terțiari de credite. În cuprinsul articolului, se vor evidenția unele particularități ale contabilității publice din Ministerul Apărării Naționale, cu deosebire unele referitoare la gestionarea activelor necurente și a celor curente, de factura stocurilor, precum și a cheltuielilor legate de personal.

****Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,***

Direcția Medicală, București

e-mail: corina.enache2804@yahoo.com

*****Universitatea Națională de Apărare „Carol I”***

e-mail: nicadumitru_aism@yahoo.com

Part of the military science, together with the theory of organization and training of troops, with the C2 system / command and control in the army and with the other components, the financial-accounting management in the military field implies the knowledge of the legal norms that regulate the financial-accounting activities, their organization, use, permanent management and monitoring of the use of financial resources. In its capacity as a basic component of the financial-accounting management in the Ministry of National Defense, the accounting is organized and conducted on the basis of the regulations in force, both at the level of the principal authorizing officer for his own activity, and at the level of about 350 secondary and tertiary authorities. of loans. We have highlighted some particularities of the public accounting of the Ministry of Defense, in particular some regarding the management of the current and current assets of the inventory invoice, as well as the personnel expenses.

La gestion financière et comptable dans le domaine militaire, comme partie de la science militaire, avec la théorie de l'organisation et de la formation des troupes, du système C2/commandement et contrôle dans l'armée et des autres composants, exige la connaissance des normes juridiques régissant les activités financières et comptables, leur organisation, leur application, la gestion et le contrôle permanent de la manière d'utilisation des ressources financières. En tant que composante de base de la gestion financière et comptable au sein du Ministère de la Défense Nationale, la comptabilité est organisée et gérée en vertu de la réglementation en vigueur, tant au niveau de l'ordonnateur principal de crédits pour l'activité proprement dite, qu'au niveau d'environ 350 ordonnateurs secondaires et tertiaires de crédits. Certaines caractéristiques de la comptabilité publique du Ministère de la Défense Nationale seront mises en évidence dans cet article, notamment celles relatives à la gestion des actifs non courants et courants, comme les stocks, ainsi qu'à la gestion des frais de personnel.

Cuvinte-cheie: Standarde internaționale de contabilitate pentru sectorul public (IPSAS); management financiar-contabil; patrimoniu; situații financiare; plan de conturi.

Keywords: *International Public Sector Accounting Standards (IPSAS); financial-accounting management; patrimony; financial situations; plan of accounts.*

Mots-clés: *Normes Comptables Internationales du Secteur Public (IPSAS); gestion comptable et financière; patrimoine; états financiers; plan de comptes.*

Complexitatea și, totodată, provocările tot mai diferite și diversificate la adresa mediului operațional de securitate contemporan determină schimbări majore și reorientări ale actorilor statali și nonstatali, din punct de vedere geopolitic și geostrategic.

Relațiile internaționale, precum și alianțele fiind încheiate nu doar din punct de vedere spațial, ci și din punctul de vedere al intereselor macroeconomice de ordin mondial sau chiar al ideologiilor comune, se poate presupune că mediul fizic nu mai este un factor determinant al provocării/izbucnirii unor conflicte/crize în diferite regiuni ale lumii.

De asemenea, chiar și în cadrul alianțelor, nu mai este sigur că partenerul va fi întotdeauna partener, ceea ce determină ca entitățile statale și nonstatale să se adapteze acestei noi realități, astfel încât se vor „conforma” regulilor comune, dar, în același timp, își vor lua măsurile necesare pentru a-și asigura capacitățile minim necesare garantării independenței, suveranității și identității naționale. Totodată, inamicul poate deveni „partener” pe anumite paliere și în perioade scurte de timp, doar în condițiile creării unui mediu diplomatic matur și urmărind interese sau ideologii comune.

Țara noastră, în urma aderării la cele două mari alianțe, și-a adaptat legislația specifică procesului de contabilizare în instituțiile publice conform prevederilor generale, specifice țărilor partenere. Tocmai de aceea în cadrul sistemului contabil public din România, au fost implementate prevederile Standardelor internaționale de contabilitate pentru sectorul public – International Public Sector Accounting Standards (IPSAS).

În cadrul acestui material, am tratat problematica contabilizării activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane în instituțiile publice din țara noastră, dar cu precădere în entitățile din Ministerul Apărării Naționale, având la bază implementarea IPSAS, ca parte a efortului național de asigurare a interoperabilității și din punct de vedere financiar-contabil.

Aspecte generale ale IPSAS referitoare la active necurente, stocuri și cheltuieli cu resursele umane

IPSAS reprezintă un set de standarde internaționale, elaborate în scopul aplicării lor în cadrul instituțiilor publice în vederea finalizării și depunerii situațiilor financiare.

Acestea au fost elaborate sau revizuite periodic de către un consiliu special creat în acest sens, denumit Consiliul pentru Standardele Internaționale de Contabilitate în Sectorul Public – International Public Sector Accounting Standards Board (IASB) – având ca punct de plecare Standardele Internaționale de Raportare Financiară – International Financial Reporting Standards (IFRS).

În prezent, un număr de 32 de IPSAS sunt în vigoare și se aplică parțial și în cadrul sectorului public din țara noastră, inclusiv în cadrul entităților din Ministerul Apărării Naționale. În ceea ce privește principalele IPSAS referitoare la active necurente, stocuri și cheltuieli cu resursele umane, dorim să aducem în atenție următoarele standarde: IPSAS 1 – Prezentarea situațiilor financiare; IPSAS 12 – Stocuri; IPSAS 17 – Imobilizări corporale; IPSAS – 25 – Beneficiile angajaților; IPSAS 31 – Imobilizări necorporale¹.

În cadrul prezentului material, am analizat particularitățile acestor standarde în cadrul instituțiilor publice din România și, în special, în cadrul entităților din Ministerul Apărării Naționale.

Unele caracteristici ale procesului de contabilizare a activelor și surselor de finanțare în instituțiile publice din țara noastră

Cea mai mare parte a definițiilor date contabilității converg spre ideea că rolul acesteia este de a furniza informații preponderent de natură financiară, referitoare la activitatea unei entități, informații care trebuie să permită utilizatorilor interni sau externi să emită judecăți și să ia decizii în cunoștință de cauză. Conform unor specialiști în domeniu, peste 80% din informația care circulă în cadrul sistemului informațional al unei organizații este de natură economică, iar, în cadrul acesteia, informația de natură contabilă reprezintă 47%.

Sistemul informațional contabil din țara noastră este organizat după concepția dualistă, fiind structurat pe două componente: contabilitatea financiară și contabilitatea de gestiune. Între cele două componente, există similarități, astfel ambele consemnează evenimente din viața economică, pe care le cuantifică în etalonul bănesc, furnizând informații utilizatorilor interesați.

De asemenea, între cele două componente apar și diferențe notabile, cum ar fi: din punctul de vedere al obiectivelor principale – contabilitatea financiară

„trebuie să asigure înregistrarea cronologică și sistematică, prelucrarea, publicarea și păstrarea informațiilor cu privire la poziția financiară, performanța financiară și fluxurile de trezorerie, atât pentru cerințele interne ale acestora, cât și în relațiile cu creditorii financiari și comerciali, clienții și alți utilizatori”².

Spre deosebire de aceasta, contabilitatea de gestiune oferă o imagine detaliată a fiecărei activități (de unde și denumirea de analitică), înregistrând operațiunile privind colectarea și repartizarea cheltuielilor pe destinații, respectiv pe activități, pe secții, pe faze de fabricație, centre de costuri, calculul costului de achiziție, de producție, de prelucrare a bunurilor intrate, obținute, al lucrărilor executate, al serviciilor prestate din unitățile de producție, comerciale, prestatoare de servicii, financiare.

Contabilitatea publică reprezintă o componentă a contabilității generale, al cărei obiect de studiu este evidența operațiunilor din cadrul unui patrimoniu public. Un bine-cunoscut specialist în domeniu, profesorul Dumitru Rusu, definește „obiectul contabilității ca fiind ansamblul mișcărilor de valori, exprimabile în bani, dintr-un perimetru de mică sau mare întindere (regie autonomă, societate comercială, instituție publică, societate bancară etc.), precum și raporturile economico-juridice în care unitatea patrimonială este parte și care generează decontări bănești; calculele contabilității reflectă deodată mișcarea și transformarea mijloacelor, precum și resursele în ordinea lor de formare și după destinația lor în procesul de reproducție”³.

Potrivit legii contabilității, obiectul patrimoniului îl reprezintă „reflectarea în expresie bănească a bunurilor mobile și imobile, disponibilitățile bănești, titlurile de valoare, drepturile și obligațiile unităților patrimoniale, precum și mișcările și modificările intervenite în urma operațiunilor patrimoniale efectuate”⁴.

Contabilitatea, prin câmpul său de acțiune, este grefată pe o unitate patrimonială. Patrimoniul reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor cu valoare economică și cu o estimare bănească. Din punct de vedere contabil, patrimoniul trebuie considerat a fi o entitate, care cuprinde elementele materiale și nemateriale, care pot fi exprimate valoric și care își pierd individualitatea atunci când alcătuiesc o unitate indivizibilă.

Prima componentă a patrimoniului, bunurile, se concretizează prin utilitatea și valoarea ei. A doua componentă a patrimoniului, drepturile și obligațiile, exprimă raporturile de proprietate, în cadrul cărora se procură și se gestionează drepturile.

În afară de mișcările privitoare la elementele patrimoniului public, contabilitatea publică măcuprinde și operațiuni de control asupra bunurilor și veniturilor publice. Pentru cunoașterea și gestionarea patrimoniului unei instituții publice, contabilitatea folosește o serie de categorii proprii obiectului său de studiu, cum sunt activul și pasivul, care exprimă și caracterizează situația acestuia.

Creșterea „rolului contabilității în procesul de sintetizare și control asupra activității economico-financiare necesită perfecționarea continuă a normelor sale metodologice, folosirea mijloacelor moderne de calcul și evidență, precum și organizarea sa în mod rațional, pe baze științifice”⁵.

Evidența reprezintă un element esențial în managementul activității economico-financiare, bazată pe criterii de performanță, întrucât implică ordine și disciplină economică și financiară. Managementul rațional și concis al evidenței conduce la disciplină contractuală, financiară, economică și gestionară.

În vederea realizării unei imagini cât mai clare și concise a activității economice și financiare, este obligatoriu ca toate acele informații din situațiile financiare să reflecte realitatea, să se supună prevederilor legale și să fie de calitate.

Pornind de la principalele prevederi ale IPSAS, am considerat necesar să studiem și să analizăm cadrul general de întocmire și de prezentare a situațiilor financiare, cu precădere în ceea ce privește contabilizarea activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane în instituțiile publice din țara noastră și, în special, în entități din cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Cadrul general de întocmire și de prezentare a situațiilor financiare stabilește conceptele care stau la baza acestui proces, abordând următoarele aspecte:

- obiectivul situațiilor financiare;
- caracteristicile calitative care generează utilitatea informațiilor prezentate la situațiile financiare;
- identificarea, recunoașterea și evaluarea elementelor care stau la baza întocmirii situațiilor financiare;

- conceptele de capital și de menținere a nivelului acestuia.

Acest cadru se referă la situațiile financiare cu scop general, inclusiv la situațiile financiare consolidate, care se întocmesc de către entitățile patrimoniale aparținând atât sectorului public, cât și celui privat, fiind principala sursă de informare pentru utilizatori.

Situațiile financiare reprezintă o imagine a poziției financiare și a performanței financiare a unei unități militare. Acestea sunt, de regulă, întocmite în baza unui model contabil, având drept fundament elemente, precum costul istoric recuperabil, respectiv conceptul de menținere a nivelului capitalului financiar nominal. Cadrul general a fost realizat pentru a putea fi utilizat pe o serie de modele contabile și de concepte legate de capital și de menținerea nivelului acestuia.

În Ministerul Apărării Naționale, în cadrul managementului financiar-contabil, organizarea și conducerea contabilității activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane reprezintă o preocupare majoră a Direcției Generale Financiar-Contabile, care își exercită competența și are responsabilități stabilite în acest sens prin legile și regulamentele în vigoare.

Particularități ale procesului de contabilizare a activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane în entități din Ministerul Apărării Naționale

Parte a științei militare în ceea ce privește teoria organizării și instruirii trupelor și, totodată, parte componentă a sistemului C2/comandă și control în armată, managementul financiar-contabil presupune cunoașterea normelor legale care reglementează activitățile financiar-contabile, organizarea optimă a acestora, utilizarea, gestionarea și monitorizarea permanentă a modului de folosire a resurselor financiare.

Studiind și analizând conceptul de management financiar-contabil al unei organizații/instituții, observăm faptul că acesta cuprinde acele prevederi de ordin legal și administrativ, precum și modul de operare specific organizației/instituției, de natură să permită acesteia să-și planifice, să-și organizeze și să-și conducă activitățile într-o asemenea manieră încât fondurile de care dispune să poată fi utilizate eficient și potrivit standardelor specifice în domeniu, cum ar fi: creșterea venitului,

managementul cheltuielilor, contabilitatea financiară și managementul activelor.

Parte a sistemului ministerial de conducere în domeniul apărării, managementul financiar-contabil în Ministerul Apărării Naționale reprezintă totalitatea acțiunilor, activităților, măsurilor și operațiunilor desfășurate în scopul realizării unei bune gestiuni a fondurilor publice, a patrimoniului public aflat în administrare, îndeplinirii obiectivelor specifice, în condiții de eficiență și eficacitate economică.

Subscrise scopurilor și obiectivelor specifice sistemului militar din țara noastră, principalele obiective ale managementului financiar-contabil în Ministerul Apărării Naționale sunt următoarele:

a) asigurarea la timp și în limita bugetului aprobat a fondurilor necesare realizării programelor referitoare la înzestrarea armatei cu tehnică din producția internă și din import, interoperabilă cu cea a NATO, întreținerea și repararea bunurilor materiale din înzestrare, instruirea, întreținerea și educarea efectivelor, plata drepturilor sociale și a altor drepturi bănești, plata drepturilor cu caracter social convenite personalului armatei, precum și satisfacerea altor nevoi administrativ-gospodărești ale unităților militare din structura organizatorică a armatei;

b) stabilirea, evidența și plata pensiilor militare și a altor drepturi convenite pensionarilor militari;

c) organizarea finanțării misiunilor în cadrul forțelor internaționale, destinate menținerii păcii ori constituite în scopuri umanitare, elaborarea proiectelor de acte normative pentru reglementarea financiar-contabilă a acestor activități;

d) utilizarea mijloacelor financiare și a bunurilor materiale, în conformitate cu programele și cu bugetul aprobat, cu respectarea normelor și normativelor, stabilite potrivit dispozițiilor legale, în vederea obținerii de rezultate maxime cu consumuri cât mai reduse;

e) organizarea și desfășurarea în condițiile legii a licitațiilor și achizițiilor de bunuri materiale, întărirea disciplinei contractuale și financiare în toate unitățile militare;

f) organizarea unei evidențe stricte a patrimoniului și a unui control financiar preventiv propriu, sistematic și exigent privind activitatea economico-financiară și rezultatele acesteia;

g) dezvoltarea la nivelul întregului personal a răspunderii pentru gestionarea judicioasă a

mijloacelor materiale și financiare încredințate spre păstrare, utilizare sau administrare;

h) perfecționarea activității financiar-contabile prin ridicarea calității lucrărilor de planificare, creșterea transparenței utilizării fondurilor prin respectarea întocmai a procedurilor privind parcurgerea celor patru faze ale execuției bugetare: angajare, lichidare, ordonanțare și plata cheltuielilor;

i) protejarea fondurilor publice împotriva utilizării ineficiente, ca urmare a erorilor sau a neglijențelor în serviciu, a risipei sau a fraudei din partea personalului cu atribuții în domeniul financiar-contabil;

j) cererea și dezvoltarea unor sisteme informative de colectare, stocare, prelucrare, actualizare și difuzare a datelor și informațiilor financiar-contabile;

k) dezvoltarea unui sistem contabil care să asigure informațiile necesare analizării modului de realizare a obiectivelor, indicatorilor, precum și a costurilor asociate programelor aprobate.

Obiectivele managementului financiar-contabil sunt analizate la nivelul Ministerului Apărării Naționale de către specialiștii militari. Astfel, în concordanță cu acestea, am discutat despre domenii de activitate conform acestor obiective, în vederea eficientizării și optimizării acestui tip de management.

În ceea ce privește procesul de contabilizare, Ministerul Apărării Naționale a implementat, la nivelul unităților militare, principalele prevederi aplicabile instituțiilor publice din țara noastră, prezentând, desigur, anumite particularități, având în vedere caracterul special al unor activități specifice domeniului militar, despre care discutăm în continuare.

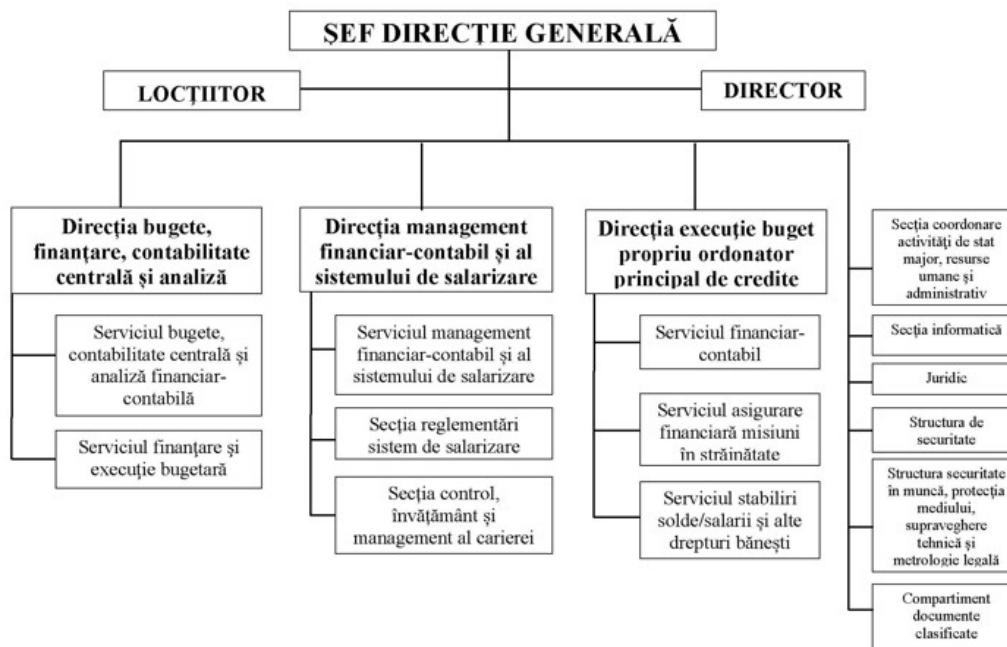
Domeniile de activitate pe zona financiar-contabilă care își găsesc rezolvarea în cadrul acestui minister sunt:

- a) planificare bugetară;
- b) execuție bugetară;
- c) organizarea și conducerea contabilității;
- d) pensiile militare de stat și alte drepturi sociale;
- e) salarizarea personalului;
- f) deconturi și operațiuni valutare;
- g) controlul managerial;
- h) metodologia privind managementul financiar-contabil.

Pentru a înțelege mai bine aceste domenii și corelația lor cu aspectele care țin de structura organizatorică de profil la vârful ministerului, prezentăm mai jos organigrama Direcției Generale Financiar-Contabile⁶.

să se stabilească, în funcție de activitățile specifice care se vor desfășura, nivelul ordonatorului de credite al unității militare.

Contabilitatea unităților militare furnizează ordonatorilor de credite acele date și informații

Se poate observa că structura organizatorică a acestei direcții are, în mod firesc, foarte multe elemente sincronizate cu domeniile de activitate pe zona financiar-contabilă de la nivelul ministerului.

Contabilitatea este privită ca „activitate specializată în măsurarea, evaluarea, cunoașterea, gestiunea și controlul activelor, datoriilor și capitalurilor proprii, precum și a rezultatelor obținute din activitatea persoanelor juridice care trebuie să asigure înregistrarea cronologică și sistematică, prelucrarea, publicarea și păstrarea informațiilor cu privire la poziția financiară, performanța financiară și fluxurile de trezorerie, atât pentru cerințele interne ale acestora, cât și în relațiile cu creditorii financiari, clienții, instituțiile publice și alți utilizatori”⁷.

În ceea ce privește procesul de contabilizare specific unităților militare, se ține seama de organizarea sistemului de management financiar-contabil al ministerului, având în vedere că, la anumite niveluri, comandanții sau șefii unităților militare sunt ordonatori de credite (principali, secundari sau terțiari). Această particularitate se aplică de la nivelul instituțiilor publice la nivelul sistemului militar, ținând cont de organizarea pe eșaloane, de misiunile și de obiectivele pe care le au de îndeplinit anumite unități militare astfel încât

referitoare la execuția bugetului de venituri și cheltuieli, la activele necurente și la stocurile aflate în administrare, precum și pentru întocmirea contului anual de execuție al bugetului de stat, al contului anual de execuție a bugetului asigurărilor sociale de stat și a fondurilor speciale.

Viața economică a unităților militare, în permanentă transformare și adaptare, arată că sporirea gradului de complexitate a activităților pe care aceștia le desfășoară necesită asigurarea unor informații reale, exacte și complete, care trebuie furnizate de contabilitate.

În calitatea sa de componentă de bază a managementului financiar-contabil, contabilitatea este organizată și condusă în baza reglementărilor în vigoare, atât la nivelul ordonatorului principal de credite pentru activitatea proprie, cât și la nivelul celor aproximativ 350 de ordonatori secundari și terțiari de credite.

Contabilitatea unităților militare în ceea ce privește activele necurente, stocurile și cheltuielile cu resursele umane asigură ordonatorilor de credite acele date și informații referitoare la execuția bugetului de venituri și cheltuieli, la rezultatul execuției bugetare, la patrimoniul aflat în administrare, la rezultatul patrimonial (economic), la costul programelor aprobate prin buget, precum

și acele date și informații utilizate în vederea întocmirii contului general anual de execuție a bugetului de stat, a contului anual de execuție a bugetului asigurărilor sociale de stat și a fondurilor speciale.

Potrivit legislației naționale specifice domeniului, unitățile militare, ca orice instituție publică, sunt obligate să organizeze și să conducă contabilitatea proprie, respectiv contabilitatea financiară și, după caz, contabilitatea de gestiune.

În Ministerul Apărării Naționale, contabilitatea activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane se organizează în cadrul unităților militare care gestionează valori materiale și bănești, indiferent de sursele de finanțare a cheltuielilor, și care au prevăzute în statele de organizare compartiment financiar-contabil.

În situația mobilizării generale sau a trecerii la stare de război, organizarea și conducerea contabilității se asigură pe bază de norme specifice, elaborate de Ministerul Apărării Naționale, dar respectând, totodată, legislația națională în vigoare.

O modificare de ordin legislativ a fost adusă în luna ianuarie a anului 2006, potrivit căreia unitățile militare ai căror comandanți au calitatea de ordonatori de credite, precum și activitățile finanțate din venituri proprii, care au organizată contabilitatea în partidă dublă, au obligația de a utiliza Planul de conturi pentru instituții publice.

Planul de conturi este realizat având ca fundament cadrul general al planurilor de conturi, elaborat de către Ministerul Finanțelor Publice, în contextul măsurilor de perfecționare a sistemului informațional economic. În baza conturilor din cadrul Planului de conturi, se asigură înregistrarea existenței, mișcării și transformării elementelor patrimoniale în derularea proceselor de execuție a bugetului de venituri și cheltuieli, obținându-se, astfel, sistematizarea informațiilor și raportarea lor prin situațiile financiare.

În cursul anului 2018, au fost aduse o serie de modificări la Planul de conturi general prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2531, din 11 iulie 2018, pentru aprobarea Sistemului de raportare contabilă, la 30 iunie 2018, a operatorilor economici, precum și pentru modificarea și completarea unor reglementări contabile⁸ și prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 470, din 11 ianuarie 2018, privind principalele aspecte legate de întocmirea și depunerea situațiilor financiare anuale și a

raportărilor contabile anuale ale operatorilor economici la unitățile teritoriale ale Ministerului Finanțelor Publice, precum și pentru modificarea și completarea unor reglementări contabile⁹.

În Planul de conturi, conturile sintetice au fost desfășurate/dezvoltate pe baza conturilor analitice, care reprezintă fundamentul întocmirii situațiilor financiare și, îndeosebi, a execuției bugetului de venituri și cheltuieli.

Pentru aplicarea unitară, în Ministerul Apărării Naționale, a normelor contabile, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005 cu modificările și completările ulterioare, Direcția Generală Financiar-Contabilă a elaborat un plan de conturi analitice de gradul III pentru toate unitățile militare.

Dezvoltarea în analitic a conturilor prevăzute în Planul de conturi s-a efectuat potrivit principiilor menționate în instrucțiunile de aplicare a Planului de conturi, avându-se în vedere necesitatea evidențierii distincte a anumitor elemente de activ și pasiv și de specificul activității unităților subordonate. Instrucțiunile de aplicare a Planului de conturi stabilesc conținutul claselor și conturilor, definind funcționarea acestora din urmă și exemplificând, prin corespondența dintre conturi, modul de înregistrare a principalelor operațiuni care au loc în cadrul instituțiilor publice.

În același timp, pe lângă conținutul fiecărui cont, instrucțiunile cuprind indicațiile referitoare la informațiile care se pot obține în baza conturilor din clasa respectivă și la modul specific de utilizare a acestora pentru analiza și controlul activității specifice unităților militare. Pentru fiecare cont sintetic s-a făcut o delimitare a conținutului, avându-se în vedere legislația în vigoare, precum și principalele metode folosite în contabilitate, cu scopul de a înlesni însușirea funcționării conturilor și tehnica înregistrării corecte a operațiunilor.

„Prevederile Planului de conturi și ale instrucțiunilor de aplicare nu constituie temei legal pentru efectuarea unor operațiuni, ci servesc numai la înregistrarea în contabilitate a acestor operațiuni. Orice operațiune economico-financiară a unităților militare supusă înregistrării în contabilitate trebuie efectuată în concordanță strictă cu prevederile actului normativ care reglementează operațiunea respectivă”¹⁰.

Datorită aprobării de către Parlament a bugetului pe programe, contabilitatea analitică se asigură

astfel încât să poată prezenta conturile de execuție pentru fiecare program și sursă de finanțare, potrivit bugetului aprobat, precum și modul de realizare a indicatorilor de rezultate, indicatorilor fizici și indicatorilor de eficiență aprobați.

Dintre elementele de specificitate cu totul aparte care particularizează foarte mult contabilitatea din Ministerul Apărării Naționale de contabilitatea publică generală din țara noastră, asupra căreia am intenționat să ne focalizăm în mod special în articolul nostru, este „maniera de scoatere din funcție și casarea activelor fixe, precum și declasarea și clasarea bunurilor materiale, altele decât cele fixe, reglementată printr-un ordin al ministrului apărării naționale nr. M 92/2013”¹¹.

Ne referim în continuare la câteva detalii, prevăzute în actul normativ menționat mai sus, cu privire la aceste active. „Documentele prin care se propune scoaterea din funcțiune a activelor fixe se supun aprobării ordonatorului principal de credite, cu avizul de specialitate al structurilor inițiatoare, precum și cu avizul Statului Major al Apărării pentru activele fixe, cu excepția celor aflate în evidența contabilă a Direcției Generale de Informații a Apărării, și cu avizul Direcției Domenii și Infrastructuri pentru activele fixe, dacă acestea din urmă sunt de natura construcțiilor, rețelelor aferente acestora și amenajărilor la terenuri”¹².

Aprobarea solicitării de scoatere din funcțiune a activelor fixe se solicită prin rapoarte, adresate ordonatorului principal sau secundar de credite, altor persoane împuternicite, după caz, potrivit normelor interne privind modul de promovare și de transmitere a documentelor în Ministerul Apărării Naționale.

Ordonatorul principal de credite aprobă demararea procedurii de scoatere din funcțiune pentru următoarele active:

- a) active fixe: de resortul blindatelor, apărării antiaeriene, aviației, marinei, artileriei, comunicațiilor și informaticii, respectiv geniu;
- b) bunuri materiale altele decât activele fixe corporale: muniții, mine și explozive;
- c) construcții de orice fel;
- d) active fixe corporale/necorporale;
- e) active fixe aflate în evidența contabilă proprie a Departamentului pentru Armamente, a Direcției Generale de Informații a Apărării, a Direcției Medicale, a Direcției Domenii și Infrastructuri, a statelor majore ale categoriilor de forțe și a Comandamentului Logistic Întrunit.

„Comisia de analiză și avizare solicită documentele de evidență și funcționare șefilor compartimentelor de specialitate în responsabilitatea cărora se află activele fixe și verifică, la fața locului și în prezența gestionarului, starea activelor fixe și realitatea datelor cuprinse în documentația prezentată”¹³.

Pentru acele active fixe care fac obiectul propunerilor de scoatere din funcțiune, nu se mai alocă resurse și, totodată, nu mai sunt în planurile de întrețineri periodice, de revizii tehnice sau de reparații, cu excepția următoarelor situații:

- a) pentru navele care prezintă pericol iminent de scufundare;
- b) efectuarea analizelor de laborator și prin retrageri ale muniției din depozite;
- c) conservarea tehnicii de aviație.

Unitățile militare care propun scoaterea din funcțiune a activelor fixe vor fi în măsură ca, la solicitarea eșaloanelor superioare cu atribuții de avizare, să înainteze documente justificativ, astfel:

- a) cartea tehnică, livretul, cartea sau fișa de exploatare;
- b) fișa de evidență privind activitatea aparatului, agregatului, utilajului etc.;
- c) copii de pe documentele legale de intrare în evidență a activelor fixe, situațiile de inventariere și de pe alte documente, în cazul acelor active fixe, pentru care, din documentele mai sus-menționate, nu se poate stabili timpul cât au fost folosite;
- d) buletine de analiză și de verificare metrologică;
- e) orice alte documente prin care se justifică propunerea de scoatere din funcțiune.

„Operațiunea de casare a bunurilor materiale reprezintă ansamblul operațiunilor și activităților prin care mijloacele fixe scoase din funcțiune sau bunurile materiale declasate, altele decât cele fixe, sunt demontate, dezmembrate, demolate sau delotizate în piese/părți componente inutilizabile pentru scopul pentru care au servit în ansamblul lor ori distruse iremediabil”¹⁴.

Casarea se face în prezența unei comisii, aceasta este numită prin ordin de zi pe unitate de către ordonatorul de credite. Comisia este formată din trei membri, cu specificația ca cel puțin doi dintre aceștia să aibă cunoștințe de specialitate.

Valorificarea la intern și la extern a bunurilor materiale aflate în administrarea Ministerului Apărării Naționale se efectuează prin Compania Națională ROMTEHNICA SA.

Obiectele de inventar și materialele de resortul asigurării hranei, uneltele gestice, respectiv obiecte de inventar și materialele de construcții-cazare care aparțin Direcției Domenii și Infrastructuri se valorifică atât prin selecție de oferte de preț/negociere direct, cât și prin vânzare cu amănuntul.

„Derularea procedurilor de valorificare a bunurilor, cu excepția valorificării prin vânzarea cu amănuntul și a transmiterii fără plată, se efectuează în cadrul Ministerului Apărării Naționale de către Compania Națională ROMTEHNICA SA, care stabilește, în procesul de valorificare, relații directe de evaluare a situației și relațiile informaționale cu statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, comandamentele de armă și alte structuri implicate”¹⁵.

În situațiile în care nu se aprobă scoaterea din funcțiune a activelor fixe, structurile competente sunt obligate să dispună, în scris, odată cu înapoierea proceselor-verbale, măsurile corespunzătoare.

„Nu se propun pentru scoaterea din funcțiune activele fixe care, deși au îndeplinit durata normală de utilizare, se găsesc în una dintre următoarele situații:

- a) starea fizică și tehnică permite exploatarea lor în continuare;
- b) din rațiuni operative sau economice, se justifică menținerea acestora în funcțiune, chiar dacă costul reparației depășește 60% din valoarea de înlocuire;
- c) sunt necesare Ministerului Apărării Naționale și nu sunt posibilități de înlocuire, iar prin reparații și recondiționări mai pot fi folosite o anumită perioadă”¹⁶.

După primirea proceselor-verbale de scoatere din funcțiune aprobate, unitățile care dețin activele fixe desfășoară următoarele activități:

a) întocmesc documentele de valorificare în conformitate cu prevederile Regulamentului privind organizarea procedurilor pentru valorificarea bunurilor aflate în administrarea Ministerului Apărării Naționale, aprobat prin Ordinul ministrului apărării naționale nr. M 99/22.09.2009 pentru aprobarea Instrucțiunilor de aplicare a Regulamentului privind organizarea procedurilor pentru valorificarea bunurilor aflate în administrarea Ministerului Apărării Naționale¹⁷;

b) casează activele fixe, urmând ca bunurile materiale rezultate să fie valorificate, conform prevederilor ordinului mai sus-menționat.

O altă particularitate a contabilității din Ministerul Apărării Naționale o întâlnim la partea de cheltuieli cu resursele umane, nu atât în ceea ce privește contabilizarea propriu-zisă a operațiunilor, cât mai ales în legătură cu calcularea salariilor și cu specificitatea documentelor pe baza cărora se calculează și se acordă diferite sporuri, indemnizații, norme de hrană și echipamente și alte avantaje în bani sau în natură. În armată sunt atât cadre militare (ofițeri, maiștri militari, subofițeri), militari angajați pe bază de contract și personal civil contractual, care beneficiază de o varietate de salarii, sporuri și indemnizații, care trebuie foarte bine și atent calculate, contabilizate și bugetate. Acestea sunt stabilite în funcție de specificitatea activităților care se desfășoară de personalul militar și civil, respectând legislația specifică instituțiilor publice și, totodată, urmărind încadrarea în limitele principiilor domeniului militar. Se are în vedere stimularea personalului și retribuirea acestora luând în considerare particularitățile atribuțiilor funcționale pe care aceștia le îndeplinesc.

Și în cadrul Ministerului Apărării Naționale în ceea ce privește cheltuielile cu resursele umane, s-au aplicat modificările aduse de legislația în domeniu, în special majorările care au intervenit periodic în vederea aplicării legii unitare de salarizare a personalului, și s-au acordat vouchere de vacanță, începând cu anul 2018.

Ținem să precizăm că, la nivelul entităților din Ministerul Apărării Naționale, modalitatea de calculare a salariilor și de acordare a sporurilor specifice prezintă un grad de clasificare, având în vedere caracterul specific al domeniului militar și respectând principiul confidențialității.

Contabilitatea analitică a bunurilor materiale din gestiunea unităților militare se organizează după metoda cantitativ-valorică (pe fișe de cont analitic), care constă în ținerea evidenței cantitative pe grupe sau subgrupe de bunuri, la locurile de folosință și în magazii, și a evidenței cantitativ-valorice, la compartimentul contabilitate din cadrul biroului financiar-contabil.

Evidența cantitativ-valorică a bunurilor materiale aflate în administrarea Ministerului Apărării Naționale are ca scop:

- a) să asigure integritatea patrimoniului Ministerului Apărării Naționale;
- b) să reflecte cantitativ și valoric toate mișcările pe bunuri materiale;

c) să furnizeze informațiile necesare stabilirii patrimoniului, întocmirii planurilor de aprovizionare tehnico-materială și efectuării tuturor formelor de control.

Documentele justificative pe baza cărora se dispune să se execute și să se înregistreze în contabilitate operațiile privind mișcările de bunuri materiale sunt cele prevăzute în „Normele metodologice pentru întocmirea și utilizarea formularelor comune privind activitatea financiară și contabilă și modelele acestora”¹⁸ și în „Normele metodologice pentru întocmirea și utilizarea formularelor specifice privind activitatea financiară și contabilă și modelele acestora”¹⁹.

Pe lângă particularitățile menționate mai sus, mai trebuie adăugat și caracterul restrictiv al accesului și al circulației informațiilor contabile, care se generează prin activitatea de specialitate, în entitățile militare doar anumite persoane strict desemnate în actele normative având dreptul să cunoască aceste informații și să le utilizeze adecvat în activitatea managerială.

Concluzii

Pe plan mondial, asistăm la o vastă extindere a armonizării contabile, în special a modului de întocmire și prezentare a informației contabile, ca urmare a modificărilor survenite în planul economic internațional, având consecințe în ceea ce privește evoluția contabilității.

Planul de conturi, aprobat prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005 cu modificările și completările ulterioare și care este armonizat cu Standardele Internaționale de Contabilitate, conține acele conturi prin care unitățile militare au obligația să organizeze și să conducă contabilitatea în partidă dublă.

Unitățile militare organizează și conduc procesul de contabilizare a activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane, respectând legislația națională în vigoare aplicabilă instituțiilor publice și având în vedere particularitățile specifice activităților militare.

Pivotul central al armonizării activităților specifice domeniului militar cu prevederile naționale în domeniu îl reprezintă Direcția Generală Financiar-Contabilă, care asigură managementul financiar-contabil la nivelul Ministerului Apărării Naționale și care coordonează activitatea financiar-contabilă la nivelul entităților din Ministerul

Apărării Naționale, având grijă ca, prin promovarea diferitelor ordine ale ministrului, să concretizeze maniera de gestionare și contabilizare a diferitelor active necurente, curente ori surse de finanțare (așa cum am și exemplificat câteva situații și în articolul nostru).

NOTE:

1 <https://www.iasplus.com/en/standards/ipsas>, accesat la 10.10.2019.

2 *** *Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 454, din 18 iunie 2008.

3 D. Rusu, *Bazele contabilității*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980, p. 23.

4 <http://www.ro.wikipedia.org/wiki/Contabilitate>, accesat la 29.09.2019.

5 C. Năstase, *Managementul financiar-contabil în Ministerul Apărării în condițiile integrării României în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 26.

6 [www.mapn.ro/Direcția general financiar-contabilă](http://www.mapn.ro/Direcția_general_financiar-contabilă), accesat la 23.10.2019.

7 *** *Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 454, din 18 iunie 2008.

8 *** *Monitorul Oficial al României*, nr. 623, din 18 iulie 2018.

9 *** *Monitorul Oficial al României*, nr. 66, din 23 ianuarie 2018.

10 [Ministerul Finanțelor], *Precizarea pentru reflectarea în contabilitate a operațiunilor privind primirea și utilizarea fondurilor din contribuția financiară a Comunității Europene, precum și a fondurilor de cofinanțare aferente acestora, din 16.06.2000*, Monitorul Oficial al României, 14 august 2000.

11 *** *Ordinul M 92/2013 privind scoaterea din funcție și casarea activelor fixe, precum și declasarea și clasarea bunurilor materiale, altele decât cele fixe, în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 609, din 1 octombrie 2013.

12 *** *Ordinul M 92/2013 privind scoaterea din funcție și casarea activelor fixe, precum și declasarea și clasarea bunurilor materiale, altele decât cele fixe, în Ministerul Apărării Naționale*, cap. I, art. 2, pct. 2.

13 *Ibidem*, cap I, secțiunea 2, art 5, pct. 1.

14 *Ibidem*, cap. III, art. 19.

15 *** *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M 99/22.09.2009 pentru aprobarea Instrucțiunilor de aplicare a Regulamentului privind organizarea procedurilor pentru valorificarea bunurilor aflate în administrarea Ministerului Apărării Naționale*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 685, din 12 octombrie 2009.

16 *** *Ordinul M92/2013 privind scoaterea din funcție și casarea activelor fixe, precum și declasarea și clasarea bunurilor materiale, altele decât cele fixe, în Ministerul Apărării Naționale*.

17 *** *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 685, din 12 octombrie 2009.

18 *** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2634/2015 privind documentele financiar-contabile.*

19 *** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1792/2002, Normele metodologice privind angajarea, lichidarea, ordonanțarea și plata cheltuielilor instituțiilor publice, precum și organizarea, evidența și raportarea angajamentelor bugetare și legale actualizat în anul 2017.*

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea contabilității nr. 82/1991, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 454, din 18 iunie 2008.*

*** *Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 685, din 12 octombrie 2009.*

*** *Monitorul Oficial al României nr. 66, din 23 ianuarie 2018.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 470, din 11 ianuarie 2018, privind principalele aspecte legate de întocmirea și depunerea situațiilor financiare anuale și a raportărilor contabile anuale ale operatorilor economici la unitățile teritoriale ale Ministerului Finanțelor Publice, precum și pentru modificarea și completarea unor reglementări contabile.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.792/2002, Normele metodologice privind angajarea, lichidarea, ordonanțarea și plata cheltuielilor instituțiilor publice, precum și organizarea, evidența și raportarea angajamentelor bugetare și legale, actualizat în anul 2017.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2531, din 11 iulie 2018, pentru aprobarea Sistemului de raportare contabilă la 30 iunie 2018 a operatorilor economici, precum și pentru modificarea și completarea unor reglementări contabile.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2634/2015 privind documentele financiar-contabile.*

*** *Ordinul M 92/2013 privind scoaterea din funcție și casarea activelor fixe, precum și declasarea și clasarea bunurilor materiale, altele decât cele fixe, în Ministerul Apărării Naționale, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 609, din 1 octombrie 2013.*

*** *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M 99/22.09.2009 pentru aprobarea Instrucțiunilor de aplicare a Regulamentului privind organizarea procedurilor pentru valorificarea bunurilor aflate în administrarea Ministerului Apărării Naționale, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 685, din 12 octombrie 2009.*

*** *Planul de conturi pentru instituțiile publice, aprobat prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005 cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1186, din 29 decembrie 2005.*

[Ministerul Finanțelor], *Precizarea pentru reflectarea în contabilitate a operațiunilor privind primirea și utilizarea fondurilor din contribuția financiară a Comunității Europene, precum și a fondurilor de cofinanțare aferente acestora, din 16.06.2000, Monitorul Oficial al României, 14 august 2000.*

Năstase C., *Managementul financiar-contabil în Ministerul Apărării în condițiile integrării României în NATO*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

Rusu D., *Bazele contabilității*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.

<http://www.contabilul.manager.ro/a/14197/plan-de-conturi-2015-conform-omfp-1802.html>

<https://www.iasplus.com/en/standards/ipsas>;

<http://www.ro.wikipedia.org/wiki/Contabilitate>

CADRUL LEGISLATIV NAȚIONAL ÎN DOMENIUL CONTABILITĂȚII PUBLICE PENTRU ACTIVE NECURENTE, STOCURI ȘI CHELTUIELI CU RESURSELE UMANE: PREMISE, MOTIVAȚII ȘI EVOLUȚIE PÂNĂ ÎN PREZENT

***NATIONAL LEGISLATIVE FRAMEWORK
IN THE FIELD OF PUBLIC ACCOUNTING FOR NON-CURRENT ASSETS,
INVENTORIES AND EXPENDITURE WITH HUMAN RESOURCES:
PREMISES, MOTIVATIONS AND EVOLUTION UNTIL PRESENT***

***LE CADRE LÉGISLATIF NATIONAL
DE LA COMPTABILITÉ PUBLIQUE POUR D'ACTIFS NON COURANTS,
DES STOCKS ET DES COÛTS DE GESTION DES RESSOURCES HUMAINES:
PRINCIPES, MOTIVATIONS ET ÉVOLUTION À CE JOUR***

Cpt.drd. Corina ENACHE*

Un studiu privind apariția, evoluția principalelor prevederi în domeniul sistemului contabil se impune ca necesar, în vederea identificării acelor aspecte care au fost luate în considerare încă de la început, pentru aducerea acestui sistem la starea actuală. Adoptarea de către IPSASB (Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate în Sectorul Public) a IPSAS (Standarde Internaționale de Contabilitate în Sectorul Public) a reprezentat o măsură de armonizare contabilă internațională. După anul 2005, au fost elaborate o serie de acte normative, menite să aducă sistemul contabil din România la nivelul statelor din cadrul comunității internaționale la care țara noastră a aderat. Fiecare unitate militară își organizează contabilitatea cantitativ-valorică folosind planul de conturi și instrucțiunile de aplicare, elaborate de Ministerul Apărării Naționale și avizate de Ministerul Finanțelor Publice.

It is necessary to study the occurrence, evolution and the main provisions in the field of the accounting system in order to identify those aspects that have been taken into account from the beginning to bring this system to the current state. The adoption by the IPSASB/Council for International Public Sector Accounting Standards of IPSAS represented a measure of international accounting harmonization. After 2005, a series of normative acts designed to bring the accounting system in Romania to the level of the states within the international community to which our country joined. Each military unit organizes its quantitative-value accounting using the plan of accounts and the application instructions developed by the Ministry of National Defense and endorsed by the Ministry of Public Finance.

L'étude et l'analyse de la conception, de l'évolution des principales dispositions dans le domaine du système comptable s'imposent comme une nécessité afin d'identifier les aspects qui dès le départ ont été pris en compte pour rendre ce système à l'état actuel. L'adoption des Normes Comptables Internationales du Secteur Public (IPSAS) par le Conseil de normalisation des comptes publics (CNoCP, en anglais IPSASB) a représenté une mesure d'harmonisation comptable internationale. Une série d'actes normatifs ont été élaborés après 2005, pour ramener le système comptable roumain au niveau de celui des États de la communauté internationale à laquelle notre pays avait adhéré. Chaque unité militaire organise sa comptabilité quantitative et du point de vue de la valeur à partir du plan comptable et des normes d'application élaborées par le Ministère de la Défense Nationale et approuvées par le Ministère des Finances Publiques.

Cuvinte-cheie: ordonator de credite; contabilitate analitică; patrimoniu; situații financiare; standarde de contabilitate.

Keywords: financial-accounting system; analytical accounting; commitment accounting; financial situations.

Mots-clés: système comptable financier; comptabilité analytique; comptabilité d'exercice; états financiers.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Direcția Medicală, București
e-mail: corina.enache2804@yahoo.com**

Contextul internațional în care țara noastră s-a aflat ulterior evenimentelor din decembrie 1989, precum și cel al schimbărilor survenite în mediul geopolitic internațional au determinat adoptarea unor măsuri de către România, necesare pentru garantarea independenței, integrității și suveranității. Astfel, căderea blocului comunist în Europa Centrală și de Est, precum și tendința de extindere a Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene au impus numeroase modificări, inclusiv pe plan economico-financiar. Dorința țării noastre de aderare la cele două mari alianțe cu orientare capitalistă a reprezentat un punct de plecare în modificarea principalelor prevederi de ordin legislativ în domeniul contabilității publice.

Contabilitatea publică reprezintă o parte a contabilității generale, care se ocupă cu evidența operațiunilor din cadrul unui patrimoniu public. În legea de bază a contabilității, aceasta este definită ca fiind „activitate specializată în măsurarea, evaluarea, cunoașterea, gestiunea și controlul activelor, datoriilor și capitalurilor proprii, precum și a rezultatelor obținute din activitatea persoanelor juridice și fizice (...) trebuie să asigure înregistrarea cronologică și sistematică, prelucrarea, publicarea și păstrarea informațiilor cu privire la poziția financiară, performanța financiară și fluxurile de trezorerie atât pentru cerințele interne ale acestora, cât și în relațiile cu investitorii prezenți și potențiali, creditorii financiari și comerciali, clienții, instituțiile publice și alți utilizatori”¹.

În afară de mișcările privitoare la elementele patrimoniului public, contabilitatea publică include și operațiuni de control asupra bunurilor și veniturilor publice. Este și firesc, întrucât operațiunile de control referitoare la veniturile publice sunt cu mult premergătoare realizării acestor venituri și depășesc perioada în cursul căreia are loc această realizare. Încasările din impozite, taxe etc. se pregătesc sub formă de proiect de buget, se urmăresc și se percep, ulterior constituindu-se fondurile publice, care se repartizează în conformitate cu nevoile publice².

Instituțiile publice sunt reprezentate de acele unități prin care statul își exercită funcțiile în domeniul administrației, în sfera acțiunilor social-culturale, justiției, procuraturii, apărării țării etc. Legea finanțelor publice cuprinde anumite precizări cu privire la formarea, administrarea și întrebuințarea resurselor financiare ale statului, ale unităților administrativ-teritoriale și ale instituțiilor publice.

Premise privind actualizarea cadrului legislativ al contabilității publice pentru active necurente, stocuri și cheltuieli cu resursele umane

Este bine cunoscut faptul că, încă de la apariția ei ca știință, contabilitatea a fost legată de constituirea, gestionarea și utilizarea eficientă a patrimoniului, fiind disciplina care pune la dispoziția conducerii firmei date și informații atât operative, cât și de sinteză privind starea și gestionarea patrimoniului. Datele și informațiile operative sunt preluate din documentele curente de evidență contabilă, iar cele de sinteză sunt centralizate și apoi preluate în situațiile financiare anuale, care prezintă situația patrimoniului firmei și rezultatele sale la un moment dat, constituind, astfel, instrumentul indispensabil unui diagnostic economico-financiar, necesar în evaluarea performanțelor firmei și în depistarea eventualelor vulnerabilități în activitatea desfășurată.

Pentru a înțelege procesul de contabilizare a activelor necurente, a stocurilor și a cheltuielilor cu resursele umane, am studiat apariția și evoluția acestui concept în vederea identificării acelor aspecte care au fost luate în considerare încă de la început, pentru aducerea acestui proces la starea actuală. Având în vedere modificările dinamice în context internațional, permanent se impune o analiză a acestui proces pentru identificarea vulnerabilităților și aducerea acelor modificări esențiale, în vederea optimizării rezultatelor obținute și perfecționării activității contabile.

„În Antichitate, primul autor de contabilitate este considerat Hammurabi (2002 - 1960 î.e.n.), regele Babilonului, care a dispus gravarea pe un bloc de diorit a celui mai vechi cod de legi comerciale și sociale cunoscut, prin care se impune și obligația legală a înregistrării anumitor tranzacții sub formă de socoteli”³.

Spre sfârșitul secolului al XIII-lea, au fost aduse anumite modificări în ceea ce privește modalitatea de ținere a evidenței, creându-se două conturi, și anume: unul pentru client, iar al doilea pentru furnizor. Astfel, fiecare operațiune generează două înregistrări: una în contul de clienți/furnizori, iar cealaltă în contul de casă. Această modificare duce la utilizarea a două registre distincte.

„Astfel apare contabilitatea în partidă dublă, mult înaintea primului tratat de contabilitate care a prezentat-o. Acesta îl datorăm unui călugăr

franciscan Luca Pacioli, care a publicat, în 1494, la Veneția, o enciclopedie, numită «La Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalità» care cuprinde 36 (treizeci și șase) de capitole referitoare la ținerea conturilor. Pacioli face referire la trei registre: memorialul, jurnalul și registrul mare. El demonstrează tehnica partidei duble și constanța egalității dintre sumele debitoare și creditoare. Lui Luca Pacioli îi datorăm promovarea și popularizarea contabilității în partidă dublă, care n-a suferit modificări profunde până în zilele noastre⁴.

Imaginea din prezent a contabilității publice își are originea în Franța, acolo unde în anul 1673, în urma emiterii de către Colbert a unei ordonanțe, comercianții au fost nevoiți să utilizeze registre contabile și cartea-jurnal. Prin urmare, contabilitatea s-a transformat în instrument de control al organelor administrației publice, aspect care este valabil și în prezent având, în vedere rolul fiscal pe care îl deține.

Începând cu secolul al XX-lea, norme și reglementări contabile au fost emise și au devenit obligatorii tuturor organizațiilor. Astfel, Germania a fost primul stat care, în 1937, a adoptat un plan contabil, denumit „planul Göring”. Anterior, fosta URSS elaborase, în 1925, primul plan contabil prin intermediul căruia erau verificate planurile economice cincinale.

„În SUA, criza din 1929 determină, din rațiuni de informare financiară, editarea primelor reguli contabile esențiale, chiar dacă problema definirii metodelor și principiilor contabile generale a fost pusă mult mai devreme.

În Franța, prima reglementare contabilă datează din 1942 (sub regimul de la Vichy), apoi în 1947 este elaborat un plan contabil, inspirat din cel elaborat în 1942. Se revizuieste în 1957, iar versiunea actuală a fost promulgată sub formă de Lege în 1982⁵.

În țara noastră, momentul de referință, în ceea ce privește evoluția contabilității publice, îl reprezintă Unirea Principatelor Române de la 1859.

La 29 noiembrie 1860, atunci când administrația publică se afla sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza, a fost emis și aprobat Regulamentul de Finanțe, document care a reprezentat prima lege de organizare financiară din România. Principalele prevederi ale acestui Regulament au fost îmbunătățite și revizuite în urma experienței și

practicilor contabile de la acea vreme, modificări care au fost utilizate în Legea contabilității generale a statului, votată în anul 1864, conținând și toate principiile dreptului bugetar.

Apărută în baza Constituției române din anul 1864, această lege constituie prima „Lege a contabilității publice”, care reglementează modul de elaborare, de adaptare și de execuție a bugetului de stat în țara noastră, aceasta suferind o multitudine de modificări și îmbunătățiri în cei peste 30 de ani în care a fost în vigoare.

„Reforma fiscală a lui Vintilă Brătianu din anul 1923 – an în care s-a votat o nouă Constituție – a făcut să fie pusă în aplicare o nouă lege a contribuțiilor directe (Legea contribuțiilor directe din anul 1921 nu a fost aplicată în întregime, din cauza unor manevre politice).

La 25 decembrie 1929 se adoptă Legea pentru reprimarea evaziunii fiscale la contribuțiile directe, care determină accelerarea procesului de punere în aplicare a prevederilor Legii contabilității publice⁶.

După evenimentele din decembrie 1989, s-au adus numeroase modificări, care au avut ca scop armonizarea legislației românești cu reglementările europene în domeniu, ajungându-se la actualele prevederi ale Legii contabilității nr. 82/1991, respectiv ale Legii finanțelor publice nr. 500/2002, modificate și actualizate.

Astfel, Legea contabilității nr. 82/1991 obligă toate societățile comerciale, regiile autonome, persoanele fizice care înregistrează venituri, precum și instituțiile publice să organizeze și să conducă contabilitatea proprie, respectiv contabilitatea financiară, potrivit legii, și contabilitatea de gestiune, adaptată specificului activității fiecărei entități.

Doresc să precizez faptul că, în Ministerul Apărării Naționale, evoluția contabilității activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane a avut loc în contextul modificărilor și evoluției contabilității publice din țara noastră, având în vedere noul stat al României, de membru al NATO și al UE.

De-a lungul timpului, un rol important, în ceea ce privește dezvoltarea contabilității activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane în Ministerul Apărării Naționale, l-a deținut structura financiar-contabilă centrală a ministerului, care, pe parcursul anilor, a avut diferite denumiri,

anume Direcția a 7-a a contabilității (20 mai 1891) sau Direcția Generală Financiar-Contabilă, așa cum este denumită în prezent.

Un reper temporal marcant în cadrul activității financiar-contabile din Ministerul Apărării Naționale este reprezentat de aprobarea Regulamentului activității financiar-contabile din armată, prin Ordinul general al ministrului apărării naționale nr. 32, din 1978, document aplicat începând cu 01.01.1979⁷.

De la data de 1 ianuarie 1996, unitățile din cadrul Ministerului Apărării Naționale organizează și conduc contabilitatea proprie în partidă dublă, folosind Planul de conturi și Instrucțiunile de aplicare a acestuia, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor nr. 324, din 1984, cu completările ulterioare.

Așadar, am adus în atenție principalele premise privind evoluția cadrului legislativ al sistemului contabil atât în țara noastră, cât și în alte state partenere în cadrul alianțelor din care România face parte.

Motivații referitoare la necesitatea actualizării permanente a principalelor prevederi privind contabilitatea publică pentru active necurente, stocuri și cheltuieli cu resursele umane

Experiența mondială a confirmat că, așa cum în limbajul curent oamenii se folosesc de concepte bine definite, și în contabilitate sunt necesare norme și reguli care să facă posibilă definirea riguroasă atât a conținutului conturilor ca principale instrumente de lucru, cât și a metodologiei utilizate pentru determinarea rezultatelor.

Această nevoie de a tipiza informația este impusă atât de relațiile economice care se stabilesc în interiorul țării între agenții economici, cât și de relațiile internaționale, pentru înlesnirea cărora s-a emis Directiva a IV-a a Comunității Economice Europene și Standardelor de Contabilitate Internaționale. Reglementarea limbajului contabil este impusă și de raporturile stabilite prin lege între puterea publică și agenții economici privind urmărirea realizării obligațiilor fiscale.

Apariția Standardelor Internaționale de Contabilitate în Sectorul Public/IPSAS a constituit un punct de referință al reformei sistemului contabil public în toată lumea, dar cu pregnanță în Europa. Astfel, adoptarea de către IPSASB (Consiliul

pentru Standarde Internaționale de Contabilitate în Sectorul Public) a IPSAS a reprezentat o măsură de armonizare contabilă internațională.

Standardele internaționale de contabilitate/ International Accounting Standards – IAS reprezintă „principii, norme, proceduri și politici contabile unanim acceptate, pe care contabilii din întreaga lume trebuie să le utilizeze și să le aplice la întocmirea și prezentarea situațiilor financiare, astfel încât să se asigure un limbaj comun al acestora, în vederea furnizării de informații contabile viabile pe care se bazează luarea de decizii economice de către utilizatorii săi”⁸, tot mai diversificați și sofisticăți.

Studiind și analizând reglementările în domeniul contabil, am identificat standarde de contabilitate internaționale, europene și naționale.

În ceea ce privește standardele internaționale de contabilitate, care stau la baza celorlalte două categorii menționate anterior, acestea sunt elaborate de către International Accounting Standards Committee – IASC.

Scopul și principalele caracteristici ale acestora constau în:

- „furnizarea de reguli contabile general valabile, acceptate în toate țările lumii, capabile să armonizeze în cât mai mare măsură standardele și procedurile contabile practicate în diverse țări;

- asigurarea aceleiași baze pentru elaborarea rapoartelor financiare astfel încât investitorii și băncile internaționale să poată face analize comparative ale diferitelor oportunități de investiții;

- IAS nu se suprapun standardelor de contabilitate naționale. Dacă standardele naționale sunt mult diferite de cele internaționale, atunci reprezentanții IASC au sarcina de a convinge organismele abilitate asupra avantajelor acestora și armonizării lor;

- sfera de aplicare a IAS se limitează numai la elementele esențiale și de la data specificată în textul standardului, cu excepția celor care se aplică retroactiv”⁹.

Standardele de contabilitate europene sunt emise de Uniunea Europeană, având la bază Directiva a IV-a, care conține normele privind întocmirea și prezentarea conturilor anuale sociale (ale societăților comerciale), Directiva a VI-a, care reglementează conturile consolidate, întocmite de grupul de întreprinderi, și Directiva a VII-a privind profesia liberă contabilă orientată spre auditarea conturilor anuale.

Standardele naționale sunt elaborate de fiecare țară, în raport de standardele internaționale și de directivele europene. Acestea reflectă identitățile naționale, tradițiile contabile ale situațiilor socioeconomice ale acestora, proces în cadrul căruia fiecare țară își apără interesele.

Aplicarea acestor standarde s-a realizat și în sectorul public, astfel putându-se discuta despre Standarde Internaționale de contabilitate în sectorul public – International Public sector Accounting Standards – IPSAS, fiind elaborate un număr de 32 de IPSAS. Încă de la apariția primelor IPSAS, țările europene au avut o manieră diferită de implementare și putem aduce în atenție câteva aspecte specifice, astfel:

- Franța a aplicat, încă din anul 1999, contabilitatea de angajamente în domeniul public, dar a manifestat, în primă fază, dificultăți în aplicarea IPSAS, fiind nevoie de norme și proceduri noi, conforme cu noile standarde;

- Germania le-a aplicat începând cu anul 2013, procesul de implementare fiind unul anevoios, deoarece necesita actualizarea prevederilor specifice acestui domeniu;

- Marea Britanie, la rândul ei, a aplicat contabilitatea de angajamente încă din anul 1995, implementând, la început, IPSAS doar cu rol experimental în vederea identificării avantajelor, dar și a vulnerabilităților utilizării acestora în sectorul public.

În același timp, lărgind arealul aplicării IPSAS, am remarcat faptul că Australia a aplicat un mixt de IPSAS cu IAS, denumit Australian Accounting Standards¹⁰.

Având în vedere amplele modificări din spațiul geopolitic al țării noastre și tendința de uniformizare, la nivelul Uniunii Europene, și în ceea ce privește practicile contabile referitoare la activele necurente, stocurile și cheltuielile cu resursele umane, România s-a alăturat acestui efort și a implementat IPSAS în sectorul public, inclusiv în cadrul entităților din Ministerul Apărării Naționale, despre care am discutat în cadrul acestui material.

Evoluția cadrului legislativ în domeniul contabilității activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane

Dorința de a răspunde noilor cerințe internaționale a dus la necesitatea unor schimbări majore în sistemul contabilității publice pentru

active necurente, stocuri și cheltuieli cu resursele umane, din țara noastră. Astfel, aderarea României la NATO, în anul 2004, și dorința de a se alătura efortului european, care s-a concretizat în anul 2007, au impus adoptarea unor modificări de ordin legislativ în domeniul contabilității publice a activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane, pentru a-l aduce la nivelul statelor din cadrul comunității internaționale la care țara noastră a aderat.

Instituțiile publice sunt obligate să conducă contabilitatea în partidă dublă, respectând prevederile Legii nr. 82/1991, actualizată cu modificările și completările ulterioare, cu ajutorul conturilor prevăzute în planul de conturi general, aprobat prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005 cu modificările și completările ulterioare, despre care am discutat anterior, și care este armonizat cu standardele internaționale de contabilitate, cu sistemul internațional de conturi și cu regulamentul financiar, aplicabil bugetului general al Comunității Europene. Utilizând aceste conturi, instituțiile publice au obligația de a înregistra operațiunile economico-financiare în momentul generării drepturilor de creanță sau de obligații (principiul accrual), în conformitate cu cerințele lor.

Contabilitatea activelor necurente și stocurilor este parte integrantă a contabilității publice, are ca obiect evidența intrărilor, ieșirilor, activelor necurente și stocurilor de bunuri materiale și produse și se ține conform Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 1917, din 12 decembrie 2005, pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia, cu modificările și completările ulterioare, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1186, din 29 decembrie 2005. Ulterior, acesta a fost modificat în mai multe etape succesive, ultima modificare efectuându-se prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1176, din 26 ianuarie 2018, pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia.

Acest ordin a constituit un moment de referință în evoluția contabilității publice pentru active

neclare, stocuri și cheltuieli cu resursele umane, aducând o serie de modificări în acest domeniu, menite să ridice acest sistem la nivelul statelor partenere și să corespundă cerințelor specifice pieței economice. În cadrul Ministerului Apărării Naționale, pentru aplicarea unitară a normelor contabile aprobate prin acest ordin, Direcția Financiar-Contabilă a elaborat un plan de conturi analitice de gradul III pentru toate unitățile militare, plan care a suferit de-a lungul anilor modificări în vederea armonizării sistemului contabil, inclusiv pentru active necclare, stocuri și cheltuieli cu resursele umane.

În ceea ce privește întocmirea și depunerea situațiilor financiare ale instituțiilor publice, de-a lungul timpului, au fost emise o serie de acte normative, menite să reglementeze și să actualizeze acest domeniu. Astfel, prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 616, din 31 decembrie 2006, au fost aduse o serie de schimbări referitoare la întocmirea, semnarea, depunerea, componența, modul de completare a situațiilor financiare trimestriale ale instituțiilor publice, precum și modelele acestora, schimbări care au avut în vedere și noile reglementări în domeniu aplicate pe plan internațional.

Aceste prevederi s-au actualizat permanent pentru a răspunde cerințelor specifice pieții economice și, totodată, modificărilor intervenite pe plan internațional, în special prin aplicarea IPSAS, ceea ce a făcut ca, în anul 2017, ministrul finanțelor publice să emită Ordinul nr. 640/2017, din 28 aprilie 2017, pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea și depunerea situațiilor financiare trimestriale ale instituțiilor publice, precum și a unor raportări financiare lunare în anul 2017, pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.917/2005, precum și pentru modificarea și completarea altor norme metodologice în domeniul contabilității publice, plan de conturi, care a suferit modificări și în anul 2018, în sensul în care acesta conține, în prezent, nouă clase de conturi, numerotate cu cifre de la 1 la 9, și anume:

- 1) conturi de capitaluri, provizioane, împrumuturi și datorii asimilate;

- 2) conturi de imobilizări;
- 3) conturi de stocuri și producție în curs de execuție;
- 4) conturi de terți;
- 5) conturi de trezorerie;
- 6) conturi de cheltuieli;
- 7) conturi de venituri;
- 8) conturi speciale;
- 9) conturi de gestiune¹¹.

Ca urmare a unor măsuri adoptate în plan național, determinate de necesitatea prevenirii și combaterii evaziunii fiscale, de necesitatea implementării Directivei 2016/1164/UE a Consiliului, din 12 iulie 2016, de stabilire a normelor împotriva practicilor de evitare a obligațiilor fiscale care au incidență directă asupra funcționării pieței interne (ATAD), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene din 19 iulie 2016, precum și de necesitatea respectării Programului de guvernare, a fost adoptată OUG nr. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, ordonanță care a avut consecințe pozitive asupra bugetului de stat prin încurajarea declarării unor venituri și a plății la timp a contribuțiilor aferente.

Una dintre modificările operate în ultimii ani în contabilitatea publică din România (inclusiv din Ministerul Apărării Naționale) se referă la certificatul de atestare a cunoștințelor dobândite în domeniul Sistemului european de conturi (SEC) și este stipulată în Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2081/2019 privind modificarea și completarea Ordinului ministrului finanțelor publice și al ministrului delegat pentru buget nr. 496/2014 pentru aprobarea Normelor metodologice privind dobândirea și retragerea certificatului de atestare a cunoștințelor dobândite în domeniul Sistemului european de conturi.

Un alt set de modificări operate în 2019 în contabilitatea și în sistemul bugetar din instituțiile publice se referă la sistemul FOREXEBUG, modificare consemnată în Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 128/2019 privind modificarea și completarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 517/2016 pentru aprobarea de proceduri aferente unor module care fac parte din procedura de funcționare a sistemului național de raportare FOREXEBUG.

Conform acestui ordin și în anul 2019, până la 31 iulie, instituțiile publice care utilizează sistemul național de raportare, reglementat de OUG

nr. 88/2013 privind adoptarea unor măsuri fiscal-bugetare pentru îndeplinirea unor angajamente convenite cu organisme internaționale, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, aprobat prin Legea nr. 25/2014, cu modificările și completările ulterioare, depun în sistemul național de raportare FOREXEBUG bugetele individuale, iar la unitățile teritoriale ale Trezoreriei Statului depun bugetele, întocmite, pe suport de hârtie, repartizate și aprobate în condițiile legii, de ordonatorul de credite ierarhic superior sau de consiliul local, după caz, care au stat la baza întocmirii bugetului individual în format electronic.

Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2080/2019 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind deschiderea și repartizarea/retragerea creditelor bugetare din bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetul asigurărilor pentru șomaj, bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate, bugetul Trezoreriei Statului, bugetul Fondului pentru mediu și bugetele locale aduce, de asemenea, o serie de modificări și clarificări în acest domeniu, contribuind substanțial la optimizarea sistemului de buget și al asigurărilor sociale.

Totodată, în cadrul Ministerului Apărării Naționale, de-a lungul timpului, specialiștii militari în domeniu au identificat soluții, dar nu suficiente, pentru modernizarea contabilității în vederea realizării unui management axat pe obiective și performanță, care să conecteze între ele cele trei elemente fundamentale ale procesului de planificare financiară, respectiv politici sectoriale, programele/proiectele cu obiective măsurabile și resurse bugetare.

În cadrul Ministerului Apărării Naționale, activitatea de experimentare s-a desfășurat în baza Ordinului ministrului apărării naționale nr. 187, din 22.12.2004. În procesul de experimentare, au fost cuprinși: ordonatorul principal de credite pentru activitatea proprie, șase ordonatori secundari de credite, precum și treizeci și doi de ordonatori terțiari de credite.

Organizarea evidenței tehnic-operative și contabile, precum și gestionarea mijloacelor fixe la unități se fac în baza Normelor generale privind organizarea și conducerea contabilității în Ministerul Apărării Naționale nr. M 73/1997, a instrucțiunilor privind organizarea și conducerea

evidenței cantitativ-valorice a bunurilor aflate în administrarea Ministerului Apărării Naționale nr. M 8/1999, a HG nr. 2230/1969 privind angajarea gestionarilor, constituirea de garanții și răspunderea în legătură cu gestionarea bunurilor.

Fiecare unitate militară își organizează contabilitatea cantitativ-valorică folosind planul de conturi și instrucțiunile de aplicare, elaborate de Ministerul Apărării Naționale și avizate de Ministerul Finanțelor Publice.

În Ministerul Apărării Naționale, contabilitatea activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane se organizează în cadrul unităților militare care gestionează valori materiale și bănești, indiferent de sursele de finanțare a cheltuielilor, și care au prevăzute în statele de organizare compartiment financiar-contabil.

În situația mobilizării generale sau a trecerii la stare de război, organizarea și conducerea contabilității se asigură pe bază de norme specifice, elaborate de Ministerul Apărării Naționale, dar respectând legislația națională în vigoare.

Ordonatorul de credite și contabilul șef din unitatea militară în care este organizată contabilitatea au obligația să asigure, în condițiile legii:

- a) organizarea și conducerea corectă și la zi a contabilității;
- b) organizarea și efectuarea inventarierii elementelor de activ și de pasiv, precum și valorificarea rezultatelor acesteia;
- c) respectarea regulilor de întocmire a situațiilor financiare, depunerea la termen a acestora la organele de drept;
- d) păstrarea documentelor justificative, a registrelor și a situațiilor financiare;
- e) organizarea contabilității de gestiune adaptate specificului unității.

Din punctul meu de vedere, specialiștii în domeniu au fost și sunt permanent preocupați de actualizarea cadrului legislativ în ceea ce privește contabilizarea activelor necurente, stocurilor și cheltuielilor cu resursele umane. Apreciez că modificările aduse în acest domeniu au fost bine fundamentate, fiind determinate de necesitatea unor îmbunătățiri în vederea optimizării acestui proces, obținerii de efecte pozitive și, mai ales, uniformizării activităților specifice, ca urmare a statutului pe care țara noastră îl deține în plan internațional.

Concluzii

O necesitate stringentă este contabilitatea de gestiune, care trebuie adaptată specificului activităților desfășurate în cadrul unităților militare în vederea realizării unei imagini clare a patrimoniului acestora.

Credibilitatea informațiilor cuprinse în modul de întocmire a documentelor de evidență și a documentelor justificative, precum și modul de înregistrare în contabilitate pot fi verificate prin activitatea de inventariere.

Specialiștii militari în domeniu sunt permanent preocupați de aplicarea prevederilor internaționale și naționale specificului activității din armată. Cu toate dificultățile survenite pe parcursul implementării sistemului de evidență cantitativă și valorică, s-a demonstrat și pe această cale faptul că există preocuparea factorilor de decizie din armată de a respecta legislația țării în toate domeniile de responsabilitate, precum și de a gestiona cu eficiență patrimoniul militar după modelul armatelor moderne.

Am identificat, în cadrul acestui material, principalele efecte ale modificărilor aduse în ultimii ani principalelor prevederi legislative vizând sistemul contabilității publice din țara noastră referitoare la active necurente, stocuri și cheltuieli cu resursele umane în instituțiile publice și, implicit, în entități din cadrul Ministerului Apărării Naționale.

NOTE:

1 *** *Legea contabilității nr 82/1991 republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 629, din 26 august 2002, actualizată în baza actelor normative modificatoare, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, până la 1 ianuarie 2005.*

2 D. Nica, *Gestiunea financiară a instituțiilor publice*, Editura BREN, București, 2008, p. 239.

3 Prof.univ.dr. Gheorghe Dumitru, *Curs bazele contabilității*, Universitatea Spiru Haret, București, 2009, p. 1.

4 Prof.univ.dr. Gheorghe Dumitru, *op.cit.*, p. 3.

5 www.biblioteca.regielive.ro/cursuri/contabilitate/baze-le-contabilitatii-379267.html, accesat la 16.09.2019.

6 O. Oncioiu, F.R. Oncioiu, S. Chiriță, *Contabilitate publică*, Institutul pentru dezvoltarea resurselor umane/www.idru.ro., accesat la 17.09.2019.

7 http://www.mapn.ro/anunturi/53_01.10.2012.pdf, accesat la 19.09.2019.

8 <http://www.biblioteca.regielive.ro/cursuri/contabilitate/audit-si-control-financiar-95165.html>, accesat la 17.09.2019.

9 <http://www.scribd.com/presentation/225688657/Curs-1-Raportare-Financiara>, accesat la 18.09.2019.

10 M. Boloș, E. Horea, V. Trifan, *Convergența contabilă în fața unei provocări: supremația IAS în defavoarea IPSAS sau standarde contabile integratoare*, Congresul Profesiei Contabile din România, Editura CECCAR, București, 2004, p. 4.

11 <http://www.contabilul.manager.ro/a/14197/plande-conturi-2015-conform-omfp-1802.html>, accesat la 09.11.2019.

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea contabilității nr 82/1991 republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 629, din 26 august 2002, actualizată în baza actelor normative modificatoare, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, până la 1 ianuarie 2005.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917, din 12 decembrie 2005, pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia, cu modificările și completările ulterioare, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 1186, din 29 decembrie 2005.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 616, din 31 decembrie 2006, pentru aprobarea Normelor metodologice pentru întocmirea, semnarea, depunerea, componența, modul de completare a situațiilor financiare trimestriale ale instituțiilor publice în anul 2006, precum și modelele acestora.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 3769/2008 pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea și depunerea situațiilor financiare ale instituțiilor publice la 31 decembrie 2008.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2021, din 17.12.2013, pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005.*

*** *OUG nr. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal.*

*** *Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 191/2017, din 30 ianuarie 2017, pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea și*

depunerea situațiilor financiare ale instituțiilor publice la 31 decembrie 2016, precum și pentru modificarea și completarea anexei nr. 41 la Normele metodologice privind întocmirea și depunerea situațiilor financiare trimestriale ale instituțiilor publice, precum și a unor raportări financiare lunare în anul 2009, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 629/2009.

*** Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 640/2017, din 28 aprilie 2017, pentru aprobarea Normelor metodologice privind întocmirea și depunerea situațiilor financiare trimestriale ale instituțiilor publice, precum și a unor raportări financiare lunare în anul 2017, pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind organizarea și conducerea contabilității instituțiilor publice, Planul de conturi pentru instituțiile publice și instrucțiunile de aplicare a acestuia, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1917/2005, precum și pentru modificarea și completarea altor norme metodologice în domeniul contabilității publice.

*** Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2081/2019 privind modificarea și completarea Ordinului ministrului finanțelor publice și al ministrului delegat pentru buget nr. 496/2014 pentru aprobarea Normelor metodologice privind dobândirea și retragerea certificatului de atestare a cunoștințelor dobândite în domeniul Sistemului european de conturi.

*** Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 128/2019 privind modificarea și completarea Ordinului ministrului finanțelor publice nr. 517/2016 pentru aprobarea de proceduri aferente unor module care fac parte din procedura de funcționare a sistemului național de raportare FOREXEBUG.

*** Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 2080/2019 pentru modificarea și completarea

Normelor metodologice privind deschiderea și repartizarea/retragerea creditelor bugetare din bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetul asigurărilor pentru șomaj, bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate, bugetul Trezoreriei Statului, bugetul Fondului pentru mediu și bugetele locale.

Boloș M., Horea E., Trifan V., *Convergența contabilă în fața unei provocări: supremația IAS în defavoarea IPSAS sau standarde contabile integratoare*, Congresul Profesiei Contabile din România, Editura CECCAR, București, 2004.

Prof.univ.dr. Dumitru Gheorghe, *Curs bazele contabilității*, Universitatea Spiru Haret, București, 2009.

Ionescu L., *Standardele internaționale de contabilitate pentru sectorul public și reforma contabilității publice din România*, Congresul al XVI-lea al profesiei contabile din România, Editura CECCAR, București, 2006.

Nica D., *Gestiunea financiară a instituțiilor publice*, Editura BREN, București, 2008.

Oncioiu O., Oncioiu F.R., Chiriță S., *Contabilitate publică*, Institutul pentru dezvoltarea resurselor umane, www.idru.ro

Ristea Mihai, Jianu Iulia, Jianu Ionel, „Experiența României în aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară și a Standardelor Internaționale de Contabilitate pentru Sectorul Public”, *Revista Transilvană de Științe Administrative*, nr. 1(25)/2010.

<http://www.biblioteca.regielive.ro/cursuri/contabilitate/audit-si-control-financiar-95165.html>

<http://www.biblioteca.regielive.ro/cursuri/contabilitate/bazele-contabilitatii-379267.html>

http://www.mapn.ro/anunturi/53_01.10.2012.pdf

<http://www.scribd.com/presentation/225688657/Curs-1-Raportare-Financiara>

METODE ȘI TEHNICI UTILIZATE ÎN EVALUAREA PERFORMANȚELOR AUDITULUI PUBLIC INTERN

METHODS AND TECHNIQUES USED TO EVALUATE THE PERFORMANCE OF INTERNAL PUBLIC AUDIT

MÉTHODES ET TECHNIQUES UTILISÉES POUR ÉVALUER LA PERFORMANCE DE L'AUDIT PUBLIC INTERNE

Col.drd. Ioan-Daniel DRĂGĂNESCU*

Pentru elucidarea unor aspecte esențiale privind evaluarea performanțelor auditului public intern, a trebuit să evidențiez, pentru început, câteva chestiuni definitorii din zona activității de control de natură internă managerială.

O altă chestiune se referă la unele aspecte fundamentale privind exigențele acțiunilor de evaluare a misiunilor de audit public intern, unde am punctat câteva lucruri relevante, cum ar fi: evaluările interne și externe ale calității și performanței auditului public intern.

Partea finală am dedicat-o reliefării considerațiilor privind evaluarea performanțelor entităților din Ministerul Apărării Naționale cu ajutorul auditului public intern.

In order to elucidate some essential aspects regarding the evaluation of the performances of the internal public audit, we had to highlight for the first time some defining issues in the area of internal management control activity.

A second issue that we focused on relates to some fundamental aspects regarding the requirements of the missions of evaluation in the internal public audit activity, where we pointed out some relevant things such as: internal and external evaluations of the quality and performance of internal public audit.

The final part was dedicated to highlighting the considerations regarding the evaluation of the performances of the entities of the Ministry of National Defence with the help of the internal public audit.

Afin d'expliquer des aspects essentiels de l'évaluation des performances de l'audit public interne, on a dû, premièrement, mettre en évidence, certaines questions déterminantes pour le domaine de l'activité de contrôle relevant de la gestion interne.

Deuxièmement, on a mis l'accent sur les aspects fondamentaux concernant les exigences des activités d'évaluation des missions d'audit public interne où on avait souligné des éléments pertinents, tels que: les évaluations internes et externes de la qualité et de la performance de l'audit public intern.

À la fin de l'article, on a formulé plusieurs considérations concernant l'évaluation de la performance obtenue à l'aide de l'audit public interne par des entités du Ministère de la Défense Nationale.

Cuvinte-cheie: control intern managerial; audit public intern; evaluarea calității; Balanced Scorecard (BSC); indicatori de performanță.

Keywords: internal managerial control; internal public audit; evaluating the quality; Balanced Scorecard (BSC); performance indicators.

Mots-clés: contrôle de gestion interne; audit public interne; évaluation de la qualité; Balanced Scorecard (BSC); indicateurs de performance.

* Casa de Pensii Sectorială a Ministerului
Apărării Naționale
e-mail: drgioan71@gmail.com

Considerații privind definirea controlului de natură internă managerială și conexiunea cu evaluarea performanțelor în cadrul acestui proces

Pentru început, vom încerca să definim noțiunea de control de natură internă managerială. O definiție a controlului intern managerial o găsim în Ordonanța Guvernului nr. 119/1999¹.

Potrivit acestui act normativ, *controlul intern/managerial*² reprezintă „ansamblul formelor de control exercitate la nivelul entității publice, inclusiv auditul intern, stabilite de conducere, în concordanță cu obiectivele acesteia și cu reglementările legale, în vederea asigurării administrării fondurilor publice în mod economic, eficient și eficace; acesta include, de asemenea, structurile organizatorice, metodele și procedurile”³.

Analizând această definiție, se pot observa câteva caracteristici foarte importante:

- acoperă toate formele, metodele și procedurile de control care se efectuează la nivelul entităților publice și al tuturor structurilor organizatorice din cadrul acestora;
- include, ca activitate, și auditul intern, nu îl privește separat, distinct de control;
- formele de control sunt stabilite de conducerea fiecărei entități publice, adecvate specificului activității fiecăreia în parte, dar în consonanță cu actele normative și cu obiectivele fiecărei entități;
- pune accentul, în finalitatea controlului intern, pe administrarea fondurilor publice în mod economic, eficient și eficace, care este un obiectiv major al oricărei entități, indiferent că este publică sau privată.

Am putea să conchidem că este o definiție modernă, cuprinzătoare și de mare profunzime conceptuală.

Organizarea întregului sistem de control de natură internă managerială la fiecare instituție publică țintește trei genuri de obiective: operaționale, de raportare și de conformitate.

Conceperea, implementarea și dezvoltarea permanentă a unui sistem de natură internă managerială, apt de a fi pus în practică, se pot materializa numai dacă sunt respectate anumite cerințe, cum ar fi:

- să fie adaptat acest sistem în funcție de dimensiunea, complexitatea și mediul proprii fiecărei entități;
- să țină seama de toate palierele de conducere, activitățile sau operațiunile care sunt vizate prin această activitate;

- să fie conceput cu aceleași instrumente sau mijloace în fiecare instituție publică;

- să garanteze acest sistem că obiectivele entităților controlate vor fi atinse;

- să se urmărească, de la început, cu rigoare respectarea condiției, potrivit căreia costurile introducerii acestui sistem de control să fie mai mici decât beneficiile care se obțin din această activitate;

- să fie subordonat cerințelor generale minime de management, stipulate în standardele de profil.

Setul de instrumente de control de natură internă managerială se clasifică în următoarele grupe mari:

- obiective urmărite;
- mijloace (resurse) folosite;
- sistem informațional utilizat;
- organizare aleasă;
- proceduri care pot fi folosite;
- maniera de control ce trebuie executat.

Conceperea unui sistem de control de factură internă managerială viabil este un proces care are o durată importantă, ce solicită o activitate remarcabilă din partea personalului instituțiilor publice și, cu predilecție, din partea personalului care deține poziții de conducere.

Instituțiile publice care au introdus un sistem de management al calității pot să îndeplinească cerințele stipulate de *Codul controlului intern managerial*, prin intermediul principiilor proprii sistemului de conducere instituit, cu mențiunea ca principiile să fie aplicate în mod unitar pe ansamblul fiecărei entități de această natură.

În continuare, vom puncta conținutul *Standardului 7*, care privește *evaluarea performanțelor*.

Managerul entității publice dispune monitorizarea performanțelor pentru obiectivele și activitățile compartimentelor, cu ajutorul unor indicatori cantitativi și calitativi, care se referă însă, și la respectarea cerințelor de economicitate, eficiență și eficacitate.

Acest standard solicită conducătorilor de compartimente următoarele cerințe:

- să monitorizeze performanțele activităților existente în coordonare, prin conceperea unui sistem adaptat dimensiunilor și specificului activității compartimentului supus controlului;
- să se asigure că este fixat minim un indicator de performanță pentru obiectivele precizate și

activitățile configurate în plan și desfășurate pentru monitorizarea și raportarea realizărilor;

- pe temeiul raportărilor care se efectuează anual privind monitorizarea performanțelor, transmise de structurile de profil, să întocmească un set de informații referitoare la monitorizarea performanțelor entităților de stat în folosul conducătorilor acestora;

- organigrama și profunzimea modalității de monitorizare a performanțelor este condiționată de dimensiunea și particularitățile activității entității de factură publică, de schimbarea obiectivelor și indicatorilor, de maniera de acces al salariaților la informațiile care îi interesează.

Managementul instituțiilor publice decide evaluarea, în mod periodic, a performanțelor, depistează posibilele devieri de la obiectivele stabilite inițial și preconizează măsurile de prevenție și de corectare necesare.

Un astfel de standard are ca referințe principale următoarele acte normative: Legea nr. 500/2002⁴; Legea nr. 273/2006⁵; legile bugetare care se aprobă în fiecare an; OUG nr. 86/2014⁶; HG nr. 611/2008⁷; HG nr. 478/2016⁸; OG nr. 119/1999⁹; Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1159/2004¹⁰.

Se poate observa că acest standard țintește și este în conexiune cu mai multe domenii majore de interes, cum ar fi: finanțele centrale și locale, reorganizarea administrației publice centrale, liberul acces la informațiile de interes public, structura programelor elaborate de ordonatorii principali de credite, controlul intern/managerial și controlul financiar preventiv.

La aceste acte normative, se adaugă cele care apar pe parcurs și completează constructiv sau înlocuiesc aproape complet pe unele dintre cele mai vechi, care nu își mai păstrează valabilitatea în noile circumstanțe.

În permanență conducătorii instituțiilor publice trebuie să răspundă adecvat cel puțin la următoarele întrebări și provocări, cum ar fi:

- Este stabilit un sistem viabil de monitorizare și de raportare a performanțelor, potrivit indicatorilor asociați obiectivelor specifice?

- Este statornicită o examinare și o ierarhizare a performanțelor pe temeiul indicatorilor de performanță fixați?

- Dacă se observă o deviere posibilă de la cerințele obiectivelor, se întreprind măsuri cu caracter de prevenție și de corectare care sunt necesare?

La aceste întrebări trebuie să fie în măsură să răspundă, la rândul său, adecvat, cu precizie, fiecare conducător sau șef de compartiment de la toate palierele ierarhice din fiecare entitate publică. Asta înseamnă că, la fiecare palier ierarhic, trebuie să existe un sistem adecvat și relevant de indicatori de performanță, pe care trebuie să îi atingă fiecare angajat, indiferent de poziția ocupată în ierarhie.

De asemenea, este nevoie de un sistem foarte precis și realist de monitorizare și de raportare a performanțelor fiecărei structuri și ale fiecărui angajat care face parte din aceasta, iar, în cazul în care se constată abateri de la obiectivele și performanțele cerute, șefii structurilor să fie în măsură să propună și, respectiv, să decidă măsurile corective necesare, fără să se recurgă cu orice preț la sancționarea sau la concedierea persoanelor de conducere ori de execuție care nu au atins performanțele cerute.

Unele aspecte definitorii privind misiunea care are ca menire evaluarea activității de audit public intern

Activitatea care se referă la auditul public intern are în centrul atenției, ca principale obiective, următoarele:

- evaluarea managementului riscurilor;
- evaluarea funcționalității sistemului de control intern;
- consilierea managementului; pentru ca această activitate să se desfășoare cât mai eficient și responsabil, se impune și evaluarea acesteia.

Evaluarea activității de natura auditului public intern, conform Hotărârii Guvernului nr. 1086, din 11 decembrie 2013¹¹, constituie o apreciere, pe fundamente analitice, a funcției de audit intern în instituții publice, cu scopul de a asigura îndeplinirea obiectivelor, potrivit standardelor de profil.

Examinarea sau evaluarea calității ori performanțelor activității de audit public intern este o activitate de tip ex-post.

Această evaluare își are originea în examinarea activității de audit intern, în funcție de conformitate și de performanță, în funcție de anumite criterii, cum ar fi prevederile cadrului normativ specific domeniului, obiectivele stabilite etc.

Evaluarea calității sau performanțelor auditului public intern (inclusiv în Ministerul Apărării

Naționale) se efectuează cu ajutorul evaluărilor interne și externe.

Evaluările interne sunt realizate de conducătorul structurii de audit intern și pot fi de două tipuri: *evaluări periodice* și *evaluări continue*¹².

Evaluările externe sunt evaluări periodice, efectuate de către UCAAPI – Unitatea Centrală de Armonizare pentru Auditul Public Intern/ compartimentele de audit public intern, constituite la nivelul entităților publice ierarhic superioare, prin următoarele modalități:

- verificarea respectării normelor, instrucțiunilor, Codului privind conduita etică a auditorului intern;

- evaluarea calității auditului intern, pe temeiul unor criterii, fixate în raport cu cadrul normativ care se aplică în domeniu;

- exprimarea unei opinii, în funcție de nivelurile de apreciere acordate și prin formularea de recomandări, care au drept scop corectarea neconformităților și îmbunătățirea activităților în fiecare misiune de audit public intern¹³.

Se poate observa din acest act normativ că evaluările calității și performanțelor auditului public intern se efectuează după consumarea unor astfel de misiuni, și nu înainte de demararea lor, de către persoane abilitate atât din structurile auditate, cât și din cele care efectuează astfel de misiuni.

Problematika evaluării auditului intern (public și la entități private) o întâlnim tratată în mod profesionist și la doi specialiști români de marcă în domeniu: Ghiță Marcel¹⁴ și Boța-Avram Cristina¹⁵.

Derularea și finalizarea misiunilor de evaluare a auditului public intern presupun cel puțin următoarele acțiuni:

- măsurarea cu obiectivitate a auditului intern efectuat în entitățile publice, cu ajutorul unei analize aprofundate, pentru a vedea măsura în care sunt îndeplinite cerințele de conformare și de performanță cu criteriile dinainte stabilite, prin actele normative și prin instrumentele ajutoare specifice acestei activități;

- livrarea de către auditorii interni care efectuează evaluarea acestei activități de profil a unei opinii independente și a unor obiective legate de măsura în care compartimentele de audit au atins gradul de conformitate și de performanță;

- creionarea de recomandări pentru ridicarea ștachetei activității de audit public intern, în scopul creșterii eficienței și eficacității acesteia.

Auditorii interni își formulează opinia în legătură cu activitatea de audit intern, evaluată în funcție de nivelurile de apreciere acordate și de rezultatele constatrilor înregistrate, luând în considerare următoarele exigențe:

- măsura în care sunt respectate normele generale și metodologice specifice privind exercitarea acestei activități;

- măsura în care se respectă concordanța activităților de audit intern cu procedurile compartimentului de profil;

- nivelul de acoperire a ansamblului proceselor și activităților entității de stat prin misiunile de audit efectuate;

- examinarea nivelului de eficacitate a auditului intern;

- valoarea adăugată adusă de auditul intern în activitatea entității publice.

Perimetrul evaluării activității de audit public intern cuprinde, cel puțin, următoarele aspecte:

- conținutul misiunii, competențelor și responsabilităților care revin compartimentului de audit public intern;

- gradul de independență a structurii de audit intern în cadrul entității publice;

- nivelul de competență și de conștiință profesională a auditorilor interni;

- modul în care se realizează managementul activității de audit intern;

- natura activității de audit intern;

- coordonatele programului de asigurare și de îmbunătățire a calității activității de audit public intern;

- măsura în care sunt respectate normele specifice proprii în desfășurarea misiunilor de audit public intern;

- stabilirea cu obiectivitate și comunicarea operativă a rezultatelor misiunilor de audit public intern.

Metodologia de efectuare a misiunilor de evaluare a auditului public solicită parcurgerea unor proceduri proprii (care cuprind: inițierea auditului intern; elaborarea declarației de independență; elaborarea notificării referitoare la demararea operațiunii de evaluare; organizarea ședinței de deschidere sau de declanșare a misiunii; strângerea și procesarea informațiilor; configurarea programului misiunii de evaluare; colectarea și analiza temeinică a probelor de audit; revizuirea documentelor colectate și alcătuirea dovezilor de

audit; ședința de închidere; creionarea proiectului de raport al misiunii de evaluare; elaborarea raportului misiunii de evaluare) și definitivarea documentelor corespunzătoare, potrivit unei scheme prevăzute în cadrul Hotărârii Guvernului nr. 1086, din 11 decembrie 2013¹⁶.

Un instrument foarte util de evaluare a performanțelor în diferite domenii, inclusiv în auditul public intern, este ”Balanced scorecard” (BSC).

”Balanced scorecard” (BSC) reprezintă un instrument de management al performanței, dezvoltat inițial de către Kaplan și Norton (1992). Acești doi specialiști au introdus ”Balanced Scorecard” într-un articol, din 1992, despre *Harvard Business Review* (Kaplan și Norton, 1992).

După publicarea acestui articol, mai multe companii au adoptat rapid ”Balanced Scorecard”, oferindu-le inițiatorilor informații mai profunde și mai ample despre puterea și potențialul lor.

Acest articol descrie premisele și motivația pentru articolul original ”Balanced Scorecard”, precum și inovațiile ulterioare care l-au conectat la o literatură de management mai amplă¹⁷.

”Balanced Scorecard” poate fi aplicat cu succes atât pentru activitățile comerciale, cât și pentru cele noncomerciale, având o dublă calitate, și anume de a fi în același timp atât un instrument de lucru, cât și un model de management¹⁸.

În principiu, *Balanced Scorecard*, ca instrument adecvat, poate fi utilizat pentru evaluarea, îmbunătățirea performanței, precum și ca element al sistemului de raportare, cu scopul de a adăuga valoare activității, dar și cu cel de a proba responsabilitatea.

Este momentul să menționăm că un proiect cu finanțare europeană implementat în țara noastră a vizat utilizarea unui astfel de instrument pentru evaluarea performanțelor unei structuri foarte importante din aparatul central de stat – Ministerul Finanțelor Publice¹⁹.

Potrivit manualului, elaborat în urma finalizării acestui proiect, managementul performanței include activitățile care asigură atingerea obiectivelor într-o manieră eficientă și eficientă. Poate fi orientat către performanța instituției, a unui departament, a unui angajat sau chiar a procesului implementat pentru obținerea unui serviciu. Managementul performanței se referă la modalitatea prin care sunt gestionate atât comportamentele, cât și rezultatele, două elemente de bază în definirea performanței.

Performanța este privită ca un comportament prin modul în care acționează instituțiile per ansamblu, precum și echipele și indivizii, în scopul îndeplinirii sarcinilor ce le revin. Managementul performanței constituie o abordare strategică și integrată, în vederea asigurării succesului pe termen lung în activitatea instituțiilor, prin îmbunătățirea performanței instituției, a echipelor și a indivizilor.

Managementul performanței aduce următoarele beneficii:

- permite o abordare structurată, direcționată spre rezultate și câștig, nu în direcția desfășurării activităților;
- implică părțile – beneficiari, angajați, structurile de conducere, alți factori interesați – în procesul de planificare și de evaluare a performanței;
- propune o manieră etică de comportament;
- facilitează îndeplinirea obiectivelor, direcționarea întregului personal spre atingerea scopurilor comune ale fiecărei instituții, adoptarea unor decizii mai bune, în termen scurt, statornicirea unei încrederi și motivări adecvate în rândul managerilor și personalului din subordine.

Etapele unui sistem de management al performanței sunt următoarele:

- stabilirea obiectivelor de atins și standardelor care stau la baza acestui demers;
- fixarea unui sistem adecvat de măsurare a performanței;
- convenirea responsabilităților;
- stabilirea unui sistem viabil de colectare a informațiilor referitoare la performanță;
- configurarea unui sistem de analiză și de comparare a datelor despre realizările efective și obiective;
- decizia asupra acțiunilor corective.

Un sistem de management al performanței este orientat către următoarele direcții:

- să ajute la o înțelegere mai bună a nevoilor beneficiarilor;
- să ajute instituțiile și angajații lor să se orienteze spre rezultat;
- să contribuie la îmbunătățirea calității serviciilor prin îmbunătățirea proceselor și practicilor;
- să creeze legături între obiectivele individuale și cele ale instituției;

- să traducă prioritățile strategice în măsuri și ținte ale performanței;

- să semnalizeze contribuția individuală la atingerea obiectivelor instituției prin implicarea părților în procesul de planificare și de evaluare a performanței;

- să identifice punctele forte și ariile care pot fi îmbunătățite;

- să faciliteze comunicările interne și externe.

”Balanced Scorecard” (BSC) este folosită ca instrument de conducere și de orientare a organizației pentru urmărirea anumitor obiective strategice. În comparație cu misiunea și viziunea instituției (care apar ca esențiale în cadrul planului strategic), BSC propune crearea unor obiective strategice, măsurabile prin indicatori de performanță, în vederea realizării acestui plan strategic; în continuare, BSC propune realizarea unor activități/inițiatives pentru punerea în aplicare a acestor obiective.

În funcție de tipul de organizație, perspectivele fundamentale sunt:

- clienții (beneficiarii);
- perspectiva financiară;
- procesele interne;
- inovarea, învățarea și dezvoltarea.

Aceste perspective pot fi adaptate specificului și nevoilor organizațiilor:

- clienți/beneficiari/parteneri – zonă de dezvoltare strategică, unde organizația trebuie să-și dezvolte și să-și îmbunătățească serviciile;

- perspectiva financiară – zonă de dezvoltare strategică referitoare la managementul financiar propriu;

- procese interne – zonă strategică referitoare la felul în care funcționează organizația din punctul de vedere al birocrăției interne și al sistemelor de management;

- inovare, învățare și dezvoltare – zonă strategică care se referă la satisfacția și păstrarea în instituție a angajaților, la sisteme de training pentru angajați, la sisteme de motivare pentru angajați.

Echilibrarea acestui plan de indicatori se face prin două metode: prin alegerea mai multor indicatori pentru fiecare obiectiv al unei perspective pentru care operează BSC; prin faptul că îndeplinirea sau neîndeplinirea unui obiectiv din cadrul unei perspective duce la îndeplinirea sau neîndeplinirea unui alt obiectiv din cadrul altei perspective, relație evidențiată prin Harta strategică a unei organizații.

BSC permite instituțiilor să-și gestioneze Planul strategic prin interconectarea obiectivelor, activităților/inițiativelor, indicatorilor și țăntelor la toate nivelurile și, în aceeași măsură, să centralizeze seturi de măsuri și ținte pentru monitorizarea progresului în arii cheie.

Motivele implementării BSC pot fi orientate către:

- formularea și rafinarea strategiei;

- comunicarea strategiei și a priorităților în organizație;

- crearea de legături între obiectivele strategice pe termen lung și buget;

- monitorizarea progresului și aplicarea de măsuri pentru îmbunătățirea performanței.

În cadrul fiecărei perspective clasice, există patru concepte importante:

- obiective strategice – reprezintă componenta principală a unei Balanced Scorecard și asigură concretizarea direcțiilor strategice, asumate de către instituție prin implementarea Planului strategic;

- indicatori – reprezintă unitatea de măsură a obiectivului strategic;

- ținte – țintele reprezintă valoarea atribuită fiecărui indicator;

- inițiatives (activități) – reprezintă modalitatea de a duce la îndeplinire obiectivul propus, printr-o sumă de acțiuni, de măsuri (eventual, chiar măsuri corective, dacă valorile indicatorilor sunt departe de valorile țintă propuse).

Utilizarea acestui instrument foarte util în țara noastră a fost realizat și în cadrul unui studiu, publicat, în mai 2011, de către ACUMEN INTEGRAT, *Oameni. Sisteme. Tehnologie*, la Cluj-Napoca, prin efortul următorilor cercetători: Adrian Brudan, Alexandra Moldovan, Sorina Mone și Nicoleta Dorina Racolța-Paina²⁰.

De asemenea, mai este de menționat un alt studiu, realizat de către specialiștii Dan Radu Turcu și Mihaela Turturea²¹.

Nu putem omite concluziile desprinse dintr-un alt articol, scris de un colectiv de specialiști, în frunte cu o persoană avizată în domeniu – Dascălu Elena Doina –, care a deținut funcția de vicepreședinte al Curții de Conturi a României²², din care vom puncta câteva elemente definitorii, utile pentru tema analizată.

Obiectivul cercetării a vizat stabilirea modalității de realizare a monitorizării performanțelor în structurile de audit public intern pentru identificarea

unor posibile soluții și pentru perfecționarea activității din domeniul la care ne referim.

Maniera de cercetare a avut la bază chestionarea auditorilor din sectorul public cu privire la modalitatea de monitorizare a performanțelor activității de audit public intern.

Chestionarul a inclus 18 întrebări, dintre care 10 s-au referit la indicatorii de monitorizare a performanței în activitatea de audit intern.

Aceste întrebări au vizat următoarele aspecte:

a) Informații generale:

- tipul entității publice (instituție publică centrală/minister, instituție publică aflată în subordinea/coordonarea/sub autoritatea unei instituții publice centrale/minister, instituție publică la nivel local, alte tipuri de organizații din sectorul public);

- numărul de angajați ai entității publice (pe diferite intervale de valori);

- mărimea compartimentului de audit intern (nr. total auditori);

- certificările internaționale deținute privind auditul intern;

- experiența în audit intern (ani);

- poziția ca auditor: execuție, management;

- vârsta.

b) Întrebări referitoare la indicatorii de monitorizare a performanței în activitatea de audit intern (aceste întrebări au fost stabilite în conformitate cu *Standardul 7 – Monitorizarea performanței, Codul controlului intern managerial al entităților publice*), astfel:

- În cadrul compartimentului de audit intern ați definit indicatori de monitorizare a performanței?

- Câți indicatori de monitorizare a performanțelor activității de audit intern ați utilizat/utilizați pentru anii: 2012, 2013, 2014, 2015, 2016?

- Câte obiective specifice și câte activități asociate acestor obiective (conform Standardelor 5 și 6) ați definit/identificat în perioada menționată (pentru anii: 2012, 2013, 2014, 2015, 2016)?

- Care este periodicitatea de măsurare a acestor indicatori (zilnic, săptămânal, la două săptămâni, lunar, bilunar, trimestrial, semestrial, anual)?

- Căror persoane din organizație li se comunică nivelul acestor indicatori și frecvența comunicărilor (conducătorului organizației, comitetului de audit, șefului compartimentului de profil, comisiei de monitorizare a sistemului de control, alții – detaliat)?

- Care sunt principalii indicatori de monitorizare ai performanțelor utilizați în cadrul activității de audit intern (denumirea indicatorului, periodicitatea măsurării, modul de calcul)?

- Apreciați gradul de dificultate privind definirea indicatorilor de monitorizare a performanțelor (foarte ușor, ușor, mediu, dificil, foarte dificil);

- Indicarea măsurii în care sunteți de acord cu afirmațiile următoare privind utilitatea indicatorilor de monitorizare a performanțelor (DT – dezacord total; D – dezacord; N – neutru/nu știu; DA – de acord; FD – foarte de acord), conform Tabelului 1;

- Care sunt principalele dificultăți cu care vă confrunțați în definirea indicatorilor de monitorizare a performanțelor și în monitorizarea acestora?

- Considerați că ar fi necesar să se stabilească un set de indicatori minimali pentru compartimentele de audit intern din sectorul public (da, nu)?

Tabelul 1

Aprecieri privind utilitatea indicatorilor de monitorizare a performanțelor	DT	D	N	DA	FD
Indicatorii de monitorizare a performanțelor sunt utili pentru activitatea de audit din compartimentul în care activez					
Monitorizarea performanțelor nu este utilă în raport cu timpul alocat acesteia					
Am cel puțin un indicator de monitorizare a performanțelor pe care le monitorizez					
Indicatorii de performanță sunt întotdeauna îndepliniți					

Răspunsurile la întrebări au fost solicitate sub rezerva anonimatului. Au fost primite răspunsuri la 46 de chestionare, de la auditori din diferite compartimente de audit intern din sectorul public.

Din acest studiu, am selectat câteva dintre concluziile mai importante.

Cu privire la numărul de indicatori de monitorizare a performanței, definiți în cadrul compartimentelor de audit public intern: cei mai mulți repondenți (circa 36%) au definit între patru și opt indicatori; cca 17% au definit peste 12 indicatori; au existat și cazuri de compartimente de audit intern care au definit 20 și respectiv 38 de indicatori de monitorizare a performanței.

Cu privire la analizarea periodicității măsurării indicatorilor definiți: peste 72% dintre repondenți măsoară indicatorii definiți doar o dată pe an, iar cca 16%, trimestrial.

Cu privire la nivelul de raportare a performanțelor obținute: peste 58% dintre repondenți comunică nivelul indicatorilor obținuți în activitatea de audit intern la cel mai înalt nivel, respectiv conducătorului entității, cca 33% comunică nivelul indicatorilor atât conducătorului entității, cât și comisiei de monitorizare a sistemului de control intern managerial, iar cca 5%, doar comisiei menționate.

Referitor la indicatorii de monitorizare a performanței definiți: din chestionare au fost identificați cca 67 de indicatori privind performanța activității de audit public intern.

Dintre indicatorii utilizați frecvent, sunt menționați următorii:

- gradul de realizare a planului de audit intern;
- gradul de implementare a recomandărilor formulate;
- numărul zilelor de pregătire profesională;
- numărul recomandărilor acceptate, raportat la numărul recomandărilor formulate;
- numărul abaterilor de la codul etic;
- procentul de misiuni ad-hoc din totalul misiunilor efectuate;
- numărul recomandărilor avizate, raportat la numărul recomandărilor formulate;
- numărul rapoartelor de audit.

O serie de indicatori de monitorizare a performanței nu sunt clar definiți sau relevanța lor privind performanța activității de audit public intern poate fi considerată ca fiind redusă. Ca exemplu, sunt menționați următorii indicatori:

- dinamica riscurilor aferente activităților auditate;

• actualizarea listei activităților la schimbarea legislației;

• respectarea structurii minimale a rapoartelor de audit;

• numărul procedurilor elaborate;

• scăderea ponderii riscurilor asociate obiectivelor;

• numărul total de riscuri identificate;

• asigurarea unui cadru unitar pentru realizarea misiunilor de audit;

• numărul riscurilor la compartimentul de audit să fie cât mai mic;

• gradul de realizare a elementelor probante;

• participarea la ședințele comisiei de monitorizare a SCIM;

• plusvaloarea adăugată, prin eficiența rapoartelor de audit.

Cu privire la identificarea principalelor dificultăți pe care le întâmpină auditorii în definirea indicatorilor – prelucrarea rezultatelor chestionarului nu a indicat o dificultate majoră, dificultățile identificate au fost punctate prin câteva aspecte, precum:

• lipsa unui set de indicatori minimali pentru audit;

• deficitul de personal;

• lipsa confirmării din partea organului ierarhic superior;

• lipsa unor modele;

• lipsa unei metodologii de stabilire a indicatorilor;

• dificultățile de măsurare;

• lipsa unor strategii pe termen lung;

• fluctuația personalului;

• comunicarea deficitară;

• lipsa unor prevederi legale.

Cu privire la necesitatea stabilirii unui set de indicatori minimali de monitorizare a performanței activității, pentru compartimentele de audit intern din sectorul public: peste 69% dintre repondenți au relevat utilitatea unui astfel de set de indicatori de monitorizare a performanței activității de audit public intern.

Referitor la gradul de dificultate privind definirea indicatorilor de performanță: peste 72% dintre repondenți au menționat un nivel mediu, nivel care poate indica o anumită indecizie în acest caz; în detaliu, răspunsurile s-au polarizat astfel: foarte ușor – 5,56%; ușor – 11,11%; mediu – 72,22%; dificil – 11,11 și foarte dificil – 0%.

Având în vedere aspectele rezultate, pentru îmbunătățirea monitorizării performanțelor activității de audit public intern în sectorul public, autorii studiului consideră de interes promovarea următoarelor direcții de acțiune:

- elaborarea unui ghid privind monitorizarea performanțelor în activitatea de audit public intern din România de către o echipă de specialiști cu experiență în acest domeniu, care să asigure perfecționarea stabilirii indicatorilor de monitorizare a performanței în sectorul public;

- stabilirea unui set minimal de indicatori privind monitorizarea performanțelor în activitatea de audit public intern din România care să asigure comparabilitatea rezultatelor obținute de diferite compartimente de audit public intern și să permită îmbunătățirea în acest domeniu;

- organizarea unor ateliere de lucru cu auditorii (în cadrul activităților de pregătire profesională) pentru perfecționarea competențelor în stabilirea indicatorilor de monitorizare a performanței activității de audit intern.

Unele considerații privind evaluarea performanțelor entităților din Ministerul Apărării Naționale, cu ajutorul auditului public intern

Pentru o structură, precum Ministerul Apărării Naționale, **obiectivele generale și specifice** ale acesteia sunt de o importanță covârșitoare pentru cunoașterea și evaluarea performanțelor entităților care compun acest minister.

Obiectivele generale concură la îndeplinirea misiunii ministerului și sunt stipulate în legea de organizare și de funcționare a acestuia sau în actele normative și în documentele de planificare specifice.

Obiectivele specifice reprezintă țintele derivate din obiectivele generale, la care am făcut referire mai sus, și concură la atingerea obiectivului general corespunzător.

Acestea se particularizează de către fiecare comandant sau șef de structură militară, în consonanță cu activitatea și cu atribuțiile proprii fiecărei structuri, și se încorporează în planul cu activitățile principale ale acestora sau în alte documente de planificare corespunzătoare.

Ipotezele sau premisele sunt construcții logice între variabile, fundamentate pe informații complete din punct de vedere cantitativ și calitativ, care evidențiază schimbările posibile din mediul

intern sau extern al componentelor ministerului de resort.

Obiectivele sunt configurate de o asemenea manieră, pentru ca acestea să răspundă pachetului de cerințe de tip SMART, la care am mai făcut referire anterior.

Obiectivele generale și specifice se impun să fie fixate de o asemenea manieră încât finalizarea lor să poată fi urmărită și verificată cu ajutorul unor indicatori măsurabili de performanță.

Măsurarea performanței este orientată fie către rezultatele activităților desfășurate și finalizate (*out-put*), fie către impactul programului (*out-come*) pe termen lung.

Tipurile de indicatori care măsoară performanța se caracterizează prin următorii parametri:

- *cantitatea* – este un indicator referitor la ceea ce activitatea sau programul va produce efectiv;

- *calitatea* – comensurează calitatea rezultatelor produse în structurile militare;

- *durata* – acest parametru depinde de natura rezultatului, fiind foarte util atunci când factorul timp este un parametru foarte important în cadrul desfășurării activității sau programului;

- *eficiența* – reprezintă o măsură a contribuțiilor, cum ar fi costul pe unitate de rezultat;

- *eficacitatea* – constituie un indicator al măsurii atingerii obiectivelor de către un program.

În procesul selecției indicatorilor de performanță trebuie să se țină seama de următoarele aspecte:

- *corelația indicatori* – obiectivele stabilite să fie cât mai evidente;

- *precizarea valorilor de referință* din rândul celor mai actuale valori istorice ale unui indicator;

- se impun precizate activitățile cu caracter regulat, pentru colectarea informațiilor despre indicatorii relevanți;

- *stabilirea valorilor-țintă* pentru fiecare trimestru al anului financiar curent²³.

La introducerea și dezvoltarea sistemelor de natura controlului intern managerial în cadrul entităților Ministerului Apărării Naționale, trebuie respectate următoarele principii:

- principiul legalității;
- principiul adaptabilității;
- principiul integralității;
- principiul uniformității;
- principiul finalității;
- principiul eficienței;
- principiul eficacității;
- principiul economicității²⁴.

În scopul monitorizării, coordonării și îndrumării de natură metodică a implementării și perfecționării sistemului de natura controlului intern managerial, în Ministerul Apărării Naționale se alcătuieste și funcționează, în funcție de palierele ierarhice, următoarele comisii:

- la nivelul Ministerului Apărării Naționale – Comisia de monitorizare a ministerului;

- la nivelul componentelor organizatorice din minister, ai căror comandanți sau șefi îndeplinesc funcția de ordonatori de credite – comisii de monitorizare;

- la structurile din minister ai căror comandanți sau șefi nu dețin calitatea de ordonatori de credite – un responsabil cu monitorizarea implementării standardelor de control intern managerial²⁵.

Comisia de monitorizare a Ministerului Apărării Naționale are următoarea componență: președinte – locțiitorul secretarului general al Ministerului Apărării Naționale sau secretarul general adjunct al acestui minister; membri – directorul Statului Major al Apărării și locțiitorii departamentelor și direcțiilor din minister.

Auditul public intern are un rol extrem de important pe linia evaluării de o manieră independentă și obiectivă a sistemului de factura controlului intern managerial al componentelor Ministerului Apărării Naționale.

În scopul fundamentării Raportului referitor la sistemul de control intern managerial la finele fiecărui an, conform Anexei nr. 4.3, din instrucțiunea ce face parte componentă din Ordinul secretarului general al Guvernului, nr. 600/2018²⁶, la nivelul ministerului se fixează următoarele responsabilități:

- entitățile auditate de către structurile specifice (de audit intern sau extern) în domeniul controlului intern managerial transmit Secretariatului general, în termen de 30 de zile de la încheierea misiunii, principalele recomandări și măsuri dispuse în vederea implementării acestora;

- Direcția de audit intern transmite, la rândul său, Secretariatului general o sinteză a principalelor constatări în domeniul controlului intern managerial și elementele considerate relevante în programul și în activitatea structurii de audit, până la data de 25 ianuarie a anului următor, pentru anul precedent²⁷.

Dintre cele prezentate din acest act normativ, putem desprinde câteva concluzii legate de acest

tip de control în armată:

- fixează cu claritate structurile organizatorice menite să monitorizeze controlul intern managerial în armată;

- stabilește riguros obiectivele generale și specifice ale acestui tip de control, potrivit cerințelor de tip SMART;

- precizează indicatorii de măsurare a performanțelor entităților supuse controlului intern și de ce aspecte particulare trebuie să țină seama aceștia;

- stipulează principiile care trebuie respectate în procesul de implementare și dezvoltare a acestei activități în toate structurile armatei.

Pentru evaluarea sistemului de natura controlului intern managerial, în scopul creșterii performanțelor entităților din Ministerul Apărării Naționale, consider că activitatea de audit public intern trebuie să ia în considerare, la modul foarte serios, cel puțin următoarele aspecte definitorii:

- demararea oricărei misiuni de această natură, pornind de la cerințele standardelor referitoare la acest tip de control și de la cele ale standardelor internaționale de audit intern;

- asigurarea resurselor necesare (umane, financiare, de timp etc.) pentru fiecare echipă de audit care descinde în misiuni de audit public intern, care se vor derula în entități ale Ministerului Apărării Naționale, pentru finalizarea completă și cu efecte favorabile viitoare pentru cei auditați;

- stabilirea judicioasă a fiecărei misiuni de audit intern la entitățile care vor fi auditate în minister, după o evaluare foarte riguroasă a riscurilor care pot apărea, ca urmare a unor neajunsuri în activitatea de control intern/managerial;

- stabilirea cu foarte mult realism și înțelepciune a recomandărilor, în urma finalizării fiecărei misiuni de audit și, apoi, urmărirea cu tenacitate a implementării recomandărilor convenite între părți (echipa de audit și entitatea auditată);

- evaluarea periodică a performanțelor echipelor de audit public intern din Direcția de audit intern și din structurile din teritoriu ale acesteia din cadrul Ministerului Apărării Naționale, prin prisma rezultatelor concrete, obținute ulterior de entitățile auditate, folosind în acest scop inclusiv valențele formidabile ale ”Balanced Scorecard”, la care am făcut unele referiri în articol.

Concluzii

Evaluarea performanțelor auditului public intern este nemijlocit legată de controlul intern managerial cu tot ansamblul de elemente care îl definesc, începând cu noțiunea de acest profil, continuând cu instrumentarul de control intern managerial, conținutul Standardului 7 de control intern/managerial, acte normative care se referă la controlul intern/managerial și încheind cu întrebările și provocările la care trebuie să răspundă conducătorii entităților publice.

Pentru a înțelege aspectele definitorii privind misiunea de evaluare a activității referitoare la auditul public intern, a trebuit să încercăm să clarificăm câteva aspecte de importanță covârșitoare pentru tematica articolului, cum ar fi: evaluările interne și externe ale calității și performanței auditului public intern; ce presupune finalizarea misiunilor de evaluare a activității focalizate pe auditul public intern; posibilitățile de utilizare a metodei „Scor echilibrat” (în limba engleză, „Balanced Scorecard” – BSC), ca instrument de evaluare a performanțelor auditului public intern.

Evaluarea performanțelor entităților din Ministerul Apărării Naționale cu ajutorul auditului public intern este o activitate extrem de importantă și firească și nu se poate realiza fără cunoașterea și operaționalizarea și a următoarelor aspecte definitorii: luarea în considerare cu toată atenția și responsabilitatea a obiectivelor generale și specifice ale acestei structuri guvernamentale și a componentelor care intră în alcătuirea sa; revederea și adecvarea tipurilor de indicatori de performanță pentru entitățile publice din armată; sporirea rolului auditului public intern, pe linia evaluării, în mod independent și obiectiv, a sistemului de control intern managerial al structurilor din armată și revederea constructivă a elementelor pe care trebuie să le ia în considerare acest audit, inclusiv folosirea, ca instrument de cercetare, în acest domeniu, a metodei „Scor echilibrat”, pentru sporirea semnificativă a valorii adăugate pe care auditul intern o poate aduce în activitatea entităților din armată.

NOTE:

1 Se referă la controlul intern/managerial și la controlul financiar preventiv și a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 799, din 12 noiembrie 2003.

2 *** *Ordonanța Guvernului nr. 119/1999, Art. 2.*

3 *Ibidem.*

4 *** *Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice republicată cu modificările și completările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 597, din 13 august 2002.*

5 *** *Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 618, din 18 iulie 2006.*

6 Se referă la stabilirea unor măsuri de reorganizare la nivelul administrației publice centrale și la modificarea și completarea unor acte normative, Ordonanța de Urgență nr. 86/2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 920, din 17 decembrie 2014.

7 Pentru aprobarea normelor privind organizarea și dezvoltarea carierei funcționarilor publici, Hotărârea Guvernului nr. 611/2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 530, din 14 iulie 2008.

8 Pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, aprobate prin HG nr. 123/2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 516, din 8 iulie 2016.

9 Privind controlul intern/managerial și controlul financiar preventiv, Ordonanța Guvernului nr. 119/1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 430, din 31 august 1999.

10 Pentru aprobarea Instrucțiunilor privind conținutul, forma de prezentare și structura programelor, elaborate de ordonatorii principali de credite, în scopul finanțării unor acțiuni sau ansamblu de acțiuni, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1100, din 25 noiembrie 2004.

11 *** *Hotărârea Guvernului nr. 1086, din 11 decembrie 2013, Ordinul ministrului finanțelor publice, nr. 1159/2004, pentru aprobarea „Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern”, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 17, din 10 ianuarie 2014, Cap. V, Misiunea de evaluare a activității de audit public intern.*

12 *** *Normele generale privind exercitarea activității de audit public intern aprobate prin HG nr.1086/2013 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 17, din 10 ianuarie 2014, pct. 2.3.6.2.1.*

13 *Ibidem, pct. 2.3.6.2.2.*

14 *** *Auditul intern, Ediția a doua, Editura Economică, București, 2009.*

15 *** *Auditul intern al societăților comerciale, Editura RISOPRINT, Cluj-Napoca, 2009.*

16 Pentru aprobarea „Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern”, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 17, din 10 ianuarie 2014.

17 Robert S. Kaplan, *Conceptual Foundations of the Balanced Scorecard*, Working Paper 10-074, Harvard Business School, 2010, p. 2.

18 Alexandru Coracioni, „«Balanced scorecard» și auditul financiar”, revista *Practica de audit*, Anul 2, nr. 3/2013, pp. 20-24.

19 Proiectul *Manualul BSC “Dezvoltarea și implementarea instrumentului de evaluare a performanțelor la nivelul aparatului central al Ministerului Finanțelor Publice:*

Balanced Scorecard – Tabloul de Bord” cod SMIS 10579, cofinanțat din Fondul Social European, prin PO DCA 2007-2013.

20 *Proiectul Balanced Scorecard în România 2010.*

21 „*Studiu privind raportarea performanței prin sistemul de indicatori: perspectiva financiară a Balanced Scorecard*”, revista *Audit financiar*, Anul XI, 8/2013, pp. 44-51.

22 Elena Doina Dascălu, Nicu Marcu, Ioan Hurjui, „*Managementul și monitorizarea performanței în auditul intern pentru sectorul public din România*”, revista *Amfiteatrul economic*, vol. 18, nr. 43, august 2016, pp. 460-475.

23 *** *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M. 75, din 12 iulie 2012, pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern/managerial în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 531, din 31 iulie 2012.

24 *** *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M.100, din 13 mai 2019, pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 456, din 6 iunie 2019, Art. 4.

25 *** *Ordinul nr. M.100, din 13 mai 2019, al ministrului apărării naționale pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 456, din 6 iunie 2019, Art. 5.

26 *** *Instrucțiunile referitoare la întocmirea, aprobarea și prezentarea raportului asupra sistemului de control intern managerial din Codul controlului intern managerial al entităților publice*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 387, din 7 mai 2018.

27 *** *Ordinul ministrului apărării naționale nr. M.100, din 13 mai 2019, pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 456, din 6 iunie 2019, Art. 56.

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea nr. 174/2015 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 86/2014 privind stabilirea unor măsuri de reorganizare la nivelul administrației publice centrale și pentru modificarea și completarea unor acte normative*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 475, din 30 iunie 2015.

*** *Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 618, din 18 iulie 2006.

*** *Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 953, din 24.12.2002.

*** *Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 597, din 13 august 2002.

*** *Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 663, din 23 octombrie 2001.

*** *Hotărârea Guvernului nr. 478/2016 pentru modificarea și completarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 544/2001, privind liberul acces la informațiile de interes public, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 123/2002*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 516, din 8 iulie 2016.

*** *Hotărârea Guvernului nr. 1086/2013 pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 17, din 10 ianuarie 2014.

*** *Hotărârea Guvernului nr. 611/2008 pentru aprobarea normelor privind organizarea și dezvoltarea carierei funcționarilor publici, cu modificările și completările ulterioare*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 530, din 14 iulie 2008.

*** *Ordonanța Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern/managerial și controlul financiar preventiv, republicată cu modificările și completările ulterioare*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 799, din 12 noiembrie 2003.

*** *Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 86/2014 privind stabilirea unor măsuri de reorganizare la nivelul administrației publice centrale și pentru modificarea și completarea unor acte normative, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 174/2015, cu modificările ulterioare*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 920, din 17 decembrie 2014.

*** *Ordinul Secretariatului General al Guvernului nr. 600/2018 privind aprobarea Codului controlului intern managerial al entităților publice*, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 387, din 7 mai 2018.

*** *Ordinul Secretariatului General al Guvernului nr. 200/2016 pentru modificarea și completarea Codului controlului intern/managerial al entităților publice aprobat prin Ordinul Secretariatului General al Guvernului nr. 400/2015*, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 275, din 12 aprilie 2016.

*** *Ordinul Secretariatului General al Guvernului nr. 400/2015 pentru aprobarea Codului controlului intern managerial al entităților*

publice, cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 444, din 22 iunie 2015.

*** Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.159/2004 pentru aprobarea Instrucțiunilor privind conținutul, forma de prezentare și structura programelor elaborate de ordonatorii principali de credite în scopul finanțării unor acțiuni sau ansamblu de acțiuni, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1100, din 25 noiembrie 2004.

*** Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 38, din 15 ianuarie 2003, pentru aprobarea Normelor generale privind exercitarea activității de audit public intern, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 167, din 17.03.2003.

*** Ordinul ministrului apărării naționale nr. M.100, din 13 mai 2019, pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern managerial în Ministerul Apărării Naționale, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 456, din 6 iunie 2019.

*** Ordinul ministrului apărării naționale nr. M.75, din 12 iulie 2012, pentru aprobarea Normelor metodologice privind sistemul de control intern/managerial în Ministerul Apărării Naționale, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 531, din 31 iulie 2012.

Boța-Avram Cristina, *Auditul intern al societăților comerciale*, Editura RISOPRINT, Cluj-Napoca, 2009.

Coracioni Alexandru, ”«Balanced scorecard» și auditul financiar”, revista *Practica de audit*, Anul 2, nr. 3/2013.

Dascălu Elena Doina, Marcu Nicu, Hurjui Ioan, „Managementul și monitorizarea performanței în auditul intern pentru sectorul public din România”, *Amfiteatrul Economic*, vol. 18, nr. 43, august 2016.

Ghiță Marcel, *Auditul intern*, Ediția a doua, Editura Economică, București, 2009.

Kaplan Robert S., ”Conceptual Foundations of the Balanced Scorecard”, *Working Paper 10-074*, Harvard Business School, 2010.

Turcu Dan Radu, Turturea Mihaela, „Studiu privind raportarea performanței prin sistemul de indicatori: perspectiva financiară a Balanced Scorecard”, revista *Audit financiar*, Anul XI, 8/2013.

Manualul BSC, *Dezvoltarea și implementarea instrumentului de evaluare a performanțelor la nivelul aparatului central al Ministerului Finanțelor Publice: Balanced Scorecard – Tabloul de Bord*, cod SMIS 10579, Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin PO DCA 2007-2013.

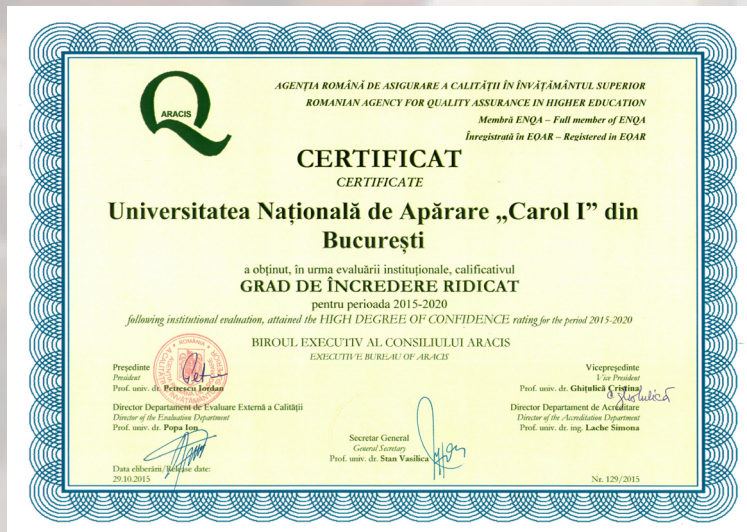

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN
Redactor: Irina TUDORACHE
Corectori: Mariana ROȘCA
 Carmen-Luminița IACOBESCU
Tehnoredactor: Gabriela CHIRCORIAN
Coperta: Andreea GÎRTONEA

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 140 de pagini.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
e-mail: buletinul@unap.ro
Tel. 319.48.80/0215; 0453

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Publicație științifică indexată în bazele de date internaționale CEEOL, Google Scholar, Index Copernicus și ProQuest.

Șoseaua Panduri, nr. 68–72, sector 5, București
e-mail: buletinul@unap.ro
Tel.: 021-319.59.69; 021-319.48.80/0215; 0453

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
(Editură cu prestigiu recunoscut de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare)

ISSN 1584 - 1928

